NAZIONALE BIBLIOTECA VITT. EMANUELE
12
18 P
29 11

BIBLIOTECA NAZIONALE VITT. EMANUELE ROMA
55
3 A
8

Ex Bibliotheca majori Coll. Rom. Societ. Jesu
12 21 f 28

72 7 13

72 ω 17

DE OCCVLTIS PHARMACORVM POTESTATIBVS: QVID, ET QVOTVplices ea ſint: quibus in morbis, quomodo, quando, quem in curationibus uſum habeant:

AVTHORE

THOMA ERASTO, HEIDELBERgenſis Scholæ profeſſore.

ACCESSIT HVIC TRACTATVI DIſputatio alia eiuſdem ferè argumenti,

DE

MEDICAMENTORVM *purgantium facultate, tribus abſoluta quæſtionibus, in qua tota propè horum pharmacorum natura declaratur.*

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMAN.

CVM GRATIA ET PRIVIL. S. CAES. MAIEST.

BASILEAE
per Petrum Pernam.
1574.

GENERIS NOBILITATE, VIRTVTE, ET DOCTRINA præſtantiſſimo viro, D. Eberharto Vuamboldo ab Vmſtat, Iudicij Imper. Spir. Aſſeſſori digniſſimo, Domino ſuo colendiſſimo, Thomas Eraſtus Medicus

S. P. D.

ANnus agitur vndecimus, vir nobiliſſime & doctiſſime, cùm rogatu Doct. Henrici Smetij, Medici Antuerpienſis, de occultis pharmacorum poteſtatibus epiſtolam conſcripſi: quam ſub tui nominis auſpicio vulgare nunc conſtitui. Non multò poſt in gratiam Doct. Simonis Grynæi, Medici, de abditis purgantiũ facultatibus ſimiliter ferè diſſerui: tribus eam diſputationem quæſtionibus abſoluens. Vtrumq; hunc tractatum propter argumenti affinitatem ſimul publicare hoc tempore multis rationibus perſuaſus volui: inter quas poſtrema non eſt, quod Paracelſicos animaduerti mirificè pharmaca ſua alijs hoc nomine laudare: quaſi admirabilibus viribus latentibus ſint prædita. Quippe non verentur affirmare & ſcribere, eam in ſuis medicaminibus eſſe proprietatem ſeu prudentiam, vt pura corpora nõ moueant: ſed ex quouis homine illud ſolum educant, quod præter naturam affectum eſt. Huic portentoſæ opinioni cùm occurrendum eſſe duxiſſem, cõmodum in mentem venit, quæ de abſtruſis rerum virtutibus aliquando commentatus fueram. Itaq; hunc ipſum tractatum nuper relegi: & quanta potui diligentia (additis nonnullis, quæ ad rei declarationem facere, diſputationemq́; dilucidiorem efficere viſa ſunt) emendaui: inq́; capita diſtinxi. Huius cõſilij mei cau

ſa non hæc ſola fuit, quod clariora ſic omnia fore mihi perſua ſiſſem: verùm etiam quod minus lectori faſtidium paritura lectio videretur. Libentius enim legere pleriq; omnes ſole mus, quæ in partes & capita diuiſa ſunt: quàm quæ perpetua oratione ſectionibus carente proponuntur. Altera editionis cauſa fuit, quod ad huiuſce rei diſquiſitionem, cuius perſpicentiam ad multarum in philoſophia & arte medica obſcu riſsimarum quæſtionum enodationem mirificè conducere intelligimus, plurimos inuitare vtiliſsimum exiſtimaui: præſertim cùm ex eo fructum minimè pænitendum ad me reditu-rum conſiderem. Sic enim ratiocinabar. Si examinanda hæc publicè omnibus propoſuero, vel ab errore ſi in aliquo ver ſor, liberabor, alienaq; opera rectius ſapere ac ſentire diſcam: vel hoc ſaltem nomine gaudebo, quod alios ad rei adeò vtilis & neceſſariæ (à nulloq; ſatis explicatæ) indagationem excita uerim: teſtatumq; omnibus fecerim, quàm Reipub. literariæ prodeſſe cupiam. Boni omnes (malos & ingratos facilè contempſero) ſat ſcio voluntatem probabunt: vt maximè facul tatem defuiſſe mihi videãt. Iidem veniam libenter dabunt, ſpero, ſi non omnia, ſicut oportebat, expoſui: vt qui probè no rint, quàm ſit arduum, ne dicam impoſsibile, omnibus ſatisfa cere: & in quæſtione tàm difficili obſcura omnia illuſtrare, confuſa diſtinguere, inuoluta explicare, incerta probare, du bia confirmare, deniq; inchoata ſic perficere, vt nihil deſiderari porrò valeat.

Tibi autem, D. Eberharte nobiliſsime & doctiſsime, commentarium hunc nuncupare libuit, vt tuæ erga me beneuolentiæ, & meæ in te viciſsim obſeruantiæ teſtimonium, exſiſteret: ne ſcilicet ingratus viderer res noſtras familiarius noſcentibus. Feci eò promptius, quod tum Philoſophicis tum Medicis hiſce quæſtionibus te ſummè delectari perſpexi. Equidẽ non ſine magna animi mei voluptate, toto illo tempore, quo vnà viximus, te cum de his ipſis, quas in præſentia tracta-mus, tùm de alijs diſſerentem & interrogantem audiui. Sæpe-

numerò,

numerò quamplurimos ex nobilitate ſic affectos optaui, vt vtilia & abſtruſiora dogmata potius intelligere, quàm inania, noxia, & ſuperſtitioſa, perſequi ſtuderent. Accedit ad hæc, quod mihi olim author & hortator fuiſti, vt hæc in lucem venire paterer: quò pluribus occaſio de his ipſis rebus meditandi offerretur. Rectè namq; iudicabas, neminem unum facilè intelligere, quæ multi ſimul viderent: ac faciliorem alijs fore inquiſitionis laborem, ſi inuenta iudicare potius, quàm perquirere iuberentur. Ergo ocij pluſculum nactus recognoui: recognita in tuo nomine apparere volui: vt ſi quis hinc fortè fructus ad lectorem rediret, tibi quoq; gratiam deberi omnes intelligerent.

AVTHOR AEQVO ET CANDIDO LECTORI S. P. D.

HAVD neſcio, Candide Lector, quàm multa conſideranda ſint ei, qui vulgò receptã, & ex longo tempore confirmatam opinionem refutare decreuit. Nam vt alia nunc omittam, ſententię vetuſtas, prędiudicata in animis opinio: eorũ deniq;, qui tradiderunt, authoritas, plerunq; plus valent, quàm argumẽta quantumuis firmiſſima. Maxima certè pars hominũ ne ambigendum quidẽ putat de ijs, quæ à probatiſſimis vetuſtatis Scriptoribus prodita ſunt: præſertim ſi vero ſimilia ſint: & explicatus habeant difficiles, vt falſitas eorum ęgrè deprehendatur. Sic fit, vt veritatem eruere conantem rideant: rationes, priuſquam ponderarint, contemnant: adeoq; Sophiſtices accuſent: ambitionis potius quàm veritatis ſtudio moueri arbitrentur. Quod ne nobis in præſentiarum accidat, rogatum te velim, ne in hanc ſuſpicionẽ me voces: à qua per Dei Opt. Max. gratiam ita ſum alienus, vt eſſe magis vix vllus poſſit. Multò mori malim, quàm ſciens & prudens vanę gloriolæ cauſa veritatem in re vtili obſcurare, diſſimulare, inuoluere, aut tegere. Prætetquam enim, quod impium eſt, fruſtra etiã tentemus. Etenim veritatem oppugnari & premi, at expugnari & opprimi non poſſe præclarè ſcio. Tantum ergo abeſt, vt hinc gloriam ſperare ſanæ mentis homo debeat, vt præter iram Dei & hominũ nil niſi infamiam ſummam exſpectare poſſit: niſi ſi glorioſum iudicat inter Philoſtratos, Phalarides, Nerones, & his ſimiles nebulones alios, numerari. Ad quam rẽ rogo te, laus prodeſt, quàm vt ex ſtultis (id eſt, ſibi placentibus) inſanos efficiat?

efficiat? Plerìq; omnes laudant & vituperant, quæ non intelligunt. Ad me quod attinet, parũ rectè ſolicitus vnquam fui, quid in me vel iuſtè probarẽt, vel iniuſtè damnarent homines: vt qui perſuaſum ſemper habuerim, nec viuo mihi nec mortuo vel laudem prodeſſe, vel iniuſtam vituperationem obeſſe: quandiu hoc egero, vt tranquillam conſcientiam retineam: & neq; commendationibus neq; reprehenſionibus à recto me abſtrahi ſinam. Quomodo immeritum me laudari à quoquam deſiderem, qui ne iuſtas quidem laudes magni vnquam feci? Quod facio, non ob id facio, vt vel doctior alijs iu dicer, vel alios contemnam: ſed vt priuatim ac publicè pro viribus artis noſtræ ſtudia promoueam: quicquid tandem de me cuiq; ſentire libeat. Sed non debebas inquiat fortè aliquis, tot præſtantes doctrina viros damnare: aut tot ſeculis laudatam opinionem impugnare? Si præterito Galeni nomine hanc diſputationem ordiri & pertexere licuiſſet, libenter equidem diſſimulauiſſem: tametſi non ipſum accuſem, ſed eius hac de re ſententiam duntaxat expendi deſiderem. Quod de Archigene is prodidit, de ipſo, de me, de alijs omnibus, rectè dici poſſe cenſeo: *χαλεπὸν γὰρ (inquit) ἄνθρωπον ὄντα μὴ διαμαρτάνειν ἐν πολλοῖς: τὰ μὲν ὅλως ἀγνοήσαντα: τὰ δὲ κακῶς κρίνοντα: τὰ δὲ ἀμελέστερον γράψαντα.* Ego ſanè ſic nõdum deſipio, vt me errare non poſſe arbitrer: nec tantum ſibi credidit Galenus, vt nuſquam ſe erraviſſe putauerit. Quamobrem ſic propono, quæ de hac diſceptatione meditatus fui, vt refelli argumentis ex animo cupiam, quæcunq; à vero diſſentanea iudicabuntur. Nam vt mihi licere opinatus ſum in aliorũ ſententias inquirere: ſic alijs quoq; permiſſam eſſe poteſtatẽ ſcio meas cogitationes examinandi & excutiendi: quò veritas vbiq; eruatur. Et quid poteſt homini veritatis amanti & cupido accidere iucundius aut optabilius, quàm ſi alio-

rum laboribus & induſtria dormiens ipſe proficiat? Si veritate nihil eſt præſtabilius, quomodo non plurimũ debere me ei putem, qui errore detecto eam mihi com monſtrauerit? Serio dico, nullum mihi beneficium maius dari poſſe, quàm ſi veritatẽ, vbi ea me fugit, docear. Duo igitur abs te, optime Lector, impetrare vehementer cupio. Primum eſt, vt certò tibi perſuadeas, me hæc non captandę laudis aut gloriæ, ſed ſolius veritatis inueſtigandæ & cognoſcendæ cauſa exaraſſe. Quippe flagitioſum eſſe ſtatuo ex reprehenſionibus aliorum, præſertim de bonis artibus & humano genere optimè meritorũ laudem ſibi comparare velle. Alterum eſt, vt, quæ nõ rectè aſſerui, corrigas: ne fortè alios imprudens in eundem meum errorem inducam. Hoc qui faciet, non me tantum ſibi immortali beneficio deuinciet, verùm etiã de arte noſtra præclarè cenſebitur meritus eſſe. Aeternus æterni Dei Patris filius, vnus cum Patre & Spiritu Sancto Deus, Dominus noſter Ieſus Chriſtus ſua nobis gratia ſemper præſto ſit: quò nihil aliud cogitemus, quàm vt publicè priuatimque maximè proſimus, Amen. Heidelbergæ, 9. Cal. Iulij, anno 1574.

DE OCCVLTIS MEDICAMENTORVM PROPRIETATIBVS: QVID,

& quotuplices ea ſint: quibus in morbis, quomodo, quando, quem vſum habeant.

AVTHORE

THOMA ERASTO MEDICO.

Proœmium tractationis. *Cap. I.*

VT meam tibi, D. Henrice Smeti doctiſ. & chariſſime, de hac diſputatione, qua haud ſcio an vlla in arte noſtra inuenia tur obſcurior & difficilior, (vt vel ex eo coniectare licet, quòd vix alia in re Medici pręſtãtiſſimi magis diſcordes fuiſſe videntur) ſententiam aperirem, multa effecerunt. Primùm quòd tibi cupio, quibuſcunq; modis poſſum, gratificari: Deinde quòd ſum veritus, ne ſilentio meo egregium inſtitutum tuum, quo ſupra vulgares medicos eminere, & nõ manifeſtarum tantùm, verùm etiam abditarum rerum cauſas inueſtigare ſtudes, improbare uiderer: tuq; de tuo ſtudio ob eam cauſam aliquid remitteres. Tertiò, quòd author lib. ad Piſonem huc nos vocaret: dum boni medici officium ſtatuit, rerum omnium, quoad fieri poteſt, cauſas ſedulò ſcrutari. Nec Empiricos ſolos accuſat, qui idiotarum inſtar illa duntaxat admirantur, quæ fiunt, cauſas autem ne inquirendas quidem cenſent: verùm illos etiam vituperat, qui

perueſtigandas iudicant,ſed de inuentione deſperantes indagare nunquam tentant. Poſtremò, quod futurum ſperaui,vt vel tu,vel aliquis ex amicis tuis viris doctrina,ingenio,iudicio me præſtantioribus,maioreq́; otio fruentibus,anſa hinc arrepta, totā hanc diſceptationē diligentius examinet: ac quid in ea rebus conſentaneè dictum ſit aut non ſit,planius nobis demonſtret.

Propoſitio præſentis diſputationis. *Cap. II.*

Quæſtiones,de quibus in præſente tractatu diſputatur.

1 Ergo vt ad rē ipſam veniā,prima tua quæſtio hæc
eſt: Vtrum medicamēta exſtare putem,quæ abdi-
ta quadā vi certis corporis partibus præcipuè ſic
proſint aut noceant,vt ab illis denominari aptè valeāt?
2 Deinde,ſi rem ita habere perſuaſum habeā,audire ex
me cupis, an methodo aliqua in eorum cognitionem
peruenire poſſis? Valdè enim dedecere medicum,rectè
3 iudicas,talia ab imperitis & idiotis addiſcere. Præterea,
vtrum,quę roborare aliquod membrum ſcribuntur,ad-
ſtringendo id præſtent,an alia quadam potius ratione?
4 Item, vtrum quę alia deducere ad certas partes credun
tur,eadem ſint cùm iuuantibus ac roborātibus? an alia
5 deducant, alia verò iuuent? De purgantibus etiā dubi-
tas,non quidem,an certum aliquem ex corpore humo
rem educant, (id quod teſtatum confeſſumq́; omnibus
cenſes,) ſed an ex certo membro,peculiari quadā virtu
6 te, noxia expurgare apta nata ſint? Poſtremò rogas, vt
quid de viribus hydrargyri & Antimonij ſentiā (quorū
in morbis difficilibus frequens iſtic ſit vſus)tibi expone
re non grauer. Ad has tuas quæſtiones,clarè & perſpi-
cuè reſpondere vix potero,ſi nō prius declarauero,quid
1 de occultis medicamentorum viribus ſeu proprietati-
bus appellatis ſentiam. De hac igitur re primū dicam
aliquid, ſcilicet, an talis aliqua in rebus facultas inſit?
2 Deinde,quid & qualis ea ſit inuenire tentabimus.Poſt-

Ordo præſentis diſputationis.

hęc,

hæc, quem in curando vſum habeant: quomodo, quan 3
do, & quib. in morbis adhibenda ſint medicamenta his
viribus prædita cõſiderabimus. Poſtremò, qua poterit 4
fieri breuitate ad tuas quæſtiones oẽs reſpondebimus.

De nominum diſtinctione. *Cap. III.*

ANtea verò quàm ad ipſam cauſam aggrediar, admonendus mihi es, (ne fortè nominũ te homonymia turbet) nihil aliud me per occultam proprietatẽ intelligere, quàm latentem poteſtatem, qua res agunt patiunturue aliquid, cuius ratio reddi à nobis vel nulla, vel nõ facilè poteſt. Occultum enim dicimus eſſe, quod vel ſciri non poteſt: vel non facilè intelligitur: vel non cuiuis innoteſcit. Quidam cæcam hanc vim ſpecificam proprietatem vocarunt: alij, quod idem propemodum eſt, ſubſtantiæ propriam facultatem nominarunt: alij Naturam, qua res eſt hoc ipſum, quod eſt, (Hæc autem forma eſt.) appellarunt. Galenus quæ hoc pacto agunt, aliquando à ſubſtantiarum qualitate ſeu proprietate, aut eſſentiæ ſimilitudine: frequenter à ſubſtantiarum familiaritate, ſimilitudine, amicitia: plerunque à tota agere ſubſtantia dicit. Quod poſtremũ perinde eſt, ac ſi à Natura agere diceret. Nam in 3. de Temper. cap. 4. per Naturam ait, ſe vniuerſam ſubſtantiam atq; temperiem ex elementis conflatam intelligere. Videntur ſanè omnes eandem ſemper rem intellexiſſe: quantumuis admodum nominibus eam diuerſis expreſſerint. Nos etiam quocunq; tandem nomine appellaturi ſimus, eandem te rem perpetuò intelligere iubemus.

Quam variè appellata ſit occulta proprietas.

Quid Natura Galeno alicubi ſignificet.

An detur occulta proprietas. *Cap. IIII.*

HIs ita poſitis, haud magno cum labore ex prima nos quæſtione extricauerimus, qua quæritur, vtrũ talis quædam poteſtas in rebus lateat, cuius natu

An dentur occultæ poteſtates.

ram animus noſter plenè concipere nequeat? Etenim compluribus iam ſeculis, (ne omnibus dicã,) perpauci exſtiterunt homines docti,qui eſſe negarent. Quòd ſi reperti ſunt,qui effectuum omnium,quos ab occulta vi proficiſci dicimus, cauſas in apparentibus ac notis elementorum qualitatibus inuenire tentarunt,nihil aliud cõſecuti ſunt,quàm quòd ab omnibus veritatis ſtudioſis, & rerum naturalium ſcientibus meritò deriſi ſunt.

Pelops negauit occultas proprietates.

Ex horum numero Pelopem præceptorem ſuum fuiſſe narrat Galenus. Ac viſus eſt nonnullis Ariſtoteles quoque hanc opinionẽ tenere: propterea quòd in ſua philoſophia ad cauſas notas omnia referre ſtudet.

Ariſtot. nõ negauit occult. rerum poteſtates.

At ſi, quid Ariſtoteli quouis in loco propoſitum fuerit, attentius conſideremus, facilè perſpiciemus, eum nõ debuiſſe aliter illis in locis de propoſitis rebus diſputare. Hinc tamen minimè ſequitur, eum negaſſe plurima reperiri, quorum cauſas nemo reddere poſſit. Quin apertè hoc ipſum confitetur, cùm rerum cunctarũ cauſas non perquirendas eſſe docuit: propterea quòd multa ſint, ad quorum naturam penetrare acies humani ingenij non queat. Quò illa etiam ſententia pertinet, quę in 2. lib. de Cœlo & mundo, cap 5. exſtat. ἴσωσ μὲν οὖν τὸ περὶ ἐνίων ἀποφαίνεσθαι τι. πειρᾶσθαι, καὶ τὸ περὶ πάντων, καὶ τὸ παριέναι μηθὲν ταχ' ἂν δόξειεν εἶναι σημεῖον ἢ πολλῆσ εὐηθείασ, ἢ πολλῆς προθυμίας. Etſi enim hæc de alia re ſunt dicta, non inuenuſtè tamen in eos etiam dicentur, qui tales nullas in rebus eſſe potẽtias aſſerunt.

Alexand. Aphrod. Auerroes.

Quid Alexander Aphrod. & Auerroes, pertinaciſſimi Ariſtotelis ſectatores, hac de re ſenſerint, minimè obſcurum eſt. Libenter illi has proprietates ex Præceptoris ſui ſẽtẽtia admittunt. Sed fruſtra quid ſenſerint ſummi & acutiſſimi philoſophi quæratur, vbi nos ſenſus noſtri erudire poſſunt.

Exempla proprieta. occultar.

Vt enim de multis, imò verò infinitis, pauciſſima commemorem, quis non Magnetem ad ſe ferrum attrahere aliquando

aliquando vidit? Quis acum ferream eo temperatam ad polum ſe conuertere in nauigatoria pixide non eſt intuitus? Ferrum & lapillos à certorũ animalium ventriculis atteri cernimus: quos ne ignis quidẽ tam breui tempore atterat & comminuat. Quas dicemus, quæſo, qualitates admirandorum talium effectuum cauſas exſiſtere? An elementorum caliditate Struthio deuoratum ferrum comminuit ac conficit? Si ita ſit, vincere eam in miſtione oportet. Apparere igitur in hac actione caloris natura neceſſariò debebat. Sed quid habent cum aliæ omnes recenſitę actiones, tum ferri deglutiti conſumptio, ſimile caloris? Ignis certè hoc pacto ferrũ non comminuit, quo Struthionis venter abſumit. Taceo quòd liquefieri ferrum oporteret, in partium conſimilium coactione, & diſſimilium ſeparatione: quam ignis efficit. At verò quo pacto ab igneo calore liquefiat ferrum, nec igniatur tamen, intelligi nequit. Quod ſi ignitur, quomodo tandem non vrit? Vt igitur hanc partem concludam, ſic exiſtimo: facultates in rebus omninò plurimis reperiri, quas ob id, quòd animorũ noſtrorũ acies eas attingere atq; comprehendere vel nullo pacto, vel difficillimè poteſt, occultas nominare ſolemus. Neq; probatione alia opus eſſe præterea cenſeo, quàm ea, quam nobis ſenſus noſtri ſuppeditant. Attamen non hîc factum eorũ probo, qui ferè quorum cauſas non percipiunt, à cæcis omnia mox cauſis profecta dictitant. Verùm hac de re poſtea, cum ad tuas quæſtiones reſpondebo, plura dicam.

Proprietates occultæ rebus plurimis inſunt

De quæſtionis propoſitæ difficultate. CAP. V.

Difficile eſt dicere, quid ſit occulta proprietas.

QVoties mecum cogitare incipio, cuiuſmodi quid ſit iſta proprietas, in immenſo mihi eſſe videor la

byrintho: ex quo nullus pateat exitus. Tot enim ex omni parte apparẽt difficultates, vt quid tutiſſimè ſequar propemodum ignorem prorſus. Non eo tantum nomine intricata eſt & obſcura diſputatio de cæcis illis facultatibus, quia ad eas animi noſtri cogitationes vel nullo modo vel obſcurè pertingunt, verũ etiam quia clariſſimi viri plurimum in earum explicatione, vt nemo ignorat, diſſident. Auget difficultatem, quod relegendi & diligentius examinandi, quę hac de re multis ſcripta ſunt, non datur ocium atq; poteſtas. Quantũ memoria tenere potui, & verum eſſe aliàs putaui, tantũ pro hoc tempore ad te ſcribam.

De varietate opinionum circa præſentem quæſtionem. C A P. V I.

Opinio de eſſentia occultarũ proprietatum prima.

PVtant alij latentem hanc vim nil aliud eſſe, quàm ſubſtantiam: vel ſubſtantiæ effectricem formam. In hac ſententia Auicenna fuit: ſicut non vno tantùm teſtimonio probari poteſt. Naturam eſſe, ait, quæ ſit principium motus & quietis. At hæc forma eſt. Quippe materia per ſe conſiderata principium non eſt actionis vllius. Quin explicatis verbis formam eſſe dicit, in 2. Fen. cap. de eo quod bibitur ac editur. Hunc tu locum ſi libet, & præterea cap. 10. libri, quem idem de medicamentis cordis ſcripſit, inſpicito.

Opinio. 2. Alij qualitatem affirmarunt eſſe, quæ ſubſtantialem in compoſito formam abſque medio comitaretur: cuius opinionis tum Veteres tum Recentiores propè omnes fuerunt.

Opinio 3. Quanquam & fuerunt olim & ſunt hodiè, qui accidens ſtatuunt propter certam elementorum miſtionem in compoſitis conſiſtens. Huic ſententiæ fauere viſus eſt Auer[illegible] dum aliud nihil, quàm menſuram complexionis [illegible] loquitur, affirmauit eſſe.

Gale-

Galenus ita eſt hac in re varius, vt, quomodocunque loquamur, ſemper nobis conſentientem habituri videamur. Vix enim aliud, quàm Auicenna, ſenſiſſe iudicari poteſt: cùm actiones tales à tota ſubſtantia promanare ſcripſit. (Niſi minus rectè tota ſubſtantia, quæ materiam quoque complectitur, pro forma poſita putetur) Rectius paulò tunc loquitur, cum ab eſſentiæ ſimilitudine proficiſci aſſerit. Nam eſſentia ei nihil eſt aliud, quàm temperamentum ex qualitatibus ortum: quod & formam aliquando appellauit: vt ex infinitis locis oſtendi, ſi res flagitaret, poſſet. In libro & cap. octauo de Comp. ſecundum locos dilucidè admodũ, quid has proprietates eſſe velit, exponit. Nec minus apertè in 4. de ſimp. fac. cap. 9. & 15. ſeſe declarauit. Certum eſt, ſententiam ipſius omnibus recitatis opinionibus accommodari poſſe: ſiquidem in purè vegetabilibus formam aliquam ſubſtantiæ præter temperamentum poſuiſſe concedatur. Si alij præterea ſint, qui aliud quippiam velint has facultates eſſe, de illorum mente non erimus hoc loco multum ſolliciti. Aut enim ad aliquam enumeratarum reduci poterit, vt Meſuei opinio: aut manifeſtam falſitatem cõtinebit, qualis eſt Genethliacorum Aſtrologorum imaginatio. Quam quia alibi validè confutauimus, & deinceps etiam data occaſione atq; ocio confutaturi ſumus, hoc loco refellere operoſius neceſſe non habemus.

Opinio Galeni.

Eſſentia Galeno quid ſit.

Opinio Aſtrologorum.

Occultæ rerum poteſtates non ſunt à cœlo.
CAP. VII.

VNum hoc in præſentia dicam, ipſos in cœlo rationem adhuc nullam inuenire potuiſſe, cur omnis Magnes quocunque loco, tempore, modo generetúr eruatúrue, ferrum ad ſe pertrahat? Si à cœleſti

aliqua virtute hoc toti aliquando ſpeciei datũ nugentur, non liquet tamen quomodo aut vnde indiuidua, quę tunc nondum erant, ſed poſtea orta ſunt, eam acceperint. Non enim qui tunc erant, per propagationem vim iſtam in alios omnes continuare, ac ueluti transfundere potuerunt. Quippe non ex ſemine, ut animalia & plantæ, naſcuntur. Deinde ſi recentiores ſemper à ſuis eam, vt ſic dicam, parentibus accepiſſe fateantur, fruſtra cœlorum certas conuerſiones nobis proponũt. Etenim ſic non à cœlo, non ab vlla creatura, ſed ab ipſomet omnium factore ſiue creatore vires naturaſq; ſuas res ſingulas obtinuiſſe, & eaſdem ipſius iuſſu nunc quoq; retinere, concludendũ erit. Summa eſt: proprietates ſpecierum non è cœlo deriuantur, ſed à formis proficiſcũtur. Quod ſi & formas ſpecierũ à ſiderib. infundi auſint affirmare, à Philoſophis ridebũtur: à Chriſtianis etiam execrabiles rectè iudicabuntur. Non à cœlo, ſed à creatore formę ſpecierum originem ſuam traxêre: ſi creationis hiſtoriæ credendum cenſent potius, quàm mendacibus fabulis. Iuſſit ergo Deus quamque ſpeciem ſe indiuiduorum eiſdem viribus præditorum multiplicatione propagare: nõ imperauit ſideribus, vt vel formas vel earum vires proprias creatis rebus imprimerent. Equidem prudentes Aſtrologi omnes non hoc agunt, vt vtrum homo hominem ſit generaturus, an leporem, vaticinentur: ſed num talem ſit paritura mulier grauida maſculum aut fœminam, ingenioſum aut rudem, robuſtum aut languidum, viuacem aut moribundum, etc. pręſagire conantur. Abſurdius eſt, quàm vt refelli debeat, quod quidam dicunt, à certo ſiderum poſitu vim iſtam iam diuerſiſſimis terrarum tractibus natis demiſſam omnibus fuiſſe. Quare non eſt, vt perſuadere nobis ſtudeãt abditas, de quibus agimus, uires cœleſtes eſſe qualitates, quæ à ſuo quodam aſpectu, (quem

Quæ à parentibus accipimus, nõ ſunt à cœlo infuſa.

Formæ & earũ vires eſſentiales non manãt è ſideribus

(quem ne illi ipſi quidem, qui talibus fabulis gaudent, cuiuſmodi ſit, definire vnquam potuerunt) rebus impreſſæ ſint. Hac igitur & ſimilibus imaginationibus miſſis, in tres enumeratas opiniones inquiremus diligentius, vt quid verum in hac re ſit, planius cognoſcatur. Etenim quod quidam ex Aſtrologis Meſuem ſuæ opinioni fauere putant, refutatione minimè indiget, Quippe ſi verùm ſit, eadem ratione confutabitur. Si nō ſit, vt non eſſe ſcio, non patrocinabitur ipſis.

Proprietates latentes non ſunt idem quod forma. CAP. VIII.

1 QVod *ἄῤῥητοι ἰδιότητες* iſtæ non idem ſint cum forma ſubſtantiali, multis ac firmis videtur argumentis commonſtrari poſſe. Primum quidem, quia forma nec intendi nec remitti poteſt: quod de proprietatibus iſtis dici nequit. Conſtat enim eas modò meliores, modò deteriores eſſe. Quin & aboleri prorſus eas apparet: forma nihilominus integra & incolumi permanente. Probant vtrunq; multę plantæ in alienū locum translatę: quarū aliæ vires ſuas penitus amittunt, aliæ multò quam antè imbecilliores retinent. Illuſtre exemplum habemus in Perſea arbore: quod nemo ferè neſcit. Aridæ quoque plantæ frequenter facultates, quas, antequam ſiccarentur, habebant, amiſerunt. Loquor autem non de illis, quas, dum viuerent, obtinebant, ſed quas emortuæ poſſederant. Vnde poteſt cognoſci, ne cadaueris quidem formam hic nobis obijci poſſe.

Proprietates occultæ non ſunt formæ rerum.

2 Præterea docet nos experientia, arte facultates iſtas plurimum debilitari, adeoq; tolli poſſe. Aloe namque ſæpius lota, non naturam, ſed purgandi poteſtatem perdit. Idem hoc multis alijs euenire, (cum

Proprietates occultæ ſubiecto ſaluo tolli poſſunt.

aut teruntur exactè: aut macerantur in liquore aliquo: aut vruntur: aut alia ratione tractantur:) vulgò notum eſt Medicis. At formam nec amitti, re, cuius eſt forma, ſalua permanente: nec remitti poſſe, ex confeſſis eſt. Fruſtra quoque excuſare aliquis conetur quaſi inſtrumenta amiſerit: eaq; de cauſa ſimiliter, vt antè, agere non poſſit. Etenim ſucci, plantæ, metalla, & huius generis medicamenta alia non talibus indigent inſtrumentis, vt in noſtra corpora agant, qualibus ad inceſſum & ad cæteras vitę actiones perficiendas egent animalia. Quod de animalibus dico, de plantis etiam intelligi debet. Magnes certè non videtur vllo corporato inſtrumento, ſed incorporea ſiue ſpirituali quadam poteſtate, quaſi manu quapiam, ferrum ad ſe pertrahere. Profectò pars maxima talium medicamentorum non antè agunt in corpus noſtrum quam à congenito nobis calore quodam modo corrupta, hoc eſt, attenuata, diſſoluta, & in corpus deducta, ſiue diſtributa ſint. Deinde quo pacto credi poſſit formam in miſto inhærere, inſtrumentis ad agendum deſtituto? Nullum hic aliud ſomniare inſtrumentum oportet, quàm temperiem. Intelligere id facilè poterit, quiſquis partes omnes medicamenti examinare volet. Etenim aqua, in qua aloe abluta eſt ſæpius, purgabit: quæ relicta eſt ſubſtantia, non purgabit. Quod ſi ablutæ ab aqua partes inſtrumenta ſolum fuiſſe uirtutis purgatricis, aut formæ aloes, putentur, quomodo forma iam carentes purgare poterunt? Non arbitror aliquem opinaturũ eſſe, formam aloes vnà cum puluere quem aqua abſtulit, abiiſſe. Sic enim partes relictæ, aliud quippiam factæ eſſent. Nemo non ſcit pleraq; medicamenta minutiſſimè teri, antequàm ſumenda ægris proponantur. Quo fit, vt perfacilè partes quædam à cæteris auellantur: & forma quæ in reliquis inſidet, priuata

Inſtrumentum, quo pharmaca præparata agunt, eſt temperies eorum.

uata inſtrumentis credi poſſit. Sic omnis ferè forma inſtrumentis deſtituetur: & rarò aliquid efficiet illorum, propter quæ exhibetur. Verùm abſurdiora ſunt iſta, quàm vt cõfutatione verboſiore digna cenſeri debeãt.

3 Illud etiam non minus, quàm modo dicta, apertum notumq; eſt, formam ſæpè interire (quo modo perire formæ poſſunt) & facultates iſtas nihilominus illæſas in miſto conſeruari. Rhabarbari radix non minus bilem ex corpore educit, cùm forma, per quam viuebat alebaturque, priuata eſt, quàm dum ea prædita eſſet. Idem hoc, cum in alijs omnibus ferè plantis, tum verò maximè venenoſis accidit. Non enim minus necant, cùm leuiter arefactæ ſunt, quàm cùm nuper ex terra extractæ, aut de ſua radice decerptæ virentes adhuc exhibentur. Neq; hic obijci poteſt, à cadaueris forma, quę altrici animæ ſucceſſerit, hæc effici. Etenim viuentes idem poterant. Quin etiam ſunt, quarum, vel odor ſolus, vel vmbra dicatur perniciosa: idq; tum maximè, dum viuunt ac vegetę ſunt. Tantum porrò abeſt, vt formæ illæ duæ, viuentis ſcilicet plantæ & mortuæ ſiue cadaueris, idem agere poſſint, vt maximè contraria operentur. Sunt enim ipſæ quoq; eſſentijs maximè inter ſe contrariæ: eo ſcilicet modo, quo aduerſæ ſibi formæ eſſe poſſunt. Hoc ſanè confeſſum arbitror, non poſſe tam diſcordantes formas eiuſdem illius effectus cauſas per ſe exiſtimari.

Forma ſubſtantiali abeunte ex pharmacis manẽt proprietates.

Formæ diſcrepantes non ſunt eiuſdem effectus cauſæ.

4 Conſiderandum illud quoq; eſt, poteſtates tales in re vna nonnunquam plures & diuerſas inueniri. Reperias apud nos plantas, (ne de nuper cognitis & perluſtratis Inſulis exempla petere cogamur) quæ ſuccũ habent noxium, carnem innoxiam. Et multò façilius, quæ vna parte purgent, altera purgationes cohibeant: vt Aloe, vt Rhabarbarũ, & alia. Certè vtrunq; diligenter lotum ſi exhibueris, nõ tam purgabit, quàm cohibebit.

In Pharmaco vno facultates inſunt diſparatæ & cõtrariæ.

Sic roſę quoq; vtrũq; faciũt. Nec eſt difficilè hic quoq; partes, quibus purgãt, ab alĳs ſeparare: præſertim cũ ſua ſponte exhalare ſoleant: & in ſuperinfuſam aquã calidam exactè eas deponant. An duas dicemus in talibus eſſe medicamentis formas ſubſtantiales? Atqui nõ niſi vna ineſt. Neq; hęc in ablutis particulis inſidet, quę pau ciſſimæ ſunt, in cæteris non eſt quæ plurimæ ſunt: formamq; priſtinam externè retinẽt. Nec poteſt in vtriſq; partibus æquè ineſſe. Quare nõ poterit hic forma ſubſtantialis poni pro cauſa vera & proxima taliũ actionũ.

Forma ſubſtantialis in qualibet re vnica eſt.

5. Reperias etiam ſæpè eiuſdem ſpeciei indiuidua tales habere poteſtates omnnõ contrarias. At contrarias in eadem ſpecie formas fingere is tantũ poteſt, qui ratione caret. Præſtantes Philoſophi à nulla in naturali effici poſſe cenſuerunt, vt indiuiduum aliquod ea priuaretur facultate, quam ſpeciei forma ex ſe profert: & à ſe informatæ materiæ contribuit. Multò certè minus fieri poteſt, vt vnius eiuſdemq; ſpeciei indiuidua formas obtineant contrarias. (Loquor de formis ſubſtantias efficientibus: non de accidentibus.) Porrò inuenias in hominum genere, quouis ferè in loco, plurimos, qui natura à cibo ac potu aliquo abhorrent, quibus alĳ impenſè delectantur. Sunt quibus ſudorem exprimat felis, abſconditus etiam, quantumuis abſconditũ ibi eſſe prorſus ignorẽt. Poſſem alia præterea argumenta multa ad hanc rem probandam adferre, (vt illud eſt, quod ſæpè res diſpares ſiue diſſimiles eandem virtutem poſſederunt: quòd aliquando poſt ortum ſpontè acquiruntur: quòd non raró cum ætate permutantur: & huius farinæ alia) niſi iudicarem validè ſatis demonſtratum eſſe opinionem primam conſiſtere non poſſe.

Formæ ſubſtãtiales in vna ſpecie nõ ſunt pugnantes.

Abdita

Abdita poteſtates non ſunt formarum ſubſtantialium potentiæ. Cap. IX.

IAm an facultas ſit, quæ formam ſubſtantialem ſine medio in re miſta comitetur, videndum eſt. Ideo autem hanc ſentẽtiam à iam dicta ſeparare ac ſeorſum examinare placuit, quod plurimi arbitrantur, tales poteſtate non eſſe ſubſtantias, ſiue partes, vt ſic loquar, eſſentiæ formarum: quam controuerſiam hoc loco explicare nõ eſt animus. Ergo qui formæ δυνάμεις ſubſtantias credit, is nos in iam dicta ſententia refellenda inhærere exiſtimet. Qui qualitates eſſe atque accidentia earundem putat, is hanc refutari opinionem ſciat. Vt vt res habeat in hac parte, certum ſemper hoc eſt, admodum finitimam eſſe vtramq; ſententiam: eiſdemq; argumentis ambas vel confutari vel comprobari. Quam ob rem rectè cõcinneq; argumenta enumerata vel omnia vel quædam hîc repetentur. Quippe certum omninò eſt, quæ hoc modo à forma pendent, perque eam in compoſito inſunt, ea præſente forma adeſſe, eademque abeunte, neceſſariò ſimul cum ea abire. Quia ſi in ſubiecto aliquo ea forma non informato inhęrere poſſent, ab illa forma omninò nõ dependerent. Quod enim certæ formæ proprium eſt accidens, & peculiaris in compoſito effectus, id alibi ne fingi quidem poteſt. Quod alibi eſſe conſeruariq; valet, cauſam in re, cui ineſt, habere oportet. Quare non erit vllius alius rei differentis proprium. Porrò monſtratum ſupra euidenter eſt, ex talibus facultatibus quaſdam frequenter, non aboleri tantum, forma ſuperſtite, verum etiam hac depulſa & corrupta integras & efficaces in ſubiecto ſeruari. Ad hoc oſtendendum, exempla adducere alia à ſupra recenſitis placuit: vt propoſitæ cauſæ veritas magis pateat. Medicamentum ſumito purgatorium, vt Rha barbaricum,

Quidã poteſtates formarum negant eſſe eſſentiæ ſeu ſubſtãtiæ earũ partes.

Proprietas formæ non eſt ſine forma.

& per Chemiam aquã ex eo aut oleum, elice: aut aliud ſi libet. Eandem ſpecie purgandi virtutem in partibus arte ſeparatis deprehendes, quam in toto ante ineſſe expertus fueras: licet ea non ſit in cunctis partibus ſimi liter efficax & vehemens. Tantùm verò abeſt, vt animã in aqua vel oleo (ea, qua dixi, induſtria concinnè ſegregato,) contineri auſis credere, vt ne cadaueris quidẽ for mã in eo imaginari poſſis. Plures enim de toto medica mento partes ab oleo ſeparatæ ſunt, quàm vt formã in eo reſeruari potuiſſe aliquis non rerum omnium igna rus exiſtimare velit. Siquidem ſuperſtes manſiſſe cogi tetur, in alijs potius partibus quærenda fuerit, quàm in aqua vel oleo. Ergo facultatẽ purgandi Rha barbaricũ non à forma ſua accepit. Etenim ſi per formæ præſentiã cõpoſito ad fuiſſet, per eiuſdẽ abſentiã eidem adempta fuiſſet. Adfuit verò & viuenti & mortuo: quinetiã partibus adeſt, in quibus ne cadaueris quidem prima illa forma ſeruata fingatur. Ratio eadẽ valet, in alijs quoq; multis cõpluribus. Poteſt in nonnullis purgatrix facultas minore labore vtiliſſimè ſimul atq; pulcherrimè ſeparari, maceratione nimirum, de qua hoc loco differere non eſt tempeſtiuum. Satis eſt in præſentia, ſi intelligas, vires iſtas in certis partib. ſeruari, in quibus totius formam ſeruari nemo ſanæ mentis putauerit. Quòd ſi formæ poteſtates fuiſſent, ab ea ſeparati nullo vnquam ingenio, nulla arte, nulla vi naturali potuiſſent.

Rhabarbari purgatrix facultas non eſt formæ δύναμις.

2 Deinde quòd ſupra quoq; recitatum fuit, oportet facultates iſtas in cunctis eiuſdẽ ſpeciei indiuiduis inue niri. Vbi namq; forma eſt, ibi quę ipſam conſequuntur, adeſſe quoq; oportet: quemadmodum humana forma ſiue anima nuſquã reperitur, vbi nõ ſimul etiam riden di poteſtas reperiatur. Atqui multa ſunt indiuidua, quę abditas illas facultates, quas ante habebant, amiſerunt, vt exemplis ſupra perſpicuũ fecimus. Quinimò nec om

Facultates formarum in omnibus indiuiduis inſunt.

nib. adſunt indiuiduis eædẽ ſemper proprietates. Reperias qui vehementer ab ouillis carnibus purgẽtur: ſicut nõ modo Galenus ſcribit, verum etiã certiſſima experientia ipſe verum eſſe cognoui in compluribus. Reperias haud multò pauciores, qui abſq; omni incommodo ipſis iucundè ueſcantur: quantumuis antè nunquã deguſtauerint.

3 Quid, quod non ſemper nobiſcnm naſcuntur iſtæ proprietates? an non apertè id probat, à forma non ita eas dependere, vti multi credunt? Interdum adultis accedunt: ſæpè cùm ætate permutantur. Etenim inuenti ſunt omnibus temporibus, quibus quod aliquando ingratiſſimum fuiſſet, ætatis decurſu redditum ſit iucundiſſimum. Qua ratione factũ eſt, vt aliqui cibis quibuſdam ſeneſcentes magna cum voluptate ſimul & vtilitate veſci potuerint, quos adoleſcentes non ſine certo periculo vſurpaſſent. Taceo quod non prorſus nulli fuerunt noſtra etiam memoria & patrum noſtrorum, qui aliquo temporis ſpacio edere nihil potuerunt: quantũuis antè non ſecus atq; alij omnes cibo ac potu gauderent. Nota eſt hiſtoria Spirenſis puellæ. Nota quoq; eſt Nicolai illius Heluetij, qui per annos circiter 20. ſine omni cibo vixit. Qui vel non credit ante dicta, vel non capit ſatis, attentè perlegat, quæ à Galeno de conſuetudine perſcripta ſunt. Ad quam rem itidem faciunt, quæ in 18. ca. lib 9. de hiſtor. plant. diſputauit Theophraſtus. Item quod quidam venenis ſe ipſos aſſuefeciſſe creduntur: quæ nemo nõ nouit tota ſubſtantia nobis contraria & pernicioſa. Ergo ſi per formam ſubſtantialem hoc nobis ineſt, vt à venenis perimamur, & conſuetudine aſſequi poſſumus, vt ea nobis non noceant, ſed nutrimenta potius fiant, neceſſe eſt vt fateamur, alicui indiuiduo poteſtatem ineſſe, quo ſimpliciter pugnet cum eo, quod eidem à tota ineſt ſpecie. Hoc perinde eſt, quam

Abditæ proprietates non ſemper adſunt ab ortu rebus quibuſdã.

Quidam ſine omni cibo aliquot annis vixerunt.

In indiuiduo nil poteſt eſſe cũ forma ſpecifica pugnans.

ac ſi quis dicat, hominis aliquod indiuiduum poſſe eſſe irrationale & brutum. Deinde poterit cõſuetudine facultas, quæ ex ſinu formæ ſubſtantialis prodit, mutari & ſuperari. At neutrum credi ab homine ſano debet. Quare confitendum nobis erit, neminem, quatenus homo eſt, id eſt, quatenus humanam formam habet, nutriri veneno poſſe. Quòd enim ſpeciei alicui natura ineſt, hoc omnibus eius indiuiduis ineſt.

Indiuidua facultates habent non à forma profectas. 4 Verùm enimuero indiuidua cuiuſlibet ſpeciei nõ illas duntaxat facultates poſſident, quæ formã ſubſtantialem conſequuntur, ſed alias præterea, quæ temperamenti cuiusq; comites ſunt. Hinc peculiares iſtæ hominum proprietates ἰδιοσυγκρασίαι appellatę exoriuntur. Ab hac ſententia non diſcordat Auerroes ille: cùm in materia accidentia ineſſe concedit, quæ formæ præſentiam non conſequantur. Hiſce qualitatibus diſcriminata ferè ſunt vniuſcuiuſque ſpeciei indiuidua. Quamobrem fieri poteſt, vt materiales iſtæ qualitates in certis hominibus reperiatur, per quas veneno alijs hominibus pernitioſo paulatim aſſuefieri poſſint. *Mithridates Rex.* Certè Rex Mithridates, longo ſuæ antidoti vſu, non ſubſtantialem formam, ſed temperamenti ſui proprietatem immutauit: vt venena ei nocere nulla potuerint: tum etiã, cùm maximè cuperet. Quòd ſi temperamenti proprietas venenis reſiſtere hoc pacto poteſt, valdè probabile eſt, ſi non neceſſariũ, veneni quoq; vim non tam formæ ſubſtantialis, quàm temperamenti naturam & proprietatem ſequi. Simili propemodum ratione contingere videtur, vt, qui ab ouillis carnibus antè vehementer purgabantur, poſtquam aliquandiu ipſis vſi ſunt, illisque aſſueuerunt, non amplius, ab illis purgentur: tanquam diſſimilitudo per crebrum & longiorem vſum earum expuncta deletaq; fuiſſet. Hac ratione affirmat Theophraſtus lib.9.cap.18. de hiſtor. plantarũ quaſdam Elleboro

boro ſic aſſueuiſſe,vt deinceps non amplius ab eo purgarentur.Sed quid hac in re verum ſit,in præſentiarum non maximoperè laboro, dum illud cõſtat,facultatem qua certi homines venenis reſiſtunt,non à ſubſtantiali hominis forma, ſed à peculiari quadam materiæ temperie proficiſci. Ex quo ſequitur extra omnem controuerſiam,iſtam proprietatem,qua apti homines ſunt,vt à veneno interficiantur,nõ à forma ita pendere,vt proprium eius accidens,aut propria facultas exſiſtat.

5 Non video quid obijci contra hęc rectè poſſit.Formam rem eſſe ſimplicem,nec niſi in ſubiecto concinnè pręparato recipi conſtat.Quod ad recipiendam formã idoneum eſt, idem ad ſuſcipiendas formæ facultates aptum etiam eſt. Equidem corpus quod humanam recipit animam, idem illud vim quoque ridendi pariter cum anima neceſſariò ſuſcipit. Illarum autem facultatum, quas materiæ ratione compoſitum habet, longè diuerſiſſima eſt ratio. Forma nanque in puncto conſiſtit. Vnde Ariſtot. numeris eam comparauit: qui quauis vel adiectione, vel ſubtractione ſpeciem mutant. Alia ratio eſt præparationis materiæ: quæ magnam habet latitudinem. Quippe indiuidua vnius ſpeciei non ſimiliter prorſus temperata ſunt: ſed inter ſe plurimum hac in re differunt. Nam inter ſummam perfectionem & extremam imperfectionem, cum qua forma in ſubiecto hærere non poteſt, quaſi gradus quidam ſunt, deprauationes videlicet ſeu diminutiones partium materialium aut qualitatum: quibus fit, vt indiuidua inter ſe diſcrepent: licet formam ſubſtantialem eandẽ participarint. Formæ etenim, vt dicebamus, hiſce gradibus non minus carent, quàm numerorum ſpecies. Quamobrem cùm ſuis facultatibus forma nunquam & nuſquam deſtituta ſit, non huius, ſed materiæ vel ſubiecti præparationem eiuſmodi poteſtates conſequi faten-

Quod formã recipit, etiam facultates eius recipit.

Non quæuis ſubiecti mutatio facultates tollit, quæ formã tollit.

dum eſt. Quod ſi non quæuis in materia mutatio facta inceptam ipſam efficit pro formę ſuſceptione, maximas omninò eas eſſe oportet, quæ materiæ proprias vires permutant vel abolent. Cuius rei exempla cum in alijs rebus cunctis ferè, tum in illis, quę per Chemiam fiunt, plurima nobis occurrunt. Sæpè namq; aqua vel oleum ex planta quadam elicitum, odorem, ſaporem, viresque penè omnes retinet, quæ in tota reperiebantur planta. Hoc inde accidit, quod in ea totius plantæ particula, totius miſtio certo quodam modo eſt reſeruata: in qua formam totius conſeruatam eſſe nemo, arbitror, ſanus dixerit. Non neſcio, aliquando, imò plerunq; totas plantas ratione vnius partis odorem aut ſaporem poſſidere: quã ſi à reliquis ſepares, ipſas ſine eo odore ac ſapore ſis inuenturus. Siue hoc ſiue illud credas (accidit enim vtrunq;: in diuerſis ſcilicet rebus,) haud eſt difficilè cognoſcere, non quamuis mutationem materiæ vires tollere, aut etiam hebetare, ſed prorſus maximam eam eſſe oportere. In cauſa eſt, quod latitudinem magnam habet, intendi remittiq; plurimum poteſt, antequam vires ſuas omninò perdat. Hac de cauſa, poſt varias nonnunquam mutationes, qualitates ipſa ſuas adhuc ſeruat. Qui exemplo rem planius cupit ſcire, legat Galenum, 2. libro de alim. fac. cap. 6. de cucumere. Item expoſitionem horum Hippocratis verborum, Mulier, capra, elaterium aut cucumerem ſilueſtrem edentes, pueris purgatio. Quare non eſt neceſſe, materiam hactenus mutatam, vt formæ domicilium aptum porrò eſſe nequeat, vnà cum forma vires ſuas proprias amittere. Non enim aut rationi, aut ſenſui, aut experientię, aut denique doctorum hominum ſententiæ conſentanea eſt illorum opinio, qui in qualibet corruptione, diſſolutionem ad primam vſque materiam procedere diſputant. Tam eam refutant manifeſtè ſenſus, quàm certò

Nõ in quali-bet corruptione ad primã materiam procedit diſſolutio.

rò nos docent ignem calidum eſſe. Quamobrem ne refellenda quidem eiuſcemodi imaginatio, ſeu potius ſomnium fuerit. Teſtimonium quod ex Ariſtotele ex libro de Generatione ac corruptione proferunt, vel eſt de ſimplicium corporum ortu accipiẽdum, vel alia expoſitione molliendum. Ita nanque intellectum, vt hi intelligunt, verum eſſe nullus unquam homo probabit. In præſentia ſufficit indicaſſe, materiam, quę pro formæ ſuſceptione & conſeruatione concinnè præparata ſit, nullo alio præterea apparatu indigere ad ſuſcipiendas facultates, quas eadem ſecum adducit: imò in ſua eſſentia comprehenſas tenet.

6 Hoc in libro illud etiam prętereundum nequaquã fuerit, vires ſeu poteſtates, quas certo generi à forma ſubſtantiali contributas aiunt, aliis nonnunquam rebus natura & ſpecie diſtinctis communicari. Exempla paſsim obuia ſunt. Vnum atque alterum noſtro inſtituto idoneum adſcribam. Meſues pruna purgatura bilem aſſeuerat, ſi perforatæ pruno ſcammoneæ particulæ inſerantur: & foramina luto probè obturentur. Idem quoque affirmat, arboris fructus purgare, ad cuius radices Elleborus prouenerit. Audiui lupum ſalictarium purgatorium euadere, ſi ibi creſcat, vbi magna ſit tithymallorum, aut Ellebori copia circum radices eius. In decocto Ellebori & colocynthidis macerari triticum iubent aliqui, eoque pullos ſaginari. Horum carnem purgare ſtrenuè aſſerunt. Quam ſæpè forma in tantis & tam multis permutationibus corrupta ſit, cæcus etiam peruiderit. Galenus in tertio de alimentorũ facultatibus, cap. 18. & in 5. de tuenda ſanitate, cap. 7. affirmat, (& quidem verè) lac capræ, quæ ſcammoneam & tithymallos vel marinam braſſicam depaſta fuerit, purgatorium euadere. In quinto commento ſexti

Potẽtiæ occultæ eadẽ in diuerſis ſpecie inſunt.

Fructus purgatorijquomodo arte fiant.

Lac capræ quomodo purgatorium euadat.

Epidem. in expoſitione penultimæ ſententiæ (In qua idem Hippocr.nō de capra modò,verum etiam de mulieribus affirmat,) de coturnicib. præterea addit, quod huc etiam pertinet. Illud inſuper quoſdā aſſeruiſſe ait, (quorū ipſe probare videtur ſententiam) comeſtorum vires non in ſanguine tantùm & lacte animaduerti,ſed etiam in ſudoribus deprehendi, alijsque excrementis: quod etiam Hippocr.lib.de morbis,4. affirmauit. Hinc eſt,quod non parum referre putet,quo ſiue mulier,ſiue animal cibo vſum ſit,cuius lacte ſalubriter vti velis. Ita oſſibus canes nutriri præcipiebat,qui ipſorum ſtercore vtiliter vti ſolebat.Hac etiam de cauſa lupinum ſtercus non ſimiliter valere quodlibet putatur:vt reliqua omittam.Ergo ſanguini atque adeò lacti communicata virtus purgatrix eſt ab illis plantis, quas perederant capræ. Ex quo neceſſariò concludetur, vim purgandi in talibus plantis, non fuiſſe, aut etiam nunc eſſe, formæ ſubſtantialis proprium accidens. Quomodo enim quod certæ alicuius formæ proprium eſt, in alia ſubſtantia, non ſpecie modò, verum etiam genere diſtincta, conſiſtere ac vigere poſſit? Eſſet hoc nil aliud, quàm proprium facere non proprium. Siquidem quod in diuerſis natura ſubiectis reperitur, id non poteſt vnius eorū proprium cenſeri. Caliditas,quia in multis rebus ineſt, nullius earum propria exſiſtit. At ſumma caliditas,quia in ſolo igne inuenitur, ſolius quoq; ignis propria eſt & dicitur. Quod ſi formam communicatam ſimul cum facultate cogites,erunt duæ res diuerſæ,vna. Quęcunq; enim vnam numero formam obtinent,vnum ſunt: nō plura. Niſi vnam formam in duas diſtrahi putes: quod perquàm abſurdum videtur eſſe in propoſito noſtro. Sanè proprietates iſtæ, cùm aliud non ſint, quàm formarum vires quædam, non ita in ipſa inſunt, vt nos in domo habitamus, (quod rectè & eruditè Galenus monuit,)

Formæ certæ proprietas non reperitur in alia ſpecie.

Proprietates nō ſunt in forma, vt nos in domo.

monuit,) ſed ita in ea inſunt, vt non niſi ratione ab eadem diſtinctæ ſint. Ex quo facilè perſpicitur, eas non poſſe alibi, quàm in formis, quarum ſunt poteſtates, cogitari ac fingi. Quare ſi hæ cõmunes fiunt rebus aliјs, formam quoq; communem fieri omninò oportet. Si diuiduæ forent ſubſtantiarum effectrices formæ, fides fortaſſe talia aſſeuerantibus haberi poſſet. Iam cùm diuidua nulla ſit, non poterunt tales potentiæ ſeparatæ inueniri. At hoc uſuuenire oportet, ſi derelicto ſuo fonte, ex quo pullulabant, alieno in ſubiecto inhærẽt. Non debet hoc in loco inſtitui comparatio cum palmitibus aut ſtolonibus plantarum: in quibus anima plantæ ſimul cum viribus eiuſdem ſeruatur. Non enim hic vires plantæ abſq; anima, cuius potentiæ ſunt, aliј cuipiam rei attributæ intelliguntur. Deinde nõ ſeruatur forma in illis rebus, de quibus nos loquimur, vt in palmite conſeruatur. Quis enim ſcammoneæ animam in ſanguine aut lacte caprino ineſſe opinetur? Adde quod in palmite non eſt eadẽ numero anima, quę eſt in trunco, à quo abſciſſus eſt palmes. Sed nec pars eſt hæc illius animæ quædam: ſed ſpecie, non numero eadem. Proinde nulla poterit inter hæc, & ea, quæ nuper de propriarum potentiarũ ſeparatione dicebamus, collatio inſtitui. Nec propagare ſe has facultates quiſquam temerè arbitrabitur: vt caliditatem ſeſe in aquam promouere cernimus. Generat enim ignis caliditas ſimilem ſibi caliditatem, non ex igne in aquam tranſit, vel tota, vel ſecundum ſui partem aliquam. Poteſt ſe ipſam quaſi in aquã introducere, quia materia aquæ apta nata eſt, quę ignia tur: & deſiderat ignis, quæ attingit, ſibi aſſimilare. Quare aquæ materiam, quoad poteſt, tranſmutare tentat: quò tandem ignem ex ea generet. Illæ autẽ qualitates, quibus hoc eſt negatum, vt ſibi ſimilem qualitatem in proxima materia generent, nullum ſui veſtigiũ in alie-

Occupatio.

Occultæ proprietates ſe ipſas non propagant.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

no ſubiecto reliquunt,ſed cū forma ſua accedunt ſimul ac recedunt inſtar luminis cum corpore lucido. Solis lumen à ſole ſeparari nulla vi poteſt. Non enim intercipi à corpore quantumuis denſo valet vt non continuatū ad ſolem, & in eo tanquā ſubiecto inhærere videatur. Nec in aere ſole occidente vllum ſui indiciū relinquit: quantocunq; tēpore eum illuſtrarit. Vt igitur hoc non ita poteſt imprimi in aerem, vt in eo abſq; ſolis præſentia ſubſiſtat, ita occultę iſtę vires nunquā in alieno ſubiecto perſiſtent: propterea quod ſe ipſas promouere inſtar caloris nequeunt. Si enim poſſent, formas etiā ſuas introducere in proximā materiā eadē ratione poſſent. Quod enim formę vim in ſe ſuſcipere eo poteſt modo, vt tanquam formam in ſe ſeruet, ipſam quoq; formam recipere poterit. Quod ſi etiā detur, non continuò formam recipi, cum facultas ipſius recepta ſit, falſum tamen foret, tales potentias ex formæ ſubſtantialis ſinu prolatas fuiſſe, eiuſdemq; proprias & peculiares facultates exiſtere. Hinc perſpici poteſt, quā non verè & non benè Fernelius affirmet, tales vires interdum eouſq; penetrare in materiam & partes craſſiores, vt abeunte forma illiusq; temperamento diſſoluto adhuc in ſubſtantia & materia inhæreſcant. Quanquam, vt aliâs vir ille ſolet, paulò antè idem hoc apertè negauerit.

Lapſus Fernelij.

Proprietates à forma ſubſtantiali inſunt in omnibus indiuiduis.

7 Ad hæc omnia accedit, quòd frequenter in alicuius ſpeciei indiuiduis perpaucis, certa talis deprehenditur facultas. Quę ſi à forma ſubſtantiali orta fuiſſet, neceſſariò in omnibus reperiretur. Quod enim per formā ineſt, natura & per ſe ineſt. At hæc ſemper & in omnibus inſunt. Nō enim indiuidui vnius forma eſſentia differt aut virib. à cuiuslibet illius ſpeciei forma. Quare quod vni ineſt non alteri, aut nō eſt à forma profectum, hoc eſt, ſolius formæ non eſt potentia, aut vniuerſa philoſophia falſa eſt. Poſſent hic quoq; plura adduci contra

ſecundam opinionem, ſiquidem res poſtularet. Quæ prolata ſunt, validiſſimè, quod erat propoſitum, demonſtrant.

An proprietates occultæ ſint temperamenti vires. CAP. X.

CVm ergo nec ſubſtantiales formæ ſint iſtæ facultates, nec eiuſdem potentiæ eſſentiales ac propriæ, conſectarium eſſe videtur prorſus, vt eas vel temperamēta ſiue miſtionis terminos putemus, (quos τ͂ μίξεως λόγȣς Ariſtot. ſcitè alicubi appellauit) vel temperamentorum proprietates. Etenim quod alicui proprium eſt ac naturale, à natura deriuatū oportet. Natura aūt vniuſcuiuſq; rei forma eſt in materia, per certū temperamentum præparata. Ergo cum proprietates iſtæ ſint naturales quædam vires, ſi nō ſunt ipſamet forma, aut huius potentia propria, conſequetur omninò, vt materiæ ſint accidentia, hoc eſt, vt ſint quædam temperamenti vires. Sanè ſpecificæ dicūtur à pleriſq;, propterea quod propria ſint certarum ſpecierum accidentia. Principia verò ſubſtantialia ſpecierū ſunt materia decenter apparata, & forma. Quod igitur non à forma oritur, à materia proficiſcatur eſt neceſſe. Quare cū formæ potentias non eſſe oſtenſum ſit, materiæ apparatum conſequi eas oportet.

An occultæ facultates ſint proprietates temperamentorum.

Natura cuiuſq; rei quid ſit.

Principia rerum ſubſtantialia quæ.

Proprietates occultæ non ſequuntur temperamenta. CAP. XI.

VErū enimuerò hæc quoq; ſententia ingenti difficultate nō caret. Etenim negari nequit, quin res naturales omninò plurimę (imò fortaſſe oēs) vnà cū efficiente ſubſtātię forma poteſtates, quas occultas appellamus prorſus amittāt. Viuens torpedo tangentē ſe, imò ne tan

Multæ rerum formæ occultas proprietates perdunt.

gentem quidem proximè tremulum reddit: (ſicut aliqui ſcribunt) mortua non modò nihil horum poteſt, ſed etiam in cibos ſine vlla noxa venit. Echeneis piſcis, cum viuit, nauem remoratur: (ſi fides habenda eſt Ariſtoteli de hac re dubiè loquenti) mortuus verò, ne ſi totam quidem nauem talibus operias externè, & repleas, imò etiam oneres, internè, vel minimum impedit. Struthionis viuentis venter ferrum conficit: Mortui venter nihilo plus agit, vel in ferrũ uel in aliud quodlibet corpus, quàm alterius animalis mortui venter. Ratio eadẽ eſt complurium aliorum. Hæc exempli tantum gratia recenſere libuit, vt quę totam cauſam planiſſimè declarent, illuſtrent, probent. Qui his non eſt contentus, animi oculos circumferat, & nullo non in loco reperiet, quæ eum erudiant. Ab eadẽ fieri cauſa perſpiciet, quod animalia vix dum nata inter familiarem & noxium cibum diſtinguunt: quod ouis lupum nunquam viſum fugit: quod grunnitu ſuis terretur Elephas: quod ad cantum galli expaueſcit leo (ſi tamen vtrunq; hoc verum eſt. Cauſas certè vt dubitem, de poſteriore præſertim, habeo minimè leues:) quod anas aquam petit, in eaq́; natare cum nõ didicerit vnquã nouit: & tandem quod res omnes admirabilia quædam edunt opera: quorum cauſæ intelligi à nobis nequeũt. Et vt ſol oriens lumen nobis adfert ſecum, & occidens idem illud à nobis aufert, nullo poſt ſe indicio eius relicto, ita facultates iſtæ cum formis ſuis adueniunt, & cum ijſdem recedunt, vt ne animaduerti quidem veſtigium aliquod poſt earum abitum poſſit. Horum quia plurima quotidiè fieri videmus, non admiramur: vt prudenter Auic. in libello de medicamẽtis cordis ægritudinibus occurrẽtibus, (quẽ locum ſupra citauimus,) admonuit. Certum nihilominus eſt, non minus admirabili virtute fieri nonnulla ex ijs, quæ quotidiè aſpicimus, quàm quæ ratò fieri cernimus

Animalium occultæ vires.

Vſitata etſi admirabilia ſunt, nõ demiramur.

mus

mus. Ex iam commemoratis liquidò apparet, in plurimis rebus, ſi non in omnibus, occultas poteſtates ineſſe, quas à forma ſubſtantiali verè naſci dependereq; iudicandum ſit.

Duo ſunt genera occultarum proprietatum. CAP. XII.

IN tanta rerum ſimul atq; opinionum diſcrepantia quid dicemus? Argumenta rectè diſſolui non facilè poſſunt. Vtrinq; ſunt, quę ſenſuū teſtimonio veriſſima cōperimus: quæq; negari nec debent nec poſſunt. Sanè qd aliud verè ac rectè dicere poſſimus, quàm nō vnius generis, modi, naturæ, tales facultates eſſe nō video. Ergo vt res fiat clarior, ſummatim quædam de rerum viribus hic me attingere oportet. Actionum in rebus naturalibus principia ſunt, ipſæ primum formæ rerum: deinde habitus: poſtea potentiæ naturales appellatæ: demum qualitates primæ: & quas παθητικὰς nominauit Ariſtoteles. Sub his temperamenta contineri nullus neſcit. Quia verò habitus rectius creditur actionis modum quendam efficere, quàm actionem gignere: (Nam per habitum non agimus ſimpliciter, ſed facilius & rectius agimus) cumq; in rebus anima carentibus, quales ferè ſunt medicamenta, locum nullum habeat, non eſt, cur de eo plura nunc dicamus. Nec de qualitatibus primis ſeu παθητικαῖς longior nobis ſermo habēdus, dum nō inquirimus notas facultates, ſed occultas & abditas perueſtigamus. Reſtat igitur, vt vel in forma, vel in temperamento, vel in vtriſq;, vires latentes illas quæramus. Cum formā nomino, proprietates ſiue potentias eius ſimul intelligo. Duo proinde ſunt abſtruſarum poteſtatum genera: quorum alterum formę tribuitur: alterum temperamenti proprietatem conſequitur. Quoniam enim formarū potentię rebus ſaluis abeſſe nō poſſunt,

Principia actionū in rebus quæ & quot ſint.

Habitus actionē non efficit, ſed limitat.

In quibus quærendæ ſint abditæ facultates.

ac multas nihilominus occultas vires aboleri cõtingit abſq; rerum, in quibus inſunt, corruptione: plurimas quoq; poſt formæ ablationẽ remanere cernimus, omninò tenendũ nobis eſt, nõ omnes eiuſcemodi facultates formarũ eſſe poteſtates. Nam quæ tales ſunt, certæ ſpeciei indiuiduis omnibus ſemper adſunt: qualia propria quarto modo Dialectici: eſſentiales potẽtias (δυνάμεις οὐσιώδεις) Phyſici vocant. Quę in paucis ſolũ ſpeciei indiuiduis inueniuntur, nõ è forma, ſed è peculiari temperie, quæ ἰδιοσυγκρασία Medicis nuncupatur, manãt. Quæ in pleriſq; vel omnibus reperiuntur, nec cum formis abeunt tamẽ, temperamenti ſoboles, & accidentia quædam, cenſeri debent: nõ pro ſubſtantijs aut ſubſtantiæ partibus, vt ſic loquar, habendæ ſunt. Manifeſtũ ergo nunc fecimus abditarũ potentiarũ duo eſſe genera: & earũ alteras rebus eſſentialiter & propriè ineſſe, cum ſint formarũ ſubſtantialium δυνάμεις, & veluti partes: alteras qualitates exiſtere, quæ propter temperamenti proprietatẽ in rebus inhæreant. Magnum porrò inter vtraſq; diſcrimẽ eſt: quod partim ex iam dictis, partim ex dicendis, vnicuiq; perſpicere licet. Etenim eſſentiales facultates à rebus, quarũ ſunt facultates, ſeparabiles nõ ſunt. Quamuis actus earũ ſecundi poſſunt impediri: tamẽ primi tolli nequeunt: quin res ipſa corrupta ſit. Non vim videndi ab homine, quantiſper homo permanet, abſtuleris vnquã: ſed ne rideat varijs cruciatib. alijsq; modis facilè perfeceris. Herculei lapidis tractionem præpediri aiũt, ſi is allij ſucco perungatur: aut Adamantis interuentu. Verùm his fidem habeat, qui velit. Nos interim in cunctis rebus miſtis eſſentiales poteſtates Elementorũ non tolli ſcimus, tametſi actus eorũ ſecundos vehementer retundi & impediri compertũ habeamus. Ignis certè in vino actu non calefacit: tametſi potentiam calefaciendi nequaquam amiſerit. Aerugo etiam cum oleo & cera permiſta carnes nõ erodit: licet

Proprietates formarũ quales ſint.

Quæ proprietates ac cidẽtia ſint.

Duo ſunt abditarum poteſtatum genera.

Quo differãt inter ſe occultæ materiæ ac formæ poteſtates.

Ignis in vino non calefacit actu. etſi potentiam calefaciendi non amiſerit.

erodendi poteſtatē integram conſeruarit. At aliæ poteſtates cùm temperamenti certū gradum comitentur, nonnunquā deleri poſſunt, rebus, quibus inſunt, incolumibus permanentibus. Nō enim pereunt res cōtinuò, ac mutatum quouis modo eſt temperamentū: ſed cùm fines & latitudinē exceſſit, quę formę propria eſt. Quælibet enim forma temperamentū requirit certum quidem, attamen ſub latitudine quadam: quæ in plurimis rebus tanta eſt, vt quamuis formę adhuc congruat, illo tamen gradu careat, propter quem certæ actionis cauſa exſiſtit. Equidem inter priuationem & habitum, ſeu formæ perfectionem, diminutiones ac deprauationes partium materiæ plurimæ ſunt: nec quælibet materiæ qualitatúmue ipſius auctio vel diminutio formam ex ſubiecto pellere apta eſt. Hanc ob cauſam non eaſdem quouis in loco enatæ plantæ vires retinent: tametſi naturam & ſubſtantiam neutiquam mutauerint. Hinc eſt, quod qui vinum prius ferre non poterant, poſtea vtiliter & iucundè eodem vtantur. Altera differentia eſt, quod ſubſtantiā cōſtituentes potentiæ, præſertim verò 2
animatę plerunq; actus ſecundos promūt, quoties conuenienti obiecto occurrūt, abſq; externo adminiculo. Magnes certè actu ſemper eſt, ſemperq; ferrū ex iuſto interuallo, ſi à re nulla externa impedimentū obijciatur, ad ſe pertrahit: nec eget ad id opere illius rei extra ſe poſitę. Sic oculus naturaliter affectus in medio illuminato prǽſentes colores videt abſq; eo, vt extrinſecus adiuuetur. Sic plantæ familiares ſibi ſuccos præſentes virtute inſita perpetuò attrahūt, alterant, cōcoquunt, mutant: modo ſecundū naturā habeant. Sic ignis ſimplex cōtinuè calefacit: aqua ſimplex ſemper humectat: nullius externæ rei impulſum expectant. At facultates occultę (De notis aliter loquendū eſt) quę materię ac tēperamenti proprietatē ſequunt̄, externo principio indi

Potētiæ formarum nō reducuntur in actum ſecundum à principio externo.

Potētiæ materiales à principio externo actus recipiunt ſecundos.

gent ad hoc,vt actus ſecundos proferant:quod cum in alijs, tum in pharmacorũ viribus maximè eſt euidens. Quanquam enim aliæ alijs actui ſunt propiores, pleræq; tamen non prius agunt,quã ab inſito calore ſubiecta eorum ſoluta & corrupta ſint:vt remotis & ſecretis partibus alienis,à quibus efficientia earum obtundebatur,liberius agant. Quemadmodum vis ignis,quæ in vino eſt,ab admiſta aqua eo vſq; hebetatur,vt obſcurius multò calefaciat, quam cùm per diſtillationẽ aqua ſeparata eſt (quis inficietur manifeſtiorẽ eſſe ignis facultatem in vino diſtillato, quod aquam vitæ nominant, quam in integro?) ita fermè occultæ poteſtates actus ſuos tunc exerunt euidenter, cũ à congenito noſtro calore velut ex profundo ad ſuperficiẽ protrahũtur.Ergo licet omnes abditæ poteſtates, quæ in rebus naturalib. inſunt,reſpectu actuum ſuorum potentia ſint,non actu (ſunt enim vel actus vel qualitates in materia) ingens tamen eſt inter ipſas diſcrimen. Etenim ſubſtantiales quantiſper ſecundum naturam affectę ſunt,ab externis cauſis nullis impediuntur, & obiectum habẽt præſens, ſemper agunt.materiales autem tunc etiã cùm naturaliter conſtitutæ ſunt res ſubiectæ,in ſe ipſis cauſas tenent propter quas agere nõ poſſunt: & ob id principio externo,à quo in actum perducantur,omninò indigẽt.

Potẽtiæ formales integrè, materiales corruptæ euidentius agunt.

3 Ex modo dictis alia emergit diſcrepãntia.Nam formarum poteſtates tantò agunt illuſtrius,quanto ſubiecta perfectiora meliusq; diſpoſita poſſident. Materiæ aũt facultates actus ſecundos tunc ferè ſolũ perfectiſſimè proferũt,cũ ſubiecta ſoluta & quodammodo corrupta ſunt.Equidẽ pharmaca occultè aliquid agẽtia vix agũt, niſi vel in puluerem trita, uel aliter corrupta propinentur:quò in corpore ocyus actũ recipiant.Integra profectò nulla intra corpus ſumẽda proponũtur:quomodo nonnulla fortaſſe foris admoueri haud ineptè poſſint.

Diſtin-

Diſtinguuntur hac etiam ratione, quod ſubſtantiales 4 in omnibus ſpeciei indiuiduis neceſſariò inſunt: quod de materialibus non item affirmari debet. Vt enim ex his aliquæ omnibus adſint, non tamen neceſſariò ſemper adſunt. Plurimę quoq; reperiūtur in paucis quibuſdam, non in tota ſpecie. Patet ex prædictis duo eſſe occultarum virium genera: quorum alteræ ſubſtantiales vocari poſſunt ac debent: cùm ſubſtantiam conſtituāt, hoc eſt, formarum potentiæ ac velut partes exſiſtant: alterę accidentales & materiales rectè nominantur: cū materiæ qualitatem ſeu temperamenti (quod ſubſtantia non eſt) ac miſtionis ſequantur modum. Tertium genus nullum habetur: aut mihi ſaltem incognitū eſt. Etſi enim admirabiles illę vires, quæ in materia & veluti cadaueribus plantarum rerumq; aliarum deprehenduntur, propter formam in eis procreatæ ſunt, nō ſunt tamen formarum partes: cum eâ perempta in materia remaneant. In Rhabarbari ſemine (exemplo iſto libet rem declarare) vis ineſt ſubſtantialis talem tantumque ſuccum ex terra attrahendi, qualem quantumque certo modo alterare & coquere poteſt: vt ex eo tale corpus, ex tot ac talibus particulis, ſuo ac certo modo temperatis & miſtis, conſtans progeneretur: quale ſine hac ingenerari non potuiſſet. Verum in huius generatione corporis forma Rhabarbari effectoris habet rationem. Quare à re effecta ſeparari non minus poteſt, quàm opifex ab opere ſeu ædificator ab ædificio ſeiungi valet. De occultis poteſtatibus effectricibus (ἐνεργητικαῖς ſiue ποιητικαῖς.) huc uſq; præcipuè locuti ſumus: quæ quia facilè παθητικαῖς accommodari poſſunt, labore eo ſuperſedebimus. Illud monuiſſe ſufficiat, ex prædicta declaratione & diſtinctione nullo labore tum ad ſupra propoſitas rationes aptè reſpōderi, tum problemata alia huic diſputationi affinia rectius diſſolui. Hinc

Potētiæ materiales nō ſunt neceſſariò in omnibus ſpeciei indiuiduis.

Genus occult. facultat. tertium nullum eſt.

Omnes occultæ potentiæ à forma oriuntur, etſi quædā materiā ſequantur.

Cur aliqui à caſeo, vino. &c. abhorreant.

enim cauſa peti debet, quod quidam homines, non omnes, à caſeo, allijs, cæpis, vino, & ſimilibus rebus, natura abhorrent. Hæ proprietates ætatis decurſu, pro varia corporis ac temperaturæ mutatione: pro conſuetudine, victu, & ſimilibus, aliquando permutantur. Quod quomodo fiat, à Galeno cùm in alijs infinitis fermè locis, tum in libro de conſuetudine ſcitiſſimè expoſitum eſt. Huius generis illa quoque fuit qualitas in Mithridate, qua ſe tutum ab omnis veneni noxa reddiderat. Talis & illa exiſtimanda eſt, qua Athenienſis anus cicutæ aſſueuit. Huc etiam pertinet, quod aliqui feles, (catos appellatos,) ita habent exoſos, vt niſi è loco in quo ipſi ſunt, expellantur, in animi deliquium incidant. Exempla huius farinæ infinita quotidiè nobis occurrunt. Nec mirum alicui videri debet tales qualitates materiam conſequi: cùm præſertim colores, odores, ſapores, tam varios, tamque admirabiles hinc gigni cuncti ferè ſciant. Hæ proprietates licet occultæ & ſint & dicantur, atque à nobis vix, imò ne vix quidem percipi queant, non tamen perinde ſunt imperſcrutabiles, & remotæ ab intellectione hominis, vt priores. Verum de hac re poſtea fortaſſe plura dicemus.

Quæ proprietates magis minusq; perſcrutabiles.

De occultarum proprietatum definitionibus. Cap. XIII.

NVnc quia definitio aptè ac breuiter rerum naturas comprehendit ac declarat, tentandum eſt definitione, ſeu potius deſcriptione aliqua, vtrumq; genus adumbrare. Prioris generis occulta facultas nil eſt aliud, quàm vel ipſamet ſubſtãtialis forma, iuſſu Dei compoſito cõcinnè præparato inhęrens, itaque agens, vt cauſa reddi actionis ipſius nequeat: vel certè potentia ſeu virtus quædam formæ, per quam illiuſmodi agit patitur-

Proprietatis occultæ primi generis deſcriptio.

patitúruc. Poſterior autem qualitas quædam eſt temperamenti ac materiæ ferè proprietatem conſequens. Dixi materiæ ac temperamenti proprietatem comitari, quia non ambigo certas indiuiduorum hominū proprietates, non tam humani corporis temperaturam ſequi, quàm materiæ, ex qua in vtero facti, & tum intra tum extra vterum nutriti ſunt, peculiarē naturam atq; facultatem. Quanquam non nego, ad temperamētum hanc etiam aptè reduci poſſe. Addidi in deſcriptione, iuſſu Dei, vt, vnde iſtæ facultates originem ducant, obſeruetur. Etenim idem eſt vtriuſq; ortus, cùm cauſam efficientem quærimus. Quod enim formā dat, ſimul quoque vniuerſa illa contribuit, quæ formam in compoſito neceſſariò comitantur. *Proprietatis occultæ ſecundi generis deſcriptio.* *Occultarū virium origo.*

De formarum origine. Cap. XIIII.

DE formarum porrò natura & ortu, variè diſſeritur à philoſophis tum antiquis tum recentioribus. Et in hac diſceptatione, incertis principŷs, quę animos noſtros explere nequeant, plerique omnes hodie quoque niti malunt, quàm apertam ſolidamque profiteri veritatem. Credo quia verentur, ne parum philoſophi putentur eſſe. Imò verò ſi Ariſtoteles veram formarum originem, ita, vt nos nouimus, percepiſſet, philoſophiam nobis haud paulò cōcinniorem, puriorem, melioremque reliquiſſet. Aliŷ cum Platone Ideas formarum effectrices cauſas ponunt. Eo poſteriores Animā, neſcio quam, mundi introduxerunt. Auicenna decimam intelligentiam quandam, (quam ſua lingua, puto, Cholcodeam appellauit.) excogitauit, cui hoc muneris imponeret. Galenus anceps eſt: nec ſatis quid ſtatuat nouit. In fine libri de fœtus formatione, vt alia omittam, in Platonicorum caſtra iturus videbatur, niſi impium cenſuiſſet, mundi Animam authorem *Formarum origo quæ ſit.* *Plato.* *Platonici.* *Auicenna.* *Galenus.*

muſcarum, culicum & ſimilium animantium facere. Præterea parum ei credibile viſum eſt, materiæ Animā tantam artem, quanta in rebus creatis cunctis conſpici tur, aſſequi potuiſſe. Thomas Aquinas cum recentioribus ferè omnibus ſtatuit, ſeparatas ſubſtātias ſiue intelligentias apud ſe intellectas formas, corporum cœleſtium virtute, rebus imprimere. Vtriuſq; veſtigia principij in omnibus apparere aiunt. Cœleſtium quidem corporum, quod per motum & in tempore producantur. Subſtantiarum verò abſtractarum, quod ordine certo ad determinatum cuncta finem progrediantur. Huius ſententiæ Ariſtotelem fuiſſe quidam perhibent: quidā aliter iudicant. Cum eadem ferè faciunt, qui neſcio quē ſpiritum cœleſtem rebus omnibus permiſceri fingunt: à quo naturam vimq; ſuam omnem vniuerſa mutuentur. Ariſtotelei modò in connexum quendam cauſarum inferiorū & ſuperiorum: modò in naturam quandam vniuerſalem referunt. Propius ad rei veritatem, (ſiue ita ſenſerit Ariſtoteles, ſiue aliter,) accedunt, qui eum virtutem formatricem in ſemine cum calore, quo tanquam inſtrumento vtatur ad corporum fabricam, poſuiſſe aiunt. Hanc vim, quæ potentia ineſt, in actum à conueniente calore (in apto & idoneo loco) produci oportet: vt ab ea mox reliqua perficiantur. Abſurdius Aſtrologi certis aſtrorū figurationibus, & fictitijs quibuſdam imaginibus, adſcripſerunt hanc functionem. Hos non valdè miror delirare: quippe qui mirificè fabulis delectentur. Minus etiam antiquos miror anxiè principia harū rerum inueſtigaſſe, nec inuenire tamen, quod ſatisfaceret, potuiſſe. Carebāt enim luce quę cęlitus nobis affulſit: & certiora de his rebus docuit. At noſtros homines vehementer demiror, qui, cum illuſtriora firmioraque multò haberent, antiquorum obſcuris incertisque veſtigijs inſiſtere nihilominus maluerunt.

Thomas Aquinas. *Ariſtoteles* *Ariſtotelei.* *Aſtrologi.*

Obſcu-

Obſcuritatem incertitudinemq; rei authorum ſententiæ diuerſæ plus ſatis probāt. Tentandum nihilominus eſt aliquid hîc etiā certi adferre. Vix enim, quæ de proprietatibus occultis diximus, percipi poſſunt, hac re nō declarata.

Quis formarum dator ſit. Cap. XV.

SI quid id ſit, quod formas rebus omnibus impertit, per quas hoc ipſum ſunt, quod ſunt, ex me interroges, planiſſimè reſpondebo, nil aliud eſſe, quàm vim poteſtatemq; diuinam cunctis rebus creatis ab initio inſitam. Hæc nō ex cœlo aſtrorum conuerſionib. rebus ſingulis acquiritur: Nō ab intelligentijs creatis materię inſeritur: Nō deniq; aliunde infunditur: ſed iuſſus Dei eſt ab initio rebus ſingulis inditus. Quin nil aliud eſt Natura, quàm iuſſus ille Dei, per quem res omnes hoc ſunt, quod ſunt: & hoc agūt, quod agere iuſſæ ſunt. Hic, inquam, non aliud quidquam, cuiq; rei ſuam dedit ſpeciem atq; formam. Per hunc non agunt modò pro ſua natura, hoc eſt, prout præceptū ipſis eſt, res creatæ omnes, ſed per eundem reguntur, conſeruantur, propagantur: & nunc etiam quaſi creantur. Non enim vt exſiſterent duntaxat iuſſit Deus, verum etiā vt ſe ipſa ita propagarent, ſicut ab ipſo condita fuiſſent, imperauit. Nec fuit inanis ille iuſſus, ſed prorſus efficax. Dum enim iuſſit, vim ſimul contribuit ſuam ſingulis: qua, quod iuſſa eſſent, perficerent. Quare non aliunde formam naturamq; accipiunt, quæ gignuntur etiam hodiè, quàm à Deo ſiue diuina poteſtate: qua exſiſtunt vniuerſa. Neq; minus iam mandato eius parent, quàm ab initio, cum non eſſent, ac eſſe iuſſa ſtatim exſiſterent. Scitè ergo à quibuſdam eſt dictum, Deum hodie quoque creare, dū creata conſeruat: propterea quod conſeruatio non re, ſed πὼς ἐπινοία ſolum à creatione diſtincta eſt. Non enim

Dator formarū quis ſit.

Quid ſit natura vniuerſè dicta.

Formam rebus cunctis indit Deus.

Creatio & cōſeruatio re non differunt.

aliud eſt conſeruatio, quàm perpetuata ſiue continuata creatio. Quod ab initio, cùm inchoatum repenteque ex nihilo productum eſſet, creatum dicebatur, idem illud nunc, dum continuatur, vocatur conſeruatum. D. Aurel. Auguſt. minimè veritus eſt dicere, creaturas non ſolum creatas eſſe, verum etiam continuè creari. Cuius poſtea ſententiam multi ſequendo probarunt, probandoque ſecuti ſunt: & exemplis ac ratione illuſtrarunt. Vt à ſole, inquiunt, aerem non illuminatum modò, ſed etiam illuminari verè ac rectè dicimus, ita hic etiam res quodam modo habet. Etenim ſicut abſq; ſolis præſentia lumen in aere perſiſtere non valet, ita creatura ſine creatoris ſui conſeruatione nullo temporis puncto conſiſtere poteſt. Item ſicut rei grauis ſublatio de terra in altum differt à ſuſtentatione eiuſdem in alto, ſic propemodum creationem à creatorum conſeruatione differre putandum eſt. Quemadmodum enim res illa ſubtractis manibus repentè deorſum cadit, ita ſi poteſtas diuina, qua cuncta Deus creauit, erepta rebus fingatur, ſtatim & in nō tempore ad nihilum omnia reuerti, ſeu redactai ri. Huc & illud Chriſti apud Ioannem rectè accommodant, ὁ πατήρ μου ἕως ἄρτι ἐργάζεται, κἀγὼ ἐργάζομαι. Neque cogitandum eſt diſcrimen eſſe, quare nus iſta comparamus. Nam probabilius videbitur rem attentè & ſubtiliter conſideranti, lumen abſq; lucido corpore conſiſtere poſſe, & rem grauem in aere ſublimem abſq; ſuſtentaculo pendere, quàm quæ ex nihilo facta ſunt, non in nihilum abire, niſi ab eo ſuſtineantur, qui, cum non exſiſterent, exſiſtere infinita virtute repētè fecit. Nemo tam eſt rudis, qui nō norit ac intelligat, quod nihil fuit, in nihilum abiturum, cùm primum ea facultate deſtituetur, per quam productum fuit. Nulla philoſophia negat, res omnes à Deo, vt authore omnium, pendere: & ab eodem habere, vt ſint. Quod ſi ſibi

Sol aerem continuè illuminat.

relictæ

relictæ conſiſtere adhuc poſſent, non à Deo dependerent. Quare cum non minus ſit difficile res ex nihilo factas conſeruare, quàm eaſdem ex nihilo producere ſiue creare, neq; alia vi Deus fecerit, alia conſeruet, rectè ſanè dicitur, conſeruationem eſſe quandam continuatam eorundem productionem. *Conſeruatio quid.*

An rerum formæ ab aſtris pendeant. Cap. XVI.

NIhil igitur ad horum conſeruationem, interroget aliquis, aſtra conferunt? Nihil omninò: quod ad hanc rem pertinet. Equidem vt ſine cœlorum, & hiſce aſſiſtentium (ſecundum philoſophos) intelligentiarum miniſterio vniuerſa creauit, ita abſq; eorundem famulitio creata ſuſtinet atq; conſeruat. Loquor de natura eorum inſitiſq; ab eo viribus cuiq; rei proprijs, nõ de diſpenſatione eorundem. Non enim nego Deum, quæ fecit, diſpenſatione quadam cœlorum conſeruare ac tueri: vniuerſali videlicet ratione. Quod vt pateat magis, obſeruandũ eſt, herbas ac plantas omnes, ante aſtrorum creationem fuiſſe perfectas. Non ergo cœlũ formam, & quas ſecum ipſa trahit vires, iſtis, vt nec animalibus cæteríſue rebus, dedit. Pendent enim è ſuperioribus inferiora, vt ab vniuerſalibus & æquiuocis cauſis, nõ vt à cauſis vniuocis. Aliter enim ſol, & aliter homo, generat hominem. Non Sol, ſed homo, naſcenti præbet homini formam: tametſi ſolis efficacia, vt cauſa vniuerſalis, non ſit prorſusocioſa. Non enim Soli dictum eſt, vt hominem generaret: ſed homini præceptum eſt, (ſicut & cæteris rebus viuentibus,) vt ſe multiplicaret. Quocirca non cœlum, ſed Deus homini vim generandi dedit. Formæ igitur omnes à Deo ſunt rebus cunctis primum datæ. Quod ſi cœlum principiò formas non dedit, ne nunc quidem dat. Is enim qui dedit, vt ſe propagarent, iuſſit: non cœlo vt multiplicaret,

Aſtra non vel dãt, vel conſeruant proprietates rerũ occultas.

Cœleſtium munus.

Cœlum nõ dat formã.

Non aſtris, ſed homini datum eſt, vt hominẽ generet.

Ex putredine orta quomodo propagentur. præcepit. Etenim ſemen proferre voluit, quo ſe propagarent, & in omne tempus promouerent. Quod ſi quæ ſunt vel animantes vel plantæ, quæ non aut per ſemen aut ſtolones & ſurculos multiplicatæ generatæq; ſunt, earum ſemen proculdubio, iuſſu ipſius, ita nunc quoq; terra in ſe continet, vt ab initio continebat. Quemadmodũ enim tunc, cum iuberetur veſtire ſeſe omni plantarum genere, paruit, ac certo cùm cæteris elementis modo ſe miſcens, illas, quas videmus, produxit, ita poteſt hodiè etiam iuſſa producere. Quid, quod iam quoque non eſt facilius vlli creaturæ ex ſemine aliquid facere, quàm fuit Deo facilè ex terra euocare? Quare ſi præter Deum nihil potuit plantas ex terra educere, ne ex ſemine quidem iam vlla creatura gignere poterit.

Formam indere materiæ quid ſit. At formam rebus indere, nihil aliud eſt, quàm gignere: aut certè parum ab eo differt. Quibus fit, vt meritò ridenda ſit Aſtrologorum vatum ineptia, qui hanc aſtris poteſtatẽ attribuunt: præſertim cùm nullibi legamus *Quibus cæli diſpẽſent res generationi obnoxias.* Deum aliud mandaſſe cœlis, quàm vt diem, noctẽ, menſes, annos, & huius tempora calore & lumine diſtinguerent indicarentque. Iuxta hanc mutationem, res ſingulæ pro natura, quam non à cœlo, ſed à creatore acceperé, oriuntur, mutantur, occidunt. Etenim Deus iſta omnia cœlorum conuerſionibus, non quidem facit, ſed cõſeruat ac tuetur. Nam fiunt ac generantur pleraque à cauſis vniuocis, non ab æquiuocis, quales cœli ſunt, hiſce noſtratibus rebus comparati. Aequè ridiculum *Intelligentiæ cœlorũ nõ dant formas.* videtur, ſuccenturiatas cõſtituere intelligentias: quarum ſeruitio res iam antè creatas conſeruet, atque ſuis formis exornet. Quid hoc aliud eſt, quàm Deunculos fingere Platonicos, quibus operis incepti partem demandarit Deus?

Philoſo-

Philoſophiæ ſtudio nihil detrahi, ſi Deus ponatur rebus cunctis formas indere.

CAP. XVII.

Sed cogitabis tecũ fortaſſe, ſi rebus omnibus talibus eſſe iuſſit Deus: tali forma & viribus dotauit: inutile eſt philoſophiæ ſtudiũ. Satis erit dixiſſe, quod Galenus etiam Moſi parũ piè ac rectè obiecit, Deum ita voluiſſe. Ad hanc obiectionem, non eſt difficile reſpondere: præſertim cùm idem obijcere alijs quoque omnibus, quamcunq; tandem ſententiam probent, poſſis. Idem enim Platoni Ideas ponenti rectè obieceris. Idem Platonicis mundi Animã per omnia diffuſam ſtatuentibus. Idem Auicennæ decimam ad hoc officium intelligentiam fabricanti: aut potius fingenti. Idem cæteris omnibus ſiue abſtractas formas, quas intelligentias nominant: ſiue cœleſtem ſpiritum: ſiue aſtrorum poſitum: ſiue imagines fictitias cœli, neſcio quas: ſiue rationes ſeminales: ſiue deniq; naturam vniuerſalem pro cauſa ponant. Omnes etenim, quam ſibi confixerũt, cauſam, cuncta hoc pacto perfeciſſe aſſeuerabunt. Qui cum nihil melius reſpondere ad propoſitam obiectionẽ poſſint, quàm quod nos reſpondemus, quomodo, ſi pro falſo dogmate ſtatuendo ipſis vtilis eſſe poteſt, eadem illa, non multò magis nobis pro veritatis defenſione profit? Quid enim aliud pro reſponſione adferant, quàm quod Galenus immeritò Moſen arguens lib. de vſu part. 11. cap. 14. reſpondit? Vnuſquiſq; enim quam credit cauſam eſſe formarum, hanc rebus omnibus formas atq; facultates cum ea tales inſeruiſſe ac donaſſe, quales recipere aptæ eſſent, affirmabit. Hoc inter nos & illos intereſt, quod illi præparationem materiæ præcedere oportere opinati ſunt: nos verò vnà cũ forma ipſam quoq; materiam eiuſdemq; præparationem ex nihilo

Vera de formarum ortu ſententia, nihil derogat dignitati Philoſophiæ.

Differentia inter nos et Gentiles de formarum ortu.

exſtitiſſe, Deo ita mandante ac volente, cum ſcriptura affirmamus. Nec dubitamus omnia poſt illud initiũ ita generari & fieri, vt tunc iuſſa ſunt: (ſcilicet nõ ſine præeunte præparatione ac motu,) niſi ſi aliter præter & contrà ordinem naturæ efficere aliquid vult Deus. Cuius rei indicium aliquod in ipſis ſcripturę verbis elucet. Cum enim quæ non erant, eſſe iuberet Deus, mox atq; eſſe iuſſit, exſtiterunt. Poſtea factis rebus præcepit, vt creſcerent, multiplicarentur, & terram replerent. Hoc perinde eſt, ac ſi iuſſiſſet res certis mutationibus præcedentibus generari. Qui mundum aliquando incepiſſe nobiſcum confitentur, idem hoc, velint nolint, concedere coguntur: quibus quibus tandem verbis atq; modis factum eum deſcribant. Auicenna certè aliter non loquitur, quàm nos loquimur: id quod ex toto eius opere de medicina facilè apparet.

Generationis & creationis indicium in ſcriptura ſancta.

De mundi æternitate nonnulla dicuntur.
CAP. XVIII.

ATqui Ariſtoteles, inquies, factum aut initium habuiſſe negat: ſed æternum eſſe contendit. Eſto, ſenſerit hoc Ariſtoteles. An ideo credendũ adhęrendumq; ei magis fuerit, quàm veritati? quàm rerum omniũ opifici & conſeruatori Deo? ipſemet in Top. ſuis fatetur, rationes, quas ad probandam mundi æternitatẽ excogitaſſet, probabiles, non neceſſarias eſſe. Et tales quidem eas nihilò firmiores eſſe, philoſophorũ aliqui, dum eaſdem refellere conati ſunt, iam olim declararunt. Auerroi certè perſuadere illis, quas tum in lib. de Phyſ. auſcult. tum alibi protulit, minimè id potuit: quantũuis in ſummo eum honore ſemper habuerit: & tantum nõ pro Deo adorarit & coluerit. Non niſi inuitus ab eius ſententia diſcedit. Lenit igitur hic quoq; Præceptoris ſententias: & ingenerabilem eſſe mundum concedit; ſi

Ariſtotel. mundũ ponit æternũ.

per mutationem, qua iam naſci natura conſtantia cernimus, factas putetur. Profectò qui non prorſus mentecaret, aut incepiſſe eum, aut Deum ipſum eſſe concedet finitum & palpabilem: magnaq; inſuper ex parte corruptioni obnoxium. Quid quod Ariſtoteles ipſemet ita frequenter loquitur, ac ſi factū à Deo crediſſet? Tale eſt, quod multoties dicit naturam & Deum nihil fruſtra facere. Alibi ſic ſcriptum reliquit: συνεπλήρωσε τὸ ὅλον ὁ θεὸς, ἐνδελεχῆ ποιήσας τὴν γένεσιν. Et quidem in ipſius philoſophia plurima ſunt, quę ſatis explicari & intelligi nequeūt: niſi perinde ea exponamus, ac ſi factus aliquando ſit. Neceſſe eſt aliquid poni primū, aliquid ſecundum, & tertiū & quartum: ex quibus deinceps omnia alia certo quodā ordine ac modo fiāt. Poſt cœli & terræ creationem, aquæ & terrę ſeparationem, iuſſit Deus ex terra omnis generis naturæque plantas cum ſuis ſeminibus prodire. Deinde animalia terreſtria, aquatilia, & volatilia exſiſtere iuſſit: ſuumq; omnibus alimentum deſtinauit. Hiſce omnibus vt ſeſe propagarent, creſcerent, multiplicarentur, ſuo vnūquodq; modo præcepit: & præcipiendo, vt ita facere poſſent, effecit. An nō Ariſtoteles ſimiliter ferè imaginatur primam materiam contrariorum ſuſceptiuam, ex quibus elementa primū, ex his verò alia deinceps ordine quodam nata ſint? Et vt materiam iſtam cum contrarijs ab æterno extitiſſe fingatur, diſſerere de iſtis nihilominus ita nos oportet, ac ſi facta aliquando fuiſſent: ſi modò, quæ de naturalium rerum omnium ortu diſputantur, intelligentia aſſequi volumus. Quare ne ſic quidem diſcrepabit noſtra ſententia à vera rectaque Philoſophia: ſi benè æſtimetur. Quid igitur nos impediet, quo minus ex effectibus cauſas, ex compoſitis ſimplicia, ex obiectis actiones, ex his facultates, & cætera, quæ ad Philoſophiæ conſiderationem per-

Sic plerūq; loquitur Ariſtot. ac ſi mundum ſactū putaſſet.

tinent: eodem cum alijs philoſophis modò inueſtigemus? Deus etenim qui talibus eſſe iuſſit, nō ea vult mutari amplius: ſed permanere tantiſper talia vult, dum ordinaria ſua poteſtate, quam naturam nos appellamus, mundum conſeruatum volet. Vt igitur homo ab initio factus fuit talis vt eſſet, ita quod tale eſt, fit, fiet, homo eſt, ac erit. Ratio ſimilis eſt aliarū omnium rerū.

Natura eſt ordinaria Dei poteſtas.

Ariſtoteles nullibi explicatè docet, quid putauerit virtutem formatricem eſſe.
CAP. XIX.

QVod ſi Ariſtot. per vniuerſalem naturam, vt quibuſdam placet, hanc diuinam vim rebus in prima creatione inſitam, qua omnia fiunt, ſunt, agunt, conſeruantur intellexiſſe iudicetur, nihil inter nos erit diſcriminis: quod ad hanc rem attinet. Sin virtutem formatricem in ſemine poſuit, vt alij quidam iudicarunt, propius etiam ad noſtram ſententiam acceſſerit. Hoc principium alicubi ψυχικὴν θερμότητα nuncupaſſe, ideoq; animorū quodam modo plena eſſe omnia dixiſſe cenſeri poteſt. Quanquam nunquam ſatis explicatè ab eo dictum inuenimus, quid nam id ſit, quod ſuo certo definitoq; modo cuncta fingit ac format. Etenim quæ in Metaph. diſputat, valdè ſunt generalia & indefinita. In fine 4. Meteor. dubitat, an naturā, an aliam potius cauſam vocet. Quo loco eſſe eam credidiſſe ipſum ſatis apparet: quantumuis quid eam eſſe crediderit, non expoſuerit. Quæ de calore in ſemine calori ſiderum reſpondente alibi ſcripſit, parū explent animos noſtros. Quod aliâs formam dicit hanc eſſe cauſam, non explicat omnes nodos: tametſi propius ad veritatem & ſcopum accedat. Sicut non eodem ſemper modo de hac re locutus videtur Ariſtoteles, ita neq; Græci neq; Latini ipſius inter-

Natura vniuerſalis quid Ariſtoteli.

Formarum datorē Ariſtot. nunquam explicatè expoſuit.

interpretes prorſus inter ſe conueniunt. Quid Auerr. & Albertus ſenſerint, in Metaph. expoſuerunt. Quæ fuerit Alexandri & Simplicij opinio ex 2. Phyſic. cognoſci poteſt. Si ita ſenſit, vt ſupra dictũ eſt, non multũ à vero abfuit. Si aliter ſenſiſſe comprobetur, cur illi magis, quàm apertæ veritati adhæreamus, cauſam nullam ſatis grauem perſpicio. Ex iam dictis, quid formę rerum ſubſtantiales ſint: vnde originem ſuam trahant: quo modo & per quem rebus inſint, intelligi vtcunq; poteſt. Accuratius & planius exponere hoc loco non potui. Quantum intelligi ab homine poteſt, tantum penè ex propoſitis intelligetur. Plura quidem hac de re, quàm propoſitum haberem, dixi: non tamen omnia, quæ in mentem venerunt, adſcripſi. Nos omnibus ſequi, quod volent, permittentes, ita de proprietatum ortu naturaq; ſentimus, vt multis huc vſq; expoſuimus.

Interpretes Ariſt. diſcordes ſunt circa virtutem formatricẽ.

Epilogus ſupradictorum. CAP. XX.

CAeterùm quia his probè cognitis reliqua facilius percipientur, ſummatim repetam, quæ dicta huc uſq; ſunt. Duas occultarum poteſtatum ſpecies eſſe dixi. Harum prior vel ipſamet forma vel huius quædam potentia, quæ vnà cum forma adueniente accedat, & cum eadem abeunte recedat, exſiſtit. Altera materiæ & temperamenti in re qualibet proprietas eſt. Nõ pugnabo cum eo, qui plures ponere ſpecies volet. Haud enim ignoro, nõnulla inueniri, quæ neutri ſpeciei aptari poſſe videantur: in quorũ numero præcipuum mihi locũ habere Magnes ſemper viſus eſt. In præſentia ſatis habeo duas iſtas ſpecies generales poſuiſſe. Qui vtramq; partiri in alias ſpecies volet, fortè nihil deſiderabit.

Occultæ primæ ſpeciei vires non magnum habent in medendo vſum. CAP. XXI.

PRiores ſeu primi generis latentes facultates, hoc eſt, eſſentiales formarum proprietates vix habent vſum aliquem in medendo: propterea quod rariſſimè vtimur pharmacis intra corpus recipiendis, (De his præcipuè diſputamus: licet, quæ dicimus minimè difficile ſit etiam externis aptare) formam ſuam adhuc retinentibus. Etenim mortua duntaxat, vt ſic loquar, deuoramus: hoc eſt, contuſa, in puluerē contrita, exſuccata, elixa, toſta, macerata, abluta, cocta, frixa, fermentata, diſtillata, & alijs cōſimilibus modis præparata ſumimus. Et ſi qua fortè integra, nulloq; ex prædictis modis mutata, & velut occiſa, ingerimus, in ventriculo tamen ea tranſmutari formisq; ſuis ſpoliari cōtingit, priusq̃ actu agant: cū pleraq; (ne dicā omnia) potentia ſint, nō actu: quod eſſe perhibentur. Quæ propter ſubtiles & valdè mordaces particulas ſtatim mordere nudatas cute carnes ſolēt, nota id poteſtate faciunt, nō occulta: & proinde ad hunc locū non magnopere ſpectant. Galenus aliquando experiri voluit, an viua torpedo in capitis dolore prodeſſet, cum mortuā periculo facto minimè ſtupefacere cōperiſſet. Sunt qui viuentiū gallinarū podicē vulneri à venenato animali inflicto, ac peſtiferis bubonibus admouent: vt ſic venenū extrahant. Verum hoc non tam ab occulta, quàm manifeſta, vt, ego quidē puto, virtute fieri putandum eſt. Moriuntur enim gallinę, quæ hoc modo venenū proliciunt. Videntur id cucurbitulæ inſtar exſugere extrahereq;: non propter qualitatem aliquā ignotam. Auget ſuſpicionē hanc, quod imperāt Medici talibus Gallinis ora ſeu roſtra occludere: vt reſpirare nequeant. Quæ Fernelius lib. 2. de abd. rerum cauſis cap. 18. de corde hirundinis palpitante, de corde

Rariſſ. vtimur medicamētis formam ſuam retinentib.

Torpedo mortua nō ſtupefacit.

Quomodo Gallinæ viuentes venenum extrahant

Fernelius ſuperſtitioſus fuit.

corde turturis & corui: de araneis incluſis in teſta iuglandis:ranarum oculis:anate viua refert,indigna ſunt, quorum fiat mentio. Aut enim ſuperſtitioſa ſunt: aut ementita & falſa:quod de aliquibus ipſe periculo facto certiſſimè affirmo: aut certè propter manifeſtam cauſam proſunt. Si quid anas efficit, calore ſuo efficit. Huius periculum nec dum faciendi occaſio data eſt. In ſcorpionum ictu, & viperarum morſibus,ſcribitur maximum auxilium adferre animal quod momordit, ſi ſuper vulnere conteratur. Sunt qui de veſpis & ſimilibus aliȷs idem affirmāt. Sed hæc omnia externè ſic admouentur:nō deglutienda dantur:de qualibus nos imprimis agimus. Quanquā rectè dicere poſſimus,hæc etiam non prius iuuare, quàm mortua fuerint. Videtur quidem Galenus aliquid tribuere torpedinis vitę: ſed ſi quando profuit viuens, qualitate manifeſta potius, quàm occulta,contulit. Non me latet,quanto cum conſenſu ab omnibus fermè prædicetur admirabilis potentia huius piſcis. Verū de his rebus ſumma diligentia & ſtudio inquirens, nihil inuenire certi potui. Piſcatores Veneti cōplures negarunt olim tantā ineſſe vim huic animali ſtupefaciendi. Qui viuas cōtrectare volet,de veritate huius rei plurimū certè coget dubitare. Sed hoc extra inſtitutū ſit dictum. Nam hoc ſolum propoſitum fuit monere, medicamenta intra corpus ſumpta non niſi mortua,hoc eſt,forma ſua priore ſpoliata agere poteſtate occulta. Quocirca non huc pertinet morſus viperarum,canum rabioſorum,& ſimilia. Etenim manifeſta vi vulnera infligunt. Non inficiamur interim venenum, quod inter mordendum in vulnus infuderūt ſeu impreſſerunt, abdita vi lædere:ſed viuere cōſtanter negamus. Non enim magis viuūt,aut animalis forma informata ſunt illiuſmodi venena, quam alui & veſicæ recrementa.

Scorpiones triti & infricati, noxam à ſe illatam curare creduntur.

Non tanta vi ſtupefacit torpedo, quanta ſtupefacere ſcribitur.

Occulta poteſtate agentia nulla dātur viua intra corpus.

Occultæ pharmacorum vires à temperamento ſeu materia ferè proueniunt: non ab eſſentiali formarum proprietate.

CAP. XXII.

Occultæ pharm. vires eius partis ſunt, quæ forma mutata remanet: ac forma non mutata mutari poteſt.

MAnifeſtè patet ex dictis, abditas medicaminũ poteſtates nõ debere attribui formis aut eſſentialibus earũ proprietatibus. Quare materiæ proprietati adſcribere cogimur. Equidem forma ſubſtantiali incolumi permanente pharmacorũ, de quibus principaliter diſſerimus hoc loco, vires occultas augeri, minui, mutari, acquiri, extingui, cernimus. Quamobrẽ eius partis proprias eſſe cõfiteri cogimur, quę forma nõ mutata mutari habilis eſt. Quod ſi iam in vna materia, quæ formas ſpeciei diſcrepantes ſibi ordine quodã ſuccedentes receperit, eandem ſpecie proprietatem cõſeruatam perſpiciamus, qua ratione putabimus formarum, quę non exſiſtunt amplius, facultates fuiſſe proprias? Certũ eſt huiuſmodi vires tam non manere in ſubiecto, in quo forma talis nõ inhæret amplius, quàm eſt certum ſolis lumen in aere non permanere poſt eius abitũ aut occaſum: aut ſimulacra rerum in ſpeculis apparentium nõ cõſeruari in ſpeculis, cùm res, quarũ ſunt imagines, auferuntur. Quocirca cogimur eiuſcemodi poteſtates, nõ formis, quæ perierunt, ſed ei, quod remanſit, aſſignare: Hoc autem eſt materiæ ſuis quibuſdam partibus peculiariter conſtantis proprietas. Pro exemplo ſupra attuli Scammoniam à capra comeſtam: inq; chylum primum, deinde in ſanguinem, poſtremo in lac, permutatam. Sic Ellebori radix in aqua cocta aquam reddit purgatoriam: Ellebori animam ſeu formam in aquam non transfundit. In tali aqua maceratus panis ſi à gallinis comedatur, & in eis in chylum, in ſanguinem, in carnes, permutetur: deniq; ſi hæ occidãtur, coquantur,

& ab-

& ab homine edantur, purgandi vim ab Elleboro acceptã, per tot ſubſtantiales mutationes conſeruaſſe deprehẽdentur. Quis hactenus inſanit, vt in tali carne formã Ellebori aut huius eſſentialem poteſtatem quærat? Ergo quæ dicentur deinceps de viribus accipienda ſunt, quæ in tẽperamenti aut materię proprietate cõſiſtunt. *Occultæ pharm. vires materiæ ſunt proprietates.*

Quænam qualitatibus manifeſtis & quæ viribus occultis ſiue totis ſubſtantijs in nos agere dicantur.
Cap. XXIII.

SVpereſt nunc, vt quot modis medicamẽta materiæ ſuę viribus in nos agãt, ac à nobis patiãtur, breuiter indicemus. Quæ in corpus noſtrũ recepta vel in nos agunt, vel à nobis patiuntur, ea omnia vel ſolis notis duntaxat qualitatibus: vel totis ſolummodo ſubſtantijs: vel vtriſq; ſimul agunt aut patiuntur. Ex his aliqua ambabus potentijs tantũmodo agunt: quædam vtraq; ſolum patiuntur, plurima iuxta vnam agunt, & iuxta alteram patiuntur. Et vel ſecundum latentem virtutem agunt, vt iuxta manifeſtam patiuntur: vel hac agunt, & illa patiuntur. Nota qualitate agentia vel vnica ſola agunt, vel duabus: pluribus non poſſunt, niſi totis ſubſtantijs agant. Etenim fieri non poteſt, vt plures in temperamentum qualitates duabus exſuperent. Quippe duas ſimul primas qualitates vincere impoſſibile eſt. Nam ſi æquè valentes ſint, mediam generabunt: ſi altera præualeat, ſola in agendo imperium obtinebit. Quare cùm non poſſint plures quatuor coniugationibus excedere, non poterit vlla res pluribus nos primis qualitatibus alterare. Cæterùm illa dicimus ſolis qualitatibus primis alterare, quæ exſuperantibus in miſtione qualitatibus alterant. Quæ namq; non his ſolum atque alijs notis viribus agunt, totis ſubſtantijs agere Galeno *Nota qualitate agẽtia, non agunt plurib. quã duabus qualitatib. primis.*

Galenus præter temperiem formam nullã agnoſcit.

Quæ dicantur totis ſubſtantijs agere vel pati.

dicuntur: à cuius ſententia nunc non diſcedimus. Etſi enim nõ probamus, quod formã ſubſtantiæ extra temperamentum plerunque nullam agnoſcere videtur, in hoc tamen loco, in quo non formarũ δυνάμεις, ſed materiæ potentias inquirimus, id nobis nihil officit. Tota igitur ſubſtantia dicimus agere, quod non vna duntaxat duabúsue qualitatibus in miſtione cæteras ſuperantibus agit, ſed totius materiæ ex tot ac talibus partibus cõcretæ & miſtæ viribus nos afficit. Sic & totis ſubſtantijs pati affirmamus, quæ non tantum calefiunt, frigefiunt, humectantur, exſiccãtur, diuiduntur, extenuantur, aut ſimile quippiã ab inſito in nobis calore patiuntur: ſed quæ ab eodem tota permutantur: & in aliam ſpeciem ſeu familiam tranſplantantur. In quibus enim aliquid manſit, nomen & definitionem prioris ſpeciei retinens, qualitatibus quibuſdam ſolis, non totis ſubſtã tijs perpeſſa ſunt. Sufficit in præſentia ſingulis ſpeciebus exemplum ſubieciſſe. Ergo abdita potentia ſolum agunt tũ venena tum pharmaca purgantia: quæcunq; virtute calefaciendi aut frigefaciendi, &c. manifeſta carent. Patiuntur autem hoc modo alimenta poſtquam in ventre calefacta & diuiſa ſunt: quæ medicamentoſi nihil in ſe continent. Agunt autem occulta pariter & manifeſta virtute purgantia propriè vocata: quæcunq; apertè calefaciunt. Patiuntur vtroque modo alimenta: dum & alterantur & tranſmutantur. Cæterùm agũt qualitate manifeſta, & totis ſubſtantijs patiuntur, alimenta medicamentoſa appellata: quæ ſcilicet manifeſtè calefaciunt, ac nihilominus in ſanguinem conuerſa nutriunt. Contra patiuntur notis qualitatibus atq; totis agunt ſubſtantijs medicamenta purgantia, quæ vel temperata ſunt, vel frigefaciendi virtute prædita.

Exempla totis ſubſtãtijs agentiũ & patientium.

Qu d

Quid per totam ſubſtantiam intelligere conueniat, plenior expoſitio. *Cap.* XXIIII.

VT planiora ſint omnia, rurſus monere hic libet, nos per totam ſubſtantiam totumq́ue temperamentum non tantùm temperiem ex mutua primarum qualitatum actione & perpeſſione ortam, & in abſtracto, vt vocant, conſideratam intelligere, ſed vnà cùm hac ſubiectam quoq; materiam comprehendere: hoc eſt, tẽperiem in tot & talibus materiæ partibus inſidentem, ſiue ex tot ac talibus partium temperamentis conflatam ſic nominare. Quis ignorat alimenta propter ſimplicem temperiem non eſſe alimenta? Lapides, ligna, &c. ſi ad primas tantùm qualitates reſpicias, temperiem habere poſſunt alimentis ſimilimam: alimenta ob id eſſe non poſſunt, quod ex longè alijs partibus coaluerunt. Cõponat aliquis fortè medicamentũ in calíditate & frigiditate ſimile Theriacæ, ex ſimplicib. non modo diuerſis natura ab ijs, ex quibus Theriaca cõficitur, ſed etiã numero longè paucioribus: at virtute ſimile prorſus non componat, niſi ex eiſdem pharmacis cõcinnet. Facilè fiat, vt duo corpora, quorũ alterum ex elementis, alterum ex partibus iam antè miſtis conflatum ſit, æqualiter vel calida vel frigida ſentiantur, nec pares tamen, ſed omninò diſpares habeant in agendo vires. Hoc modo in capris lac generari ex certis plantis temperie non diſſimile poterit, ei, quod ex ſcammonea vel tithymallis genitũ ſit: ſi guſtus cõſulatur. Nihilominus tamẽ purgabit hoc, illud nõ purgabit, idq; propter materiæ proprietatẽ: licet in primis qualitatibus diſcrimẽ percipi nõ admodũ poſſit. Hocinde euenit, quod nõ idẽ eſt totius atq; partiũ ſingularũ tẽperamentũ. Haud ſcio, an ex lactis exemplo nõ omnes facilè, quod dico, intellecturi ſint. Hoc cõpoſitũ eſt ex aqua, caſeo, butyro: partib.

Quid per totam ſubſtantiam intelligẽdum ſit.

Lactis exẽplo oſtenditur quid per totam ſubſtãtiam intelligere conueniat.

notis. Ex his miſtis naſcitur temperamentum lactis. At ſingulæ partes dictæ ſuum poſſident peculiare temperamentum, diuerſum à temperamento totius lactis cōpoſiti. Cùm ergo lac agit, quatenus lac eſt non corruptum, ſuo temperamento, quod ex prædictarum trium partium temperamentis inter ſe confuſis conflatū eſt, agit. At cùm ſeparantur partes, iam pro ſuo natiuo & proprio temperamento tantùm, quælibet earum agit. Vt igitur aliquid reperias, quod temperamentum ſimile obtinuerit totius lactis temperamento, non tamen neceſſe eſt, vt ex totidē partibus & ſimili temperie prædítis compoſitū quoq; ſit. Poteſt enim ex pluribus vel paucioribus conſtare. Poſſunt eædem alia proportione conuenire, vt nihilominus omnes ſimul nō diſſimilem efficiant miſtionem qualitatum, ei, quæ in lacte deprehenditur. Si, quæ ſit inter temperiem & totam ſubſtantiam differētia, melius cupis intelligere, attentè legito, quæ Galenus de hac re 4. de ſimplic. facultatib. cap. 15. ſcripta reliquit.

Quæ à tota ſubſtantia agunt, non omnibus materiæ partibus ſemper agunt. Cap. XXV.

Quomodo totis ſubſtãtijs agere dicantur, quæ nõ omnib. ſubſtantiæ partib. agunt.

ADmonendus mihi es hoc loco, nos, quando cum Galeno dicimus pharmacum à tota ſua ſubſtantia certam habere vim, ſeu certi aliquid agere vel pati, non id ſignificare velle, ipſum cunctis ſimul totius ſubſtantiæ ſuæ partibus agere vel pati. Hoc enim in medicamentis non fuerit verum. Etenim Rhabarbaricum, Aloe, ac huius generis alia plura, manifeſtè ſententiam refellunt. Quippe non omnes Rhabarb. partes ventrem ſoluunt: aut purgandi facultatem participarunt: cùm nonnullæ ex eis cohibere ventrem ſolitæ ſint. Idem de Aloe ſentiendum: & quibuſdã alijs. Quis neſcit quædam ex purgantibus vtilem & naturæ gratum ſuccum

Quædam purgantia vtilem continēt ſuccũ.

ſortita

ſortita eſſe? Roſam, violam Martiam, & ſimilia, expendat: qui nondum credit. Adde, quòd alimenta maximè familiaria non omnibus ſubſtantiæ partibus in ſanguinem tranſmutantur. Singula namq; aliquid continent, quod in excrementum mutatur: in ſanguinem verti nō poteſt. Cùm ergo Rhabarbarum dicimus virtute à tota ſubſtantia manante purgare, hoc indicare volumus, ipſum nō caliditate aut ſiccitate ſua ventrē turbare: ſed quia in ſe habeat partes ex tot ac talibus particulis concretas, quæ id præſtent. Quamuis enim certæ quædam partes ſolum, non omninò omnes, purgatrice virtute donatæ ſint, ſine tamen his tot ac talibus illæ pro naſci nunquam potuiſſent. Etenim ipſa Rhabarbari forma ea eſt, quæ talem ex terra ſuccū attraxit, hoc modo mutauit & coxit, taliterq; ſingulas finxit ac temperauit, vt aliquę purgare taliter poſſent. Quoniam igitur hæ particulæ extra Rhabarbarū, & citra alias omnes eius particulas pronaſci, itaq; temperari & componi non potuere, (cuius etiam rei cauſa non ſeorſum conſtitêre: ſed vnà cùm cæteris generatæ ac miſtæ fuerunt.) meritò dicimus, non particulas Rhabarbari haſce, ſed totum Rhabarbarum vi purgandi dotatum eſſe. Quòd ſi tales particulæ, ſeu talia corpuſcula, ex tot ac talibus temperata partibus ſeorſum prouenirent, iam nō Rhabarbari, ſed harum duntaxat particularū proprietatem affirmaremus. At nec extra Rhabarbarum, nec in vna eius parte diſtincta producuntur: ſed per totam radicis ſubſtantiā ſparſa generantur. Quamobrē non malè dicitur, Rhabarbarum ſic purgare: cùm, quod hoc pacto purgat, in eo ſolo reperiatur: quamuis in omnibus eius partibus inæqualiter inhæreat. Hoc eſt ſatis, quòd partes, quæ id præſtant, nec ſine reliquis oriuntur, nec ſine eis in plantæ parte vna aliqua reperiuntur. Quāquam ſi iam dicto modo ſeparatim inuenirentur, nihilominus rectè Rha-

Omnes partes Rhabarbari etc. à forma & ſimul generatæ ſunt.

barbaro toti ea poteſtas adſcriberetur: dũ extra ipſum gigni non poteſt. Et hoc præcipuè differunt partes materiales perfectorum miſtorum ab elementis, quòd nõ fuerunt ante compoſitũ: nec extra ipſum naſci potuerunt: ſed propter formam in materia exſiſtentem ſimul omnes in compoſito generatæ ſunt. Aliâs inſtar Elemẽtorum poſt compoſitum remanent: atq; ſeparabiles à ſe inuicem eodem modo exſiſtunt. Quod ſi ante compoſitum exſiſtere poſſent more Elementorum, nullum eſſet hac in parte diſcrimen inter partes miſtorum miſtas & ſimplices. Omnes igitur abditæ potẽtię ſeu proprietates rerum propter formas & à formis in proprijs ſubiectis producuntur: at nõ ob id omnes ſunt formarum eſſentiales poteſtates. Nam in materia multæ poſt formæ interitum, ſicut expoſuimus, permanent. Ex iam dictis rurſus intelligitur longè aliud nos dicere, cùm facultatem eiuſmodi aliquam à ſubſtãtiali forma ortam aſſerimus, quàm cùm eiuſdem eſſentialem proprietatem affirmamus. Illa enim in materia, forma permutata, remanet, hęc cum forma accedit pariter ac recedit.

Differẽtia partiũ materialiũ miſtorũ perfectorum, & Elementorum.

Quis ſit vſus in curatione occultarum proprietatũ ſecundi generis.

Duo ſunt hepaticorum medicamentorum genera: occultum & manifeſtum. Cap. XXVI.

Tempeſtiuum iam eſt, vt quem vſum in curationibus habeant ignotæ ſecundi generis facultates explicemus. Quod vt faciam commodius, pro exemplo ea mihi ſumam, de quibus tu præcipuè interrogaſti, hepatica ſcilicet aut ſplenica vocata medicamenta. Ac primum quidem ſcire expedit, duo eſſe medicamẽtorum genera hepaticorum, quorum altera nota, altera ignota nobis qualitate prodeſſe dicuntur. Prioris generis ſunt, tenuia, incidendi abſtergendiq; facultatem citra vehementem calorem, ac pręterea nõnullam vim adſtrin-

Hepaticorũ medicamentorum duo ſunt genera.

Medicamẽta hepatica nota quæ ſint.

adſtringendi poſſidentia. Incidendi facultate atque abſtergendi, qualis in nitroſis & amaris reperitur, prædita eſſe oportet, vt vaſa, quæ ad hepar pertinent, farctu liberent. Non enim valere hoc viſcus aptè poteſt, vaſis ipſius quoquo modo obſtructis. Obſtruuntur autem facilimè & frequentiſſimè propter craſſos lentoſque humores, qui quotidie ex ventriculo & inteſtinis per ipſa ad hepar deferuntur, & per ipſum vel in totum corpus diſtribuuntur, vel ad inteſtina & ventrem deponuntur. Calore moderato opus habent, ne intemperiem in viſcere excitent. Adſtrictione carere non debent modica, vt viſcus corroborent, aut certè laxari prohibeant. Similia genere medicamenta ait Galenus, lien quoq; poſtulat, ſed valentiora: propter craſſiora ipſius excrementa. Eadem proſunt aliis partibus ferè omnibus, quæ deterſione opus habēt: ac vel propter ſitum, vel alias cauſas, facilè obſtruuntur. Aliter tamen atque aliter miſcere ea oportet, pro cuiusque partis conditione ac natura. De talibus non ſcio an quiſquam, non rerum medicarum rudis, ambigat, quin alia hepati, alia ſpleni, alia aliis partibus, magis minusque commodent. Galenus in 5. de ſimplic. facult. cap. 13. meritò Theſſalum hoc nomine reprehendit, quod medicamenta quædam hepatica, ſplenica, nephritica, eſſe negarit. Quæ hoc modo ſunt hepatica aut ſplenica, in præſentia non curabimus: ſed de illis ſolis, quæ occulta virtute agunt, quatenus ita agunt, loquemur. Fieri namque poteſt, vt quædam vtroque modo agāt, quod de cantharidibus à nōnullis proditum eſt. Abdita facultate peculiariter veſicam erodere affirmat Galenus. Eaſdem cuti impoſitas, vi cauſtica veſicas excitare notiſſimum eſt. Quatenus ergo iſto pacto agunt, non conſiderabimus hoc loco.

Medicamēta ſplenica quæ ſint.

Quot ſint differentiæ ſeu ſpecies pharmacorum abdita virtute agentium. Cap. XXVII.

DE vſu generis hepaticorum poſterioris, quæ nimirum à totius ſubſtantiæ proprietate dicuntur, vix aliquid rectè dici poterit, priuſquam cognitum ſit, quot medicamentorum talium ſint genera ſiue diſcrimina. Galenus in 6. de ſimplic. facult. libro, cap. de Abrotono, tria horum genera recenſet, Deleteria, Alexiteria, & purgantia. Et quidem tot eſſe ſpecies, non plures, videntur, cùm à medicamentis cibos diſtinguimus. Totidem etiam recẽſet, cap. 1. lib. 5. eiuſdẽ operis. Quod enim hoc in loco ἐπισπαστικὰ nõ diſtincta velit à purgantibus, cùm ex alijs plurimis, tum ex illis, quæ 17. cap. pòſt ab eo ſcripta ſunt, colligi poſſe videtur. Cæterùm quod cibos etiam ſiue alimenta exiſtimauerit à tota ſubſtantia hoc habere, vt cibi & alimenta ſint, tam crebrò ab ipſo dictum eſt, vt ambigere nemo poſſit. Quamobrem ſub finem comment in 6 Epidem quatuor materijs omnia cõtineri ſcribit, quæ nobis occulta facultate vel obſunt vel proſunt. Proprietates namque, inquit ex tota ſubſtantia progenitæ aut congruentes noſtris corporibus aut alienæ, quatuor materijs continentur. Aut enim purgatoriæ medicinæ ſunt: aut alimẽta: aut ad hęc tertiò ea, quæ hic malefica Hipp. appellauit: aut quartò ipſorũ remedia. Ex quatuor enumeratis generibus tria nobis ſunt inimica, ſcilicet purgantia, malefica, & horũ remedia. Maleficorum genus eſt duplex: & ſuum etiã cuique generi medicamentum habetur. Deleterijs, alexipharmaca, venenatis beſtiarum morſibus, Theriaca nominata remedia ſunt. Quanquam verò hæc, vti purgantia quoque, non recenſet inter malefica, aliena tamẽ adeoq; mortifera, ſi largius paulò ſumantur, eſſe

Quatuor ſunt genera pharm. occulta vi iuuantium aut nocentium.

Malefica medicamẽta ſunt duplicia.

Alexiteria & purgantia quatenus malefica.

eſſe conſtat. Equidem Alexiteria, non quia aduerſentur venenis, ſed quia his amica ſunt, iuuare credũtur. Hinc eſt, quod Theriaca viperæ carnes recipit: vt perſuaſum nonnullis eſſe video. Hinc Mithridates, teſte Gellio, ſanguinem Ponticarum anatum, quia venenatis rebus veſcerent, Antidotis miſcuit. Galenus certè in 5. de Simp. fac. cap. 18. medio ſe modo habere alexiteria ſcribit, inter verè deleteria, & corpus noſtrum. Simul quoq; rationem addit, cur talia eſſe oporteat. Etſi verò ibi non de omnibus, ſed de illis tantum, quæ vacuare deleteria & venena poſſunt, loqui cenſeri poteſt, in hoc tamen loco nihil facit diſcriminis, ſed omnia inimica & pernicioſa nobis eſſe aſſerit: quantumuis ſub certa quantitate quædam ex ipſis vtilia nonnunquã eſſe fateatur. Et purgantia nominatim, non in hoc ſolum loco; ſed etiã in 2. com. de ratione vict. in morb. acutis in expoſ. 12. niſi fallor, ſententiæ, inter malefica enumerat. Ergo ſi non niſi quatuor ſunt enumerata genera eorum, quæ corpori noſtro commodum vel incommodum per occultam nobis vim adferunt, certum eſt hepatica & ſplenica vocata ſub iſtis generibus comprehendi. Porrò cum iſtis nominibus ferè vtilia medicamenta, nõ autem noxia, ſignificentur, ſub alimentis contineri ea neceſſe eſt. Hoc ſi ita habet, non eſt cur vſum eorũ exponere pluribus cogitem. Ac de purgantibus quidem, quæ huc pertinere videntur, poſtea dicam, cum ad tuas quæſtiones peruentum erit.

Sub quo genere Hepatica et Splenica etc. collocãda ſint.

De vſu medicamentorum maleficorum, & Alexiteriorum. CAP. XXVIII.

DE tertio genere illud ſufficit monuiſſe, ſummo cauendum eſſe ſtudio, ne intra corpus vllo vnquam tempore recipiantur: niſi perpuſillum eorum alijs multis medicamentis permiſceamus, vt ad affectum locum

Malefica vel nunquã vel in parua quantitate deuorãda.

citius perducant cætera: illisq; robur aliquot addant. Hac de re Gal. in 3. de Simp. fac. cap. 23. legere poteris. Quod ex his quædam vtiliter externè corpori & vlceribus admoueantur, illud quoq; admonitione minimè opus habet. De quarto etiam genere fruſtra dicere aliquid coner. Non enim vſurpamus, niſi maleficam in corpore materiam cõtineri cognouerimus: quã aut alterando impedire, aut vacuando tollere volumus. Cũ ob alias cauſas talibus vtimur, non vt alexipharmacis, ſed vt notis medicamentis, & nota qualitate agentibus vtimur. Non enim neſcire aliquis poteſt, Theriacæ & aliorum ſimilium contra venena compoſitorum pharmacorũ crebrum in alĳs etiam morbis vſum eſſe. Sed quando, quomodo, quibus in morbis vtilia ſint hoc modo vſurpata, cuncti norunt.

Alexipharmacis quando vtamur.

Plura eſſe genera quàm quatuor virtute occulta agentium. Cap. XXIX.

REſtat ſecundũ genus, Alimentorũ ſcilicet, de quo tam multa Galenus, & poſt hũc Grçci, Arabes, Latini, Veteres, ac Recentiores, ſcripſerũt, vt, qui aliquid addere velit, meritò actũ agere credatur. Proinde ſi enumeratis quatuor materĳs omnia cõtinẽtur, quæ occulta potentia operanẽ, nihil, quod præterea de his dicã, habeo. At verò cũ mecũ ſtudioſè omnia examino & põdero, aliqd deſiderari adhuc mihi perſuadeo. Etenim hoc ipſum genus medicamentorum, quo de hoc loco agimus, nõ videtur ſub ante recitatis generibus cõprehenſum. Quippe reperiuntur quædã, vt cum Galenus tum alĳ quidam ſtatuunt, (Quid hac in parte probem, ex reſponſione ad tuas quæſtiones intelligeẽ) quæ certis partibus earumq; morbis peculiariter cõmoda ſunt: nec tamẽ ſic ut alimenta vſum hunc præſtãt. Nõ hic de illis loquor, quç Phyſica vel περίαπτα (quia de collo vel alia corporis

Non omnia quatuor generibus cõtinentur occulta vi agentia.

περίαπτα et φυσικὰ ſunt inania & ſuperſtitioſa.

corporis parte ſuſpenduntur)nuncupata ſunt:ſed de talibus, quæ inſtar aliorũ affectis partibus admouentur: maximè verò quæ intra corpus ſumunť. Prioribus nemo admodum cõfidere auſus eſt. Quid Galenus, cùm de lupino ſtercore diſſerit,ſcripſerit,non ignoro. Quantum aliâs talibus tribuendum iudicarit, id quoq; non neſcio. Ego pleraq; eius generis ad decorẽ ornatumq́;, vel etiam ad fallendum rudes excogitata fuiſſe exiſtimo à doctis. Horum poſtea multitudinem imperiti auxerunt, ac celebriora reddiderunt. Sed de hiſce poſtea aliquid dicetur. Quæ intra corpus ſumpta & admota etiam certis partibus peculiariter prodeſſe creduntur, non videntur, vt alimenta, prodeſſe omnia. Huius generis ſunt, quę ſecundum opinionem ferè omnium à ſubſtantia tota vel renum veſicęq́; calculos comminuunt: vel Epilepſiam tollunt: vel colicis proſunt: vel alia talia efficiunt. Galenus certè exiſtimaſſe videtur inueniri medicamenta, quæ ignota quadam contrarietate certarum partium morbis à tota ſua natura aduerſentur. Intelligi id ex eo poteſt, quod lib. 2. de compoſ. ſecundum locos cap. 2. de ſanguine paluſtris teſtudinis loquens, ſcribit. πλὴν εἰ μὴ τοῦτο φησὶν, ὡς ἁπάσαν ὀνίνησι κεφαλαλγίαν κατὰ πάντα καιρὸν. οὕτω γὰρ καὶ ἡμεῖς ἀντιπάθειαν αὐτῷ μαρτυρήσομεν, οὐκ ἐνέργειαν ἧς ἔχει κράσεως. Siquidem Archigenes hoc voluit, inquit Galenus, ſignificare ac dicere, cùm paluſtris ſanguinem teſtudinis dolori capitis mederi dixit, omnẽ ab eo capitis dolorẽ quouis tempore tolli aut mitigari, non verebimur nos quoq; teſtari, per ἀντιπάθειαν ſiue occultam quandam vim & proprietatem, non per notam ſeu temperamenti qualitatem, hoc ab eo effici. Quod ſi uerò ita res non habebat, debebat Archigenes diſtinctè magis docere in quo capitis dolore, & quo tempore hoc remedium vſui eſſe poſſet.

Quædam ignota contrarietate omnib. certarum partiũ morbis aduerſantur.

Ad quod genus hepatica, ſplenica, nephritica, &c. referenda ſint. Cap. XXX.

SI quis iam eſt, qui alimentis hæc ſubijcienda contendat, is me neq; ſuffragatorem habebit, neq; aduerſarium. Facile namq; ei aſſenſero: modò qua ratione aptè accommodare poſſit, intelligam. Sed ſuo loco plura. Si verò, quia à contrarietate Galeno dicuntur iuuare, ſub deleterijs ea complecti quis malit, is triplex eorũ genus, non duplex ſolum cum Galeno, conſtituat oportet. Vnum venenoſarum beſtiarũ morſus comprehendens. Alterum deleteria continens. Tertium, quod ea, quæ contrarietate quadam certis partibus vel earum morbis plurimum proſit complectatur: ſua natura tamen pernicioſum non ſit. Commodius ſub quarto genere ponantur: ſi omnino ad aliquod ex dictis reduci oporteat. Quo facto triplex horũ erit ſpecies conſtituenda. Vna eorum, quę venenatarum beſtiarum morſibus medentur. Altera eorum, quæ deleterijs aduerſantur. Poſtrema eorum, quæ abdita latenteq; contrarietate certos morbos in peculiaribus corporis membris excitatos, oppugnãt. In præſenti loco, perſpicuitatis gratia, quę hoc modo iuuant, ab Alexiterijs atq; Alexipharmacis ſeparabo: & quem vſum in medendo habeant, breuiter commemorabo. Vt autem planiora ſint omnia, paulò altius repetere nonnulla cogor: omiſſa Galeni partitione.

Splenica, &c. an ſub deleterijs collocãda.

An ſub Alexiterijs contineantur ſplenica, &c.

Enumerantur ſpecies medicamentorum occultorum particularium: & quis eorum in curationibus vſus ſit indicatur. Cap. XXXI.

Duplex eſt genus medicamentorũ occulta ui in certas ſolum partes agentium.

DVo ſunt, iuxta proximè dictã ſententiam, genera eorum medicamentorũ quæ à totius naturę proprietate

prietate in certas corporis partes præcipuè peculiariterq; agunt. Quædā enim nocent illis partibus, à quibus nomen mutuata ſunt, vt cantharides veſicæ, lepus marinus pulmonibus. Hęc ex deleteriorum genere eſſe ſupra monuimus. Quare nõ eſt, vt plura de ipſis hic dicamus. Quædā verò ijſdē illis partibus proſunt: id quod bifariam accidit. Aut enim quod in affecta parte, vt hepate, aut renibus, collectum eſt, expurgant: Aut inſitum eius temperamentum caloremq; fouent atq; conſeruant: & hoc ipſo alienam inimicamq; temperiem oppugnant. In horum numero ea quoq; ſunt, quæ alere partem iucundè poſſunt. Quæ expurgando iuuant, nemo eſt, qui nõ tunc ſolū vtilia exiſtimet, cū in affecta parte aut ei vicinis aliquid continetur, quod educi oportet. Aliter vix illis vtatur Medicus. Neq; tamen hæc vſurpanda temerè ſunt antea, quàm totius corporis excrementa ſiue copia ſit vacuata: quod vbiq; te intelligere iubeo. Non enim quæ hic dicuntur, vniuerſali methodo aduerſari debent. Per purgantia hic non ea intelligo, quæ per excellentiam ita vocantur: ſed quæ occulta vi, quod in partem aliquā præter naturam collectum eſt, exturbant: quocunq; id modo alio fiat. Si ad primum genus pertinere contendas, in promptu eſt reſponſio: ſcilicet eò referri poſſe, quatenus purgant. At quatenus certam corporis partē à naturæ ſuæ proprietate vel ſolam vel maximè purgant, ad propoſitum genus referri debent. Etenim purgantia propriè vocata, non purgare certas ſolum corporis partes, ſed æqualiter omnes (quod ad ipſa attinet) infra copioſius demonſtrabitur. Ad hoc genus, de quo in præſenti loco diſſerimus, ea quoq; pertinent, quæ ſimili facultate calculos in renibus & veſica frangunt. Item quæ lienem incognita vi eliquare ſiue conſumere dicuntur. Parte perpurgata, ſi qualitas quædam relicta eſt, quę tolli per

Occulta virtute partē certā iuuantiū duplex genus eſt.

Quādo certam partem ſolum purgantibus vtendum ſit.

Occulta poteſtate purgantiū duo ſūt genera.

Purgantia propriè dicta omnes partes æquè purgant.

manifeſtas qualitates nequeat, (qualem in Comitiali morbo deprehendimus) aptiſſimè, quæ occulta vi eam tollere poſſe creduntur, adhibeantur. Hoc enim tempore imprimis commodant, quæ inſitã partis temperiem atq; facultatem augere & conſeruare: debilitatam confirmare: collapſam erigere ac fouere poſſunt. Quanquã non hoc tantum tempore iſta ſint exhibenda, ſed omnibus temporibus offerenda, omnibusq; medicamentis videantur permiſcẽda. Semper enim, quicquid agatur, illis eſt opus, quæ inſitas vires conſeruare ac inſtaurare poſſunt. Hiſce collapſis, fruſtra omnia adhibentur. Deligenda quoq; ſemper ea ſunt, modò fieri poſſit, quæ cũ hoc, quod propter naturæ & ſubſtantiæ familiaritatem partis robur ſeruare poſſunt, etiam qualitates morbo cõtrarias habent: aut certè tales, quæ lædere corpus nequeãt: prodeſſe tantummodo queant. Idẽ hoc ſenſiſſe Galenus videtur, cùm lib. 8. de comp. med. ſecund. locos cap. 7. de vua paſſa hoc modo ſcribit. Et vltra hæc ſecundum totã ſubſtantiam viſceri ipſi familiaris eſt, & propria. Didicimus enim quod alimenta ſecundum totã ſuam ſubſtantiam, proprietatem ac familiaritatem habent ad ea, quæ aluntur: quod maximũ eſt in huiuſmodi affectionibus curandis, quæ iuxta intemperiem fiunt. Optimè enim in ipſis faciunt, quæ vnà cum hoc, quod intemperiem curãt, etiam alere poſſunt. Et mox cap. 8. Videntur autem hæc iuxta totam ſubſtantiã efficacia eſſe, non ſecundum vnam aut alteram qualitatẽ. Quale eſt & lupinum hepar, cuius abundè experimentum habemus. Vſus autem ipſius conſimilis eſt cochleis. Teritur enim exactè hepar lupinum, & datur ℥.1. cũ vino aliquo dulci: qualia ſunt Theræũ, Creticũ, & Scybelite, ac dulce protropũ. Benigna enim hæc ſunt viſceri ipſum nutrire potẽtia: & media iuxta calidi & frigidi oppoſitionẽ: & ob id talia pharmaca omnibus temperamen-

Viribus occultis roborantia quãdo vſurpanda.

Loc Gal. lib. de compoſ. local. 8. cap. 7. & 8.

ramen-

ramentis conuenire videntur: vt quæ ex ſubſtantiæ proprietate cõmoditatẽ de ſe exhibẽt, & neq; calidas neq; frigidas tẽperaturas lędũt. Hos ex Gal. locos trãſcribere placuit, quod nõ modo ad inſtitutũ præſens faciũt, verũ etiã tum ad antedicta, tum ad dicenda vtiles ſunt. Hoc genus medicamentorũ, tunc quoq; vſurpabimus cum fructu, cùm pars aliqua parum probè officio fungitur: nec vllum ei tamen ineſt ſenſibile pathema. Quod quo modo contingat, non eſt huius loci exponere. Poteris Galenum ea de re in 5. de Simpl. fac. cap. 19. conſulere. Iſta generatim hoc modo declarauiſſe ſatis ſit. Speciatim omnia perſequi nec poſſum nec debeo. Si quid deeſſe videbitur, poterit ex ſequentibus compenſari: vbi plura nobis adhuc explicanda reſtant.

Reprehenſio eorum, qui in quouis morbo ſtatim ad occultas vires confugiunt. Cap. XXXII.

NOn eſt difficile ex dictis intelligere, quàm præpoſterè, ne dicam imperitè, illi faciant, qui ſtatim in quibuſuis morbis ad medicamenta occulta confugiũt. Non enim ſemper quibuslibet vtendum eſt: tum etiã, cùm certo experimento cognitũ habemus ea prodeſſe poſſe. Niſi ſuo tempore & modo exhibeantur, aut cum noxa, aut certè abſq; fructu proponuntur. Scitè ſanè Galenus tales 10. de Simp. fac. lib. de Ciconię ſtercore, quod quidam orthopnœam perſanare dictitabant, loquens, his verbis reprehendit. Haud ſcientes, quod pituitoſus viſcoſuſq; ſuccus bronchia pulmonis obſtruens, huius affectus (orthopnœæ) ſit cauſa: & quod in eo euacuãdo cõſiſtat curatio: & quod euacuat̃, dũ per tuſſim exſcreatur: & quod id fieri nequeat abſq; crebro epoto medicamento acriore. At hi adeo ſunt nugaces aut pręſtigiato

In Curatione non eſt ſtatim ad occultas facultates recurrendũ.

res, aut quo illos appellē nomine neſcio, vt dicant, abſurdorum poculorū iſtorum vnumquodq; epotum à diſpnœa liberare: quod fieri non poſſet, ne ſi vel ſpecillum fas eſſet alicui in pulmonem demittere, quo infixum humorem tolleret, ſemel duntaxat demiſſo. Quæ de orthopnœa Galenus hic dixit, in alijs omnibus morbis, quos humor aliquis excitauit, ſuaq; præſentia fouet, locum habent. Fruſtra talibus remedia, quacunq; tandem poteſtate prædita ipſa cogites, admoueas, ſi nō vacuare humorem eum poſſint. De Comitiali morbo tam multa circumferuntur & prædicantur talia pharmaca, quot de morbo alio nullo. Sed quantū illis confidendum ſit, dum vitioſo ſucco cerebrum oppletum eſt, ex modo citatis Galeni verbis facilè perſpicitur.

Remedia Comitialiū occulta quādo vſurpanda.

De occultis Comitialium remedijs nonnulla. Cap. XXXIII.

QVanquam non neſcio omnia propemodum, quæ pro huius morbi curatione cōmendata ſunt, non tam abdita vi, quā manifeſta qualitate aliquando profuiſſe. Quotuſquiſq; eſt, qui non perſuaſum habeat, humani puluerē cranij comitialem morbū perſanare? At Galenus lib. 11. de Simpl. fac. cap. de oſſibus, digerēti exſiccantiq; virtuti adſcribit: multorū tum Epilepſiā tum arthritin oſſa cōbuſta percuraſſe aſſerēs: nec oſſa cranij oſſibus alijs præferens. Multa ſua ætate falſa Galenus comperit, quæ celebrabantur ab alijs. Quod qui nō credit, libris de Simp. fac. aut nō perlegit, aut parū attentè, qd in illis ſcriberetur, obſeruauit. Exemplū in hoc ipſo, quē paulò antè citaui, loco, de Ciconiarū ſtercore habetur: qđ falſo ait cōmendatū, ac ſi Comitialib. mederet. Plura poſteriorib. tēporibus Medici fruſtra experti ſunt. Plurima nihil eorū pręſtare, quę ipſis attribuerūt exvete

Puluis cranij humani qua vi iuuet Epilepticos.

ribus etiam nonnulli,quotidiè cum dolore noſtro cernimus. Si quid vtilitatem attulit,non niſi incidendo & exſiccando humiditatem redundantem in cerebro iuuit. Sic enim Galenus diſertè ſcribit in 10. de ſimplic. med.facult.cap.de ſanguine veſpertilionis,cùm agninū malè commendatum aſſerit,tanquā vtilem Comitialibus. Quęcunq;,inquit,utilia Epilepticis ſunt,facultatē habent incidendi. Si poſteriorū ætatum experientia verum comperiſſet, quod de Pœoniæ radice Galenus ſcripſit,merito magni æſtimanda foret. At nullus eorū,qui periculum eius fecerunt, multum de tanta huius radicis vi & potētia gloriatur. Ego ſanè præter adultos puerulos omnis ferè ætatis curari partim vidi,partim curare ipſe aggreſſus ſum, nec improſpero,Deo laus ſit,ſucceſſu: quibus nihil de collo ſuſpenſum fuit.Iuſſi aliquibus recentes eaſq; veras & legitimas collo appendi,vbi prius humores per aluum perq; vrinas expurgaſſem, & capitis inunctionibus vſus fuiſſem: ſed nec citius nec melius alijs liberati ſunt. In adultis,niſi per conſenſum partis alicuius laborarent, fruſtra omnia appendimus: quæ virtute naturali citra ſuperſtitionem iuuare credebantur. Poſt corporis totius primum, deinde capitis quoq; exquiſitam vacuationem,mitior plerunq; factus eſt morbus. Prorſus in ea ſum ſentētia,ſi peculiari quapiam vi proſit radix hæc Comitialibus, perparum prodeſſe: nec niſi vacuato corpore vim ſuam exerere poſſe.Si nō aliter, quam Galenus crediſſe videtur,iuuet, minus ei ſit confidendum,dū de collo ſuſpenſa hęret.

An radix Pœoniæ appēſa Comitiales ſanet.

Cur quidam tantopere abominentur feles. *Cap. XXXIIII.*

HAEc omnia ob eā cauſam à me dicuntur,ne,quod aliquos facere memini indoctos Medicos, ſtatim ab occulta vi profectum ſtatuas, cuius non ipſe

Non ſtatim occultū eſt, cuius cauſam nos nō videmus.

mox cauſam perſpicis. Sunt quàm plurima, quæ alijs aperta & plana videntur, mihi autẽ obſcura & incõprehenſibilia iudicantur. Cur quidã à catis ſeu felibus tantoperè abhorreant, vt ad eorum præſentiam animo linquantur, nõ facilè dixerim. Dicam quid mihi acciderit.

Cur aliqui feles abominentur.

Hiſtoria.

Noui Principem fœminam omni virtutum genere ornatiſſimã Heroinã, quæ valdè ab iſto animali terretur: quantumuis cordata mulier aliâs ſit. Cauſam iſtius terroris referebat ipſa aliquãdo in caſum matris hũc, quẽ narrare hic volo. Matrem aiebat, dum ab ea in vtero geſtaretur, ab hoc animali quodam die ita fuiſſe exterritam, vt animo linqui cæpiſſet: ac ab eo metu ſeu pauore ægrè admodum, nec niſi poſt multos dies recolligere ſe potuiſſet. Tametſi enim non expaueſceret aliâs ad cõſpectum felium, ſed ferre eos potuiſſet, nihilominus cũ repẽtè quidam de alto loco propè ipſam decidiſſet, ita, vt dixi, perterritam fuiſſe dicebat. Hinc illa eueniſſe ratiocinabatur, quod ferre eos ipſa nunquam potuiſſet. Ita quæ mihi inperceptilis viſa eſt cauſa, hanc ſe ſcire arbitrabatur Heroina, de qua dixi. Profectò nõ minus probabile eſt, ab eiuſmodi pauida cogitatione ſpiritus ac tẽperamẽtum fœtus, certo modo immutari poſſe, quàm poteſt appetibilis ſiue plurimum expetitę rei imaginatio, ſpeciem rei vehementius deſideratæ tenello adhuc infantis corpori imprimere. At hoc frequenter fieri cernimus. Mirum itaq; non ſit, ſi & illud aliquando fiat. Rarius accidit, quia cauſæ, quę hoc poſſunt efficere, non tã crebrò accidunt, atq; grauidæ vehementius aliquid appetunt. Cæterùm licet pauor iſte animi potius quã corporis affectio exiſtimandus ſit, ideoq; à matris imaginatione in animum fœtus nequaquam imprimi potuiſſe videatur, non tamen ita res prorſus habet. Poteſt tamẽ temperamẽti immutatio talis accidere, propter quam occulta quædam diſſenſio exoriatur. Quinetiam ſæpenumero

numero audimus matres certorum affectuum morborumq́; in pueris cauſas in pauorem aut affectum aliquē referre, quo, dum eos in vtero habuerunt, correptas ſe fuiſſe dicunt. Nec ſemper falluntur, dum iſta narrant: id quod nemo inficias ibit, puto. Non infrequenter illud etiam videmus, nō modo liberos ab eiſdem parentibus ortos propter temperamenti ſimilitudinem ſimilibus ferè morib. & ſtudijs deditos eſſe, verū etiam in totis familijs cōpluribus annis familiaria quędā vitia, virtuteſque peculiares ſeruari. Cur quidam à vino, à caſeo, cæpis, vel alijs quibuſdam cibis & potibus abhorreant ſtatim ab ineunte ætate, non omnibus fortaſſe incognitū ſit, ſi inueſtigare tentent. Non omninò aberraſſe illi videntur, qui in picam grauidarum, & vitioſorum humorum in ventriculo & alijs in locis aceruatorum qualitatem referre ſtuduerūt. Sanè multum poteſt vehemens nauſea alicuius cibi per illud tęmpus à malis humoribus procreata. Ab hac & ſimilibus alijs cauſis multa fortaſſe proficiſcūtur, non prorſus imperſcrutabilia. Quis non ſummè admiretur, ſi mulieris aut capræ lac audiat purgatorium euaſiſſe? Idem ſi purgantia medicamenta ab eadem depaſta audiat, admirari deſinet. Quid igitur miri ſit, ſi certo alimento nutriatur infans in vtero, vel propter prauum matris ſanguinem, vel præpoſteram eiuſdem victus rationem, vel alias cauſas tales, propter quas poſtea certos cibos abominetur bonos, aut appetat malos? Profectò non quicquid imperitis & rudibus, aut etiam doctis, ignotum eſt, occultum omnibus iudicari debet. Anniti bonus Medicus debet, vt quantum cuiuſq; conditio patitur, ſupra vulgares aliquid norit ac intelligat, ſicut in principio ex Galeno monuimus: quo certiore methodo ac meliore cōſcientia in artis operibus verſetur. At nihilominus, inquies, abdita & incognita nobis eſt talium cauſa. Eſto enim

Familiæ quædam peculiares habēt mores.

Vnde odiū caſei, vini, &c. in infantibus naſcatur.

Obiectio.

oderit aliquis ob id felem, quod eius mater,dũ in vtero geſtaretur ipſe,vehementius ab hoc animali conterrita fuit. An propterea ego cauſam huius odij rectè intelligo? Nũ ob id ſcio, quomodo terror ingeneret in infante talem qualitatem? Grauidas ſcimus territas ſignare ſuos fœtus: at quomodo fiat neſcimus tamen. Si maximè verũ eſſe nobis conſtaret, nauſeam ab humore certa corruptionis ſpecie imbuto procreatam odium vel caſei vel alius rei generare in prole, quid amplius alijs ſciremus? Quantiſper incomperta nobis manet corruptionis ſpecies, nihil fermè eſt, quod ſcimus. Et hac etiã cognita ignotus nihilominus permanet modus, quo propter eiuſmodi corruptionem nauſeans mulier odiũ eius rei, cuius illa qualitatem aut odorem refert, fœtui imprimit. Quare occultas tunc etiam cauſas habere iure optimo dicerentur, ſi quàm maximè exploratum haberemus recitatas à te cauſas aliquid ad harũ Proprietatum generationem conferre. *Solutio.* Quanquam ita fermè res habet, vt iam dictum eſt, ac veras proximasq; cauſas talium affectionum neſciamus, plus tamen alijs nouimus: propiusq; ad rei fontem penetrauimus. Cùm aliquem morbum pronatum ſcimus vitio hepatis, (exempli cauſa) calidioris & ſiccioris; licet exactũ eius intemperiei gradum concipere animo non poſſimus, non tamen prorſus cauſam mali nos latere putamus. Si cauſam proximam ignoramus, ſaltem propinquam cernimus. Et vbi modum generationis videre nõ poſſumus, cauſam tamen generationis perſpicimus: vt effectus illius cauſa occulta quidem cenſeri poſſit, planè ignota dici non poſſit. Sed hæc extra propoſitum conſecutionis gratia dicta nobis putato. Huc vſqve occultas proprietates in compluribus rebus, vt ne dicam in omnib. inueniri probaui: & præterea quale quid ſint declaraui: ſpecies quoq; earum perſpicuè diſtinxi: ac demum

quis earũ vſus ſit in curationibus expoſui. Obiter etiã, & quaſi per tranſennam, peruerſam quorũdam in iſtis rationem, indicaui. Iam res & cauſa flagitant, vt ad tuas quæſtiones tibi reſpondeam.

Reſponſio ad primam quæſtionem. Cap. XXXV.

AD primam tuam quæſtionem facilis videtur eſſe reſponſio. Etenim ſi verum eſt, quædam medicamenta eſſe, quæ certis partibus peculiariter, imò ſolis, obſint, nihil prohibebit, arbitror, quin alia reperiantur, quæ certis partibus præcipuè ac ſolis conueniant & proſint. Equidem Galenus inueniri medicamẽta putauit, quæ certis partibus præcipuè ac ſolis obeſſent, vt ex primo cap. libri primi de cõpoſit. medicamen. κατὰ γένη, cognoſci poteſt. Hoc in loco, poſtquam oſtẽdit, quomodo riſerint quidam Medicos affirmantes alia hepati medicamenta, alia ſpleni, alia aliȷs partibus præcipuè auxiliari, ita ſcribit. τοῦτό γε τὸ σκῶμμά δηλοῖ, τοὺς ταῦτα λέγοντας εἰς τοσοῦτον ἀπείρους εἶναι τῶν φαρμάκων δυνάμεως, ὡς ἀγνοεῖν, ὑπὸ μὲν τοῦ θαλαττίου λαγωοῦ, μόνην, τῶν πάντων ἐν τῷ σώματι μορίων, ἑλκόμενον πνεύμονα: κύστιν δ᾽ αὖ μόνην ὑπὸ τῶν κανθαρίδων: ὑπ᾽ ἄλλων δὲ τοὺς ἐν νεφροῖς λίθους θρυπτομένους, ὑφ᾽ ἑτέρων δὲ τὰς ἐκ πνεύμονός τε καὶ θώρακος ἀναπτύσεις εὐπετεῖς γενομένας, ὥσπερ ὑπ᾽ ἄλλων ἄλλα, καθ᾽ ἕν τι μόριον ἐξαιρέτως ἐπιτελούμενα. Idẽ ferè inuenies ad Piſonẽ cap. 4. Ex citatis teſtimonȷs liquet, Galenum vtrunque verum iudicare. Primum quædã certis partibus ſolis inimica & pernicioſa eſſe affirmat. Ex eo deinde probat alia quædã aliȷs partibus ſingulariter prodeſſe. Non eſt opus, puto, aliorum de hac re opinionẽ proferre. Quoniam pars maxima, nulla inquiſitione facta, aſſenſit huic ſententiæ Galeni: vt de eius veritate perpauci, quòd quidem ſciam, dubitarint. Quinimò

Cantharides an in manibus retentæ ſanguinis mictum efficiant. reperti ſunt,qui plura etiam adiecerint,ſcilicet cantharides in manu detentas ſanguinis mictum efficere.Mirum eſt pleroſque hoc ipſum crediditſe,cùm abſq; inſigni aliquo periculo quotidiè experiri poſſent, quàm ſit à veritate alienum. Audiui etiam qui acriter defendere, vt verum,auderent: propterea quod aliquando legiſſent, nonnullos à purgantibus medicamentis fuiſſe purgatos,quæ in manibus ſolum geſtaſſent. At longè eſt alia huius rei cauſa: nec ita vrinæ citantur, ſicut aluus commouetur: vt poſtea ſuo loco dicam.

Refellitur Galeni nuper citata ſententia.
Cap. XXXVI.

SAnè cum, quæ hic à Galeno dicuntur,mecum conſidero diligentius, facere non poſſum, quin de veritate eorum addubitem.Nam ſi, quid alij authores cùm de lepore marino,tum de cantharidibus,ſcriptum reliquerint,intueor,non magis pulmones ac veſicam illis hauſtis offendi erodique video, quàm omnes alias corporis partes ad quas pertingunt. De qua re valdè velim legas tum Plinium, tum Dioſcoridem, tum Nicandrum, tum ex Recentioribus etiam Actuariū in quinto libro Methodi ſuæ:& ſi quis præterea de hiſce ex antiquis ſcripſit. Referam hoc loco, quæ Ant. Muſa Braſauol.in expoſit. Aphoriſ.17. lib. 2. ſcripſit. Vincentius Grema,inquit,nuncupatus,inſignis Chirurgus,medicamētum bibit, cuius pulueres in mortario pinſi fuerant: in quo prius Cantharides in puluerem redegerant. Hic vir ab ore vſque ad anum excoriatus eſt: & miram veſicæ excoriationem habuit.Decem & octo menſibus ſanitati reſtitutus eſt An ſolam ueſicam hic habuit offenſam? Non puto.Manifeſtè conſtat Galeni verba non cōſonare cum perpetua omnium ſeculorum experientia.

Galeni ſententia initio lib. de cōp. κατὰ γένη ab authoribus omnib. arguitur falſitatis.

In

In cæteris medicamentis, quæ non lædunt, ſed iuuant, minor eſt fortaſſe difficultas. Satis namque apparet in 5. de ſimpl. facult. cap. 13. & præcedentibus, quæ nam hepatica, ſplenica, nephritica, pus & humores ex thorace educentia medicamenta appellarit. Nō opus hic nobis eſt occulta virtute, cùm ratio omnium reddi aptiſſimè queat. Sed hac de re ſupra quoque aliquid dixi: iam aliud eſt perquirendum, ſcilicet an dentur medicamenta, quæ occulta poteſtate vni tantum parti ſint aut ſalutaria aut pernicioſa.

An pharmaca inueniantur vi occulta certis ſolum partibus vel amica vel inimica. *Cap. XXXVII.*

MEdicamenta quæ certæ alicui parti aut prodeſſe aut nocere dicũtur, vel ei ſolum nocent aut proſunt, vel aliȷs ſimul omnibus. Et quæ omnib. nocent aut proſunt, ea vel omnib. æqualiter ſiue proſunt ſiue nocẽt, vel aliȷs magis, aliȷs verò minus. At quod medicamẽta, quę à certis partibus denominationẽ adepta ſunt, nō ſolis illis partibus, à quib. nomina ſortita ſunt, vel noceãt vel proſint, primũ Galeni teſtimonio oſtẽdi: deinde ratione quoque corroborare poſſe videor. Etenim Gal. id in 5. lib. de ſimpl. fac. cap. 24. diſertè teſtificatur. Quinetiã pollicetur in meth. Therap. oſtẽdere cauſas, cur alia aliȷs partibus magis minusq; cõmoda incõmodáue ſint. Porrò frequentiſſimè in methodo aſſeuerat, ſe ea tantum tractare ibidem cõſtituiſſe, quæ ratione inuẽta ſunt, omiſſis illis, quæ per ſolam reperta ſunt experientiam. Quare videri poteſt crediſſe, ſe talium cauſam reddere aliquam probabilem potuiſſe. Si locũ inſpexeris attenteq; obſeruaueris ſingula, non me falſum eſſe affirmabis. Quamuis enim hic illorum nullam facit mentionem, quæ propter abditam facultatem ta-

Medicamẽta hepatica, ſplenica &c. nõ ſolum hepar, ſplenẽ, etc. afficiunt.

Galenus cauſam ſciuit, propter quam medicamẽta quædam hepatica, Splenica &c. ſunt.

lia ſint, ita nihilominus loquitur, vt talia nulla putauiſſe reperiri videatur, Quinetiam in 4. libro eiuſdē operis cap. 19. viſus eſt rationem aliquo pacto attingere voluiſſe, cur lepus marinus ſolus pulmones, cantharides autē præ cæteris partibus veſicam exulcerent: quod in loco ex 1. lib. de comp. med. ſecundum genera ſupra à nobis citato affirmauit. Vnde ſuſpicari cogor, eum crediſſe talia quoq; non ſine nota cauſa, vt ſuperiora, in certas partes magis agere poſſe. Sed verum non eſſe, quod iam iterum nominata ſcilicet medicamenta ſolis prædictis partibus, aut his præcipuè latente poteſtate noceant ex Dioſcoride alijsq; authoribus perſpici poteſt. Sanè quia videmus quotidie cantharides externæ cuti & parti cuilibet corporis admotas, candē vi ſua cauſtica erodere & exulcerare, minus nobis erit difficile fidem adhibere Dioſcoridi, qui neminem vidimus hæc medicamenta haurientem. Nihil certè dubito, ſi occaſio ferat, vt aliquid horum videas, quin noſtræ potius ſententiæ ſis adhæſurus, quàm in Galeni opinione permanſurus. Ergo ſatis liquet, enumerata medicamenta non vni ſoli parti aut commoda aut noxia, ſed omnibus ex æquo vel vtilia vel pernicioſa exſiſtere. Quod ſi vnam aliquā partem magis offendere videntur, id fit ideo quia ea iniuriæ magis eſt obnoxia: vel quia medicamentum non eſt integrè ad actum ſuum perductum, niſi poſtquam illò peruenit. Tale quid videtur Galenus in loco paulò ante ex lib. 4 de ſimplic. med. fac. cap. 19. citato indicare voluiſſe. Ac de his quidem medicamentis, vbi & authoritas & ſenſus pro nobis ſtāt, fruſtra diſputemus verboſius. Quare ad generalem rationem deducenda iterum erit oratio exemplo horum ſeruato.

Canthari des exulcerant cutem in omnibus locis.

Cur pharmaca quædā vni, quā alij parti magis noceant.

Nullum

Nullum pharmacum occulta vi, quæ actu in eo inſit, in vnam partem ſolam, alijs prateritis agit. Cap. XXXVIII.

MEdicamenta quæcunq; latente & cæca poteſtate certas duntaxat corporis partes lædere aut iuuare dicuntur, vel habent actu eam vim in ſeſe, vel potentia ſolùm. Quod ſi actu huiuſmodi eſſe putentur, in obiectum obuiũ quoduis pro ſua vi naturaq; agent. Etenim quæ natura agunt, nec impeditam habẽt ab externa re aliqua actionẽ, ea ſemper agunt, quantũ omninò poſſunt: non iam agunt, mox agere deſinunt, eorum more, quæ ratione agunt. Eadem in omnia agunt, quantum poſſunt, ad quæ virtute ſua pertingũt. Non enim diſcernunt obiecta, vt in alia agant, alijs parcant. Quanquam verum hoc eſt, ea in propinqua ſemper obiecta prius atq; etiã efficacius agere, quàm in remotiora: licet interim non hæc quidem prætereant, illa verò aggrediantur, inſtar hominum ratione duce agentiũ. Sicut ignis nulli rei parcit, ſed in res cunctas, quas attingit, ex æquo inuadit, omneſq; ſimiliter, quantum in ipſo eſt, ſibi aſſimilare nititur, ita res aliæ naturales quoq; faciũt. Quod ſi à talibus aliæ partes magis offenduntur aut iuuentur cæteris, nõ ob eam cauſam euenire putandum eſt, quod in has ſolum partes talia agant: ſed quia iſtæ, quam aliæ, magis mutari aptæ fuerint. Hinc Philoſophorum illud indubitatæ veritatis axioma natum eſt: quod actionem agentis cauſæ recipiat, id eam non pro agentis natura, ſed pro ſua propria recipere. Hac etiam ratione, nonnulla alia, idem calor eodem tempore alia indurat, alia liquefacit: quædam hoc modo, alia quædã aliter afficit: prout paſſurũ cum eo, quod acturum eſt, conuenit. Nam vt agens agat, atq; patiens ab agente patiatur, conuenientiam inter ipſa certam oportet eſſe:

Medicamenta actu in obuia quæuis pro virib. æquè agunt.

Cur à quouis medicamento partes aliæ magis aut minus patiantur.

per quam illud certo modo agere,hoc aũt certo modo pati queat. Quãobrẽ ſi medicamentũ aliquod actu vires ſuas obtinens,in ventrem deuoratũ ſit, & ex eo per inteſtina venasq; portæ ad hepar,& ab hoc in venas diſtributum cogitetur, vt nullas in hac via partes læſiſſe affirmetur,ex eo accidiſſe putandum erit,quod partes, per quas pertranſiiut, lædi ab ipſo nõ potuerint.Ergo ſi Cantharides, vt in exemplo maneamus, erodendi potentiam ſeu facultatem actu poſſident, ac neq; ventriculum, neq; inteſtina & hepar, neq; vllas poſt ipſum partes vſq; ad veſicam erodunt, certum eſt ex ſupradictis id ideo fieri, quia enumeratę iam partes ab ipſis pati nequeant:non autẽ,quia nihil in ipſis egerint. Etenim quæ natura, non intellectu, agunt, ea ſemper & in obuium quoduis ſubiectum agunt ſine omni delectu. Si non eundem ſuæ actionis effectum vbiq; poſt ſe relinquunt, in cauſa fuit, quod non eodem modo pati omnes potuerunt. Quæ omnia in hunc finem tam multis dicuntur,vt apertè liqueat,non in agente,ſed in paſſo actionis ſiue effectuum diuerſitatem quærendam eſſe. At verò vix poteſt vero conſentaneum iudicari, tantum inter vnius corporis partes quæ vnica omnes anima ſeu forma informatæ ſunt, diſcrimen inueniri, vt, quod vni ſit lethale & pernicioſum, id cæteras offendere nihil poſſit. Si verè Galenus alicubi affirmauit, medicamenta, quæ à tota ſubſtantia corpori aut parti huius alicui familiaria ſunt, omnibus temperaturis conuenire, dubitare nullus poterit, quin magis omnibus vnius corporis partibus cõueniant,quàm vni diuerſorum ſpecie corporum parti. Quod dico eſt huiuſmodi. Si pharmacum hepati amicum & familiare, conuenit omnium hominum hepatibus, quomodocunque temperamenta ſint, multò magis conueniet etiam ventriculo & cæteris in vno & eodem corpo-

Effectuum diuerſitas nõ in agente,ſed in patientib. quærenda.

corpore partibus. Vix enim mihi perſuadeo, tantum differre temperaturam ventriculi à temperatura hepatis in vno & eodem homine, quantum in diuerſis hominibus differunt iecorum temperaturæ: niſi omninò inæqualiter temperatum ſit corpus. Adde quod idem Galenus fatetur, omniſq; experientia comprobat, uidelicet medicamenta hepatica, ſplenica, bechica, diuretica, &c. non in illas duntaxat partes, à quibus denominata ſunt, ſed in reliquas omnes omninò, quas attingunt, agere. Quod aũt in alias magis, in alias verò minus agere cernuntur, aliam rationẽ fortaſſe habet, de qua dictũ iam aliquid eſt: & mox iterum dicendum aliquid erit.

Tam nõ differũt vnius corporis partes, quã diuerſorũ corporũ viſcera eadẽ.

Diſſoluitur obiectio, quæ aduerſus modo dicta adduci poſſet.
Cap. XXXIX.

VErum, dicat aliquis, iſta non cogunt aliter ſentientes cedere. Nam & Magnetis virtutem, quam occultam eſſe nullus ambigit, concedimus & paleas, & plumbum, & res alias in eadem cum ferro propinquitate poſitas, virtute ſua attingere: ipſum tamen nõ hæc, ſed ferrum ſolum trahere dicimus. Eodem modo Galenũ ſenſiſſe putandum eſt, cum Cantharides ſoli veſicę nocere aſſeruit. Quin pro viribus ſuis in omnes partes, quas attingunt, agere conentur, nunquã dubitauiſſe videtur. Hoc ergo ſenſit, reliquas partes non eſſe aptas ab eis pati: quemadmodũ neq; paleæ & plumæ: neq; plumbũ & argentũ &c. idonea ſunt, vt à tractrice Magnetis potentia commoueantur. Ad hanc obiectionẽ iam antea reſpondi, cũ dixi corporis partes omnes ab vna eademq; anima ſiue ſubſtantiali forma informari. Quod ſi eadem eſſet ſpecie forma palearum, plumarum, cupri, plumbi, argenti, &c. cum forma ferri, ab eadem potentia,

Magnes nõ agit in paleas aut plũbum.

Pharmacũ parti vni corporis familiare & amicum, nõ eſt cæteris inimicum.

tentia, à qua hoc trahitur, illa traherentur. Cæterùm formæ illorum non ſpecie ſolum, verum etiam genere differunt: cùm corporis membrorum & ſpecie & numero forma ſit eadem & vna. Quare quod pharmacũ inſigniter vnam aliquam mutat, etiam alias vel ex parte aliqua mutare poterit.

Pharmaca actum à nobis accipientia non agunt in partem vnam ſolam.
Cap. XL.

Omnia ferè Pharmaca in ventriculo actũ ſuũ accipiunt.

QVod ſi autem non actu, ſed potentia ſolùm talia ſint, hoc eſt, ſi pro inſita ſibi facultate (ſiue amica ſiue inimica ponatur,) operari ante nequeant, quàm à corporis noſtri calore actum receperint, eadem propê ratio erit. Nam confiteri prorſus oportet, ea in ventre ſtatim, (vt cætera quoq; pharmaca omnia) ad actum deduci. Quare & in ipſum ventrem & in alias quoq; partes ſimiliter agent. Ac ſi tum demum ad actũ perducta imagineris, cùm expellenda mox ſunt, inteſtinis ſaltẽ, meſenterio, hepati, & vicinis partibus adhæreſcentia proderunt oberúntue pro ſuæ naturæ modo. Si de cantharidibus, quas pro exemplo poſui, priuatim ſermo ſit, certum eſt, breui admodum tempore actum has in ventre accipere. Nam cuti impoſitæ, haud multas poſt horas erodere incipiunt. Equidem non probabile modo, ſed planè verum indubitatumq; eſt, omnes ex æquo partes à cantharidibus corrodi exediq;. Diſcrimen ſi quod eſt, in eo ferè videtur conſiſtere, quod aliæ ſunt compactiores ac duriores, ideoq; minus iniuriæ obnoxiæ: non quia ad vnam magis partem medicamentum peruadat, quàm ad aliam. Non enim ſua ſponte vllum medicamentũ ad partem aliquam præcipuè contendere videtur, vt eam lædat. Quin nec attrahi noxia à partibus

Pharmaca noxia non eunt ſponte ad certas partes, nec ab eis præcipuè attrahuntur.

tibus per ſe conſtat. Appeterent enim ſuum ipſarũ interitum: quod perquam abſurdè dicatur. Omnes partes, amici & familiaris ſucci attrahendi facultatem potius à Deo acceperunt, quàm noxiorum deſideriũ. Hoc certum eſt, repellendi virtutem partes omnes obtinuiſſe, qua noxia & pernicioſa atq; adeo moleſta depellant: nõ vt ad ſe talia attrahant. Itaq; non aut vadunt cantharides ad veſicam, quaſi familiaritas ipſis cum ea ſit aliqua: nec ab eadẽ attrahuntur, vt à quibus ipſi pernicies impendeat. Nihil ergo reliquum eſſe video, quàm vt non ſua ſponte eò properare declarem. Quod de his dico, de omnibus intelligi debet talibus pharmacis. Non enim video, quomodo non ratio aptari vniuerſis poſſit ac debeat. Quæ principiũ motus in ſe ipſis habent tale, vt mutare locũ poſſint, ea fortaſſe conſpecto hoſte ad eum feſtinent, cùm ſe ſuperiores fore videant. At in quibus tale principium non ineſt, de illis hoc non rectè credatur. Certum verò eſt, mortuas cantharides, ne plantæ quidem vitam in ſe continere. Præterea cum in ventriculo attritæ comminutæq; ſunt, & quaſi in puluerem quendam redactæ, vix alias vires poteſtatesq; retinent, quàm eas, quas ab Elementis acceperũt. Quare admodum probabile eſt, ipſas ad veſicam ſua ſponte non magis tendere, quàm ad partem quamlibet aliam. Notum quoque eſt, motum omnem fieri propter indigentiam. Nihil enim ad aliud accedit, niſi aliquid ibi ſentiat eſſe, quo ipſum indiget. Qua verò re egeant Cantharides, quam in veſica requirant, vix, imò ne vix quidem, fingi poteſt. Sed hoc vt manifeſtum relinquamus: & illud cõſideremus, quo pacto & cur hauſtæ uel caſu quodã vel conſilio cantharides, tam citò ad veſicã perferantur? Quid ſentiam, facilè dixero: quid certũ verumq; ſit, non æquè facilè pronunciauero. Vtut aũt res habeat, certus ſum, nullo ex prędictis modo cõtingere.

Pharmacã nõ poſſunt ſe ipſa mouere.

Omnis motus fit propter indigentiam.

Quomodo Cantharides ad veſicam feſtinent.

Modus explicatur, quo Cantharides tam velociter ad veſicam perferuntur. Cap. XLI.

Canthari-des hauſtæ ad veſicam propellun-tur: et cur?

Ergo ſic potius euenire ſentio, vt propter tenuitatem aliquid ex inteſtinis in hepar trãſgreſſum, eiq; erodendo moleſtiam adferens expellatur tanquã noxium: atq; ſic cum ſero celeriter ad veſicam perueniat, cui adhæreſcens vlcus antè creet, quàm inde exturbetur. Vix enim, imò ne vix quidem, credat aliquis, medicamenta tum primum actum accipere, cùm hepar prætergreſſa, vel ad renes vel pulmones deuenerint, quod tamen Galenus lib. 4. cap. 19. de Simp. facult. exiſtimaſſe videtur. Niſi fortaſſe illud ſenſerit, in ventre & hepate pluribus alijs humoribus permiſta vim ſuam exerere nondum poſſe. At vbi ſecreta iam quodammodo ſint, & partibus adhæreſcere ſola incipiant, tum demũ etiam præcipuè ipſa nocere. Profectò non eſt obſcurũ, talia promptius lædere, cùm aquoſæ ſubſtantiæ duntaxat permiſta ſunt, quàm ſi cũ craſſioribus humoribus confuſa ſint. Nam in vrina facilè ſegregata ſubſident, faciliusq; penetrant & adhærẽt. Niſi, inquam, tale quid ſenſiſſe putetur, vix video, quomodo vera ipſius ſententia eſſe queat. Etenim in ventriculo primum fit ingeſtorum diſſolutio: vt terrena in inteſtinis diſcreta maneãt: &, quod ſuccũ habet vtilem, ſolum ad hepar penetret. Non tamẽ hoc ſentio, non admiſceri huic etiã ſemper aliquid mali: id quod ſi nihil aliud, excrementorum in hepate generatio perſpicuè probat. Quod inimicum & inutile eſt, mox in hepate ſeparatum à bono excernitur vel per vrinas, vel per ſudores: vel ad inteſtina, ſplenem, & fellis veſicam: vel retrocedit: vel retrahitur. Hac de cauſa non vtile tantum ad hepar pertingere dixi, ſed illud ſolum, quod vtilem in ſe ſuccũ habeat. Nam quod

In ventriculo diſſoluũtur ingeſta.

Ab hepate nihil attrahitur vtili ſucco deſtitutum.

nihil tale continet,ne attrahitur quidem. Ex enumeratis patet,valdè incertum eſſe, quod de talibus pharmacis dicitur.Nam ſiue actu,ſiue potentia talia exiſtãt,intelligi nequit,quomodo certæ alicui parti ſolũ uel noceant vel proſint.Non enim aut ſponte ad eas tranſeũt magis,quàm ad alias,propter occultam poteſtatẽ:præſertim cùm vim obtinent nocendi:nec attrahuntur ab eis. Prouidit enim natura maximè rebus vniuerſis hac in parte,vt noxia ſibi cauerent.Et ſi quę talis in medicamento integro facultas ineſt,eam in diſſolutione & corruptione ſua in ventriculo perire neceſſe eſt.Quanquã in venenis & maleficis res videatur aliter habere. Cor enim pleraq; petere putantur: ipſumq; præcipuè affligere. Attamen non ita fortaſſe eſt. Sed damnum quod cæteris partibus inferunt,minus præſentitur:atq; tunc ſolum manifeſtè percipitur, cùm ſpiritus cordis iniuriæ magis opportunos corrumpunt.In præſentia de his non admodum loquimur, ſed de illo tantum genere ſermo nobis maximè eſt,quod extra quatuor à Galeno commemorata genera ſupra ponebamus: & quod inter ea,quæ ſumuntur,connumerari poſſit. Quod ſi benigna quædam ſua natura cum vna aliqua parte magis conueniunt,quàm cũ alijs,id à temperamento ferè, & à qualitatibus materiæ obtinent. Certũ eſt, ex alijs cibis carnes,ex alijs neruos & oſſa,ex alijs alias partes feliciús nutriri.Omnes tamen omnibus partibus conuenire aliquo modo oportere non minus conſtat. Ita penè res in alijs,medicamentis ſcilicet appellatis, quoq; habet.Nam cum pars quælibet corporis cum cæteris omnibus familiaritatem habeat euidentem, neceſſe eſt, quod vni eſt familiare,cæteris non ſit inimicũ:& quod vni inimicum pernicioſumq; eſt,cæteris non ſit ſalutare.

Venena quædam in ventre non videtur diſſolui.

Amica vni parti non ſunt inimica alijs.

Pharmaca noxia non ducuntur à facultate corpus regente ad partes iniuria obnoxias.
Cap. XLII.

Facultas corpus regens nõ ducit pharmaca noxia ad partes pati biles.

QVod aliqui hoc loco dici poſſe iudicarunt, videlicet medicamenta huiuſmodi nec ſua ſponte ire ad partes certas,nec à partibus illis attrahi,ſed à facultate corpus regente illò propelli,mihi nequaquam veriſimile videtur.In cauſa eſt hoc primum,quod hæc facultas de corporis ſalute ſolicita,vt ſic loquar, hoc potius aget, vt ne ad locum ſeu partem pati habilem perueniant pharmaca pernicioſa: ſed circa eas partes diſſoluantur, quibus nocere non poſſunt. Aliter ſi faceret, non prouideret ſaluti corporis, ſed interitum ei procuraret. Deinde quod aliæ corporis partes nihil â ſe repellunt, & ad vicinas partes protrudunt: niſi quod moleſtiam ipſis aliquam exhibet. Et cum noxia medicamenta ea copia non exhibeantur vnquam, aut certè rariſſimè, vt ſola quantitate moleſta fieri crediúe queant,conſectarium eſt, qualitate ſua moleſtiam adferre. Id ſi verum eſt, vt re vera eſt, omnibus partibus ex æquo ſunt pernicioſa, quantum in ipſis eſt. Quòd ſi alijs plus adferunt incommodi, quàm alijs quibuſdam, inde euenire neceſſe eſt, vel quòd minus his adhæreſcant, quàm illis: vel quòd hæ minus oportunæ ſint iniuriæ, quàm illæ. Agunt ergo tum vtilia tum noxia medicamenta in vnam partem plus, quàm in reliquas, non quia potentia quadam abdita magis ei inimica aut amica ſint: ſed quia vel diutius ipſis adhærent,vel minus reſiſtere quędam poſſunt: vel quia ſinceriora cum ad ipſam perueniunt facta ſunt, quàm cum alijs adhæreſcerent. Sic multa ventriculo nonſunt moleſta, quæ partibus poſt ipſum ſitis admodum grauia ſunt. Non ergo videtur verum,quod videbatur,

Cur ventriculũ aliqua non lædant quæ cæteris mẽbris nocent.

quæ-

quędam virtute quadam latente certis obeſſe partibus, cæteras nihil lædere.

De medicamentis pectus purgantibus. *Cap. XLIII.*

QVomodo ergo interroget aliquis, aliqua medicamenta humores ex pectore educunt? in cæteris autem partibus nihil tale operari cernuntur? Duplicia ſunt medicamenta expectorationi conferentia. Alia humores craſſos lentosq; incidunt & abſtergunt: alia contrà eoſdem craſſiores magisq; cohærentes efficiunt: ne humor vel propter tenuitatem ſpiritus impetum ſubterfugiat: vel propter craſſitudinem efferri nequeat. Vtraq; vel in ore & ſub lingua continenda dantur, vt aliquid inde paulatim in pectus deſtillet: vel deuorantur. Priore modo ſi vtēda exhibeantur, quis miretur, ſi in alias partes nihil agant? Nuſquam enim aliò pertingunt. At ſi altero modo ſumantur, in ventre primùm concoquuntur: deinde in hepate in ſanguinem conuertuntur. Hinc in pulmones ſanguis inde genitus diſtribuitur: & humores ibi contentos aut compingit, aut diſſecat inciditq;. Iam vt talia medicamenta, dum in ventriculo & hepate permutantur, plurimisq; cibis & humoribus permiſta ſunt, nihil notatu dignum agāt, in aliis tamen partibus efficaciter pro ſua natura agent non minus, quàm in pectore. Non enim ex his genitus ſanguis vel omnis in pectus, vel in ſolum pectus diſtribuitur: ſed in alias quoq; corporis partes diſpertitur: vt iam copioſè oſtendimus. Cur igitur ex ſolo pectore ſputa educunt? Multiplex poteſt eſſe reſpōſio. Nam vel non eſt in aliis partibus pituita eo modo collecta: vel nō tam diu alibi ac in pectoris cauitate permanent: vel non tanta copia in aliis partibus, quanta in pectoris ca-

Medicamēta expectorationi ſeruientia duplicia ſunt.

Cur expectorātia ex ſolo pectore ſputa educunt.

uitatē illabi poteſt, reperitur: vel non aduertimus nos quod idem alibi etiam operentur: vel denique non eſt æquè apta ad inciſionem materia alibi collecta, vt quæ in pectore exſiſtit: vel non habent reliquæ partes inſtrumenta eijciendi inciſam diſſectamque pituitam, qualia thorax habet. Nihil noſtra hoc loco refert, quid reſpondere vnuſquiſque malit. Vera & breuis reſponſio hæc eſt, medicamenta ſputum propriè non educere, ſed tantùm materiam præparare, cùm lentam abſtergunt: craſſam incidunt: aquoſam & tenuem incraſſant & compingunt. Idem hoc vbique faciunt, quantum in ipſis eſt. Quod ex alijs partibus nulla exſpuitur, in cauſa eſt, quod à natura non ſunt ad id factæ: ſicut neque oculus ad generandum ſanguinem, quod hepatis munus eſt, ſed ad viſionem creatus eſt. Certum eſt, Galenum in 5. ſimplic. pharm. cap. 2. omnium horum certas notaſque cauſas, non occultas poteſtates attuliſſe. Qui ſimiliter in cæteris facere tentabit, haud difficulter intelliget, reddi cauſam poſſe omnium ferè, quæ vni parti magis obſunt aut proſunt, quàm alijs: vt non ſit neceſſe ad occultas iſtas potentias recurrere tam crebrò.

Quo pacto medicamenta ſputum educant.

De ſanguine hircino: qua vi calculos rumpat. Cap. XLIIII.

DE hircino ſanguine calculos renum & veſicę cōminuente, maior videtur eſſe quæſtio. Non deſunt, qui ceruinum æquè efficacem aſſeuerant. Sunt qui vulpinum ſimiliter commendant: nec affirmare verentur ijdem lapidem in eo per triduum macceratum frangi. Quinetiam calculoſi hominis pectinem eo perungi docent: calculumque inde rumpi aiunt veſicæ. Multi leporino eandem facultatem attribuerunt. De lepore in aceto ſuffocato, inque puluerem redacto: præterea

Sāguis ceruinus, capreolorū, vulpinus, etc. lapides renum frāgit, inſtar hircini.

præterea de vſta pelle, eadem iam olim narrata ſunt. Ego de his, quia periculum non feci, alios ſine fructu feciſſe aliquando memini, nihil habeo, quod conſtanter affirmem. Hoc auſim dicere, ſiquidem hircinus ſanguis ſpecifica virtute, non temperamenti qualitate aliqua, renum veſicæque calculos rumpat, non debere eum diuerſi generis ſaxa vel lapides frangere. Certè dicitur non minus efficaciter, (& quidem tali facultate, quam à forma obtinuerit,) Adamantem frangere: quẽ ſpecie diuerſiſſimũ eſſe à renum calculis nemo neſcit. Similiter alios cuiuſcunque generis lapides cõminuere poſſe à quibuſdam creditur. Cæterùm inter quæ poteſtas occulta intercedit, non reperitur inter diuerſi generis res alias. Sic Magnes non metalla omnia, ſed ferrum tantummodo trahit. Plus eſſe inter lapides diſcriminis, quàm inter metalla, nullus, puto, ambigit. Quocirca non poſſet occulta iſta facultate in res tam diuerſas eodem modo agere. Etenim hanc ipſam ob cauſam occultæ vocantur, quod in vnam aliquam certam rem vires ſuas ita exercent, vt in alias nihil tale poſſe videantur. Adde, quod non ſolus hoc facere creditur: quod iam dictum eſt. Poſtremò ne frangere quidem ſemper omneſque calculos poteſt. Si enim hoc ſemper poſſet, felices forent calculoſi: vt qui nõ neceſſe haberent tanto vitę periculo ſectoribus iſtis ſe ſubijcere. Medici quidam hircos antè nutriunt herbis tenuantibus, & calculos ſponte ſua interdum rumpentibus: quod efficaciorem potentiam eius ſic reddi perſuaſum habeant. Hæc ſi vera ſunt, valdè probabile eſt, à temperamenti qualitatibus talia ab ipſo nonnunquam fieri.

Occulta vir tute in rem aliquam agẽs, in alia nihil agit eadem virtute efficaciter.

De

De Galerita viribus in colicis ſanandis: & Lupino ſtercore. Cap. XLV.

Galerita colicis meſta nil admodũ iuuat colicos.

LAudant Galenus & Aetius, (neq; hi ſoli) alaudæ auiculæ criſtatæ vſum in doloribus colicis: eamque hos dolores, ſi frequenter comedatur, perſanare aſſerunt. Ego colicis ſæpenumerò plurimis & longo tempore exhibui: fructum inde nullum perſenſi. Galenus commendat etiam in eodem morbo, lupinum ſtercus in olla parua appenſum: quaſi mirificè opituletur. Si quãdo experientiam ſuffragari ſenſero, cùm rationem intelligere vel audire nullam hactenus quiuerim, perlibenter credam. Si à tota ſubſtantia colicos iuuat ſtercoris lupini appenſio, omnem colicam omniq; temporis occaſione iuuabit. (Sic enim Galenus iuuare ſcribit, quæ tota ſubſtantia, non autem temperamenti viribus proſunt: cùm teſtudinis ſanguinem dolori capitis à tota ſubſtantia mederi negat.) Quare liberabit à dolorib. colicis appenſum ſtercus tunc etiam, cùm materia dolorem faciens multa præſens adhuc eſt. At hoc quis credat? Sanè Galenus non multò poſt, cùm de ciconiarũ ſtercore loquitur, in ea videtur opinione fuiſſe, morbos tales curari, ſiue dolores tales ſedari mitigariq; nõ poſſe, non ablata materiali cauſa, quæ eos primum effecit: ac deinde fouit. Quare neceſſe erit, vt hoc pacto ſuſpenſum ſtercus, vel pituitoſam materiam, vel flatulentum ſpiritum extendentem vacuare cogitemus: ſi multum prodeſſe ſperemus. At verò quomodo materiam inteſtinorum vacuare ſuſpenſum duntaxat valeat, nemo facilè dixerit. Quid quod hunc ipſum locum in quo iſta ſcribit, attentè cõſideranti facilè ſuſpicio oritur, ipſum non vehemẽter laboraſſe, vt aliis talia perſuaderet, quibus ipſe non ſatis fortaſſe confidebat? Nã obiter ſe tantùm ea dixiſſe ait: pro illis, ſcilicet, qui ſic ſuſpẽſis fidem habere

Stercus lupinum appenſum an proſit?

Galenus nullam habuit fidem appẽſis medicamẽtis.

habere velint. Sed nec cauſam vllam adducit aliam, cur hiſce plus virium inſit, quàm alijs quibuſuis, quæ appēdi tū ſolebant: quàm quod hic ſubſtantia, non vel barbaræ dictiones vel characteres, appendatur. Quaſi verò plus agat in corporis noſtri humores ſubſtantia nullum ex ſe vaporem emittens, quàm aliud quiduis. Si vapor ex ipſa effluens in profundum deſcendere cogitetur, & humores ibidem contentos diſcutere, non ſine ratione fides talibus habebitur. Quanquam tardè admodū, quod volumus, perficietur: præſertim cùm materia multa coijt, infarctaq; amplius eſt. Tardius multò iuuabunt, quæ non vapore, ſed qualitate ſola in profundum penetrante humores collectos diſſipare creduntur. Ex quibus cognoſci poteſt, ſi quid ex appenſo lupino ſtercore, (& ſimilibus alijs in morbis quibuſlibet à materia excitatis.) in doloribus colicis præſidij & auxilij expectandum ſit, perexiguum omninò, (vt ne dicam prorſus nullum) id neceſſariò futurū. Ex deuorato, aut ſaltem cataplaſmatis modo impoſito, plus ego ſperem. Non eſt obſcurum, quid de canino ſtercore, & alijs preterea Galenus eodem libro ſcripſerit: nempe quantum ſumpta eiuſmodi profint. (Caninum ſtercus per clyſterem infuſum profuiſſe ſcio: at nō occulta, ſed nota virtute.) Atq; de euentu tunc dubitare nullus poteſt: cùm manifeſta ratio verum docet, experientiæq; conſonat. Haud inſcitè mihi videtur in præſenti negotio pronunciaſſe Theophraſtus lib. 9. de plantarum hiſtor. cap. 21. de *περιάπτοις* & ſimilibus loquens, *τὰ μὲν οὖν τοιαῦτα*, inquit, *καθάπερ καὶ πρότερον ἐλέχθη, συναύξειν βουλομένων ἐστὶ τὰς ἑαυτῶν τέχνας*. Sed de talibus in diſputationibus Antiparacelſicis copioſius egimus. Verboſius iſta nunc expoſui, vt non prorſus nullis rationibus negari poſſe cerneres, quod à compluribus creditur, medicamenta certis partibus quædam amica, quædam vero inimica eſſe,

Nihilo plus agit appenſa ſubſtantia characteribus.

Caninū ſtercus quomodo colicis conferat.

De ſuſpēſis quid ſenſerint veteres.

cæteris non item: iq; per occultam vocatam proprietatem. Quod omnia ferè vni alicui parti magis quàm reliquis vel commodent vel incommodent, ſatis notũ & à me antea explicatum eſt. At non per incognitam, ſed per notam qualitatem id euenire certum eſt in pleriſque omnibus. Facilius ſtramina leueſq; arundines, quàm denſæ trabes ab igne comprehenduntur. Nec difficile eſt homini non prorſus rudi, euentus iſtius videre cauſam. Ita frequenter certæ corporis partes à quibuſdam medicamentis facilius, citius, amplius, vel iuuantur vel lęduntur: nec cur id fiat non ſcitur. Vnde liquere iam arbitror, quid ad Galeni locum ex 1. de compoſi. med. ſecundum gen. ſupra productũ reſponderi queat. Equidem ſi de omnibus eãdem habuit opinionem, res plana eſt. Nullus enim neſcit & expectorãtiũ & Nephriticorum, diureticorum, & ſimilium, cauſas non prorſus ignotas eſſe. Si verò aliter intellexit cantharides, veſicam, leporemq; marinum pulmones exulcerare, impedimento ſunt quæ diximus: & quæ præterea rectè dici poſſunt. Ad alia teſtimonia non eſt opus, vt quidquam præterea dicatur. Quippe ſatis manifeſtum eſt, cur, & quomodo, medicamenta quædam hepatica, ſplenica, Nephritica, &c. ſint & vocentur.

Cur promptius paleæ lignis comburantur, non habet obſcuram cauſam.

Quid de loco Gal. 1. comp. per gen. 1. ſentiendum.

Quatenus medicamenta à tota ſubſtantia certis partibus præcipuè prodeſſe aut nocere putandum ſit. Cap. XLVI.

QVod ad me attinet, nõ prorſus nego inueniri medicamẽta, quæ certis partibus præcipuè profint à tota ſubſtantia, (vt Galenus hanc rem exponit) ſiue ab inexplicabili temperamenti proprietate. At eadem aliĵs quoq; partibus paulò minus conuenire puto. Nõ tamen eodem modo prorſus de nocẽtibus iudicandum arbitror. Nã illa à partibus attrahi rationi conſentaneum

Quædam pharmaca vi occulta certis partibus præcipuè proſũt vel obſunt.

taneum eſt: hęc attrahi non poſſunt. Probaui autē ipſa nec vltrò ad eas partes accedere: nec ab aliȷs partibus eò depelli, niſi ijſdem moleſta ſint. Nec in vnam magis partem hæc à ſingulis detrudi, quàm alia omnia moleſtiam adferentia, notum confeſſumq; eſt. Quæ amica ſunt, vix vnquam medicamenta ſunt ſolum: ſed inter nutrimenta reponuntur. Quæ verò contraria ſunt, medicamenta tantum exſiſtunt. Quæ ſi plus nocent vni parti, quàm aliȷs, ad quas peruenerunt, in cauſa eſt illorum aliquid, quæ ſupra expoſui: non occulta proprietas. Sequuntur autem diuerſi effectus noxȷ medicamēti læſionem pro natura partis, quæ ab eo læſa eſt. Quæ aures lædunt, ea viſum non hebetant: ſicuti neq; quæ oculos mordent, grauem auditum pariunt: niſi auribus etiam incommodum adferant. Ita fieri poteſt, vt læſio, quam hepati, exempli gratia, medicamentū aliquod attulit, non ſit intellecta: at quam vel pulmonibus vel veſicæ idem illud creauit, omninò viſa cognitaq; ſit. Non iam rectè hinc cōcluſerit aliquis, ſolos pulmones ab eo lęſos, quia hepatis lęſionem minus cōmodè notare obſeruareq; potuit. Quare tandem ad tuam quæſtionem tibi ſic reſpondeo, reperiri medicamēta, quæ ſimul ſint etiam nutrimenta, vni magis parti, quàm aliȷs cōuenientia. At medicamentū aliquod inueniri tantum, vix credo. Si quod reperitur pharmacum, quod per os ſumptū tale quid poſſit à ſubſtantiæ familiaritate efficere, quomodo idem illud non nutriat, haud facilè perſpici poteſt. Poſſunt quidem duæ ſubſtantiæ familiares inueniri fortaſſe, quarum natura alteri ſit nutrimentum: ſi cui libeat ſic vocare ſubſtantiam, quæ magis apta ſit in vnum quàm alium humorem verti. Qua ratione Rhabarbarum choleræ flauæ, cnicum pituitæ cibum aliquis eſſe dixerit: quia in hos humores alterata facilius vertantur. (De qua re alibi noſtram mentem

Occulta vi iuuātia certas partē nutriunt etiam.

Summa reſponſionis ad primam quæſtionē.

aperiemus.) Hoc autem in corporis partibus, quæ nutriuntur, & facultatem poſſident admota tranſmutandi, ſibiq́; aſſimilandi, locum habere nequit. Quo fit, vt, quæ iuuant, omnia ferè in ciborum genere eſſe putem. Quæ nocent, venena quodammodo eſſe cenſeam.

Duo ſunt alimentorum genera certis partibus conuenientia. Cap. XLVII.

Conuenientis duo ſunt genera.

ET cōuenientis quidem duo genera facit Galenus, tum alibi tum in 6. de tuenda ſanitate: alterū à notis qualitatibus: alterum à ſubſtantia tota. Illud autem omnibus intelligi, hoc ſola experientia cognoſci ait. Ac maximam hæc vim habere, vt non in ventre modò, ſed etiam in toto corpore conficiantur. Huius ratione nutrimenta animalibus & varia & ſpeciebus inter ſe plurimum diuerſa haberi: quod nulla ſit ſimilitudo eius, quod ex palea & herbis accedit, cum eo, quod ex carnibus & oſſibus, ex pane, & cicuta, ex veratro gignitur. Hæc ita ſe habere cùm quotidie experiamur, dubitare non multum poſſumus, quin, quemadmodum reperiuntur cibi, quos venter maiore minoreq́ue voluptate appetit, recipit, complectitur, conficit: ita inueniantur etiam, qui hepati alijsq́ue partibus familiariores, quàm cæteris viſceribus exſiſtant. An autē prę ter hęc alia quoq; ſint iuuantia, latente ſcilicet facultate, nō facilè dixerim. Oportet namq; talia, Galeno teſte, ſemper & omni tēpore iuuare: & in omnī morbo prodeſſe: nec tamē nutrire. De nutrientibus, nulla excellenti qualitate præditis, nullus, arbitror, dubitet, quin ſemper proſint. At de non nutrientibus vix tale quid fingi poſſe video. Nec admittendum aliquid cenſeo, quod non à probatis authoribus rectè vereq́ue comprobatū fuiſſe conſtet. Tutiſſimum mihi ſemper viſum fuit, parum

A tota ſubſtantia parti alicui familiaria ſemper proſunt.

parum talibus fidere: neq; ante experiri, quàm in alijs nihil ſpei eſſe putaretur reliquum: ſicut author de affectibus renum conſuluit. De nocentibus ſatis multa ſupra diximus.

Reſponſio ad ſecundam quæſtionem: & quid Artifex imperito in his præſtet. *Cap. XLVIII.*

CVm porrò ſecundo loco methodum tibi à me indicari deſideras, qua noxia ab vtilibus dignoſcere, & quod cuiq; parti optimum aut peſſimũ ſit perdiſcere queas, plus à me petis, quàm præſtare poſſim. Sola experientia inueniri cognoſciq; poſſe, quæ hoc modo vel proſunt vel nocent, omnes veteres pariter & recentiores confitentur. Nam nocentia (ſub his etiam purgantia & Alexipharmaca ſeu Alexiteria nunc comprehendo) in venenorum genere, iuuantia autem in ciborum numerari debere oſtendi. At vtraq; experientia cognita ſunt: & methodo comprehendi nulla valent. Non nego tamen in his etiam artificem præſtare imperito & empirico. Primùm, quia nõ ſtatim credit, quæ ex occaſione qualibet profuiſſe videntur, hoc ipſum effeciſſe, quod hi temerè credunt. Nouit enim multis modis illos falli potuiſſe, qui primum periculum talium fecerunt. Deinde poteſt artifex inter ea, quæ per accidens eueniunt, & quæ per ſe à ſingulis efficiuntur, diſtinguere: imperitus non poteſt. Præterea ſuo tẽpore, loco, modo, ſingula adhibere artifex didicit: vt proſit ſemper, aut ſaltem nunquam noceat. Conſtat deleteriorũ aliqua eſſe calida, aliqua verò frigida. Et hactenus quidem cognoſcuntur, quod alia calefaciendo & putrefaciendo interimant, alia ſtupefaciendo occidant. Quæ verò iſta ſint, ſciri nequit, niſi experientia demonſtrauerit. Sic in

Occultæ proprietates non inueſtigantur Methodo.

Occulta facultate nocentia et iuuantia ſola experientia diſcuntur.

1 (beside "& empirico. Primùm…")

2 (beside "runt. Deinde poteſt…")

3 (beside "re: imperitus non poteſt…")

curatione adhibebit,quę & poteſtate latente contraria ſint:& ſimul etiam vel refrigerent vel calefaciãt.Sed & hæc non aliter,quàm per experientiam cognoſcuntur. Hæc & huius generis alia videt artifex, quæ imperitus artis ignorat. Quamobrem ſæpe ſua ſpe fruſtratur: ac obeſt ſæpenumerò dum prodeſſè cupit, omninò plurimum. Multò frequentius,quæ maximè conducere putabat, nihil iuuant: propterea quod virtute illa carent, qua prædita opinatus fuerat. Quod inde accidit, quia per accidens aliquando profuiſſe vidit. Ergo virtutẽ & facultatẽ vterq; per experientiã inuenire cogitur: nec iſta in re imperito multũ præſtat peritus:tametſi aliqua
4 parte hic etiam præſtet:vt ſupra docui.Præter id, quod ſupra diximus,hoc etiã antecellit artifex,quod rectè de experientia iudicare, aptè diſtinguere, & cognitis rectè vti poteſt.Aliã tibi methodũ hic præſcribere nequeo.

An occulta ui agentia ſola experientia inueniantur. Cap. XLIX.

An latentes rerũ vires per temperamentum ſuũ omnia agant.

SI verum eſſet, quod aliquando audiui à nõ indoctis hominibus affirmari, latentes iſtas poteſtates temperatura ſui ſubiecti,in quo inſunt,ita pro inſtrumento in omni operatione vti,ſicut anima inſito calore ad nutrimenti concoctionem vtitur, haud longe ab ea fœlicitate abeſſe alicui videremur, vt arte inueſtigare vtriuſq; generis abditas poteſtates poſſemus.Non enim aliud agerent, quàm quod per qualitates elementares perfici poſſet. Sicut artifex malleo,exempli gratia,non terebrare,nõ ſecare,ſed tantũ percutere & tundere poteſt:ita ferè hic quoq; eueniret. Tunc prudẽs,eruditus, exercitatos ſenſus habens Medicus, iuxta artis noſtræ præcepta, ex primis & ſecundis qualitatibus propè cõijcere poſſet,quid de ſingulis exſpectandũ foret.Tametſi nanq;

nanq; nō exactè temperaturā cognoſcere poteſt quiſquam, poteſt tamē, qui iudiciū & vſum adfert, propius accedere, quàm vt omninò ignoret. Verū nec fingi nec dici poſſe exiſtimo, quomodo & per quā qualitatē notam Struthionem ferrū putemus cōficere? Calore ne? Atqui tunc vel ignis vel Leonis ventriculus multò magis hoc opus perfecerint. Nec refert, quod nō eſt vtrobiq; eadē cauſa primò mouens, ſi nō ſecus agere quàm calefaciendo (ſiue per calorem) poteſt. Vt enim ſerra, quiſquis ea vtatur, non aliud quàm ſectio fit: ita calore non aliud, quàm calefactio fit: quæcunq; cauſa ipſo vt inſtrumento vtatur. Deinde ſi calor eſt, qui ferrum atterit, calefieri ipſum oportet. Si eouſq; calefit, vt iam etiam conſumatur, quomodo non ventrem perurit? Si abſq; tanto calore ferrum cōminuitur & conſumitur, quantus ipſum ſoluere poſſe videatur, habemus quod volebamus: nempe alia potentia alioq; inſtrumento quàm calore id perfici. Certè Ariſtoteles, vbi accuratè de his rebus diſputat, haud aliter loquitur, quàm formam ſubſtantialem primum eſſe agendi principium: ac tēperamento ipſam vt inſtrumento vti. Ergo ſi abſq; tēperie nihil agit forma, meritiſſimò nō alibi quàm in qualitatibus notis, cauſas actionum omnium quæremus. Ego ſanè, vt non neſcio, quaſuis actiones à commodo temperamento adiuuari, ab incōmodo impediri aliquatenus, (quippe qui mihi perſuaſi, ne adeſſe quidem rebus ſuas formas poſſe ſine apta temperie,) ita non concedo, ſubſtantiales formas in compoſito nihil agere, cuius cauſa in elementorū qualitatibus nō reperiat̃. Rationē huius rei ſupra expoſui, cū quę & proprietatū & formarū principia eſſent docerē. Cōcludo igit̃, abditas iſtas poteſtates nulla poſſe ratione ac methodo perquiri, ſed ſola experientia & ἀλόγῳ τριβῇ, (vt author de renum paſſionibus loquitur,) inueniri. Quod de illis

Struthio ferrum non conficit: ri tēperamenti.

Forma ſubſtātialis eſt primum agendi principium.

tantum accipiendum eſt, quæ per ſpecificam proprietatem, hoc eſt, per virtutem ſubſtantialis formæ agunt: quorum in arte noſtra nullum, aut certè non magnum vſum eſſe oſtendimus.

Proprietates occultas ſecundæ ſpeciei coniectura indagari poſſe. Cap. L.

De occult. 2. ſpec. propriet. velut diuinare poſſumus aliquid.

IN altera proprietatum ſpecie, quę temperamentum & materiæ proprietatem comitantur, τεχνικὸς στοχασμὸς locum fortè aliquem habeat. Quamuis enim τὸν τῆς μίξεως λόγον menſurámue, vt appellat Ariſtotel. arte inueſtigare & comprehendere non modo difficile ſed etiam impoſſibile eſt, attamen, quia ſine qualitatibus notis talia vix agũt aliquid, poterit ſagaci ingenio præditus ad ſcopum propius accedere: & de ea facultate quibuſdam coniecturis quaſi diuinare. Certum nihilominus eſt, omnia hîc quoq; tam obſcura eſſe, vt nemo facilè multum ſibi polliceri auſit: de qua re ſupra diſſerui: ac nunc etiam breuiter aliquid dicam. Galenus occultam hanc proprietatem, ſiue totius ſubſtantiæ qualitatem nobis apertè admodũ deſcribit lib. 4. de Simpl. fac. cap. 15. Ex quatuor elementis, inquit, particulatim corporibus omnibus conſtant generationes, impares miſtura ac diuerſæ. Siquidem quædã ignis, quàm aliorum elementorum, in ſe plus cõtinent: quædam aquæ: ſicut alia, ſi fors ita tulit, terræ; nonnulla aeris. Ex eiuſmodi itaq; imparitate proprietates corporum particularium ſunt perfectę. Ex elementis quidem plantarum, ex his aũt animalium, ſicut in lib. de Elementis demonſtratum eſt. Ex his Galeni verbis, non videtur impoſſibile occultas iſtas proprietates aliqua ex parte Methodo inueſtigare: quanquam multis partibus facilius ſit temperamentum propoſitarum rerum quarumlibet inue-

inuenire. Huc accedunt aliæ etiam eiuſdem ſententiæ, quas breuitatis cauſa tantum indicabo: non explicabo. In eodem libro cap.18. ait, ſe herbam à Centurione quodam Lycoperſium uocatam, ex ſolo odore conieciſſe lethalem eſſe. Simile quippiam cap. 22. etiam reperitur. Præterea lib.5. eiuſdem operis, cap.23. rationabile eſſe ait, vt Nymphæa, quia frigida ſit & ſicca, tota ſubſtantia ſemini contrariè affecta iudicetur. Iam quod cibi, ratione totius ſubſtantiæ cibi & alimenta ſint, non à Galeno ſolum, ſed ab alijs etiam ſcriptum creditumq; eſt. Quis verò neſcit, eundem Galenum ex odore & ſapore docere iudicare de cibis, vtrũ videlicet vtiles ſint an noxij? Certè in quarto libro prædicti operis, non ſemel dictum ab eo comperies. Nec multum à ſe ipſo diſſentit in libro de aliment. fac. in quibus odoratui & guſtatui prorſus multum confidit. Quinetiam bruta videmus odore & guſtu ſolis dignoſcere inter vtilia & inutilia: quibus certè homo, ſi cum ſenſibus rationem coniungat, non eſt inferior: quamuis ex brutis quædam ſenſus aliquos acutiores obtinuerint. Poſtremò quis non nouit, certos imò omnes ferè homines, per odoratum & guſtum iudicare cibos potusq; ſolere? & à noxijs medicamentisq; diſtinguere? Ex omnibus iſtis videmur propè huc penetrare poſſe, vt tales proprietates (quas ſolas agnouit Galenus) methodo perueſtigare & cognoſcere valeamus. Cur igitur ſola experientia, nulla autem methodo cognoſci poſſe ſcribit? Certum eſt odores & ſapores non prorſus nihil conferre: at exactè facultates has indicare nequeũt. Quare ad perfectam & certam noticiam, qua res aliqua tali quapiam facultate prædita affirmetur, neceſſaria imprimis eſt diligens obſeruatio ſiue experientia. Rectè ergo in 3. de aliment. fac. de oxygalacte loquens, manu duci nos per ſapores & odores ait: ſed

Occulta Lycoperſij vis Gal. per odorẽ deprehenſa.

Cibi methodo, non ſola experientia inueniri ſolent.

Bruta odore & guſtu cibos dijudicant.

Ad perfectã ciborũ noticiã requiritur experientia.

alia quoq; obſeruanda monet. Idem libro 2.cap.61. & 1.libro cap.1.ſatis apertè dixit. In 6. de Simp. fac.cap. de Abrotono ait, in quibuſdam, non tamen in omnibus, ſuſpicionem tantum probabilem inueniri: certi per rationem cognoſci nihil poſſe. In cauſa eſt, quod propemodum omnia ex diuerſis natura partibus conflata ſunt: & quod multarum ſæpe partium ſapores à guſtu non percipiuntur. Quæ vt dilucidius intelligas, ad locum ex Galeno ſupra ex 15. cap. 4. libri de Simp. fac. citatum recurrere te conuenit: atq; citatis ea adijcere, quæ de tranſmutatione mutua miſtorum ibidem eruditiſſimè, ſed breuiſſimè, differit. His coniungere te velim, quæ ab Auicenna 1.Canone cap. de complexionibus diſputata ſunt. Vt hæc inter ſe cōferre facilius poſſis, quæ ſupra de eadem re dixi diligentius ac ſæpius relegere poteris.

Cur proprietates tēperamentū ſequētes methodo plenè inueſtigari neque ant.

Qua via Veteres rerum vires occultas inueſtigaſſe videantur.
Cap. LI.

Recitatam à nobis viam inceſſiſſe illi mihi videntur, qui primi eiuſcemodi tentare & experiri aggreſſi ſunt. Cogitaſſe videntur primum, quæcunq; ſaporem, colorem, odorem, ſubſtantiæq; modum non diſparem haberent, eorum temperamenta non admodum diſſimilia eſſe. Deinde cum ſimilia ſimilibus amica eſſe accepiſſent, facilè inde confecerunt, hepar hepati, oſſa oſſibus, renes renibus, præcipuè conuenire. Poſtremò cùm facto periculó non infœliciter conatū aliquando cecidiſſe viderunt, probabile eſt ipſos confidentius ad reliqua progreſſos fuiſſe. Hoc modo ſuadet Galenus, vt qui cognoſcere deſiderat, an ſanguis humanus vtilis ſit alicui morbo, in ſuillo periculum

Veteres cō iectura vſi rerū vires indagarūt.

faciat: quem humano perſimilem eſſe prorſus conſtat. Eandem ſecutus eſt is, teſtante Galeno, qui, cum in cranij perforatione columbæ ſanguinem ad manum non haberet, palumbis vſus eſt. Similiter is quoq;, qui, cũ ne palumbis quidem haberet, turturis ſanguinem felici vſurpauit euentu. Quippe ſimilia, inquit Galenus, efficere ſimilia poſſe experti ſumus. Et lib. 7. de plac. Hipp. & Plat. cap. 5. de neruorum & cerebri ſimilitudine verba faciens, hæc ſcripſit. Natura enim ita comparatum eſt, vt ſubſtantiarum proprietates facultatum etiam ſibi conuenientium proprietates ſecum habeant. Vnde fit, vt quantum vnuſquiſq; neruus, ex ĳs, qui propriè ſenſifici appellantur, à natura cerebri receſſerit, tantum etiã ſit à virtute facultateq; eius remotus. Huc vſq; Galenus. Hinc fortaſſe factum eſt, vt humanũ cranium epilepticis: (& marium quidem maribus, feminarum autem feminis,) cerebra gallinarum & aliarum quarundam auium, cerebro, pulmones vulpis & eritĳ, pulmonibus: interiorem ventriculi gallinarum mergorumq; tunicam, ventriculo: lupinum hepar, hepati: inteſtina & excrementa lupi, inteſtinis eorumq; doloribus: vſta hominis oſſa, oſſibus: renes, renibus: horum calculos eorundem calculis: & membrum ferè quodlibet comeſtum ſui generis membro conducere exiſtimatũ ſit. Notum eſt quid de combuſtis oſſibus Galenus lib. 11. de Simpl. facult. ſcribat, multorum tum Epilepſiam tum arthritim horum vſu percuratam fuiſſe. Eadem ferè Auicenna, (ſiue ex Galeno ſiue aliter didicerit,) affirmauit. Huius generis & illa ſunt, quod in veſica procreati lapides, veſicæ calculos in potu exhibiti rumpant: quod rabioſi canis iecur comeſtum, à rabie liberet: & alia propemodum infinita. Eadem ratione pronunciaſſe Galenus uidetur, purgantium pharmacorũ vnumquodq;, humorẽ ſibi ſimilẽ ex corpore educere. Et ſi purgatione

Vnde puluis cranij Epilepticis prodeſſe creditus ſit.

fruſtretur,in illum ſæpè humorem ,cum quo ſimilitudinem habere putetur,permutari.Ex omnibus enumeratis quædam commendat ac probat Galenus , vt ſtercus lupinum : de quo multa ſatis ſupra diximus. Alia nec probat multum,nec ſeriò improbat:vt oſſa vſta. Alia prorſus abiecit,vt falſa:cuius generis eſt interior pellicula ventris gallinæ ac mergi : hepar lupinum:calculi veſicarum: & ſimilia . Quàm multa comperiuntur hodie inutilia eſſe , quæ multorum antiquorum ſcriptis ſunt celebrata? Non de illis tantum loquor, quæ repudiauit Galenus,ſed quæ approbauit.Lupinum hepar alibi dixit medicamentum hepaticum nihilo melius reddidiſſe : alibi à tota ſubſtantia plurimum conferre aſſeruit . Sed ideo benignum viſceri eſſe iudicauit, quia nutrire ipſum poſſit : & nec calidum nimis ſit nec frigidum.

Valdè incerta ſunt,quæ de occultis pharm. plurimorũ viribus ſcribuntur.

Cranium humanum,&c.malè propinari Epilepticis. Cap. LII.

Craniũ humanum nõ nutrit cerebrum.

QVod vt de hoc verũ ſit, de cranio humano vſtiſq; oſſibus quis credat?Non enim aut cerebrum aut cranium aut alia capitis pars,cranij oſſiúmue uſtorum cinere ſeu puluere nutritur. Quod ſi iuuant,ideo nimirum iuuant,quia humorem, morbi cauſam,exſiccant: nullus videtur alius modus eſſe reliquus. Certum eſt, cùm vruntur,inq; puluerẽ hoc modo redigũtur,formã ſubſtantiæ ipſa amittere:& aliud nil supereſſe, quàm elemẽtares materiæ qualitates. Vtut iſta habeãt,oſſa humana hominib.deuorãda exhibere,abominandũ ac impiũ ſemper cenſui. Scio quoq; cranij humani puluerẽ, etiã bene præpurgatis,ſine ſucceſſu aliquoties præbitũ fuiſſe:Vtilitatẽ fortè attuliſſet,ſi lõgo tẽpore ægri eo vti potuiſsẽt.At quis humana cremet oſſa aut deuoret cremata.

Humana oſſa deuoranda pronere impium eſt.

mata,ſi ſciat,non crudelis & inhumanus? Quanquã nõ neſcio repertos eſſe, qui tepẽtem ex decollati hominis cadauere permanantem ſanguinẽ bibere ſuſtinuerunt. Sed id vix ſemel. Si de mea experientia dicere aliquid iubeas,au ſim affirmare,me deprehendiſſe cornua cerui na vſta non minus efficaciter exſiccare poſſe, quàm oſſa vſta: in doloribus colicis,dyſenteria,& ſimilibus. Sed iſta pluribus iam perſequi non vacat. Non opus etiam eſt. Nam ex recenſitis facilè intelligitur,haud rectè ſemper illos ratiocinatos fuiſſe,qui,quæ ſimilia videtur, ſimile quoque temperamentum nacta eſſe opinati ſunt. Cur & qnomodo decepti ſint,ex ſupra dictis colligi poteſt ſine magno labore. Deinde liquido oſtenſum eſt quoq;, illa non ſemper iuuare, quæ ſimilia quodammo do viſa ſunt: propterea quod non omnia nutrire talia poſſunt: & quod partes ſæpe noxias habent cõiunctas: quas nullo ſenſu comprehendere poſſumus.

Cornu cerui vſtũ non inualidi us eſt cranio & oßibus humanis vſtis.

An & cur Braßica vitibus inimica ſit. *Cap. LIII.*

PLacet hoc loco, quo res magis illuſtretur, monere obiter,non tantum in Medicina huiuſmodi falſa eſſe pleraq;, ſed etiam extra eam penè infinita talia inueniri. Vt cætera,de quibus rectam me certamq; habere experientiam noui, omittam, braſsicæ duntaxat exemplum adſcribã: præſertim cùm tale ſit, quod quilibet videre & cognoſcere poſſit. Seritur aut plantatur ea in his locis,vt tu ipſe vidiſti,frequenter admodum in vineis & antiquis & nouellis. Adnaſcitur maioribus minoribusq; propaginibus. Imò inter nuper plantatos pal mites aut defoſſos tantum, vt radices nec dum egiſſe potuerint, plantatur in magna copia: & nihilominus vtraq; feliciſſimè proueniunt: odium certè nullum al-

Braßica in vineis plantatur.

aquæ ablutionem crebram detergi tandem poſſit. Rectè profectò ille monuit, eum qui præclarus eſſe Medicus cuperet, non hiſce, ſed agentibus per qualitates cognitas, confidere debere. Facile credo, vitibus aliquando nocere Braſſicam poſſe: quia nutrimētum attrahat ad ſe copioſum. In ſterili ergo & exſuccata terra non ſit mirum, ſi ita contingat. Quam copioſum ex terra ſuccum ad ſe alliciat, facilè perſpici ex eo intelligiq́ue poteſt, quod tam celeriter tamq́ue vehementer augetur. Habent & vites opus multo ſucco, quod vinum ex vuis expreſſum abundè docet. Quare mirum non eſt, ſi non in quauis terra vtraq; feliciter creſcat, dum alteri altera nutrimentum ſubtrahit. Porrò ſimili ferè vtranque ſucco nutriri, cum alia multa, quæ hic libēter prætereo, tum deſtillationes oſtendunt. Certum eſt, non Braſſicam modo, ſed & alias herbas, niſi euellantur, augmentum vitium & vuarum retardare ob eandem cauſam. Vnde vinitores diligentiores, ex vineis omnis generis plantas exſtirpant. Quæ ideo dico, vt videas, nō rarò occultę nos tribuere qualitati, quę minimè à tali fiant: ſed à nota potius cauſa efficiantur. Neſcio an non cucurbitæ multò magis nocituræ ſint. Quippe celeriter hæ quoque adoleſcunt, maximeq́ue creſcunt. Sed quia neque ſcio an ſimili cum vitibus ſucco nutriantur, nec periculum, niſi ſemel, feci, nihil affirmo. In horto iuxta vites plantatā vidi cucurbitam. Quo in loco vites pauciores multò vuas produxiſſe certiſſimum eſt, quàm omnes alias paulò remotiores. Hactenus, niſi fallor, perſpicuè declaraui, quatenus methodus in his medicamentis locum habeat, aut non habeat.

Quomodo vitibus noceat Braſſica.

Vitis & Braſſica ſimili ſucco nutriūtur.

Cucurbita vitibus nocere videntur.

Reſponſio ad quæſtionem tertiam de Roborantibus. Cap. LIIII.

QVod tertio loco quæris, an roborãtia omnia adſtringendo roborent: vel alia quoq; ratione: ad id reſponſio non videtur admodum eſſe diffici-
1. lis. Quando cum vulgo loquimur, roborare dicuntur, quæ moderata aſtrictione tonum membri ſeu partis alicuius conſeruant. Sæpenumerò ita etiam loquimur, vt, quæcunq; partem quouis modo laborãtem iuuant, corroborare eandem dicamus. Hoc modo roborare di-
2. centur, quęcunq; vel intemperiem corrigũt: vel humo-
3. rem vitioſum extergent & educunt, vel per nutrimenti familiaritatem natiuam temperiem inſitumq; calorẽ
4. fouent atq; augent, vel adſtrictione non ſinunt laxari:
5. vel alio quouis modo proſunt. Omnia autem hæc notis qualitatibus perficiuntur: excepta nutritione. Nam quæ vel nutriunt partes ſolidas, vel ſpiritus recreant inſtaurantúe, occulta virtute id efficiunt: ſicut de his iam
6. ante diſputauimus. Roborare illa quoq; dicuntur, quæ diſſolutionem aut diſſipationem ſeu reſolutionem ſpirituum prohibẽt. Sæpe namq; aut à doloribus aut alijs cauſis per apertos meatus ſpiritus vacuantur, quos cutis adſtrictione qui retinet, cor confirmaſſe dicitur: quãtumuis ad cor medicamentum nullum peruenerit. Sic & qui laſſitudinem tollit, roborare dicitur. Quocunq; modo loquamur, perparum referat: ſi modo alia aliter
7. iuuare ac roborare intelligamus. Quæ venenis reſiſtũt, ea valde impropriè roborant. Nã pleraq; talia (loquor de illis quæ occulta vi reſiſtunt) partibus aut nihil proſunt, cùm venena nulla adſunt, aut plurimum eas præterea lædunt. Roborant igitur quia hoſtem pellunt aut arcent: nõ autem quia partibus, vt cordi, robur aliquod ſiue vtilitatem adferant. Ergo ſi loquamur minus accuratè

Roborare quæ et quot modis dicantur.

Venenis aduerſantia quomodo roborare dici poßint.

curatè & propriè, quæ quouis modo iuuant, ea corroborant atq; confirmant: illa etiam, quæ laxationem partium tantummodo prohibent, hoc eſt, quæ moderata adſtrictione tonum earum ſeruant. Hoc in omni ventriculi & hepatis, imò cuiuſuis partis affectione, cuius actio toti corpori aut vtilis aut neceſſaria ſit, ita obſeruandum in curationibus eſt, vt obliuiſci eius nunquam oporteat. Semper igitur roborantia, hoc eſt, adſtringentia cæteris medicamētis in talium partium morbis admiſcere iubemur ratione planè optima. Cū verò propriè exquiſiteq; loquimur, tūc roborare nobis dicētur, quæcunq; partibus amiſſum robur, ſiue naturalem conſtitutionem aut diſpoſitionem reſtituunt. Iam conſtat virium eſſentiam cōſiſtere in iuſto caloris ac ſpirituum temperamento in conuenienti ſolidarum partium atque etiam carnoſarum ſubſtantia, ſicut Gal. cum alibi, tum in 11. Therap. Meth. cap.1.& 3.& 12.eiuſdem operis libro, cap.5. monuit. Ergo cū vires collabi cæperint propter intemperiem partium, hāc medicamenta tollunt, quæ ſuum parti ſtatum naturalem ſuumq; robur reddunt, ſi per defectum vel carnoſæ ſubſtantiæ vel ſolidæ pars aliqua ſit imbecillis reddita, vel etiam propter ſpiritus vacuationem, confirmare partem, viresq; reſtaurare ea dicentur, quæ, quod deeſt, reſtituunt. Sæpe ergo nutrimenta, ſæpe intemperiem emendantia, ſæpe ſpiritus generantia corrobare dicuntur nō peſſima ratione, ſed prorſus iuſtiſſima de cauſa. Nihilominus tamen ita ferè vſus obtinuit, vt quæ adſtrictione ſua vel ſpiritus intra corpus cohibent, vel membrorum tonum ſeruant, præcipuè dicantur (licet minus propriè id fiat,) roborare & confirmare. Porrò non meum eſſe hoc figmentū aut ſomnium aliquod, minimè opus eſt vt pluribus oſtendam. Quippe ratio valida in ipſa rei naturæ conſideratione reperitur. Hic tātum Galeni authoritatem

Roborantia propriè quæ ſint.

Vſitatè roborantia dicta quæ ſint

pro firmamento ſententiæ noſtræ adduxiſſe ſuffecerit. Is lib. de opt. ſecta contra Methodicos diſputans, circa finem libri, apertè ait, adſtringentia non roborare. Tādem in vltimo cap. quæ nam propriè robur & firmitatem corporibus noſtris concilient, docet his verbis: At ignorant Methodici, quonam pacto hominis firmitatem ac robur dijudicare oporteat. Quocirca neque

Galeni locus de roborantib. medicamētis.

» etiam eam præſtare poterunt. Non enim vt in lapide,
» ferro, ac ligno, & id genus alijs, duritie ac mollitudine
» hominum firmitas æſtimanda eſt: ſed eo, quod corpora
» ſua ipſorū munia expeditè obire valeant: Itaq; qui ipſis
» firmitatem comparare voluerit, minimè quî durū cor-
» pus reddatur cogitet, opus eſt: ſed qua ratione vires mē-
» brorum augeſcant, & ipſa liberè atq; explicitè proprios vſus exhibeant. Galeni verba hæc ideo adſcripſi, ne cū vulgo Medicorum fallaris: & quoties debile membrum corroborandum eſt, adſtringentia admoueas. Horum vſus eſt, quoties repellere ac repercutere humores volumus: aut laxata corpora denſare: & ne facile humores aliunde influentes recipiant: & denique cùm ne laxentur præcauere ſtudemus. Si aliter imbecillæ ſint partes, tunc roborabuntur rectè, cùm imbecillitatis cauſa ablata, partes in naturalem ſtatum ſiue habitum tranſmutatæ fuerint.

Adſtringētiū vſus ad roborandū quis ſit.

Reſponſio ad quæſtionem quartam. Cap. LV.

Ex his & ſupra dictis elucet reſponſio ad quartam interrogationem tuam, an iuuantia & roborantia eadem ſint cum deducentibus. Etenim nec iuuantia omnia, nec roborantia propriè dicta ad affectas partes deducunt ſemper, & per ſe. Quid per accidens fiat, explicatione hic non eget. Quæ tota ſubſtantia amica ſunt vel maximè familiaria nutrimenta alicui parti, ea cum à partibus attrahuntur, vnà ſecum fortaſſe alia

Nec iuuantia omnia, nec roborātia ad affectas partes deducunt.

quoq;

quoq; ad eandem perducunt: propriè verò loquendo non deducunt, vt, quæ ne ipſa quidem ſua ſponte quoquã eant, niſi quò trahuntur. Etenim viuentium eſt trahere, medicamentorũ eſt trahi: non ſua ſponte aliquas ad partes ire. Porrò tota ſubſtantia amica ſupra docui eſſe, quæ nutrimentum partibus certis accommodatũ prębere poſſunt. Quę verò inimica ſunt, illa ſæpe ocyus & cõmodius multò deducunt, vt de cantharidibus ex Galeno ſupra declaraui. Ergo nec deducẽtia omnia vel iuuant vel roborant: nec iuuantia vel roborantia omnia deducunt medicamẽta admiſta ad vnam magis partem, quàm ad aliam quamuis. Quomodo cantharides ad veſicam potius, vt diuretica alia quoque, quàm alio feſtinare, aut potius à Natura huc propelli putem, ſatis verboſè expoſitum ſupra fuit.

Reſponſio ad quæſtionem quintam, de purgantibus: quæ in ventre manere, non ad affecta loca ire oſtenditur. Cap. LVI.

DE purgantibus medicamentis, illud duntaxat exponi tibi à me petis, an ex certis membris occulta facultate humores educãt magis, quàm ex obuia qualibet parte: veluti ex capite tantum, ex pedibus & & articulis ſolis, ex hepate, pectore, &c. Quod ſingula certum humorem electiuè (ita enim loquuntur) extrahant, pro confeſſo ponis, idque non imprudenter. Et enim perpauci hodie ſunt, qui aliter exiſtimẽt: aut quomodo, ſeu qua facultate id faciant, inquirendum arbitrentur. Egregiè ſuo ſe perfunctos munere cenſent, ſi ab occulta quadam poteſtate ad ſe tales humores attrahere aſſeuerent. Proinde cum hic nihil requiras, facilè hanc quæſtionem præteribo in præſentia, ac breuiter tibi ſic reſpondebo. Si verum eſt cantharides

Purgantia certos duntaxat humores educere ab omnib. abſq; inquiſitione creditur.

ſolam exulcerare veſicam abdita quadam virtute, non videbitur à veritate alieni quippiam affirmare, qui ex purgantibus quædam, ex vna parte magis, quàm ex cæteris, humores ſimili poteſtate elicere dicat. Nullus arbitror, negabit vnquam, purgantia medicamenta magis vacuare vnam aliquam partem, quàm alias. At hoc non latente poteſtate, ſed aperta & cognita faciũt. Nos de occulta ſolum rerum quærimus. Cæterùm quia non ita rem habere de cantharidibus ſupra oſtendi, aliter tibi reſpondere omnino cogor: ita nimirum vt ſentio.

Purgantia magis vacuã: vnam, quàm aliã. partem: ſed virtute nota.

Puto autem purgantia ex omnibus ſimiliter partibus educere, hoc eſt, nulla virtute latente determinari ad certam duntaxat partem. Primum quidem neminem video Ariſtotelis ſententiã probaſſe in problemat. quo in loco videtur ſenſiſſe, medicamentum diſſolui, & in totum corpus ad ea vſq; membra diſtribui, ex quibus attraxiſſe iudicetur. Equidem experientia rerum optima magiſtra huic opinioni refragatur. Sæpiſſimè namque catapotia poſt purgationem integra planè adhuc reiiciuntur: vt nulla ex parte imminuta videantur. Si quid ablatum putetur, tantum non eſt, quod ad remotiores à ventriculo partes extendi exporrigiúe cum poteſtate aliqua trahendi potuerit: quantumuis in tenuiſſimum vaporem cõuerſum diſſolutumq; fingatur. Sunt etiam medicamenta, quæ propter lapidoſam duritiem (inter quæ flos æris, aut ipſum æs vſtum, vel eiuſdem ſquama numerari poterit) ſuperari à calore noſtro hactenus non poſſunt, vt concoquantur, diſtribuantur, aut in fumos vaporesq; ſoluantur. Talia ſæpe cum deiectionibus excreta vidi: vt nullã in ipſis ſenſibilem mutationem factam crederes. Deinde non eſt quiſquam, qui epoto medicamento non eroſionem in ventriculo viciniſque ei inteſtinis percipiat: in alio loco nullo. Ex quo certè non leuis ſuſpicio oritur, hoc aut his in locis inhærere, non aliò abire. Et ſi quando penetrant in corpus,

Occulta vi purgantia non purgãt certas ſo. ũ: partes.

Purgantia non perua dũt ad mem bra purgã da: ſed in ventre permanentia, purgant.

pus,

pus, aut nihil, aut parum certè ſtrenuè purgant: quod in Rhabarbaro & Caſſia euidenter obſeruaui. Vrinam tunc profluere copioſiorem, & pro medicamenti natura tinctam, manifeſtè animaduerti. Fruſtra video multis probare velle, quod propter experientiam præſtantiſſimi quiq; Medici aſſeruerunt. De Arabibus vt probem, nō exſpectas, ſcio. Non enim neſcis Auicennę, Meſuæ, Serapioni & Auerroi placuiſſe, in ventre aut inteſtinis hærentia ad ſe humores attrahere. Hos ſuperiorum ætatum Medici penè omnes ſecuti ſunt: varias licet ſuper hac re diſceptationes inſtituerint. Galenum in eadem fuiſſe ſententia non eſt difficile oſtendere. Qua enim ratione alia excuſabis, quod in 4. de tuenda ſanit. cap. 7. præcipit, vt, quæ purgare volumus exactè non teramus, ne in corpus diſtribuantur? Author problem. quæ ſub Alexan. Aphrod. nomine circumferuntur, non aliter ſenſit: vt, ex 30. problem. 2. lib. cognoſci poteſt. Videtur ſanè hic author Medicarum rerum non imperitus fuiſſe. Certum eſt, quæ diſſoluuntur, in corpus diſtribui, atq; ſic vrinā potius ciêre, quàm aluum ducere: ſicut paulò antè monebam: & experiri quiſq; poterit. Ea de cauſa Galenus, vt iam dicebam, medicamentum, quod dioſpoliticum appellatur, craſſius apparauit, quoties aluum purgare in animo haberet. Nam ſi exactius teratur, in corpus digeri, minimeq; purgare, ſed vrinas citare affirmat. Hac de cauſa Meſues quoq; docuit, medicamenta purgantia laxa & rara non impenſè & ſuperſtitioſè in puluerem eſſe redigenda; ſi purgare ipſa optemus. Quibus admonemur, quæ in venas traducantur, purgare ſimiliter non poſſe. Facilè verò traducuntur, quæ ſuccum non omninò naturæ contrarium cōtinent, niſi craſsiuſcula ſint, ideoq; in ventre neceſſariò diutius hæreant. Quare cum vel apud Galenum vel alios legimus (Nam author de renum affect.

Arabes in ventre purgantiam manere cenſent.

Galen & Aphrod. purgantia non putant per corpus digeri.

Quæ facilius & difficilius in venas traducantur.

eodem modo loquitur,) purgantia in corpus differri, liberius locutos exiſtimare debemus. Ac Dioſpoliticū exactius tritū facilè in corpus rapit: quia nō eſt omni ex parte nobis inimicū. Quæ verò totis naturis ingrata & inimica nobis ſunt, ea nec trita facilè ab hepate attrahuntur: præſertim cum per ſe exhibentur. Sanè cum talia ſumimus, toto plerunq; corpore exhorreſcimus & contremiſcimus: ita abhorret ea natura, antequam probarit & ſenſerit. Ac reperiuntur qui ab horum odore ingrato adeò commouentur, vt aluus illis turbetur: & copioſè, non ſecus, quàm ſi pharmacum aliquod ebibiſſent, purgentur. Quinetiam eſſe nonnullos, qui ad horum atq; aliorum quorundam medicamentorū mentionem ſolam nauſeent, atq; aliquando etiam vomant, cunctis hominibus propemodum notū eſt. Quæ benignum ſuccum admiſtum habent priuſquā in ventriculo primum, deinde etiam in hepate mutationem acceperint nō minimā ſuæ facultatis partem amittūt. Vnde vrinas potius promouent, quàm aluum turbant. Videntur hinc prudentes Medici rectè iudicare, non multum excrementorum per ventrem deſcenſurum, quoties poſt epotū pharmacum vrinæ copioſius fluūt. Hinc fortaſſe lapidoſa & duriora quædam pharmaca, quæ in ſuccum nō facilè conuerti poſſunt, ſtrenuè ſemper corpus purgant: aut ſaltem validè ipſum exagitant: quæ verò molliora ſunt, præſertim verò cum vtilem etiam ſuccum, licet exiguum, continent, ſæpè nihil purgant, leniterq; corpus exagitant. Ergo ſi in ventriculo vel inteſtinis permanere ipſa, tum ratio tum experiētia probat, nō poterunt à partibus remotioribus trahere. Non enim fingi facile diciúe poteſt, qua ratione humores ad ſe ex pedibus, manibus, capite, pertrahant: præſertim cum per cōtactum actionem omnē fieri oportere pleriq; omnes iudicent. Sanè Galenus in poſtremo capite

Natura ingrata ſtatim abominatur.

Quidam odore purgantiū turbantur.

Vrinas mouentis ferè ſuccos vtiles habent cōiunctos

Cur dura mollib. magis purgēt.

pite librorum de potentijs naturalibus aſſerit,quę conuenientia qualitatib. trahant cominus duntaxat,nō eminus,trahere.Quare oportebit ipſa vſq; ad partem,in qua humores redundant, peruenire, aut non longè ab ea ſubſiſtere. Vtrunq;, præterquam quod abſurdè cogitatur,manifeſtæ experientiæ aduerſatur. Totū diſſolui & per corpus diſpergi medicamentum, nō affirmabit, qui modo purgari homines aliquoties vidit.

Purgantium partem nullam in fumos verti, qui aduerſus affectum locum progreßi purgationem efficiant. Cap. LVII.

QVod ab aliquibus de partis diſſolutione & cōuerſione in fumos dicitur, qui aliquo vſq; progreſſi virtutē ſuam, ſpeciei cuiuſdā multiplicatione longius videlicet ad affectā vſq; partem extendant,tam eſt ridiculum maleq; conſutum,vt ne diſſuere quidem conari debeā. Diſſoluitur enim & corruit ſua ſponte,cū explicatur ſolū.Attamē quia operępreciū videtur hanc rem rectè cognoſcere,aliquid dicam.Quis neſciat particulā iſtam,quæ in fumū conuerſa fingitur, nō purgare attrahereq; poſſe? Equidem ſi tertiā partē de medicamento quolibet exhibeas (eius ſcilicet quantitatis quæ cōmouere hominis ventrē poſſit,) nihil purgabit, etiāſi totū in venas cū ſuccis ei admiſtis pertrahat. Multò certè minus fumi iſti, quos paucos omninò eſſe oportet, aliqd, quod animaduerti queat,efficiant. Iam dixi, (quod nemo non videre aliquando potuit) ita interdū medicamenta, præſertim duriora,per vomitū reijci, aut etiam cum excrementis excerni, vt ne decima quidem pars deceſſiſſe perſpiciatur. Cæterùm vt hæc res excutiatur melius,ponamus iam partem medicamenti aliquā diſſolui; & cum ex pedibus humor educendus ſit, ad

Purgantia non multiplicant ſpeciem ſui ad partē purgandā vſq;.

Fumi de parte pharmaci eleuati non poſſunt corpus cōmouere.

genua vſq; procedere. (Ratio prorſus eadem erit, ſiue propius accedere, ſiue longius ab eo loco ſubſiſtere putes.) Quo pacto vitioſis humoribus onuſti fumi iſti ad inteſtina retrocedent? Certè niſi aut ſponte ſua redire eò, vnde diſceſſerāt, aut ab alio quodā retropelli, ipſos cogitemus, falſa erit imaginatio. Atqui non vltrò redibunt ad ventriculum ſiue inteſtina: niſi rationem eis tribuamus, qua, quouſq; progrediendum, quo & quando remigrandū ſit, intelligāt. Hoc ſi ea pars habet, quæ progreſſa eſt, mirum videatur, ſi non in toto medicamento ratio & intelligentia inſit. Deinde quærendum hic etiā eſt, quomodo illò vſq; proceſſerit illa pars medicamenti, ſponté ne, an ablegata fuerit à toto? an potius ab affecta parte ſit attracta? Quod non ſua ſponte deſcenderit ad affecti pedis genu, facilè videt, qui rationem dari nō poſſe intelligit, cur pars aliqua nō potius, quàm totū eò proceſſerit. Si ideo factum imaginemur, quia pars tantum ſolui in halitum potuerit, rurſus percunctabimur, cur non in ſanū pedem potius deſcenderit, quàm in ægrū, altero videlicet pede ſolo laborante? vix dicere audebit aliquis, in vtrunq; ex æquo deſcendiſſe: at ex altero tantum extraxiſſe: quia in altero nihil inuenerit. Nō enim tanta eſt horū fumorū copia vt diuiſi virtutē ſuā ſeruare queāt. Quod melius intelliges, ſi in vtrumq; brachium diſpertitos etiā cogites. Supra quoq; monui, medicamentorū eſſe trahi, nō ſua ſponte aliquò procedere: niſi quatenus vel leuitate ſurſum, vel pondere ſuo deorſum feruntur. Si attractos ab humore reſpondeat aliquis, Medicis omnibus contradicet: qui medicamentum fortius eſſe affirmant humore: ideoq; hunc trahi, non autem trahere poſſe. Sed nec à membro quidem attrahi fumi iſti potuerunt. Primum, quia æquè ab vtroq; pede attrahentur: & validius ab eo, qui robuſtior eſt. Deinde cauſa erit reddenda, quomodo

Purgantiū fumi à mēbris purgādis non regrediuntur ſponte.

Purgantia nō eunt ſua ſponte ad affectos locos.

Purgantia non trahuntur ab humorib. aut membris.

modo fumos iſtos pes à ventriculo vſq; ad genua attra here potuerit, propius ad ſe protrahere non valuerit. Certum eſt, facilius aliquid ex propinquo, quàm ex ſon ginquo attrahi. Adde quod hoc etiam certum eſt, partes nullas medicamenta purgantia attrahere: ſed potius repellere, vtpote ipſis inimica, noxia, & pernicioſa. Quod pàrs non ſit à toto ablegata, per ſe notum eſt. Nō enim apparet cauſa, propter quam ablegari debuerit. Ac eſt rebus naturalibus inſitum, vt vniri & coniungi potius velint, quàm ſeparari & diſiungi. Nihil certè ſe ipſum per ſe diuidit ac ſeiūgit. Et ſi aliud quippiam partē quamuis diuiſerit, idem illud ne coniungatur iterum facilius multò efficiet. Minore multò labore, quæ natura vnita ſunt, ac deinde ſeparata, ſeruari ſeparata poſſunt, quàm ſeparari potuerunt. Neq; partes inter pedes & ventriculum interiectas, ad pedes detruſiſſe facilè dixeris. Si namq; moleſti ipſis fuerunt, ideoque in vicinas partes protruſerunt, vt ab ipſis liberarentur, ad vrinæ vias potius depuliſſent, quàm ad pedes. Quod tantò eſt probabilius, quantò renibus viciniores fuiſſe oportet: antequam vel ad vtrunq; vel ad alterum pedem perue niſſent. Nam ex ventriculo ad hepar: ex hoc in venā cauam: per hanc ad emulgentes tranſire ea oportet. Has vbi tranſierunt, ad pedes delabuntur per cauam venam diuiſam, inq; vtrunq; pedē diſtributam. At verò ſi pedem non ad genu tantū, ſed ad ſe vſq; attraxiſſe fumos iſtos cogites, ſciſcitabor nō immeritò, quomodo ex eo, vbi ſe humoribus onerauerunt, abire queant, Etenim membra familiaria non attrahunt modò, ſed attracta etiam retinent: vt videmus Magnetem ferrum non attrahere ſolum, ſed etiam retinere. Profectò nihil trahit propter ipſum trahere, vt rectè Galenus ait: ſed vt retineat: non ſtatim à ſe dimittat. Et videtur facilius eſſe attractū retinere, quàm, quod abeſt, attrahere: præſertim

Res naturales vniri potius quā diſiungi cupiunt.

Vapores purgātium ex affecto loco retrocedere non poſſunt.

quod procul ſitum eſt. Intelligi de naturaliter trahentibus & tractis debet, quod dicimus. In cæteris enim ſępe ſe trahi patitur, qui ſe retineri non patitur. Nec videtur retentio aliud eſſe, quàm tractionis continuatio. Quod quidem dum diſtaret, attrahebatur: idem illud cum propius accedere nequit, eadem illa poteſtate detinetur. Ergo ſi attrahere ex ventriculo per fumos potuit, facilius multò retinere attractos potuit. Non enim dicet quiſquam medicamentum & ire & redire cum libet: tractumq; eſſe cum vellet: retineri quoque diutius non poſſe, quia retineri amplius nolit. Non enim ratione præditũ eſt. Proinde vt ſua ſponte non rectè eò abijſſe dicentur, ita nec redire dici poterunt. Ab alio igitur quopiam retrahuntur, aut certè ex affecto loco pelluntur. Non à parte pelluntur, quia familiaris ponebatur ei fumus iſte eſſe. Aliâs non fuiſſet ex ventriculo attractus. Non ab humore vitioſo in ea contento. Quoniam is trahitur, nõ trahit aut pellit: pellendoq; ſequitur hoſtem aut amicũ. Non ab alia quauis partę. Omnes enim odio habent: & accedentes ad ſe omnibus modis arcerę ſtudẽt. Nec ſpontè ſua redire ipſos humores onuſtos docui. Nec retrahi eos conſtat. Non ab aliqua parte, per quam antè tranſierant. Retinuiſſet enim eos antea, quàm ad pedes perueniſſent, ſi grati ipſi fuiſſent. Nec à medicamento in ventriculo inteſtinisq; relicto. Non enim ſiuiſſet abire, ſi ad ſe reuocare voluiſſet, niſi inſtar legatorum ſeu miniſtrorum amãdatos putemus. Certè ſicut pars aquæ in vaporem ignis vi conuerſa nõ retrahitur à reliqua aqua, ita pars medicamenti actione caloris naturalis in fumum ſoluta, non repetitur ab integra. His adde, quod Gal. affirmat, idem nõ trahere idem: ſed ſimile. At fumi iſti, qui è pharmaco exhalauerunt eiuſdem ſunt cum toto pharmaco naturæ & ſubſtantiæ. Quid igitur hos fumos retropellet? partis affectæ

Retẽtio eſt attractionis cõtinuatio.

Vapores purgãtium non pelluntur ab affectis partib. aut eius humoribus.

Nec retrahuntur.

Sed nec repelluntur.

natura?,

natura? Quærenda eſt ratio. Reſpondebis in cauſa eſſe, quòd moleſtiam exhibeant? Scio: aliud reſpondere nō potes. Atqui eandem exhibebant cū accederent: ac fortaſſe maiorem. Deinde cum trahere primū inciperent, cur non tum pellebantur? Cur exſpectatum eſt donec ſe inſtar aſini oneraſſent? Cur nō acceſſum potius prohibuit? aut cum mordere primum incepere, ſtatim expulit? Adde quod retrocedentes iſti fumi cum attractorum humorum ſarcina ſiue copia, arcebuntur à partibus intermedijs. Non enim facilè ad ſe patientur accedere, ſed ad ægram partem repellent. Etenim in omni morbo ita euenire videmus, vt noxia omnia ex omnib. alijs partibus tranſmittantur ad ægras partes. Præcipuè autem partes propinquæ, quicquid habent ſuperuacanei, id deponunt in partem infirmam. Nec noxijs eam humoribus ſolum replent, verum etiā vtilibus, ſanguine & ſpiritu: quaſi opitulaturæ accurrentes: vt à Galeno expoſitum nouimus. Quare quantò medicamentum purgans aut fumi ab eo profecti magis affectam partē exagitabunt, tantò minus vicinæ partes ad ſe admittent humores inde abeuntes: & ad ventriculum regredientes. Pars ægra etiam facilius repulſos propter imbecillitatem recipiet, quàm ſanæ admittāt: quibus vis expultrix minimè ignaua eſt. Quòd ſi retractationis fumorum & expulſionis pariter ex affecta parte vnà cum vitioſis humorib. cauſam ponas mordicationem, (quā medicamentum in ventriculo & inteſtinis derelictum primis venis inferat) non opus erit iſta fumorum dimiſſione. Deinde non purgabunt medicamenta certas partes, quia cum ipſis ignota quadam virtute cōueniant, (aut diſſentiant, vt alij quidam voluerunt,) ſed quia venarum principia vellicant: ac virtutem expultricem hoc modo ſuſcitant.

Partes vicinæ affectæ parti non admittunt medicamēta vitioſis humoribus onuſta verſus ventric. redeuntia.

De nimia purgatione, quam ὑπερκάθαρσιν Græci vocant. Cap. LVIII.

SI hoc loco perpendere volemus, quę Galenus de ſuperpurgationibus ſcripſit, haud inficiabimur omninò plurima purgare abſque illa amicitiæ familiaritatisúe neceſſitudine incognita: quia ſcilicet venarum principia acrimonia ſua vellicare nimis queant. Valde probabile eſt, ita fieri purgationes, vt ſuperpurgationes fiunt. Harum Galenus non vnam cauſam adfert: licet in vnam mordicationem non malè omnia præcipuè referantur. Quod de apertis vaſis dicit, in homine viuo non habet magnum momentum ad præſentem cauſam. Semper enim iſtæ venæ ita ſunt recluſæ, vt humores prorſum retrorſumque ferri, & quidem craſſos admodum exſiſtentes, certum ſit, ſiue trahantur, ſiue pellantur. Nec imbecillitas quoque earum, cauſa eſt alicuius momenti. Non enim vacuantur humores, quia non retinentur in ſuperpurgationibus: ſed quia vis medicamenti nõ deſinit irritare. Præterea vacuarentur ob hãc cauſam illa duntaxat, quæ in loco debilitato continentur. His expulſis, nihil exiret amplius. Cæterùm ex vniuerſo corpore, quo debilitas non facile potuit exporrigi, vacuantur primum noxia: cùm facultas expultrix excitata eſt. Si non ceſſet irritatio his vacuatis, ſuccedunt etiam mox vtilia. Sanè vt debilitas vaſorum, quæ ad inteſtina pertinent, & eorundem recluſio, ad rem aliquid faciant, vt facere non nego, præcipua tamen cauſa eſt, vel ipſo Galeno teſte, medicamenti acrimonia, vaſorum principia vehementius mordicans, & veluti erodens.

Veriſimile eſt ita fieri purgationes, quomodo fiunt nimiæ purgationes.

Cauſa præcipua nimiarum purgationum.

Plurima

Plurima purgare eroſione & mordicatione ſola. Cap. LIX.

AC eſſe talia plurima, quæ eroſione & mordicatione tantum purgent, vix quiſquam arbitror, negabit. Etenim puluis Dioſpolitici medicamenti craſſiuſculus, piper, hyſſopus, radix pyrethri, capita Thymi, Pulegium, Euphorbium, & alia huius generis propè infinita, non ſecus purgant. Argumento vel hoc ſit, quod niſi in magna copia, (præter Euphorbium, cuius caliditas omninò acerrima eſt,) exhibeantur, aut non mouent omninò, aut leuiſſimè. Oportet enim copioſe ſumi, vt vinci à facultate non facilè poſſint concoquente: aut ventriculum cum inteſtinis valdè ſenſibilem eſſe: aut certè non benè contuſa exhiberi, vt tardè propter craſſitudinem penetrent. Hoc aut ſimili penè modo, cibi omnis generis, qui aut qualitate moleſti fiunt, aut quantitate ſola offendunt, interdum feliciſſimè purgarunt, humoresq; infernè & ſupernè eduxerunt. Vidi ego hoc pacto quoſdam à quartana ſubitò liberatos, humore putrido omni expulſo. Cui rei fidem facit inprimis naturalis alui ſubductio. Etenim deſtinauit natura huic muneri flauam bilem, inq; inteſtina vacuari ideo voluit, vt acrimonia ſua excitaret ipſa ad expulſionem excrementorum. Non enim deterget ſolummodo fæces inteſtinis ac ventriculo adhærentes, verum etiam irritat eadem: & propellere vitioſos humores quaſi cogit. Argumento eſt, quod regio morbo laborantes ex obſtructione meatus veſicę bilis, per quem in inteſtina eam euacuat, tardius multò, quam antè, excrementa deijciũt. Quinimò aluus pleriſq; multum adſtringitur. In cauſa eſt, quod bilis inteſtina non vellicat: & ad opus ſuum peragendum non excitat. Indicant excrementa alba nullaq; flaua bile permiſta, ita rem habere. Indicat non minus

Quæ ſtimulando purgent.

Quomodo cibi aliquãdo purgẽt.

Naturalis alui excretio fit à bile ſtimulante inteſtina.

Cur icterici aluos duriores habeant.

certè curatio. Cum primum namq; bilis rurſus in inteſtina effunditur, procedũt excrementa ſicut antea: nullumq; amplius percipitur impedimentum. Hinc nemo non intelligit, cur in diſenteria tam crebræ fiant egeſtiones: tametſi in ima ventris inteſtinorumq; parte mordicatio fiat. Plus mouent, quæ ſuperiores partes mordent, venarumq; principia vellicant. Ratio eadem aut certè non multum diſſimilis eſt in teneſmo. Hinc etiam eſt, quod multi à placentis pipere copioſo conditis, (quas ad diem natalitium Chriſti vendere, & pro bellarijs toto anno poſt cœnam apponere conuiuis ſolẽt) purgantur commodè cum à cœna ſumunt. Ante cœnam ſi ſumant, cum eſuriunt adhuc, nihil commodi inde percipiunt. Cauſam huius rei perueſtiganti, nulla occurrit alia, quàm quòd hepar egens, validè ad ſe talia cum humoribus permiſta attrahit: vnde acrimonia eorum obtunditur: ac ſecreta mox per vrinam acria expelluntur. At vbi in ſuccum tam citò vertere nequit, nec roſionem ferre quoq; valet, per inteſtina depellere ſtudet vnà cum noxijs humoribus, qui circa illa loca collecti ſunt. Nam expultrix facultas, quoties ad agendum vehementius incitata eſt, nõ illud modo abijcit, quod moleſtiam peperit, ſed quicquid inutile ei occurrit, ſimul exturbare conſueuit. Quod facilius facit, vbi hepar quantum vult ſucci familiaris attraxit: & quæ mordicant penè ſola in inteſtinis relicta ſunt. In ventriculo, dum copioſo humori permiſta continebantur, mordere non tam facilè poterant: vt poſtea, cum ſinceriora facta ſunt. Hoc ferè modo illa quoque purgant, quæ vmbilico imponi ſolent. Talia namq; calida, tenuia, mordacia cum ſint, facilè virtutem expultricem inteſtinorum & partium vicinarum excitant ad expulſionem. Quæ cauſa eſt, cur certos quoſdam homines purgent, quæcunque dolorem in ventre pariunt.

Cur quidã à piperatis cibis purgentur.

Expultrix excitata ſæpè vehemẽtius agit, quã pro excitationis modo.

Quomodo vmbilico impoſita purgent.

riunt. Noui non vnum tantum, quos vina acerbiora, quæ vim ſiſtendi & cohibendi habent minimè leuem, valenter purgant, adeoq́; magis quàm medicamenta. Sed nunquam ſine magno dolore præcedente, & multorum flatuum excitatione id efficiunt. Neq; vina hæc ſolum, ſed etiã alia, quæcunq; flatus generant multos, vt ſunt factitia quædam & cibi quoq; horum procreatrices aliquibus ſimiliter aluum turbant. Ex quo perſpicuè intelligitur, per irritationem uirtutis expultricis talia vniuerſa aluũ mouere. Sic qui diarrhœis corripiuntur, aut aliâs ſpontè ſua vacuantur, purgari videntur etiam. Hic enim quoq; virtus expultrix ab infeſtantis humoris vel copia vel qualitate cõcitata, noxia expellit. diſcrimen ergo illud ſolummodo inter hos modos eſt, quod in priore virtus ab externa, in poſteriore ab interna cauſa excitatur. At perinde excitatur, ac ſi pharmaco purgante excitata fuiſſet. Nec minus iuuantur, qui ſic purgantur, quàm ſi aliud quoduis medicamentũ ebibiſſent: quacũq; in parte morbũ ſentiant. Dico quod certa experientia verum eſſe cognoui. Haud aliter ſenſit Galenus in libro de opt. ſecta Siquidem cap. 40. cum probare inſtituiſſet tempora nõ indicare: quoniã vſum remediorũ interdum prohibeant: exemplo virium imbecillarum euacuationẽ prohibentium propoſitũ illuſtrat ſimul & cõprobat. Deinde Aphor. Hipp. 29. ſectionis 2. Inchoantibus morbis ſi quid mouendũ videtur, &c. obiecturis, ſic reſpondet. Hippocratẽ nõ ratione tẽporis id percepiſſe, ſed ꝑpter vires, quæ inter initia morborũ adhuc conſtent, vacuationemq́; tolerẽt, in vigore aũt minimè ferant: propterea quod ſine noxa talia medicamenta nunquã adhibeant. Poſt hæc ita ſcribit: "Etenim remedia primũ quidem, quia omnia præter naturam ſunt, neceſſariò & facultatem adhibita vexant. Secundo, cum naturalia ſeu familiaria morbificis cauſis

Vētris dolorem concitātia quomodo nonnullos purgent.

Diarrhœa laborantes quomodo purgentur.

Galenus purgationes fieri affirmat per expultricis irritationem.

» permiſta ſint,in cauſarum ablatione non minor bono-
» rum quàm vitioſorum vacuatio fit.Primum autem nõ
» oportet ignorare naturam auxiliorum, & vſum quem
» hæc prębent.Ipſa namq; per ſe medicamenta non poſ-
» ſunt cauſas exſtirpare,ſed indigent naturę adminiculo:
» & fermè ſolum impetum & principium motus naturę
» iniiciunt: reliqua autem per ſe natura perficit.Et cætera,quæ ſequuntur vſq; ad finem 41.capitis. Ex his Galeni verbis non eſt difficile videre, eum de purgantibus præcipuè medicamentis loqui. Deinde apparet illud etiam,non mittere ea fumos de ſe ad remotiores à ventriculo partes,quorum pręſidio & opera humores iſtic hærentes ad ventrem pertrahant vel alliciant. καὶ σχεδὸν μόνην τὴν ἀφορμὴν καὶ τὴν ἀρχὴν τῇ φύσει ἐνδίδωσι, τὰ δὲ λοιπὰ ἡ φύσις δι' ἑαυτῆς ἐκτελεῖ. Solam propè occaſionem adferre, & excitare naturam iudicat ad expulſionē noxiorum,quæ ipſa hoc modo irritata per ſe deinde exturbet ex corpore, cùm eſt valida ſatis. Quocirca poſſunt eam ad excretionem incitare, quæcunq; in primis venis diutius conſiſtunt: & acrimonia ſua harum oſcula vellicant: nec intra venas recepta & humoribus aliis permiſta mox ciborum more diſtribuuntur.

Hiſtoria quorundam, quibus ſolo odore purgantium aluus turbatur. Cap. LX.

Qua ratione aliqui ſolo odore purgantiũ purgentur.

CVm his conſonat experientia: quæ docet inueniri aliquos,qui ſolo purgantium odore commouentur & purgantur. Scripſit Guainerius, (ſi non me fallit memoria, iam diu enim non legi:) Ducis Sabaudiæ Medicum quendam catapotia ex Pharmacopolio in manibus domum geſtauiſſe,& ab illis nihilominus ſtrenuè perpurgatum fuiſſe, quàm ſi deglutiuiſſet. Quin teſtatum compertumq; eſt etiam idiotis,nonnullos ad certo-

certorum medicamentorum (aut etiam ciborũ, quos faſtidiunt,) vel odorem vel conſpectũ (Apud ægros frequenter hoc fieri nemo neſcit) vel mentionẽ ſolam ita permoueri, vt nauſeent atq; etiam vomant interdum, aliquando etiam per inferiora purgentur: prout expultrix ventriculi vis ſurſum aut deorſum incitata eſt. Etenim non aliter nec aliam ob cauſam iſta euenire certũ eſt. Quoniã ab odore talium, dum ita cõmouentur, vt exhorreãt, facilè tunc irritatur facultas expultrix vt exſurgat, & quæ noxia in corpore ſunt expellat. Quod ſi nõ ſemper id fit, in cauſa eſt, quod nõ ſimiliter multi humores vitioſi in corpore collecti ſunt. Quippe ne hauſta quidẽ medicamenta eodem ſemper modo corpus mouent. Quocirca non eſt mirũ hoc illi Medico ſemel accidiſſe: quantũuis putetur huiuſmodi medicamenta perſæpe antea ſine perturbatione ventris odorauiſſe. Non poſſum hoc loco non cõmemorare, quod amicus meus ſummus & collega chariſs. vir in omni doctrina præſtãti feliciſſimè verſatus, D. Sigiſmũdus Melanthon mihi narrauit de honeſtiſſima fœmina mihi nõ ignota, affinitate ipſi iuncta. Hanc ita permoueri purgantium medicamentorũ odore ſolo aſſeuerat, vt, ſi proximè pharmacopoliũ tranſeat, odoremq; taliũ percipiat, pulchrè purgetur: & quidẽ magis quàm vellet: medicamenta in ſuis ædibus talia minimè eam ferre poſſe ait. Sanè non eſt mirũ, odorem viroſum iſtum pharmacorũ eos, qui ab his tota natura abhorrent, ita percellere, vt toti concutiantᷣ: & facultas expultrix excitata facilẽ aluum turbet. Interim verò, cũ hæc dico, non illud ſentio, quęcunq; purgãt, hac ratione ſolum purgare, quia acrimonia ſua primarum venarum ora ſtimulent ac mordicẽt. Scio enim alia quoq; quædam purgare per occultam proprietatem: non primi quidem generis (talę etenim nullum vidi, quod meminerim) ſed ſecundi: quę exiguo

D. Sigiſmũdus Melanthon.

Non omnia purgantia ſola acrimonia purgãt.

calore,(nullo dicam,) nullaq; perceptibili acrimonia prædita plerunq; ſunt. Sed hoc dico, non potuiſſe me hactenus videre, quo pacto ex propriè purgantibus alia caput,alia pedes,alia alias partes magis purgent potentia incognita,(Nam per notas qualitates hoc etiam aliqua facere, nihil omninò dubito) quàm ventriculū, inteſtina,& partes hepati vicinas: ad quas ſolas perueniunt. Sanè Galenus in eadem prorſus fuit ſententia, vt ex cap.13. lib.3. de poteſt. nat. cognoſcere vnuſquiſq; poteſt. Haud ſcio an planius aliquid dici in hanc ſententiam queat,ita perſpicuè quomodo remotiores partes vacuentur à purgante medicamento,exponit in eo, quem modo citabam loco.Confirmat ſententiam noſtram,quod veteres pariter ac recentes Medici magno conſenſu affirmarunt,purgantia ſic propriè nominata, totum vacuare corpus: quodq; ab illis,quæ partem aliquam præcipuè purgant,diſtinxerunt. Certum eſt ex ſupradictis, atq; ex optimorū authorum conſenſu,medicamenra in ventriculo & inteſtinis conſiſtentia humores extra corpus expurgare. Quare fateri oportet, medicamentū, quod pituitā ,exempli gratia,detrahere dicatur,aut obuiam quamlibet ad ſe pituitam attrahere,(vt quæ circa hepar,in meſenterio, & caua vena exſiſtit,)vel eam ſolā,quæ in affecta parte,vt capite,aceruata fuit. Hoc dici nequit. Quomodo enim probabitur? Nam non pituitā,ſed pituitam in capite collectā tunc trahere ſolum poſſet. At ſæpè non differt natura & ſpecie pituita,quæ in capite continetur, ab ea, quæ in aliis partibus inhæſit.Deinde medicamenta pituitā purgare valentia, oporteret multa nos habere, ſingulis ſcilicet partibus ſua:quod abſurdū foret:ſimilis ratio eſt de purgantibus humores alios quoslibet.Poſtremò patet, cùm tumoris pituitoſi alicuius cauſa medicamentū pituitā detrahēs exhibuimus, nō ſtatim à purgatione tumorem

Nulla Pharmaca virtute occulta peculiariter caput, pedes,pectus,&c. purgant.

Purgantia propriè dicta totum corpus vacuant.

Quod abdita poteſtate pituitam trahit, non ſolam capitis, ſed obuiam quamlibet detrahit.

morem ſubſidere,ſed poſt multos ſæpè, aut duos, tres, pluréſue dies. Ex quo conijcimus, non ex affecto loco, ſed ex locis circa hepar expurgatã illam fuiſſe, quæ excreta fuerat. In huius locũ humorem vitioſum aliũ natura verſus inteſtina repoſuit: vt nonnunquam etiam ex affecto loco in propinquas partes aliquid deriuarit. Hoc modo ſæpè mittimus ſanguinẽ, nec tamen ex affecto loco vacuamus: quod in locũ emiſſi ſanguinis, aliũ à natura deriuari conſtet: ac ſic affecto loco præſidium quæri & inueniri. Nec in ſanguinis miſſione ſola, locũ hoc habet. Certè Galenus in purgatione idẽ fieri, exemplo humorũ, qui ad cutem collecti ſunt, docet. Scabie laborãtes hac de cauſa ſępius, interpoſito duorũ triúm ue dierum ſpacio purgamus: vt interea humores in venas regreſſi vacuentur commodius. Quanto ſucceſſu id fiat, nemo exercitatus in arte Medicus neſcit. Si Galeni ſententiam cognoſcere cupis, in lib. de potent. natural. tertio cap. 13. & in 4. de tuenda ſanit. cap. penult. perſpicuè ſatis expoſitam reperies.

Purgantia quomodo iuuent artus, &c.

Perperam purgantibus miſceri ad affectam partem ea deducentia. Cap. LXI.

QVam ob cauſam non immeritò fortaſſe miretur aliquis Medicos quoſdã, qui purgantibus miſceri iubent alia quædam, quę ipſa ad affectũ locum perducant. Quod nõ eò penetrent, ſed in ventre & in illa vicinia tantiſper permaneãt, dum vnà cum noxio humore vacuentur, certius eſt, quàm vt addubitare amplius vel debeas, vel poſſis. Nunquid fruſtra comites itineris adhibemus, cum illud nõ ſint ingreſſura? Nec excuſari poterit, ſi non ipſa, ſed virtutẽ ſeu qualitatem eorum occultam illò perduci oportere obijciatur. Nam quomodo illa ſine ſuo proprio ſubiecto quoquã duci queat,

Fruſtra miſcentur purgationibus deducẽtia.

non poteſt animo quiſquam comprehendere: ne dum verbis eloqui. Deinde quomodo incorporea virtus à corpore alieno, cui nō inſidet, deportabitur in certum aliquem locum? Equidem Hippocrates atq; Galenus imperarũt, vt purgantibus odorata admiſceamus, quibus os ventriculi aliæq; partes corroborentur: vt ſic à purgantibus minus offendantur. Præceptũ de admiſtione eorum, quę ad certas partes deducāt, apud Meſuem quidem legi: apud Galenum me legere hoc ſenſu non poſſum meminiſſe: de purgantibus medicamentis hic tantum loquor. Non enim ignoro vrinam cientibus & alijs huiuſcemodi remedijs ea admiſceri debere, per quę ocyus & commodius ad deſtinatum locum perducantur. At purgantia oſtenſum iam eſt circa ventriculũ hærere, non ad affectum vſq; locum excurrere. Sed fruſtra hic tempus tero, cum abundè demonſtratum ſit, medicamenta purgantia pituitam, bilem, purgare non eam ſolum, quæ in vna parte quapiam continetur, ſed omnem illam, quam attingere valent.

Galenus nō miſcet purgantibus deducentia.

Quomodo purgantia, ſi non abeunt ad partes ægrotantes, eas iuuent? *Cap. LXII.*

QVo pacto ergo, percunctaberis fortè hoc loco, medicamenta ægrotantibus partibus proſunt? Expoſui hanc rem paulò antè apertè ſatis. Non grauatè tamen pluribus declarabo. Intelliges aũt perfacilè, ſi attentè obſerues, quõ nonnunquā natura certas partes, corpore per nullũ medicamentũ moto, doloribus liberet. Vſuuenit frequenter admodũ, vt pars aut membrũ aliquod corporis, ꝓpter influxũ materiæ vehemēti dolore affligat. Ab hoc facultas expultrix excitata & cōmota, humorē q doloris cauſa erat, præter & cōtra cũ ægritum.

Natura partis dolentis cauſam ſæpe ex ſe in aliam ſpontè trāſfert.

tum Medici exſpectationem ex affecto loco exturbat: & in oppoſitum membrum, (qui ferè motus Naturæ familiaris eſt.) vel in aliud quoduis transfert. Quod cùm fit, non dubium eſt, quin ita præter ipſius propoſitũ, vt ſic dicam, fiat: ideo ſcilicet, quià non potuerit plenè regere peccantem humorem: &, quo debebat, deponere. Nã ſi abſolutè humori dominaretur, & quo vellet propellere poſſet, non ex vno membro in àliud traduceret, ſed extra corpus eijceret. Iam verò dum vni parti conſulere tentat, aliam in diſcrimen, licet inuita id faciat, adducit. Attamen prior pars dolore omninò, ſiquidẽ omnem potuit humorem expellere, aut maxima ex parte liberata perſentitur. Plerunq; in iſto caſu accidit, vt aliqua humoris pars penitus ſe in muſculos inſinuet, ac ſub membranas altius occultet, quàm vt cum cæteris, qui leuius impacti adhuc erant, eijci à virtute poſſint. Hoc tempore affectum membrum dolore non omninò quidẽ, ferè tamen liberatur. Tam frequens eſt hæc naturæ actio in dolorib. circa articulos, vt vulgus apud nós morbum, in quo tam ſæpe materia de vno in aliud membrum decurrit, mobilem ſiue diſcurrentem arthritim, (quanquam parum rectè) appellitet. Dum ita mobilis eſt humor, certum eſt, ipſum ſæpe pharmaco exhibito ſic vàcuari, quomodo, dum in acutis morbis turgẽt, per initia morborum à medicamentis expelluntur. Irritato namq; corpore à pharmaco, facultas expultrix in remotioribus etiam partibus, vbi à vitioſis humoribus iam ante prẽmebatur, commouetur: & ſic humorem expulſioni paratum, ad eum vſque locum propellit, ad quẽ incitatrix pharmaci vis pertingere poteſt. Sanè dũ in motu natura eſt, ac materiam ſiue cauſam doloris ex aliquo membro depellere conatur, ſi quid inteſtina & vaſorũ initia vehementius vellicet, facilè eò inclinat. & quam aliò fortè depulſura fuerat, propter meatuum

Natura hu morib. malis imperãs extra corpus eos eijcit.

Arthritis mobilis ſiue diſcurrens.

cōmoditatem, ad inteſtina protruſerit. Hæc cauſa etiā eſt, cur in turgente materia, non etiam exſpectata concoctione ſeu euictione, purgare liceat. Perrarò in hoc loco, qui ita mobilis eſt humor, extra venas omnis egredi mihi viſus eſt, ſed intra ipſas plerunq; adhuc magna ipſius pars continetur. Argumento eſt, quod tunc exiguus ferè in affectis partibus tumore, aut nullus apparet: cutiſque color ſæpe minimè mutatus: nonnunquam leuiter ſolum rubere videtur. Deinde illud etiā, quod non ita facilè regredi in venas poſſet, ac per eas aliò deferri. Veruntamen non nego cum Galeno, quin aliquando, qui ex venis humor exierat, in eaſdem rurſus ingrediatur: & per eas à circumferentia ad centrum & inteſtina perferatur. Etenim cùm nuper admodum effluxit, nec dum impactus eſt, non tantum per medicamenta retrahi poteſt, verum etiam ſua ſponte ſæpe retrocedit. Atque in pręſenti morbo, tumores membrorum ex humorum tranſlatione breui temporis ſpacio euanuiſſe, nō ſine admiratione aliquoties conſpicatus ſum. Cæterùm qui impactus iam eſt, non tam facilè, nec niſi ſummo naturæ impulſu conatuúe, (vt in criſibus contingit) ex affecta parte pellitur. Hoc pacto ſtimulata natura à pharmaco purgante, nonnunquam humores ex affecto membro ad inteſtina deponit: quantumuis ad illud vis pharmaci extendi non potuerit. Quod ſi non ſtatim facit, attamen poſtea paulatim ex ægrotante parte materiam in locum vacuatorum reponit. Si namque tunc, cum purgatum corpus non eſt, ſæpe ex membro, in quod confluxerant, diſcedere cogit, facilius hoc ipſum irritata faciat. Nullus in arte noſtra cum iudicio verſatus & exercitatus ignorare poteſt, quin totum ſæpenumero corpus per vomitum purgetur. Equidem antiqui non infrequentius ferè vomitorijs medicamētis quàm per inferna purgantibus vſi ſunt:

Humor de membro veno in aliud decurrens facilè plerunq; intra venas continetur.

Qua ratione materia morbi ex ægris partibus à pharmaco vacuetur.

Vomitus totum corpus purgat.

ſunt:etiamſi morbus in extrema aliqua corporis parte cõſtitiſſet. Nec minus hoc modo illi profuerunt, quàm καθαιρετικοῖς nos proficiamus. Attamen nec vomitorium medicamentum ad membra illa vſque ire eſt neceſſe. Sed natura noxam in ventriculo percipiens, cò protrudit excremẽta, vt quotidie cernimus. Similis eſt in purgantibus quoque ratio. Atque hęc vna cauſa eſt, cur medicamenta purgantia propinemus illis, qui partem aliquam ægram habent, propter materiæ alicuius in ipſam decubitum. Siue enim ſtatim inde pellatur, ſiue poſt in vacuatorum locum ſuccedat, non refert. Parti laboranti ſemper, ſi non per ſe, per accidens ſaltem prodeſt. Altera eſt, cùm non quidem ex affecto loco educere aliquid ſtudemus, ſed ne quid ex reliquo corpore ad eundem confluat, cauere volumus. *Purgamus nõnunquã vt reuellamus humores: aut ne ad locum ægrum confluant.*

Epilogus eorum, quæ de purgantibus diſputata ſunt. Cap. LXIII.

Ergo vt tandẽ finem faciam, ſic ſentio: medicamenta purgantia, (quibus hactenus vtimur, & quæ cognoſcimus hodie) in ventriculo & inteſtinis hærentia promiſcuè ex omnibus corporis partibus expurgare, quod pro ſua natura educere ſingula poſſunt. Si tantum humoris, quantum ducere queant, circa hepar, ventrem, inteſtina, meſenterium inueniatur, non vel ex capite vel pedibus expurgare ea potius exiſtimo, quàm ex his ipſis partibus, in quibus humorem aptum reperient. Impoſſibile namq; eſt, agens naturale, in præſens obiectum, quod ab agente pati queat, non pro totis viribus ſuis agere: vt non modo vniuerſa ratio & Philoſophia, ſed etiam Galenus de nat. facult. 3. cap. 7 teſtificantur. Quomodo uerò vel ex his locis exturbaſſe humorem vitioſum, remotis quoque partibus prodeſſe *Purgantia nõ ex certis membris ſolum educũt noxia.*

queat,expoſitum verboſè ſatis fuit. Certum eſt aut bonos aut malos,in locum, ex quo vacuati alij ſunt,reponi:præſertim ſi ea quantitate vacuati ſint,vt vacuũ reddere ſpatium aliquod videri poſſint. Vtrum horũ fiat, perueniet tandem motus iſte ad membra etiã longius diſſita: in non plenis corporibus temporius, in plenis tardius,ſiue poſt plures vacuationes. Quare quę aliquibus ex articulis ſingulariter euacuare humores certos putantur,vnde vulgò,deprauatè tàmen,arthetica appellantur, illa ego humoris illius expurgandi vim habere exiſtimo, qui plerunq; in articulos decumbere ſolet.Ratio ſimilis eſt pharmacorum capitalium vocatorũ (de purgantibus ſemper loquor) & cæterorum omnium talium.Si quis aliter ſentit, is me non minus ęquum propterea amicumque habebit. Quinimò ſi meliora argumẽtis docuerit,immortali me ſibi beneficio deuinciet.

Podagrica purgantia qualia eſſe putandum.

De viribus hydrargyri nonnulla. Cap. LXIIII.

DE Hydrargyri & Stibij, quod Antimonium vocãt, materia, natura, viribus,vſu, nihil ex profeſſo, ſed ea tantum dicam obiter, quæ iam mihi in mẽtem veniunt: & ſic dicam,quomodo mihi occurrunt.Nihil nunc explorati de tota eorum natura affirmare tibi poſſum. Hydrargyro in ſuffumigijs & vnguentis pro morbo Gallico tunc vſus aliquando fui, cùm aliorum remediorum experientiã nullam adhuc haberem. Poſtea hiſce tanquam parum tutis,at accõmodatis remedijs vti deſij. Intra corpus nulli vnquam auſus ſum vel hydrargyrum vel præcipitatum,vel alia huius farinæ propinare: nec bona conſcientia ab vllo præberi poſſe iudico. Quare de hoc plura non dicam.

De viribus & Antimonij vſu quædam. *Cap. LXV*

PRæparauit hic Stibium per calcinationem, ita ferè, vt Mathiolus docet, D. Sigiſmundus Melanthon præſtantis doctrinæ Medicus: ac præter ſalem nihil admiſcuit: res pulcherrimè ſucceſſit. Redditum eſt ſplendidum. & pellucens inſtar vitri, rubrum pariter ac fragile. Et ſanè non videtur hoc medicamentum naturæ vitri expers eſſe: quo mihi nomine magis eſt ſuſpectum. Certè qui ex noſtratibus nomen ei indiderunt, & Spießglas appellarunt, in eadem ſententia fuiſſe mihi videntur. Nō neſcio interim alijs aliter videri: & ex ſulphure, argento viuo, argēto vero, (quidam etiam auri neſcio quas venas ac ſemina ſomniant,) componere. Hoc poſteriore modo præparatū auſus ſum hypochondriaca melancholia laboranti, quatuor granorum pondere, ter exhibere. Verùm ſine fructu fuit: quamuis per vomitum multa æger (non ſine magno dolore) pituitoſa & bilioſa excrementa reieciſſet. In proprietatem latentem primæ ſpeciei, vix, puto, reducetur hæc ipſius actio ſeu facultas, qua tanto impetu vomitum ciet. Quippe abſque delectu omnes ipſum humores vacuare intelligo. Quinetiam grumos ſanguinis vnà cum cæteris humoribus nonnullos per vomitum reieciſſe ex illis, qui ipſum hauſiſſent, audiui. Quæ ſi vera ſunt, cōmuni quadam deleteria virtute agit, non propria quadam. Quod enim æqualiter obuium quemlibet humorem exturbat, inſtar vomitoriorum aliorum vacuare cenſendum eſt. Adde quod in præparatione formam aboleri, & ſolas materiæ qualitates relinqui neceſſum eſt. Præparationis finis is eſſe dicitur, vt quæ in eo malefica ineſt qualitas, hoc modo auferatur: atque minore deinceps periculo vſurpetur. Siquidem

Præparatio Stibij D. Sigiſmūdi Melanthonis.

Ex quibus componāt quidam Stibium.

Stibium nō purgat potentia forma.

Finis præparationis in Stibio.

aliquid ei præparatio aliud addere putetur, ſolā tenuitatem partiū attulerit. Omnia enim metallica vſta tenuiora efficiuntur, quàm ante vſtionem eſſent. Ergo ſi virtutis ipſius ratio reddi ex notis qualitatibus non poteſt, relinquitur eam temperamenti & materiæ proprietatem ſequi. Audio nanque calorem in eo etiam concinnè præparato nullum aut perpuſillum deprehendi. Certè tantus non eſt, à quo ventriculus ita moleſtetur, vt à ſumpto pharmaco iſto moleſtari eum cernimus. Quocirca ignota ſic etiam erit cauſa, licet aliquantò ad ipſius cognitionem accedere propius poſſe videamur. Saltem illud intelligimus, temperamentum ipſum obtinuiſſe corpori noſtro prorſus inimicū: & hinc vires ei adeſſe irritandi tantas, quæ expultricem facultatem cogat tanto cum impetu ex corpore bona ſimul cum malis ejjcere inſtar præcipitati Mercurij: ac ſimilium venenoſorum pharmacorum. Et ſanè Mercurij particeps ipſum eſſe, vel hinc intelligeremus, etiamſi nemo nos monuiſſet. Non aliter ſanè tam citò, tam violenter, tam multos, tam varios, tam craſſos, lentoſque humores per vomitum ac ſeceſſum expurgauerit. Referunt vix dimidiam in corpore horam manere cùm vētriculum incipit affligere, illorum more, quæ violenter vomitum cient. Nonnunquam ſedato iam vomitu, per inferiora etiam purgat. In cauſa eſt, ſicut exiſtimo, quod partes aliquæ ipſius ad inteſtina delapſæ ſunt. Sic angi natura ab hoc medicamento videtur, vt per omnes vias expellere celerrime conetur.

Vis purgatoria Stibij eſt materiæ proprietas.

Stibiū participat hydrargyrū.

Quod quomodo vſuueniat, ex ſupra dictis perfacile intelligi poterit. Nam ſi vel odor, vel conſpectus medicamentorum nobis aduerſantium corpus concutere totum poteſt, ac præterea aluum turbare, quoties excrementis redundat, nihil miri accidit, cùm ab ingeſtis
1. natura multò magis ac grauius affligitur. Referebat

nuper mihi Medicus Illuſtriſs.Principis, D.Marcus Reckſlaw, ſe ex nobili fœmina, cui fuiſſet exhibitum, audiuiſſe, viſum ei eſſe animam è corpore exijſſe: atque circa lecti cœlum aberrauiſſe. Tandem perrupiſſe medicamentum, & aluum turbauiſſe. Affirmauit mihi Marchionis Badenſis Philiberti Medicus,ſe aliquot nouiſſe, quibus ex eius vſu venæ in pectore aut pulmonibus ruptæ ſunt: quique phthiſici perierunt. Pharmacopœi etiam noſtri famulus, vt ſe à peſte præſeruaret, ſumpſit ipſe grana,opinor,quinque. Paulò poſt erumpente ex ore ac naribus ſanguine, ſenſu & mente amiſſis tertio die animam efflauit. Huius generis hiſtorias recenſere plurimas poſſem, ſi res poſceret. Qui ſapit ex recitatis perſpiciet, quanto cum diſcrimine huiuſcemodi deuoranda exhibeantur à rudibus, & ſæpe immaniter impijs, non Medicis, ſed Carnificibus. Aurifex quidam Cracouienſis, teſte Antonio Schnebergero Medico, peſte correptis exhibere auſus eſt denarij pondere cum cereuiſia & butyro. Nec mirum eſt Idiotas in talibus audaces eſſe, cùm periculum non intelligant: ſed quod vni per accidens fortè profuit, omnibus profuturum putent. Sic interdum eos morbos expellunt, quos Medici præſtantiſſimi vix fuerant curaturi. Ea nanque exhibent, quæ aut naturam proſternant, aut morbi cauſam tollere cogant. Qui hoc modo pereunt, quauis potius alia cauſa, quàm vi medicamenti exhibiti perijſſe ipſis putantur. Qui à me huc vſque cogniti ſunt tam audacter exhibere, omnes imperitiſſimi artis Medicæ, (vt cæteras virtutes eorum ſileam.) fuere. Qui deum credit malefactorum vindicem vltoremque, is à noxijs medicamentis, cùm ad manum ſunt alia, diligenter abſtinebit: ne quando homicidij, accuſante conſcientia, reus fiat. Parum profuerit nouendecim curaſſe periculoſo

Hiſtoricæ aliquot narrationes de illis, qui Stibium ſumpſerunt.
2.
3.
4.
Antonius Schneberger, Medicus.
Cur Idiotæ audaces ſint in medicando.
Stibio audacter vtentes omnes imperitiſſimi ſunt.

De Stibio quid ſenciendum. curationis genere, quo vigeſimus aut trigeſimus ſit necatus. Vt breuiter, quod ſentio, dicam, ſic iudico: Vomitorium eſſe violentum. Si quas præterea vires habet, quas habere ipſum non nego, maleficas & noxias eſſe aio. Ac tantò ſunt inimiciores nobis, quantò in minore quantitate tanta cum vehementia perturbare corporis noſtri facultates poteſt. Audiui ab homine in arte Medica, præſertim verò Chirurgia, exercitato, obſeruatū à ſe eſſe, huius pharmaci vſurpationē Symptomata induxiſſe, qualia ſolent argenti viui, ſublimati, præcipitati, vſum conſequi. Niſi vehementer fallor, vidi ipſe quoq; ægrum miſerè pereuntem, cui eiuſcemodi quippiam exhibitum fuerat. Nam os, fauces, gingiuæ, & gula etiam exulcerata erant: & profluxerat incredibilis putridæ ſaniei copia. Tandem exulceratis & ruptis in pectore venis interijt. Participare naturam hydrargyri hoc etiam declarat, quod ſimiliter ſuperiora petit: atq; alia

Fructus Stibij in peſte. quædam facit, quæ illud facere conſueuit. Scriptū eſt mihi ex vrbe magna & celebri, exhibitū peſte laborantibus ibidem fuiſſe compluribus, (itemq; alijs etiā malis oppreſſis,) & infelici euentu. Alios enim mortuos, alijs inteſtina, alijs vētriculum, alijs alias partes, collum, os, &c. ita afflictas fuiſſe, vt vehementer optarint nunquam vidiſſe hoc pharmacū. Atq; huius vi & malignitate mala enumerata accidiſſe ſcribebatur. Vt ſemel tandem omnia dicam, nō minus tutum cenſeo Stimmeos vſum, ſi intra corpus ſumatur, quàm vel hydrargyri, vel præcipitati, vel ſublimati: & ſimilium. Quoniam in exigua quātitate vires maximas habet, atq; ob id ſine nauſea ſumi poteſt, cōmendatione dignum eſſet, niſi plus malefica virtute noceret, quàm vomitoria poteſtate iuuat. Eſto, robuſtioribus ad vomendum idoneis, ventriculumq; carnoſiorem nactis, aliquo tempore profuerit: an ob id tanquam medicamētum laudari dignum

eſt?

eſt? Non arbitror. Quicquid enim ſuapte natura,& pro priis inſitisq; viribus tempore ac modo debito exhibitum nocere poteſt ac ſolet, tametſi aliquo tẽpore non nocuerit,hoc,vt noxium pharmacũ, meritò reijcimus. Quis enim ſanus iubeat aliquem de loco alto reſilire, & nõ potius per ſcalas deſcendere,quia vnũ alterumq; ſine offenſa deſiliiſſe vidit? Adijciam hoc quoq;, ex cõ pluribus,qui eo vſi ſunt crebrius,vix vnum mihi viſum eſſe,qui fructum ex vſurpatione perceperit.Et vt commodi nonnunquam ex eo ſumentibus aliquid enatum concedamus, quis, rogo te, hactenus deſipiat, vt tantulum commodum periculo tam manifeſto redimendum putet? Conſultius eſſe nullus neſcit,tempore paulo longiore & tutò curari, quàm paulò breuiore cum certo vitæ periculo ſanari.

Refutatio rationis,qua Paracelſici vſum Stibij commendant. Cap. LXVI.

AVdi verò,quàm futiliter nobis pharmaci huius au thores id nobis cõmendent. Solum inquiũt, metalla cuncta purgat à ſordibus: maximè omnium aurum. Hoc enim innoxiè purificat: cætera corrumpit ac perdit. Veriſimile porrò eſt, quod nobiliſſimum metallorum ab omni immunditia liberat, homini quoq; inter animalia nobiliſſimo ſimiliter conducere. Quis non hic videat omnia eſſe inepta,putida,falſa? Quippe ſi rectè colligunt inertes iſti,firmè quoq; argumentabimur,ignem citra noxam hominem ab omni ſorde pur gare. Etenim ignis eadem facit: aurum ſcilicet abſq; detrimento & læſione aliqua maximè omniũ purificat: cùm reliqua metalla vniuerſa tandem perdat. Hoc de homine qui affirmare audet,haud aliam reſponſionem meretur,quàm vt vel in ignẽ coniectus vel igne hauſto

Solum Stibium metalla cuncta purgat.

Ignis eadẽ facit, quæ Stibium.

ab immunditia purgetur.Si miſtionem eandem vel ſimilem obtinuiſſent homo & aurum, tolerabile foret,

Cur aurum ab igne corrumpi nequeat.

quod dicitur.Ita nanq; exactè in auro humida cũ ſiccis permiſta & temperata ſunt,vt nulla quantumuis minima particula non vtrunq; obtinuerit. Hinc fit vt neq; terreę partes ab igne deuri, neque aqueæ diſſipari & abſumi poſſint.In alijs metallis particulę quædam terreæ nõ ſunt exactiſſimè cum humidis miſtæ.Quare ab igne in cinerem ſoluuntur: humore eas nullo ſatis defendente. Sic & aqueæ nonnullæ, quæcunq; vel ſeorſum quodammodo conſiſtũt, vel miſtæ quidem ſunt cum ſiccis, at ſeparari iterum ab eis valent,in halitum vertuntur. Ignis igitur, & quæ ſimili aliqua poteſtate pollent, propter dictam cauſam aurum non perdunt:

Cur ignis (et ſimilia) aurũ emundent, ac reliqua perdant.

alia omnia perimunt & diſſoluunt. Purificant autem talia aurum, dum aliena, quæ cum auro confuſa ſunt, eodem modo, quo alia omnia,corrumpunt.Scire porrò velim cur valere potius putent argumentum hoc: Pharmacum tale aurum ſine damno purgat: Ergo etiam homines:quàm illud:Purgat hoc medicamen homines, Ergo & aurũ. Quam ob cauſam illud probant, hoc improbant?cùm ratiocinationis modus & forma eadem vtrobique cernatur. Atqui falſum poſterius eſſe nullus ibit inficias, puto. Quippe Rhabarbarum, Scammonium,Colocynthis, & huius generis alia plurima: Item æs vſtum,Flos æris,&c. denique Mercurius præcipitatus, ſublimatus,&c. nos purgant: quæ an aurum ſimiliter perficiant ipſi viderint. Si non eſt neceſſe,vt quæ nos abſq; vitio mundant, aurum quoq; ſine

Aurum illa ſolum purificant, quæ ipſum diſſoluunt.

iactura purius efficiant,ne illud quidem fuerit neceſſarium, vt, quod aurum purificat, etiam homines abſque læſione purget. Planius ſententiæ huius pẽſtiferæ falſitatem intelliges, ſi cogites,ab auro ſordes interiores alienaſq; partes illa duntaxat auferre, quæ

ipſum

ipſum erodere, ſoluere, liquefacere, ualent. Hæc perniciosa corporibus hominum eſſe qui non videt, nihil videt. Ignem intueantur, qui ſic delirant. Tantum igitur abeſt, vt aurum repurgantia nobis cõmendent, vt exitioſa eſſe neceſſarium prorſus exſiſtat. Sanè perquam ridiculum eſt putare pharmacum ideo prodeſſe aliquod vel obeſſe hominibus, quia metalla iuuent aut lædant. Sunt enim res longè diuerſiſſimę, quæ nullam inter ſe habent affinitatem. Quinimò non ſemper homini confert aut officit, quod animalibus quibuſdam vtile eſt vel inutile. Quoniam ſunt venena nobis quædam, quæ aliquibus alimenta exſiſtunt. Sunt & excrementa noſtra nonnullis cibus: & quorundam recrementa viciſſim nobis admodum ſunt grata vel medicamenta, vel odoramenta. Adde quod in purgatione etiam nullo pacto ſequitur, Hoc purgat ſine damno animal tale: Ergo purgabit pariter innoxiè hominem. Tam non ſequitur hoc, quàm non rectè collegeris hominem ferrum concoquere, quia Struthio concoquat. Sunt auiculæ, exempli gratia, quæ araneorum vſu pulchrè purgantur: quos nemo ſanus homini offerat purgationis cauſa. Et quod his omnibus amplius eſt, ne in vna quidem ſpecie firma ſatis eſt prædicta ratiocinatio. Etenim quæ pleroſque omnes purgant, certis quibuſdam ſunt nutrimenta: aut ſaltem non eos mouent. Exempla exſtant plurima: vt Theophraſti prætercam. Quidam lacte hauſto, nonnulli à carnibus ouillis comeſtis: alij ex aquæ potu: multi à vinis auſteris: alij denique ab alijs tum cibis tum potibus purgantur, à quibus alij ne tantillum quidem commouentur. Quod ſi reſpondeas ἰδιοσυγκρασίαν huius rei cauſam eſſe, hoc tibi reponam. Si temperamenti proprietas poteſt efficere, vt, quod toti ſpeciei inimicum eſt, aliquibus indiuiduis

Recrementa noſtra alijs quibuſdam animalibus nocẽt: atq; nõnullorũ excrementa nobis conferunt.

Alij ab alijs rebus purgantur: quibus alij iucundè veſcuntur.

in ea ſpecie amicum ſit,multò magis vſuuenire poteſt, vt quod vni alicui ſpecie prodeſt, alij longè diuerſiſſimæ (præſertim verò ſi ſub diuerſis generibus comprehenſæ ſint) vel officiat,vel non eodem modo commodet. Peſſimè igitur ex eo concludunt Stibium homini inimicum non eſſe,quia aurum purius efficiat. At non omnes occidit,inquies,qui eo vtuntur.Fateor. Sed nec alia venena omnes interficiunt. Magna eſt enim naturarum ſeu temperamentorum diuerſitas.Quo fit,vt quamuis ſpecifica medicaminis alicuius qualitas inimica ſit toti alicui ſpeciei,nõ tamẽ omnibus illius ſpeciei indiuiduis ſimiliter noceat. Præter iam dicta illud quoq; conſiderandum eſt, quodlibet agens effectum producere non qualem ipſum parére per ſe poteſt,ſed qualem cuiuſq; rei natura ſuſcipere apta eſt. Hoc ſi nõ eſſet, idem agens in quamlibet materiam eundem inſculperet effectum. At hoc fieri non poſſe,nec factum vnquam fuiſſe, manifeſtius eſt, quàm vt oſtenſione opus habeat. Quamobrem non eſt neceſſarium, vt Stibium purget hominem ſine detrimento & iactura ſalutis,quia aurum purificare ſolitum ſit. Non enim aptus eſt homo ſic pati ab igne & à Stibio,&c. quomodo aurum & cætera metalla ab eiſdem patiuntur.Si rectè colligere voluiſſent huius medicamenti laudatores & approbatores, ſic ratiocinari eos conueniebat. Stibium omnibus metallis excepto auro nocet,propterea quod non æquè miſta ſunt: Ergo homini quoq; exitium adfert: cùm in eius corpore ſicca cum humidis perfectè adeò vnita non ſint. Cauſa huius rei eſt in vſu poſita. Nam non potuiſſent animalia nutriri,viuere,operationes ſuas exercere,ſi membra inſtar auri habuiſſent rigida & dura. Libet hoc etiam addere, metalla omnia ex ſententia quorundã homines purgare: auro excepto: quod purgare nullus dixit. Quod ſi ergo Stibium metalla

Agens pro natura, nõ ſua,ſed patientis diuerſa efficit.

Cur animalium corpora non obtinuerint eandem cum metallis temperiem.

talla omnia extra aurum purgando perdit,nos quoq; perdet potius, quàm purgabit. Non enim, puto, quiſquam adeo eſt impudens vt valeat affirmare, eandem aut ſimilem eſſe noſtri corporis temperaturā cum auri temperie potius, quàm aliorum metallorum. Quoniam ſi affinitas eſſet aliqua, nutrire aurum poſſet. At ſuperari ab ingenito nobis calore,vt in ſanguinem permutetur,nequit.Quocirca verum hoc ſemper erit,non minus nobis obfuturum, quàm metallis reliquis. Hoc de vitro Antimonij appellati quouis modo præparato concedunt peritiores: at de oleo & Mercurio ex eo extracto non perinde concedunt. At fruſtra effugiū quærunt. Nam Stibij oleum manifeſtè retinet corporis ſui proprietates & temperamentum,(non eſt pars, quæ in toto confuſa tantum latuerit)ſicut ſupra oſtendi.Sufficit in præſentia monere, vt vnuſquiſq; tutis vtatur potius remedijs, quàm hiſce periculoſis: præſertim cùm idem illis abſq; periculo efficere poſſimus, quod his ſine certo ſalutis ac vitæ diſcrimine conſequi non poſſumus.Sed de Stibio & ſimilibus alij iam ſcripſerunt:alij deinceps ſcribent. Ego illa tantum effundere volui hic, quæ nunc dicenda occurrerunt. Vale Heydelbergæ 11.Calend.Aug.Anno 1563.

Vitrum Antimonij uenenatū eſt.

Tutis potius remedijs, quàm periculoſis vtendum.

EXPLICATIO TRIVM QVAESTIONVM DE MEDICAMENTORVM PVRgantium facultatibus: quibus tota ferè natura eorum declaratur.

Medicarũ quæſtionũ duo ſunt genera.

DVo ſunt genera ferè ſumma quæſtionum artis noſtræ, D. Simon Grynæe amiciſſime: in quorum altero eæ continentur, quæ ad vſum artis præcipuè pertinẽt: in altero illæ potiſſimũ comprehenduntur, quæ artis vſum tranſcendunt, ac logicæ à Galeno alicubi vocantur. Reperias fortaſſe, quæ mediæ videantur eſſe, atq; ad vtrumq; genus pertinere putentur: de quibus non admodum hic ſum ſolicitus. Illas ſobriè tractandas cenſeo: vt in earũ explicatione ab eruditiſſimorũ atq; experientiſs. Medicorũ ſententia non facilè recedas. Omnes hic circumſtantię omniaq; argumenta accuratè ac diligenter examinanda erunt: nec antè contra receptam ſententiã pronunciandũ fuerit, quã omnibus diligentiſſime perpenſis & libratis certè cõſtet, nuper excogitatam opinionẽ pondere ac firmitate argumentorũ ita prę ponderare, vt autoritates facilè deprimat. De alteris liberius diſputari poſſe arbitror: cùm id citra periculũ cuiuſquã fiat. Quoniam utrũ ſentias, morborũ curatio ſemper eadẽ permanet. Talis eſt quæſtio, quã Galenus 1. de loc. aff. cap. 2. proponit. Talis eſt inueſtigatio cauſæ dierũ Criticorũ. Talis eſt diſputatio de cauſa cõtinente. Nam qui putridum humorem putridæ alicuius febris continentem cauſam ſtatuit, non aliter eandem, ſiquidem Medicus fuerit, curare tentabit, quàm is qui eundem humorem eiuſdem febris continentẽ cauſam eſſe negat. Nihil ergo prohibet, quin exercere in his potius ingenia liceat,

Quæſtiones Logicæ quales ſint.

quàm in primi generis quæſtionibus:vbi cum periculo multorũ erratur. Medię medio modo tractari debebũt. Commemoro hæc non ob aliam rationem, quàm vt cauſam intelligas,quæ me adhuc abſterruit,à propoſitarum mihi abs te quæſtionum diſputatione. Ego quidem aliter de hac re ſentio,quàm pleriq; alij:ita tamen à cæteris diſſentio, vt interea idem cum omnibus agam. Nam quotiens morbus à pituitoſis vel bilioſis humoribus ortus fuit, ac purgatione in eius curatione opus eſt, purgantibus vtor talibus,quæ peculiari virtute pituitã vel bilem detrahere vulgò dicuntur & creduntur. Quod cùm facio, idem cũ cæteris facio:nec idem tamen ſentio. Sed neq; contra meam ſententiam,quę à cõmuni opinione longè diuerſa eſt,aliquid facio. Proinde ita has diſputo quæſtiones omnes, ac ſi ad vſum nulla earum pertineret: licet poſtrema huc omninò pertineat. Hoc factum meum ſi tu quoq; imitaberis, nullo periculo vel tuo vel aliorum ab alijs diſſenties. Moneo ergo te, vt ſic vtaris purgantibus medicamentis,quemadmodum cæteros ea vſurpare noſti: quantiſper nõ certus fueris factus,alios haud rectè agere. Iam nunc ad rem ipſam accedo. Quæſtiones à te mihi propoſitæ huiuſmodi ſunt. *Propoſitio præſentis diſputatiõis.* Prima,vtrum purgantia medicamenta occulta virtute, an potius manifeſta ac nota qualitate noxios ex corpore humores educant? 1 Altera, Qũo vel quid agendo purgẽt? 2 Tertia,an ex illis aliqua bilem ſolã,quædam pituitã ſolam, nõnulla atrã bilem ſolũmodo,relictis alijs in corpore noxijs humorib. expurgent? 3 Prioribus duabus explicatis,facilius quid de hac tertia ſentiendũ putem,intelligẽt. Proinde vt cõmodius,quę dicẽda ſunt,intelligant,ſciendũ eſt, nos nõ de pharmacis partẽ aliquam vnã corporis purgantibus,vt caput,pectus, veſicã,renes,hepar,&c. hic loq:ſed de illis diſſerere tãtũ,quę totũ corpus vacuãt:ac per excellẽtiã *Purgantia per excellentiã quæ ſint.*

purgantia appellantur. Qua ratione illa quoq; excludimus, quæ lubricando, adſtringendo, & ſimilibus alijs modis laxare ventrem ſcribuntur. Vt ſemel dicam, de illis præcipuè & propè ſolis diſputabimus, quæ latente & incognita facultate putantur corpus totũ purgare. Aliorum mentionẽ facere cogimur interdum, quotiẽs nimirũ ex ipſorũ comparatione, quæ præcipuè dicere ſtatuimus, planiora fiunt.

Gal. purgantia à tota ſubſtantia purgare ait.

De prima quæſtione quid ſenſerit Gal. tum ex alijs ipſius libris, tum ex 3. & 5. de Simp. med. fac. liquidè apparet. Quippe vbiq; ait, à totius Eſſentiæ vel ſubſtantiæ ſimilitudine, proprietate, familiaritate cũ humoribus, quos expurgare poſſe exiſtimantur, virtutẽ ea purgandi obtinere. Huius ſentẽtię authorem facit Gal. Hippocratẽ: de quo tamen aliqui non leuiter ambigunt. Iohan. Meſueus hanc Galeni opinionẽ reprehendit quidem (vt qui neq; propter ſimilitudinẽ, neq; propter cõtrarietatẽ concedat purgationes fieri). attamen in eo cũ Gal. ſentit, quod nulli cognitę qualitati eam poteſtatẽ attribuit: ſed formæ ſubſtantiali omnẽ adſcribit. Hos alij omnes ferè, quos aut legi aut coràm audiui aliquãdo, ita ſecuti ſunt, vt rationes prętereanullas opinionis ſuæ habuiſſe videanẽ. Suſpicor ideo factũ, quia nunquã cogitarint, falſam poſſe eſſe ſententiã, quę tam conſtanter à Galeno prodita fuiſſet. Ego certè non nego prorſus plurima ex his medicamentis occulta vi corpus adeo exagitare: verùm à formis ſpecificis hoc euenire medicamentorum, credere nondum valeo: Ergo vt meam tibi mentem apertius exponam, meminiſſe te oportet eorum, quæ de occultis medicamentorum proprietatibus in. Epiſtola ad D. Henricum Smetium diſputauimus. Ibi validè & perſpicuè demonſtraui duo eſſe harum proprietatum genera: in quorum altero formarum ſubſtantiæ poteſtates, in altero vires materiæ ſuo quodam mixtæ modo collocarentur.

Duo ſunt proprietatũ occultarum genera.

Ilias,

illas ſimpliciter occultas eſſe docui: has obſcuras quidem & propemodum imperceptibiles, nō tamen ſimiliter, vt priores, incognitas & latentes eſſe probaui. In eadem illa tractatione illud etiam patuit, Galenū per totius ſubſtantiæ ſimilitudinem aliud nihil intelligere, quàm id, quod nos abditam ſpeciei ſecundæ proprietatem appellauimus. Quocirca cum conſtet purgantia medicamenta, non vi formæ ſubſtantialis, qua tūc, cùm agunt, deſtituta ſunt, corpora noſtra exagitare: ſed viribus in materia & temperamēto inſitis moleſtiā exhibere purgationesq́; efficere: vtrumq; verè affirmari arbitror, ſcilicet occulta & aperta virtute humores ab ipſis expurgari. Quod cū dico, nec mihi ipſi, nec Galeno contradico. Non enim negat Galenus, quædam ex his, quæ à ſubſtantiarum ſimilitudine (ſic ipſe nominare ſolet) aliquid agunt patiunturúe, probabili ſuſpicione deprehendi poſſe: imò verò ita rem habere cùm alibi, tum in cap. de Abrotono lib. 6. de ſimpl. med. facul. apertè affirmauit. Certum quoq; eſt, cibos à tota ſubſtantia hoc habere, vt cibi ſint: eoſdem tamen ex ſapore & odore aliquomodo cognoſci ac inueniri idem ait. Sufficit arbitror, hic ex teſtimonijs & locis plurimis, ſolum cap. 15. lib. 4. de ſimpl. med. fac. citare: in quo disertè hoc affirmare legitur. Ratio eadē eſt medicamentorū plurimorum: id quod, cùm ex alijs cōpluribus locis, tum ex cap. 18. & 22. lib. 4. iam citati operis, colligere licet: vt quotidianam interim experientiā hic prætercam. Et ſanè videtur Galenus hanc coniecturam, in illis ſolis non concedere, quæ per formarum agunt vires ſeu qualitates. Ideo autem non diſtinxit eas ab alteris, quia in puris vegetabilibus temperaturam opinatus eſt eſſe formam. Quin dubitat aliquoties, an in animalibus forma ſiue anima aliud ſit à temperatura. Ideo verò confeſſum ac notū eſſe dixi, medicamenta non purgare virtute ſub-

Quid Galeno ſignificet totius ſubſtantiæ ſimilitudo.

Occultæ proprietates aliquæ probabili ſuſpicione deprehenduntur.

Purgantia non purgāt virtute ſubſtātialis formæ.

ſtantialis formæ, quòd ſiue extrinſecus corpori admoueantur, ſiue haurienda præbeantur eiuſmodi pharmaca, taliter apparata ſemper proponuntur, vt formam ea retinere ſuam nullus credere auſit. Quis etenim putet, Rhabarbari radicem aridam, inq; puluerem redactã (aut expreſſum ipſius ſuccum) viuentis animam ſiue formã plantæ retinuiſſe? Multò minus exiſtimari hoc poterit de illis, quæ in Electuaria & compoſitiones indita, aliterúe permutata ſunt. Ratio ſimilis eſt in decoctionibus, infuſionibus, atq; alijs talibus præparationibus. Notum eſt triti Magnetis puluerem, ferrum non attrahere amplius poſſe: præſertim ſi in arido loco aliquandiu ſeruatus fuerit. Docuit iam olim Ariſtoteles, formam rerum certam requirere quantitatem, vt ſubſiſtere in rectè præparata materia poſſit. Nã vt in quantitate puliçis non poteſt hominis forma contineri, ita neq; hominis magnitudinem occupare & poſſidere pulicis forma ſiue anima poſſit. Quæ de cadaueris forma fingi poſſunt, hic locum non habent. Etenim ita pręparantur vt plurimũ hęc medicamenta, decoctione, vſtione, deſtillatione, tritura, expreſſione, & aliarũ tot & tam diuerſarum rerum admiſtione, cumq; ijſdem fermentatione, vt hoc effugium fruſtra quęri perfacilè quiuis videat. Equidem poteſtas, quæ in certa aliqua materia, in qua ſibi inuicẽ formę plures diuerſę & contrariæ (quoad contrariæ eſſe poſſunt) ſuccedunt, permanet, nõ poteſt alicuius prædictarum formarum potentia propria cenſeri. Nam ſi primæ fuiſſet eſſentialis virtus, ea abolita nõ mãſiſſet in ſubiecto diuerſa ſpecie informato. Ratio par eſt ſecundæ, tertiæ, & aliarũ omnium. Profectò nec vltimæ eſt peculiaris qualitas: cùm ſub præcedentibus etiam in ſubiecto inhæſerit. Quamobrem nullius dici poterit formæ propria facultas, quæ talis exſiſtit. Cæterùm purgatrix facultas talis eſt: vt vel vno Scammonij

Puluis triti Magnetis non trahit ferrum.

Forma cadaueris pharmacorum non eſt cauſa purgationis.

Vis purga-

monij aut ellebori exemplo demõſtrari poteſt. Quippe in viua plãta ſcammonij virtus eſt purgãdi bilem: quod à nemine arbitror negatum iri. At plantæ anima exſtin-cta eadem remanet: cadaueris forma ſuccedente. Etenim aridæ quoque plantæ puluis ac ſuccus ſtrenuè bilem purgat. Eadem ſi à capra deuoretur, & in ventriculo primum, deinde in iecinore, demum in vberibus cõcoquatur & transformetur, inq́ue ſpeciem aliam ſubinde tranſplantetur, permanebit nihilominus in lacte ex hac planta generata vis purgatrix. Quocirca nullius formæ exiſtimari debet propria virtus eſſe, quæ toties mutatis formis deleta nunquam fuit. Eius ergo poteſtas eſt dicenda, quod per has mutationes relictum eſt, non eius, quod abijt. Hoc autem eſt materia. Etſi enim hæc perpeſſa eſt alterationes multas & magnas, aliquid tamen eorum reſeruauit, quæ ab initio, dum ſub forma ſcammonij produceretur, retinuit. Ergo perſpicuè apparet, purgantia medicamenta vi atque poteſtate, non formæ, ſed materiæ ac temperamenti potius hoc efficere, vt humores ex corpore exturbentur. Quoniam nulla facultas in eis ſupereſt alia, poſt tot & tales præparationes. Coniungo ſemper materiam cum temperamento: ne putes me nudam & ſimplicem intelligere temperiem. Quippe alia eſt temperies lactis, quæ ex caſei, ſeri, & butyri partibus, lac conſtituentibus naſcitur: & alia, quæ in proportione primarũ qualitatũ conſiſtere cogitatur. Haud enim difficile fortaſſe fuerit ex alijs corporibus cõpoſitis, temperamentũ, quod ad primas attinet iſtas qualitates, ſimile efficere ei, quod in lacte deprehenditur. Attamen nõ eadem erit vtriuſq; cõſiſtentia, forma, ſapor, odor, poteſtas. In cauſa eſt, quod in longiſſimè alia aliterq́ue affecta materia conſiſtit lactis temperies, quàm quæ in alio illo corpore ineſt. Huiuſmodi temperiem lactis vocat Auicenna ſecundam,

Vis purgatrix eadem ſub diuerſiſſimis formis conſeruatur.

Purgantia poteſtate materiæ purgãt, nõ formæ.

Temperies duplex: prima & ſecũda.

Temperies ſecunda quid ſit Auicennæ.

comparatione alterius,quam primā appellat:quaſi hæc non ex miſtis,ſed ex elementis primò nata fuiſſet. Quā Auicenna ſecundam temperiem vocat, nos autem nomine materiæ & temperamenti plerunque cōiunctim efferimus,videtur Galenus totam appellare ſubſtantiā, ſiue eſſentiam. Quamobrem non aliud ſenſit Galenus, hac in parte ab eo, quod nos dicimus: quāuis alijs verbis cogitationes ſuas ediſſerat. In quo probando ne ſine cauſa hæream diutius, ad cap.15.lib.4.de ſimpl.med. fac.te remitto. Etenim in hoc loco ferè ex profeſſo ſuā de occultarum proprietatum,origine, & cauſis, ſententiam, dilucidè ſatis exponit: dum declarat, quæ ſit ſubſtantiarum ſimilitudinis & diſſimilitudinis ratio & cauſa. Huius locum velim te diligenter ponderare: & cum alijs de re eadem ſententijs conferre. Nos hanc diſputationem in præſenti loco, vt minimè neceſſariam, omittemus:atque illud oſtendemus,non prorſus ignota hominibus qualitate purgare, quæ abdita tantum facultate purgare dicuntur, principio paulò altius repetito.

Quot ſunt modi ſeu ſpecies purgantium.

Quæcunque medicamenta aluum turbant,aut faciunt hoc nota & manifeſta qualitate,aut occulta quadā poteſtate: quam Galenus familiaritatem ſeu ſimilitudinē totius ſubſtantiæ appellauit. Nota qualitate purgant, quæcunq; lubricando, comprimendo,abſtergendo,excrementa promouent. In hoc genere illa quoq; recenſeri poſſunt,quę virtutem expultricē pungendo ac mordendo exſtimulant: cuius generis omnia calida & acria, præterea tenuium partium eſſe oportet: ac ſuccum vtilem ac dulcem in ſe nullum,aut prorſus paucum,continere. Nam acria vtilem ſuccum poſſidentia,etſi tenuia ſunt,& purgare etiam poſſunt,vt plurimum tamen vrinas potius mouent. At quæ craſſarum ſunt partium,ferè ad ſepticorum naturam accedunt. Ergo acria,tenuia, ſucco dulci carentia,nota qualitate, ſcilicet acrimonia,

purgatio-

Mordicando quæ purgent.

purgationes efficiunt. Talia ſunt, hyſſopus, pulegium parthenium, tragoriganum, capita thymi, thlaſpi, ſatureia, ariſtolochiæ, centaurium minus, radix pyrethri, puluis Galeni dioſpoliticus, & ſimiles: ſales quidam, ſalſugo, cyclaminus, flos & ſquama æris: ſuccus thapſiæ, folia & ſuccus laureolæ, euphorbiũ: & huius generis alia plura. Quod ſalſa eodem fermè pacto vẽtrem ſoluant, & ad excretionem ſollicitent, poſt Medicos etiam Idiotis notum eſt. Omnia hæc erodendo & mordẽdo venarum oſcula, quæ ad ventriculum & inteſtina pertinent, vim expultricem quaſi dormitantem excitant: & ad expulſionem, cum aliorum humorum redundantium & noxiorum, tum ſuimet, impellunt: niſi fortè ex eis quædam abſtergendo potius putentur ſoluere aluum. Differunt autem inter ſe, quod calidiora, vt euphorbium & cyclaminus in minore quantitate, imbecilliora autem non niſi in magna quantitate exhibita, ventrem turbãt.

Salſa ventrem ſubducũt mordẽdo.

Sanè quo vnumquodq; medicamentum acrius eſt, minusq; ſucci vtilis continet, tantò efficacius & minore in quantitate officium ſuum peragit: dummodo mordax caliditas ipſius non mox exſoluatur & euaneſcat. Vnde nonnulla vtilis ſucci non parum in ſe continentia: aut calorem in valde tenuibus partibus, quæ facilè euaporent ac diſtribuantur, poſſidentia, nõ purgant, niſi craſſiuſcule trita exhibeantur. In hanc ſententiam Hippoc. lib. de locis in homine ὑποχωρητικὰ vocauit, ὅσα ὀλισθηρὰ καὶ τμηματώδεα: καὶ ὅσα ἐν τοῖσι θερμοῖσιν λεπτύνονται: (ἡ γὰρ κοιλίη θερμὴ ἐςὶ) καὶ τ᾽ ἄλλα τὰ ἁλμυρὰ: καὶ ὅσα τῶν τοιȣ́των πλεῖςον ἔχȣσι. Quod pręter incidentia ſeu purgãtia, quæ pręſertim à calore ventriculi extenuantur, etiã ſalſa purgare affirmat Hippocrates, controuerſia, puto, caret. Tam eſt enim euidens hoc, vt admonitione opus nulla habeat. Quis non legit vel apud Galenũ, vel alios Gręcos, in quotidiano apud eos vſu fuiſſe, vt ſubducen-

Quæ pharmaca magis minuſque purgent.

Quæ purgent apud Hippocratem.

di ventris cauſa antè alios cibos vſurparent garum? aut huius generis alia cōdimenta? Quis ignorat hodie, pleroſq; ſtrenuè admodum vacuari thermarum potu ſalſarum? Recitabo hiſtoriam veram huc ſpectantem. Auriga quidam non paucos febre diuturna febricitantes, aut aliàs malè affectos, hauſtu vini exhibito, in quo manipulum ſalis prius diſſoluiſſet, liberauit. Per vomitū & deiectionem purgati ſunt magna cū violentia, qui hauſerunt. Quidā à diuturno capitis dolore, & febribus tertianis nothis, poſtquam diu eas ſuſtinuiſſent, hac ratione conualuere. Sed multi alij, quibus intempeſtiuè exhibitum fuiſſet pharmacum, aut debiliores exſtitiſſent, grauiſſimè hinc offenſi fuerunt: nōnulli etiam ob eam cauſam, vt videbatur, interierunt. Quam hic aliam purgationis cauſam, præter vellicationē ſeu roſionem cōminiſci poterimus? Hoc ferè modo cibi quoq; purgant atq; potus: qui aut qualitate ſua ſolum, aut copia, aut vtriſq; moleſta ſunt: naturamq; ad excretionē ſtimulent. Vidi ego non ſemel, (& videre vnuſquiſq; potuit, qui modo animaduertere voluit) quoſdam ſic à febribus putridis ſubitò liberatos fuiſſe: putrido humore per ſuperiora & inferiora excreto. Equidem vulgus ex frequenti experientia perſuaſus eſt, non aliam eſſe meliorem ac tutiorē curationem diuturnarum febrium, quàm vt æger illis, quæ appetit, ſe vſq; ad nauſeam repleat. Tali copia grauata natura inſurgit ad expulſionē: & humorem putidum, ſiquidem paratus iam ſit ad eiectionē, vnà cum cibo eo potuq; exturbat: quod & Hippocrates mox poſt citata nuper verba affirmauit. Vbi verò hæc ante coctionem fiunt, non periclitantur modo ægri, ſed aliquando exſtinguuntur: quod factum fuiſſe in quibuſdam quartanarijs certò ſcio. Neq; aliter vel vomitiones fiunt vel ſpontaneæ euacuationes. Quippe ſemper impellitur natura, vel à noxia & moleſta humorum

Qua ratione cibi aliquiàluum cōturbent.

Spontanearum purgationū cauſa.

rum qualitate, vel ab eorundem copia moleſtiam inferente: ſiue in ventriculo, ſiue alibi in partibus ei vicinis aceruati fuerint. Docuit idem hoc Hippoc. in lib. de purgantibus, his verbis. Cibos etiam nos alentes medicamenta eſſe putandum eſt: verum minus quàm illa. Homines enim qui his rectè in cibo vtuntur, ſani ſunt: qui non rectè, ægrotant. Qui modum excedunt, purgantur quidem velut à ſinceris medicamentis, verùm minus & tardius, quàm à ſinceris medicamentis. Clarum igitur eſt, quod & hi medicamenta exſiſtunt. At verò hi tardiores, qui & familiares nobis ſunt: & quotidie in corpus ingrediuntur: ſi temerè & negligenter exhibeantur, temerè homines turbant. Conſentanea ſunt hæc Hippoc. verba experientiæ, ſicut patet. Simile quiddam in vrinæ ſtillicidio contingit, cùm ea eſt acrior reddita: & hac ſua acrimonia adeò veſicam vellicat ac pungit, vt ne minimam quidem ipſius quantitatem tolerare poſſit. Sic quotidie aluus à bile flaua ſtimulata, excrementa deponit. Argumento ſit, quod in regio morbo, cum ad inteſtina bilis non effunditur, ſed cum ſanguine per corpus fertur, tarde & difficulter excrementa deijciuntur. Vt ſemel dicã, conſentiunt huic rei naturales actiones omnes: id quod artis noſtræ periti omninò uident. Hinc aliqui à placẽtis pipere largo cõditis leniter purgantur: ſiquidem à paſtu, cùm amplius auidè, ad ſe attrahit familiares hepar ſuccos, eiſdem veſcantur. Tunc enim illas partes nondum concoctione cuictas, & venarum oſcula leuiter erodentes, per inteſtina depuliſſe, vnà cùm ſuperuacaneis humoribus ibidem hærentibus, contenta eſt. Sic illa etiam purgare videntur, quæ vmbilico impoſita conturbare ventrem dicuntur. Nam qua ratione alia purgent, dici nõ facilè poteſt. Fruſtra enim tractionis à tota ſubſtãtia meminerimus.

Cibi aluum purgant.

Icterici aluum habẽt duriorem.

Pharmaca vmbilico impoſita, quo pacto purgent.

Si enim hoc pacto purgarent, ad cutem ad ſe humores attraherent, inſtar eorum, quæ veſicas excitare conſue-ſcunt: nō per aluum deturbarent. Adde quod ſecundũ Galeni opinionem à totius ſubſtantiæ ſimilitudine tra hentia, nō trahunt remota, ſed proxima duntaxat. Quã-obrē illa ſolum trahendo vacuare poterunt, quæ in cu te, muſculis, membranis, & vaſis ventris cōprehendun-tur. At neq; hæc neq; longius diſſita trahendo purgant. Etenim ne fingi quidem aptè poteſt, hanc totius ſubſtã tiæ virtutē per cutem, carnes, peritoneum, inteſtinorũ tunicas, meſenterij venas ad hepar, & vltra hoc ſitas ve-nas, peruadere: & humores in eis cōtentos ſic educere: quomodo Magnetē allicere ad ſe ferrũ cernimus. Equi-dē Magnetis quoq; actio inanis eſt, ſi vel per interiectũ corpus aliquod, vel procul poſita trahere debeat. Lon-giuſcule igitur diſtãtia nequaquã trahendo educere po terunt vētri impoſita pharmaca. Quod vicina nō attra hant, patet. Non enim per cutem exeunt, aut in veſicas ſub cuticula colliguntur: ſed per inteſtina extra corpus eijciuntur. Quare nō trahendo, ſed pellendo ad inteſti-na ex venis & muſculis ad inteſtina extrudũr. Manifeſtè ſatis nunc patet, haud alia ratione, quàm virtutē expul tricem irritando talia corpus turbare, aluumq; moue-re. Par ratio illorum eſt, quæ ventri aut pectini impoſi ta vrinas euocant. Non diſpari modo quoſdam, & me quoq;, ſi nō fallor, ſæpenumero purgarunt vina cruda, acerba: & quæcunq; dolorem cum copioſo flatu in vē-tre ſuſcitant. Profectò vina prædicta cum me, tum alios plurimos, ita nonnunquã purgarunt, vt non magis pur gaturum fuiſſe medicamentum hauſtum videretur: quantumuis adſtringendi vi minimè obſcura, ſed pla-nè manifeſta & ſenſibili prædita fuiſſent. Quod ſi hæc non caliditate mordendoque virtutem ad expulſio-nem irritare, ſed alio quodam modo impellere conten-das

Magnetis actio qua ratione inanis reddatur.

Pectini impoſita quomodo vrinas prouocent.

das,non reclamo.Satis eſt nobis hoc loco indicaſſe,talia perturbare ventrem, quia dolorem moleſtiamq; ei adferant: non quia cæca innominata omninò qualitate ſeu virtute, amicos ad ſe humores ex corpore,inſtar viuentium plantarum allectent. Præter ea quæ à nobis hucuſq; enumerata ſunt, reperiuntur alia quædam purgantia, quæ non æquè promptè ac facilè poſſunt in ſuperiorum cenſu atq; ordine locari. Quippe nec lubricando,nec comprimendo,nec detergendo,nec erodendo, pleraq; ex his ventrem ſtrenuè admodum conturbare videntur. De prioribus qualitatibus nullus dubitat.De caliditate mordaci nonnullos dubitaſſe præclarè ſcio, propterea quod ex Gal.ſententia huius generis medicamenta calida ſunt omnia: quanquam hoc Ariſtoteli nequaquam probabile viſum eſt.Vt breuiter dicam & apertè, quod ſentio, vix puto à ſimplici caliditate,vt à vera & propinquiſſima cauſa,proficiſci ipſorum actiones.Vt enim ea nõnihil adiuuet,in aliquibus tanta non videtur eſſe, vt tantoperè moleſta corpori eſſe queat. Quinimo in aliquibus guſtus,vix veſtigium aut ſignum immoderatæ caliditatis deprehendit.Verunta men hic non anxiè ſum ſolicitus, quid omninò hac in parte ſit verum: præſertim quia noſtræ ſententiæ neutrum aduerſatur. Non neſcio certè,illas partes in medicamentis, quæ guſtum minimè mouere poſſunt, efficaciſſimas aliquando eſſe in agendo,poſtquam videlicet miſtione ſoluta ab alijs ſecretæ ſunt: vt à nobis alibi oſtenſum fuit.Galenus mehercule conſtanter multis in locis aſſeuerat, purgantia medicamenta omnia caloris excitandi potentiam habere.Quanquam enim acrimonia & caliditas eorum non ſit manifeſta ſemper ac ſenſibilis,nihilominus latere in ijs calorem immoderatum rectè cenſuit.Teſtimonia reperies aperta in lib.4.de rat. vict.acut.expoſit.7.In libello,quos,quibus, quãdo,opor

Multa purgant occulta virtute abſq; mordicante calore.

Partes pharmacorum guſtũ latentes ſæpè in agendo primas tenent.

tet purgare. In lib.5. de Simpl. med. fac. cap. 17. Et 1. Aph. 24. Item in ſect. 4. Aph. 19. aliiſq; in locis quibuſdam. Sed hæc vtut ſe habeant, non parum certè dubito, an in illis pharmacis, in quibus guſtatus calorem nullum percipit, calor tantus latere poſſit, quantus ad corpus tam validè exagitandum requiri videtur. Facilius multò lõga frigiditas à pauco retunditur calore, quàm exiguum calorem multò amplior frigiditas prorſus tegat. Amarus vel acris ſapor perpaucarum partium alicuius medicamenti, vehementia ſua poteſt longè plures frigidas partes obſcurare & tegere. At non contra, paucæ frigidæ, multas calidas abſcondere guſtui poſſunt. In cauſa eſt, quod huiuſmodi ſapores longè ſunt efficaciores in mouendo guſtu, quàm illi, qui in frigidis inſunt partibus, quemadmodum & caloris actio facilius noſtris ſenſibus innoteſcit, quàm frigoris. Sic opij & lactucæ frigiditas, vt plurima alia præteream, ab illius amaritudine, ab huius autem lactea dulcedine facilè tegitur. Quamobrem horum actionem cum Galeno rectius ac verius in abditam latentemq; facultatem, quam à tota ſubſtantia ſua ſortita ſunt, quàm in ſimplicem caliditatem venas pungentem & ſtimulantem referri arbitror. Confirmat non parum ſententiam noſtram, quod aliquando viſa ſolum quædam, vel odore tantum percepta nauſeam mouent, vomitum efficiunt, aluum q; perturbant: nulla etiam præcedente acri punctione. Profectò quæ intra corpus ſumpta non ſunt, excretricem virtutem acrimonia ſua pungere nequeũt. Aliter ergo purgant: nempe quia natura ea abhorret, ſiue calida ſint ſiue non ſint. Sic ad mentionem ſolam certorum medicamentorum aut etiam ciborum aliqui purgari nonnunquã ſolent: excitata propter imaginationẽ virtute expultrice. Sed de his in ſequentibus plura nos dicere oportebit. Iam verò cõſtat, quod

Cur alij ſapores validius, alij languidius guſtum moueant.

Quomodo tum viſa tũ odoratu ſolum percepta purgẽt.

etiam ſupra monui, Galenum per totam ſubſtantiã in medicaminib. nihil aliud intellexiſſe, quàm rei cuiuſq; materiam propinquã, vnà cum temperamento: ſiue cu iuſq; rei materiã propriam cum ſuo tẽperamento: quã in lib. 3. de temperamentis cap. 4. nomine naturæ mihi videtur expreſſiſſe. Hanc autem à nobis aliquomodo, etſi non exactè, poſſe cognoſci, ſupra breuiter, attamen euidenter ſatis oſtendimus. Non ſunt eadem, (quod Gal. quoq; in 3. de compoſitione κτ̕ γένη cap. 1. aſſeruit) nouiſſe aliquid: & idem exactè nouiſſe. Quo fit, vt ſi hanc etiam qualitatẽ notam homini eſſe dicamus, non prorſus ei contradicamus, qui occultam eſſe ait. Exactè namq; nota nõ eſt: ſed quaſi per vmbram quandam viſa & probabili quadã ſuſpicione cognita: quomodo Gal. Lycoperſiũ herbam ſe ex odore deprehendiſſe ſcri bit exitioſam eſſe: & quomodo aliquando de ignotis re bus ſeu cibis ex ſapore odoreq; iudicare conſueuimus: priuſquã periculum eorũ fecerimus. Quippe lingua illis cibis iucũdè afficitur & delectatur, quibus eget ven triculus: vt in 4. de Simpl. med. fac. in quarto de ſympt. cauſis: & in libro de aliment. facult. Galenus teſtificatur. Sic nota poteſt vocari hæc facultas, & ignota: aperta & inaperta. Ignota quidem, quia exactè naturã eius, quę & qualis ſit, ignoramus: nomẽ facultatis neſcimus. Hoc ſolum ſcimus, aduerſariã eam eſſe noſtræ naturæ. Nihilominus dicetur eadem hæc nota nobis eſſe: quoniam ſenſus in rebus eam adeſſe percipiũt. Quippe guſtus atq; odoratus eam nobis ineſſe nunciant. Proinde cùm eam vel guſtamus vel odoramus ſolũ, ſæpenumero horrore quodã perfundimur, & planè percutimur: tametſi id, quod ita nobis aduerſum eſt, nominare neſciamus. Cæterorum poteſtas nõ caret nomine. Nullus enim neſcit, qd ſit mordere & pungere, extergerę, lubricare, humectare, emollire, cõprimere, dolorẽ ac moleſ-

Quid Galenus intelligat per totam ſubſtãtiam.

Nouiſſe & exactè nouiſſe differunt.

Vis purgatrix nota eſt & occulta.

Differẽtia inter agentia qualitate nota & ignota.

tiam inferre ſoluendo,premendo, grauando,extenden
do,alitérue contra naturam afficiendo.Itaq; rectè dici-
mus ea,quę ſic purgant,nota vi purgare,dum qualis ea
ſit notis nominibus exprimere poſſumus. At illorum
facultatem generatim ſolum nobis dicimus aduerſa-
riam inimicamq; eſſe : vnde & occultam eſſe eandem
probè dicimus.Eadem tamen illa,quia ſenſibus percipi
tur,non quidem integrè,ſed aliquo modo ſolum,etiam
nota eſt:ſi cum illis comparetur, quæ à formis ſubſtan-

Proprietates formæ ſubſtantialis prorſus occultæ ſunt.

tiarum effectricibus manant. Etenim hæ per ſenſus nō
ſic poſſunt apprehendi. Quamobrem cum Gal. ait ex
occultis proprietatibus iſtis, quas à tota ſubſtantia pro
ficiſci aſſerit, aliquas probabili ſuſpicione (ὑπονοίᾳ πι-
θανῇ) cognoſci,de illis accipiendum eſt. At cum id non
in omnibus contingere mox addit,de his eſt intelligen
dum,quę ſubſtātialis formæ ſunt facultates.Has namq;
occultas prorſus eſſe,ac ſenſu nullo percipi ante actio-
nem ſuam,ſed ſola experientia cognoſci,certū eſt.Ergo
cum ex purgantibus quædam nota, quædā ignota no-
bis qualitate naturam ad expulſionem humorum inci
tare dicimus, nō aliud vel dicimus vel ſentimus, quam
tunc dicimus & ſentimus, cum omnia per notam qui-
dem poteſtatem conturbare ventrem aſſerimus, quæ
tamen in alijs ſit planè euidens, in alijs obſcura & pro-
babili tantum ſuſpicione ante experientiam accepta &

Quomodo vis purgatrix appelletur.

cognita. Quæ ſi vno ſit veluti nomine exprimenda,na-
turæ noſtrę inimica qualitas poterit vocari : quā odor
ac ſapor ferè nobis indicent adeſſe.Sic bruta quoq; na-
turæ ſuæ familiaria & amica, à noxijs & inimicis dijudi
cant. Proinde mirum non eſt, homines etiam vtilia ab
inutilibus & pernicioſis, ſenſibus aliquo pacto diſtin-
guere.Atq; hactenus congruit noſtra ſententia cū Gale
ni mente:niſi quod dilucidius quædā expoſuimus,quæ
apud ipſum reperies obſcurius dicta.Nolo in præſentia
pluribus

pluribus inquirere, verum quæ hoc modo corpus purgant, id propter ſubſtantiarum ſimilitudinem, an propter inimicitiam faciant? Cœpit hęc ſimilitudo iam olim doctis fermè omnibus ſuſpecta eſſe. Equidem nullus propè eſt eruditus, qui non libentius inimicitiam, quàm amicitiam agnoſcat. Quæ fuerit Auicennæ obiectio notum eſt. Quid reſponderint iuxta Galenum alij, non minus patet. Quam benè defenderint cauſam, hoc loco referre non eſt opus. Quod ſi vera ſunt, quæ mox dicemus, palàm intelligetur, purgantia non amica, ſed hoſtili qualitate corpus exagitare. Quinetiam Galenus non vno loco docet, purgantia genere deleteriorum & maleficorum contineri: quæ qui ſubſtantia ſimilia nobis probabit, magnum operæprecium præſtabit. Ergo ſi inter trahens pharmacum & tractum humorē eſt ſubſtantiarum ſimilitudo, ſtatuere nos oportet bilem, pituitam, &c. ex deleteriorum genere exſiſtere. At ex his nos aliqua ex parte conſtamus. Ergo erimus ipſi quoq; bona ex parte in eodem genere. Cōcludetur hac ratione, tandem, vt bilis, pituita, &c. tam non poſſint nocere nobis, quàm non nocent venena ſua ſerpentibus. Si de bile, pituita, &c. corruptis, accipienda quis reſpondeat, facilè refutabitur. Etenim Agaricus, exempli gratia, nō tantum peſſimè corruptā pituitam purgat, ſed obuiam quamlibet: modò pituitæ ſpeciem naturamq; ſeruet. Quare iudicanda erit pituita quælibet deleteria. Eadē valet ratio in bile tum flaua tum nigra. Quamobrē conſtat ſecundum hanc opinionem corpus noſtrum magna ex parte ex deleterijs. Ego mehercle ſic iudico, ſi quod pharmacum bilem propter ſubſtantiæ ſimilitudinem purget, illam maximè & feliciſſimè detrahere, quę minimè corrupta ſit: ac maximè familiaris nobis exſiſtat. Cùm primum enim corrumpi incipit, iam bilis quodammodo eſſe deſinit: ac in alienā familiam tran-

Subſtantiarum ſimilitudo iam olim doctis ſuſpecta fuit.

Agaricus obuiā quālibet pituitam detrahit.

Bilem purgantia per ſimilitudinē ſubſtantiæ incorruptā potius detrahunt.

ſit. Quis, quæſo te, rem ipſam æſtimans, pharmacum quod cum bile dicitur ſubſtantiæ habere familiaritatẽ maiorẽ habere cum corrupta quã integra opinabitur? Sed pharmaca interim conſtat felicius expurgare concocta, quàm cruda naturaliterue affecta. Cum illis ergo, quàm cum his, maiorẽ habitura eſſent affinitatẽ: ſi hæc cauſa tractionis foret. Quod cùm ſit à ratione alienũ, neceſſum eſt, vt aliam ob cauſam concocta facilius purgetur quàm cruda. Haud facilè etiam dixerimus, cur, ſi ſubſtantiarum illa ſimilitudo ſtatuatur cauſa purgationum, non omne ſimile trahat ſimile? aut cur idem medicamentum duos nonnunquã aut tres humores ſpecie ac natura diſtinctos trahat? Equidem perquam abſurdè excuſabimus, ſi dicamus vnam aliquam rem tota ſua ſubſtantia ſimilem eſſe ſpecie ac natura tota diſcrepãtibus rebus. Qualitates poteſt res vna poſſidere differentes, propter quas ſimilitudinem habeat cũ pluribus: at nobis de tota ſubſtantia ſermo eſt. Certum quoq; eſt ex alimentis aliqua longè maiorem habere cum bile aut pituita affinitatem ſubſtantiarum quibuſuis purgantibus: vt quæ frequentius & facilius in hos humores tranſmutentur purgantibus. At ſi quis hæc bilem aut pituitam ob id purgare diceret, an non iure optimo exploderetur? Aliud ergo eſt à ſimilitudine iſta, quod facit, vt hæc nõ purgent, illa verò purgẽt.

Non omne ſimile trahit ſimile.

Similia multa ſubſtantijs nõ purgant.

Obiectio. Si excipias, ideo alimenta non vacuare ſuos humores trahendo, quia multum vtilis ſucci ſimul obtinuerint, qui in ſanguinem permutetur, humorem naturæ neceſſarium & gratum: fruſtra effugiũ hoc quæri *Reſponſio.* reſpondebo. Erit enim vtrobiq; par ratio: & proinde adhuc ſequetur promptius alimenta ſuos ad ſe ſuccos attractura, quàm purgantia: quod maior in illis ſit ſubſtantiæ cognatio, quam in his. (Taceo, quod ob eandem cauſam ſanguinem ab eis educi oporteret.) Quippe ſi naturæ

turæ conſentaneè docuit Galenus, pituitam ſemicoctum ſanguinem eſſe: & coctione vlteriore in ſanguinem tranſire: bilem autē ſanguinem plus iuſto coctum eſſe (vt illa citra, hæc vltra ſanguinem conſiſtat) neceſſariũ prorſus eſt, vt, quod in pituitā & bilem verti poteſt, in ſanguinem quoq; verti poſſe concedamus. Vt enim in bilem mutetur, in ſanguinē prius mutari oportet: cū natura de extremo vno ad alterum nunquam & nuſquam tranſeat, quin per medium eat. Sic quod pituita fit, coctione ampliore ſanguis efficitur. At in ſanguinem quæ permutari poſſunt, alimentorum genere ac cenſu comprehenduntur. Ergo cùm inficiari nullus (qui modò ſit ſanus. Paracelſicos enim inſanientes nullo loco ducimus) poſſit aut velit vera eſſe, quæ de humorum generatione prodidit Galenus, nulla erit inter alimenta & purgatoria pharmaca diſtinctio alia, quàm quod illa facilius & frequentius, hæc difficilius & infrequentius vincuntur: id eſt, inter alimenta collocabunt, quæ nobis minus ſunt vſitata & conſueta. Nam ex hoc ſubſtantiarum ſimilitudinem probat Galenus, quod in humorē purgandum à calore validiore verti poſſint. Quare non habebunt pharmaca purgatoria cum vno ſolo humore ſubſtantiarum ſimilitudinem: ſed cum omnibus tum humoribus tum membris. Qui ergo inter malefica & deleteria numerari poterunt? aut qua ratione propter ſubſtantiæ amicitiam plus alimentis purgabunt? Sed deſino abſurda referre, quæ hanc opinionem conſequuntur, præſertim cùm in ſequentibus alia inſuper attingere nos oporteat. Nunc ſatis eſt monuiſſe, nos in quibuſdam purgantibus libenter cum Gal. occultam virtutem admittere: (licet iſtam ſubſtantiarum ſimilitudinē tractionis ſeu purgationis cauſam minimè concedamus) eam ſcilicet, quæ totam ſubſtantiam, hoc eſt, materiæ & temperamenti proprie-

Natura nō trāſit abſq; medio de extremo vno ad alterum.

Purgantia non continentur genere maleficorum.

Quædam propter latentem uirtutem purgant.

tatem comitatur. Quare hac in parte à Galeno minimè diſcedimus.

QVAESTIO SECVNDA.

IN altera quæſtione plus eſt diſſenſionis: ſiquidē idē ſemper & vbiq; Gal. exiſtimaſſe hac de re putetur. Quoniā ipſe videtur medicamentis attribuere facultatem humorē ſibi familiarē ſic attrahendi, quēadmodū plantæ, (& omninò quæ nutriuntur) alimentum ſibi conueniens ad ſe pertrahunt. Nos cōtra putamus propterea purgare, quia naturæ ſint vel qualitate, vel quantitate, vel tota ſua natura, moleſta: eamq; hoc modo excitent ad expellendum, quicquid expurgatu eſt idoneum. Quod quomodo contingat, ex dicendis intelligetur. Cæterùm eam fuiſſe Galeni mentē, quam nuper eſſe diximus, is ſolus dubitauerit, qui ab arte noſtra eſt alieniſſimus. Quod ſi hanc argumentis ſententiam ita comprobaſſet, vt plerunq; probare ſua ſolitus fuit, facilius appareret, quantum in hac cauſa inſit veri. Nunc quia ſola aſſeueratione vtitur, minus intelligit̃ opinionis falſitas. Sanè cùm contra antiquos de hac re diſputat, non ſuā vtiq; ſententiā argumentis aſtruit, ſed illorum ſolūmodo deſtruit. Proinde vt me nō prorſus nullis rationibus moueri videas, & occaſionē atq; cauſam diligentius de his rebus cogitandi latā tibi memineris, aliquot argumenta adducā, quibus cauſa noſtra defendi probabiliter poſſit. Antequā hoc faciam, de Galenica tractione dicam aliquid. Non enim puto neceſſariū eſſe, vt operoſius eam confutem: cùm vix cuiquā verè credita fuerit. Quotus enim quiſq; putet medicamenta humores corporis expurgandi ita ad ſe allectare, ſicut res nutrita alimentum ſibi conueniens attrahere ſolet atque poteſt? Quoniam quæ nutriuntur, aluntúrue viuunt: & nutrimentum idcirco ad ſe alliciunt,

Quæ purgant, ideo purgant, quia moleſtiam creāt naturæ.

Galen. ſola aſſeueratione ſuam ſententiā probat.

Pharmaca purgantia non purgāt trahendo.

vt eo perfruantur & alantur. Mortua autem corpora neq; nutriri, neq; eam ob cauſam aliquid ad ſe attrahere, notius eſt, quàm vt à me probari debeat. Non minus apertum eſt, purgantia ſic apparata, vt exhiberi purgandis ſolent, mortua eſſe corpora vitæq; omnis expertia. Quo fit, vt finem aut ſcopum, propter quem attrahant ad ſe humores, difficile (vt ne dicam impoſſibile) ſit exponere. Nihil enim propter ipſum trahere, vt rectè Gal. ait, trahit: ſed vt attracto perfruatur. Cæterùm nō trahere medicamenta purgatoria ob eum finem, vt attractis fruantur ſuccis, cōtrouerſia, puto, omni caret. Nō enim apud ſe retinent: nec in corpore manent. Deinde ſi vel humori, vel pharmaco vis trahendi foret adſcribenda, humori certè potius foret attribuenda. Quamuis non uiuat, videtur tamen magis vitæ eſſe particeps, quàm pharmacum. Parum me mouet, quod obiectū hic mihi recordor, calorem ac dolorem attrahere etiam: non tamen vt fruantur attrahere. Aliud enim eſt, dolorem & calorem attrahere: & aliud eſt rem corporatam aliquid attrahere. Dolor & calor qualitates ſunt, atq; longè alia ratione trahunt, quàm medicamēta trahere exiſtimantur. Calor quomodo trahat, notum eſt. Dolor nō trahit, ſed natura, teſte Galeno 5. Aph. 53. & 13. Meth. cap. 3. ad locum dolore affectū ſanguine ac ſpiritu præſidium allatura accurrens, per accidens partem dolentem replet. Ac fortè nō aliter attrahit dolor, quàm purgantia, quæ ſcilicet mordendo & dolorem creando ventrē turbant. Præterea adeò eſt generalis tum caloris tū doloris tractio: vt ad præſens negotium accōmodari nō poſſint. Quoniam neq; dolor neq; calor certū humorē inſtar magnetis cuiuſdā trahunt, ſed abſq; diſcrimine, quicquid trahi poteſt, alliciunt. Ineptior eſt adhuc obiectio, de ſimilibus propter caloris actionem confluentibus. Quoniam confluxus iſte τῶν ὁμοφύλων non fit per

Mortua nil attrahūt alimenti cauſa.

Nihil propter ipſum trahere trahit.

Si tractio eſſet, humor potius traheret quàm traheretur.

Quomodo tū dolor tū calor dicantur trahere.

Dolor non trahit.

tractionem, ſed per amotionem eius, quod ſimilia à ſe inuicem diſiungebat: quæ natura coniungi aptè poterant. Quod porrò neque illa tractio, quæ fit propter euitationem vacui, noſtræ ſententiæ repugnet, notum eſt ſimiliter. Exemplum magnetis etiam non quadrat. Quippe vt fruatur ferro, ipſum ad ſe pertrahit: ſi vera ſcribunt authores. Deinde actu hanc poſſidet virtutem propter formam. In puluerem namque redactus, poteſtatem hanc omnem perdit. Ingens ergo hic quoque diſparitas eſt. Conſtat ſanè, medicamenta purgantia, non niſi cocta, macerata, trita, vſta, lota, exhiberi. Sæpenumero per diſtillandi artem partes eorum maximę, ſiquidem molem ſpectes, auferuntur & ſecernuntur, priuſquam deuoranda proponantur. Quo fit, vt, ſi maximè à forma ſua virtutem talem poſſidere fingantur, eandem tamen retinere (ſic permutata & miſta) credi ac fingi nequirent. Taceo iam quod quædam comeſta, & in ventriculo, hepate, venis, vberibusq; tranſmutata (reſpondet hæc mutatio quodāmodo, multiplici alterationi per diſtillationē factæ) adhuc purgant. Inſanus ſit oportet, qui ad formā medicamenti potius, quam ad materię proprietatem pertinere vim purgatricem in talibus opinetur. Quin & ſemina vim ſucci, quo nutriantur, ex terra ad ſe pertrahēdi retinētia, tunc candē amittunt, cū vel teruntur, vel ſimili alio quopiam modo tractantur. Cùm agaricū, rhabarbarum, aloen, & alia plura, vel abluere vel macerare, humoribus ſæpe mutatis, voles, vim purgatricem in humorem deponere eacernes omnē, adeo vt relictæ partes adſtringant potius, quàm ſoluant. Quis hic formā ablutā ab illis credat? Tenues & acres tantum particulæ abluuntur, in quibus vis purgandi inſidet. Niſi omninò fallor, poterit ex dictis cognoſci, exemplū in natura nullum exſtare talis tractionis, qualis in medicamētis ineſſe creditur. Omnia nāq; non

Tractio magnetis longè differt à putata purgantiū tractione.

Semina tritavires ſuas amittunt ſimile producendi.

Nullū credite tractionis purgantium in natura exemplū exſtat.

non propter materiam,ſed propter formã aut animam
ſibi conueniens attrahunt: quæcunq; ſcilicet ſic attra-
hũt,vt ratio attractionis reddi nulla poſſit. Etenim cur
calor,dolor,cucurbitulæ medicæ, medicamenta calida
& tenuia trahant,non eſt inapertum. Trahit pilos & fe
ſtucas ſuccinum:ſed nihil ſimile tractio hæc habet cum
purgantiũ tractione:vt de ea Galenus locutus fuit. Pri-
mum nõ trahit ſuccinum certam aliquã rem,ſed res di-
uerſiſſimas: vt filum laneum,lineum,pilos,plumas, fe-
ſtucas,foliola: deniq; rẽ quamuis leuiuſculam.Grauiu-
ſculas enim cuiuſcunq; naturæ ſint,nõ mouet. Deinde
non trahit niſi valde propinqua, & quæ fermè tangit.
Tertio non trahit quicquam,niſi prius ex attritu aut cõ
frictu incaluerit, & ſic halitum expiret: quem naribus
percipere ſolemus. Vnde doctis naturam eius bitumi-
noſam cõſiderantibus non eſt obſcura tractionis illius
cauſa.

Succini tractio qualis ſit.

Medicamẽta certè purgatoria,ſiquidem trahẽdo
purgãt, trahunt nõ propter inſitam formã, ſed propter
elementares qualitates in materia tali repertas. Oſten-
ſum hoc iã ante fuit,& oſtendi etiã nunc exemplis pror-
ſus euidentiſſimis poterit. Si capra vel mulier ſcammo
nium aut plantã aliã ſtrenuè purgatoriã perederit,atq;
cõcoxerit,efficitur lac purgatoriũ,adeò vt infãs, qui eo
veſcitur lacte,purgetur. Nũ forma harũ plantarũ corru
pta nõ fuit, cùm in ventriculo primũ coquerentur? Sal
tẽ poſtea eſt fugata, quando in hepate in ſanguinẽ ſunt
permutatæ.Si ne hoc quidẽ admittas,cogeris in ſangui
ne innumerabiles ſubſtãtiales formas panis,carnis, her
bę,caſei,vini,&c. ponere.Poſtea cũ ex ſanguine permutà
to in vberibus lac generatur, quis permanſiſſe formã
putet? Atqui hoc lac eſt purgatoriũ.Et hãc vim adeptũ
eſt ex ſcammonio vel alio tali pharmaco comeſto. Er-
go nõ formã,ſed materiæ proprietatẽ adeſſe fatẽdũ eſt.
Nõ fit hic aliud, quàm in omni alio cibo. Quocunq;.n.

Purgantia trahũt per qualitates elementares.

Animaliũ carnes referũt ſapores alimentorum.

cibo veſcantur animalia, eum ſapiunt & redolent quodammodo carnes eorum. Vnde eorundem animalium carnes modo ſuauiores, modo inſuauiores ſentiuntur eſſe, propter alimentorum diuerſitatem. Quod niſi eſſet teſtatum notumq; cunctis, facilè à me demonſtrari, & Gal. etiam teſtimonio cõprobari poſſet. Vnam hoc loco hiſtoriã præterire non debeo: cum ex ea, quod hic propoſitum eſt, clariſſimè poſſit intelligi. Emit aliquando famula mea pinguiſſimũ anſerem recentem ſeu pullum, qui ſaginatus fuerat reliquijs nucum iuglandium, ex quibus oleum expreſſum fuerat. Coctũ edere nemo potuit, propter carnium odorem: quæ nihil aliud, quã reliquias illas repręſentabant. Qui hac in re dubij aliquid habet, experiatur: quo dubitatione omni liberatus facilius, quæ dicimus, intelligat. Ratio hæc nõ in animalibus tantum, verum etiam in plantis locum habet.

Hiſtoria anſeris recrementis nucum iuglandiũ paſti.

Quippe ſimili ferè modo pruna purgatoria reddere docemur: nempe vt arborem aliquot locis perforemus, & foraminibus ſcammonio, alijsq; talibus pharmacis repletis, eadem accuratè obturemus. Eadem ratione vinum ſeu vuæ purgatoriæ effici ſcribuntur, ſi ſcammoniũ indatur, vel elleborus circa radices multus ſeratur. An eſt aliquis tam vecors, vt in prunis formã ſcammonij aliquam ſupereſſe opinetur? Docuit me aliquando præceptorum meorum vnus, purgatorias reddere gallinarum carnes. Ac ſucceſſit res. Decoquenda ſunt purgantia pharmaca, vt elleborus, ſcammonium, agaricus, tithymalli, cum tritico aut hordeo. Hoc ſolo exſiccato ſi pulli veſcantur longo tempore, purgat eorũ caro comeſta: nec eſt tamen guſtui valde ingrata. Quot hic factæ ſunt permutationes? An adeò eſt aliquis imperitus & amens, vt hic etiam aliquid formæ pharmacorum ſupereſſe putet? Qui credit, ſic cerebrũ habet pituita oppletũ, vt nullo elleboro fortè expurgari poſſit. Poſſem huius

Pruna, vuæ, poma etc. quomodo purgatoria naſcãtur.

Gallin. carnes quomodo purgatoria efficiantur.

huius generis alia afferre plura,ſi res poſtularet. Qui hæc cum paulò antedictis de medicamentorum præparatione cõiunxerit, nihil dubitabit affirmare,virtutem purgatricẽ in materiæ qualitatibus (quæ cuiq; rei ſua eſt,proxima ſcilicet non remota: quæ multis eſt cõmunis) tantum inhærere. Quocirca vel probandum erit in aliarum etiam rerum materia ſola, non autem forma, trahendi iſtã virtutem ſimilium ineſſe:vel,ſi hoc de nulla re poſſit verè confirmari, confitendum & concedendum erit, ne in purgatorijs quidem pharmacis eandẽ illam tractricem potentiam inueniri. Quippe forma ſua, vt eſt efficaciter oſtenſum, priuata tunc ſunt,cùm purgant. Quare aliã ob cauſam purgare ipſa corpus dicendum & ſentiendum eſt. Quod ſi etiã alicubi in ſola cuiuſpiam rei materia poteſtas hæc attractrix ſimiliũ inueniretur,nondum tamen in purgantibus eam reperiri nobis cõſtaret,ob id, quod in re alia quapiam reperiretur. Semper probabilior hæc foret ratiocinatio: Multa ſine hac vi trahẽdi egregiè purgant pituitam, bilem, &c. Ergo probabile eſt etiã reliqua ſine tractrice illa potentia cæca purgare. Obijciet fortaſſe aliquis perinde eſſe, quod dico, ac ſi quis Magnetem ferrum non trahere ex eo concludere tentet,quod res animæ ac vitæ expers alia nulla inueniatur ſimili poteſtate prędita. Quocirca poſſe fieri, vt in purgantibus vis per tractionem certos humores educendi inſit, quamuis in rebus alijs non facilè talis reperiatur. Huic reſpondeo, Magnetis vim ſeſe per actionem ſuam ita prodere, vt de ea dubitare nobis non ſit integrum. Quod ſi eodẽ modo conſtaret nobis trahendi potentiam illam ſimilium ineſſe vt purgantibus,fruſtra dubitaremus. Ideo ambigimus,quia certi nihil ſcimus: & rationes vacuationis alias intelligimus. Magnum proinde eſt inter hanc & Magnetis virtutem diſcrimen. Ad hæc accedit,quod Galenus Argumentũ,

In nullius rei materia ineſt vis ſimiliũ tractrix, quæ in purgantibus fingitur.

Obiectio.

Reſponſio.

quo ſuam tractionē illam probaret, excogitare nullum potuit. Attulit ille quidem exempla primo de fac. nat. cap 14. de vellentibus ſurculos, & telorum cuſpides: de extrahentibus venena, (quæ ſuper ipſis medicamentis iacere aliquando conſpecta ſint) de tritico aquam ad ſe alliciente. Sed hæc animos ſtudioſorum veritatis non explent. Qua ratione triticum humorē ad ſe pertrahat, notum eſt: nec exemplum ad hoc negotium quadrat.

Exempla Galenicæ tractionis.

Quæ ſurculos & tela extrahunt, quæq; venena educūt, longè alia vi id faciunt. Norunt hoc eruditi Medici: & intellexerunt aliqua ex parte veteres: vt ex citato Galeni loco patet. Obſeruaui ego etiam quid talia poſſent: ſed nihil deprehendi quod huic diſputationi ſeruiret. Si horum euulſio à totius ſubſtantiæ ſimilitudine perficitur, neceſſarium eſt, vt infinitarum penè rerum ſimilitudinē res vna obtinuerit. Etenim ſurculi ſunt lignei, aridi, virētes, (vt ſpinæ) cornei, oſſei, lapidei, ferrei, æreі, ſpinæ piſcium, vitrei, teſtacei, alij. Telorum item cuſpides ſunt ferreæ, æreæ, lapideæ, oſſeæ, plūbeæ, corneæ, ligneæ, &c. At vnū medicamentū omnibus vtilitatem præſtat. Cum omnibus igitur ſimilitudinem habet. Si habentur pharmaca venena tali poteſtate educentia, cur ea non per os exhibemus ijs, qui fortè venenum hauſerunt? Si iſto modo liceret venena expurgare, multò pauciores periclitarētur. Adde quod ad ſingula fermè venena plura & diuerſa pharmaca præſcribuntur: in quibus eandē virtutem ineſſe tam ſit parum probabile, quàm non eſt veriſimile virtutem Magnetis, aut potentiam ridendi in alijs rebus, quàm in Magnete ac homine ineſſe. Si enim tales in vllis rebus poteſtates inhærent, formę ſubſtantialis ſunt proprietates. Iam enim oſtenſum eſt, materiæ qualitates eſſe nō poſſe. Ad extremum illud quoque ad rem nonnihil facit, quod ante Galenum tractionis huius purgantium nullus, quātum ſcire poſſumus, apertè

Qua ratione pharmaca ſurculos extrahant.

Nulla pharmaca venena per delectū educūt extra corpus.

apertè & explicatè meminit. Nam Hippocrates detrahere quidem purgantia humores ait, verũ ſic dicere hoc videtur, vt nos diuretica vrinã ciere dicimus. Siue enim hæc medicamenta craſſiores ſanguinis partes cogẽdo, ſeroſaſq; ſecernendo, (quæ Gal. eſt ſententia) ſiue acrimonia ſua virtutem ſtimulando ad expulſionem ſui ac ſeri quod in venis reperitur, excitent, (quæ mea eſt opinio) impropriè vrinam trahere tamẽ dicentur. Sanè cũ Ariſtoteles ait, hæc pharmaca καθαίρειν, nõ aliter ſenſit. Etenim hanc eorum operationem reducit in δυσωδίαν & ἀπεψίαν, atq; caliditatem cõturbantem: non in cæcã potentiam detrahendi certos humores. Quippe cibos etiam, ſi nimij ſint deuorati, detrahere, καθαίρειν, aſſerit. Frequenter ſic loquitur, vt ea dicat κοιλίαν κινεῖν ἢ λύειν: quemadmodũ nos quoq; libenter loquimur. Quid alij ante Galenum Medici præclari ſenſerint, haud fortè ſatis conſtat. Velim intelligere, cur, ſi trahendo pharmaca purgant, propter operationem medicaminum quidam exſoluantur? alij tormina & vertiginem patiantur? Friuola eſt ratio, quæ ferè ab omnibus adfertur, ideo nimirum vſuuenire, quod pharmacum ſanguinem & carnes eliquet: vt proprium humorem trahendum inde eliciat. Equidẽ Hippoc. in lib. de nat. hom. cõſtanter ac verè aſſeuerat, bilem vtramq;, pituitam, & ſanguinem, omni tempore, loco, ætate, &c. dum homo viuit, in eo inueniri. Et ſanè in ſanguine reliquos humores cõtineri, magno omnium Medicorum conſenſu traditur. Semper igitur pharmacum humorem, quem trahere poſſit, in maſſa ſanguinis inueniet: ut carnes liquare nũquã neceſſe habeat. Deinde ſi virtute tractrice tali purgat, quali vel plantæ ſuccos ſibi cõgruẽtes ad ſe pertrahunt, vel Magnes ferrũ ad ſe allicit, moleſtiã humoribus & partib. alijs nullis adferẽt. Nã vt plantæ ſuccũ ſibi conuenientẽ non inuenientes, peregrinos nõ attrahũt,

Qua ratione diuretica vrinam vacuent.

Cur propter purgationes alii exſoluãtur.

Pharmaca non colliquefaciunt carnes, vt humores proprios trahant.

ſed emoriuntur potius:& vt Magnes plumbum, paleas, æs, lapides, nō mouet, cum ferrū permiſtum non habēt: ita pharmacū bilem trahens nec ſanguini, nec carnibus negotium faceſſet: vbi bilem nullam repererit. Quippe cum hac, non cum alijs, ponitur habere familiaritatem, qualis inter magnetem & ferrum cernitur. Deniq; quo pacto liquefaciet carnes, vt in eis bilem quærat, quæ eis non ineſt? Non poſſum non demirari Medicorum hac in parte negligentiam. Tam enim ineſt in carne bilis, quàm ineſt panis aut vinū: èx quibus coaluit: qua de re poſtea etiam dicendum erit. Igitur ſi ob id exſolutiones ſtatuātur fieri, quia pharmacū proprium humorem nō inueniens eum in colliquatis carnibus quærat, iubeo te bono animo eſſe. Nunquā enim nō reperiet ſatis humorum, quos trahat, ſanguini permiſtorum: ex quo extrahere facilè poterit, quod virtute tali prædītū eſt. Nec eſt cur obijciatur alienorū humorū permiſtio. Etenim vt ex terra plātæ ſuccos ſibi familiares cum alijs miſtos attrahunt: & Magnes ferrū cum plumbo miſtum, illud, non hoc, ad ſe pellicit: ita pharmacū bilem alliciet, nec ſanguine nec pituita motis: niſi ſi quid ei forte horum adhæſerit. Quippe trahit vnum, quodq; humorem ſuū, non alienum. Quod niſi affirmetur, propter ſubſtantiarum ſimilitudinē trahere nunquā probabiliter dicetur. Quoniam ſi obuium quodlibet trahant, fruſtra ſubſtantiarum cognationem cōmentus fuerit Galenus. Quod ſi proprium trahere non poterit, alienum ne quidē mouere tentabit: quomō neq; Magnes plumbum mouere conatur: cū ferrum permouere nequit. Cęterùm vt hāc diſputationem concludam, dico, pharmaca purgantia non virtute alicuius, ſed façultate materiæ purgare: ſicut euidēter ac ſolidè probauimus. Iam cùm in vniuerſa natura res nulla exſtet, cuius materia talem ſortita fuerit trahendi potentiam, qualem in his pharmacis ineſſe

In carne bilis nulla ineſt.

Quæ propter ſubſtā tiarū ſimilitudinē trahūt, certas res, ſolummodo trahunt.

Pharmaca non purgāt virtute eſſentiali formæ.

ineſſe arbitrati fuerunt Medici, meritò dubitari poteſt, rectè ne an ſecus id affirmauerit Galenus. Quæ res eſt in vniuerſitate hac rerum omnium, quæ tot ſubſtantiales mutationes perpeſſa ſuam trahendi poteſtatem retinuerit? Loquor de poteſtate pertrahendi ad ſe certam rem duntaxat: non obuiam quamlibet. Equidem quæ certas tantummodo res, mouent ac trahunt, propter formam trahunt: non propter materiæ proprietatem. Deinde incertiſſimum eſt, ipſa trahendo purgare. Si liqueret, ſicut liquet Magnetem trahere ferrum, inſania foret, id in controuerſiam vocare velle. Quis porrò vel vidit, vel quacunq; alia via & ratione certò percepit, medicamentum aliquod ſic pertraxiſſe ad ſe bilem ex venis, quomodo Magnes ad ſe ferrum attrahit? vel ſuccos familiares plantæ ex terra exſugunt? Præterquàm quod incertiſſimum eſt, rationes quoq; adſunt bonæ, quæ contrarium doceant: quarum aliquas iam adduximus: aliquas dicendis inſpergere cogemur. Poſtremò argumenta occurrunt, poſt manifeſtam experientiam, non pauca, quibus demonſtretur, non virtute tractrice aliqua, ſed turbatrice purgare, quæcunq; propè purgant. Quoniam ergo ſententia Galeni conſiſtere non poteſt, videndum eſt, an veriſimilibus rationibus noſtram tibi approbare poſſimus. Principio probabile videtur, ſic fieri purgationes, quemadmodum ſua quotidiè aluum excremēta deponere cernimus. At verò hoc fit, propter bilis moleſtam quidem, attamē conſuetam roſionem atq; exterſionem. Quæ quia exigua eſt, minus vrget, ſed leniter tantum naturam incitat: vt paulatim excremēta deorſum detrudat. In purgantibus quia moleſtia & inſolita & magna, contra vſuuenit, vt breui admodum tempore vndiq; noxia magno conatu pellat. Indicium præbet morbus regius ſeu icterus. Quo qui laborant, rarius excernūt ſolito. Affirmat hoc idem.

Res certas ſolum trahentia formis trahūt.

Purgationes ita fiūt, quomodo naturales excretiões fiunt.

Gal. cũ uſum bilis in inteſtina effuſæ declarat. Profectò haud ſcio an vllis poſſit rationibus oſtendi aliter naturam pharmaco purgatorio ſumpto ad humorũ noxiorum incitari expulſionẽ, quàm cũ ab humoribus mordacibus agitatur. Etenim eadẽ vtrinq; accidũt ſymptomata, ſiue à medicamẽto, ſiue ab humore intra corpus latente vellicetur. Nec vnquã ad expulſionẽ ſe cõparat, niſi adſit aliquid, quod vel qualitate vel quantitate moleſtiam ei inferat. Cùm primũ horum aliquid ſentit, ac rectè valet, humoriq; dominatur, eundem ex corpore mox exturbat. Indicant hoc idẽ diarrhœæ, dyſenteriæ, atq; alij ventris fluxus. Quocirca valdè eſt probabile, ſi hic abſq; tractiõe expellere noxiũ poſſit, tũc etiã poſſe, cùm à pharmaco excitaẽ. Certè ſymptomatũ ſimilitudo, eandẽ vtrobiq; cauſam eſſe, eodemq; modo agere probat. Accedit nonnunquã vt humor irritans nec aliena valde qualitate prçditus, nec adeo multus ſit, & nihilominus tamen excernatur: nempe propter expultricis virtutis robur, retentricis verò imbecillitatem. At hic quoq; locũ habet regula dicta. Quanto enim infirmior eſt retentrix potentia, tantò facilius ab humore nõ etiã valde copioſo, nec prorſus acri & moleſto, offendiẽ. Satis eſt in corpore aceruatũ eſſe humorẽ, qui ſua vel copia vel qualitate lçdat virtutẽ. Semper enim cũ rectè valemus, conaẽ hunc expellere expultrix virtus: vt ſic munus ſuũ perficiat, corporiſq; valetudini conſulat. Quocirca cũ eadem ſymptomata tales excretiones à natura ſpõte ſua factas præcedãt ac ſequanẽ, quæ purgationes per pharmacum excitatas præcedere & ſequi videmus, meritò vtraſq; purgatiões ſimiliter effici credimus. Sanè criſim aliaſq; ſpontaneas vacuationes vertigo (exẽpli gratia) interdũ præcedit: cuius cauſam nullus iudicat eſſe tractionẽ, ſed potius mordicationẽ & roſionẽ. Equidẽ vertigo, animi deliquiũ, tormina, à flatu, mordicatio-

Eadẽ ſymptomata accidunt ſponte purgatis, & pharmaco vacuatis.

Quanto retentrix infirmior eſt, tanto facilior fit purgatio.

Cauſa vacuationum criticarum quæ ſit.

dicatione,& roſione, plerunq; fiunt. Vero ſimile igitur eſt in arte facta purgatione,nō propter aliquē pharmaci tractū accidere, ſed propter moleſtam agitationē à pharmaco profectam contingere. Confirmat cauſam, quod membra quædam frequenter ab alijs (præſertim in longiore inedia ac fame) attrahunt, (vt ab hepate ventriculus, & ab alijs alia) nec aliquid huiuſmodi tamen vſuuenit. Quod ſi vertigo tunc accidit, ideo accidit, quia humores attracti in ventriculum, vel ſurſum in caput vapores mittunt, vel os ventriculi mordicando cerebri ſpiritus commouent. Ergo ſi diſcrimen aliquod eſt, hoc eſt, quod in illis excretionibus humor turbans & ſtimulans intra corpus collectus eſt: in his autē medicamentū virtutem ſimiliter ſtimulans paulo ante aſſumptum fuit. Deinde quod in illis non, vt in his, in ventriculo vel inteſtinis cauſa continetur. Vnde non tam facilè humores, ac medicamenta nuper hauſta, corpus cōmouent. Sic turgens materia per corpus diſcurrens, nonnunquam ab initio aluum turbat. Comparat Galenus eam ſemini, quod acrius factum eſt: eamq; ob cauſam animalia ad coitū incitat: vt ſtare loco non bene poſſint. Si hanc vim ſemē acrius factū obtinet (atq; turgens materia ſimiliter ſua acrimonia naturæ moleſta eſt, antequam eius imperio ſubdita ſit) perfacilè intelligitur acrimoniā efficere, vt ex vno loco in aliū pellatur. Quod ſi naturæ motibus parêret, hoc eſt, ſi ab ea regi ſe pateref, extra corpus procul dubiò eijceretur: nō ex vno mēbro in aliud protruderef. Similiter illę quoq; purgatiōes ſiue excretiones, qualeſcūq; tandē fuerint, quas ab initio in grauibus morbis cū periculo ſæpè accidere ſcimus, fiunt. Etenim hic etiā à multitudine pariter & effræni humorū malitia afflicta natura reijcere à ſe partē conatur. Quia verò ei non dominatur, mirum nō eſt, ſi à relicto in corpore maligno humore ſæpè ſter

Differentia vacuationis ſpontaneæ & pharmaco ſuſcitatæ.

Cauſa τοῦ ὀργᾶν, id eſt, ipſius turgere quæ ſit.

Purgatiōis ſymptomaticæ quæ ſit cauſa.

natur vincaturq́;:vt quæ in illo expulſionis conatu fati gata ſit:& fortaſſe vtilia cum inutilibus extruſerit. Peſſimum eſſe humorem id demonſtrat, quod initio, cum vires adhuc conſtant & tolerare aliquid poſſunt, naturam ita fatigat, & ad excretionē irritat: cùm mala à bonis nondum ſeparata ſunt. Quippe circa ſtatum ferè aliâs tantopere moleſti eſſe ſolent, non ſtatim in principio: propterea quod circa ſtatum, in febribus potiſſimum, exuſti, & quaſi in cineres redacti acrioresq́; multò redditi ſunt. Ratio eadem eſt in Dyſenteria & Teneſmo. Quippe hic etiã vlceris dolor à mordacibus genitus ſuccis cauſa fit crebrę vacuatiõis. Et in impuro quidem corpore plus vacuatur, in puriore minus: in quo etiam citius ſolidantur talia vlcera. Nec aliter in criſibus fit euacuatio humoris noxij. Etenim laudabiles criſes in ſtatu ſolum fiunt, poſt contractum & ſecretum vitioſum ſuccũ, qui morbum peperit. Tunc enim cùm ab vtili ſeparatus eſt corruptus, ac naturæ viribus ſuccubuit, facilius expellitur. Impellitur autem & commouetur ab eo virtus expultrix tunc præcipuè, propterea quod tunc phlegmaſiæ, vt ex Hipp. Galenus ſcribit, maximæ fiunt: ac natura præcipuè affligitur, & ad pugnam ſtrenuè prouocatur. Quoniam propter vtilis ſucci admiſtionem cauſa morbi ante concoctionem mitior aut naturæ minus moleſta ſaltem videbatur eſſe. Idem fit in vomitibus, alijsq́; excretionibus. In omnibus namq; virtus expultrix, non quia trahat aliquid, ſed quia vel à copia, vel à qualitate ſuccorum moleſta premitur ac vexatur, noxia & vim inferentia repellere à ſe nititur. Totam hanc diſputationem illuſtrat plurimũ nimiæ purgationis, quam ὑπερκάθαρσιν græci appellarunt, conſideratio. Hanc euenire Galenus in 3. de Simp. fac. lib. cap. 27. & 28. propter tres cauſas ſcribit, vaſorum videlicet infirmitatem, oſculorũ laxitatem, & purgantis

Cur circa ſtatum maximè irritetur natura.

Cur in ſtatu Criſes plerunq; fiant.

Cauſa nimiæ purgationis declaratur.

tis

tis pharmaci mordentem qualitatẽ. Ex tribus iſtis cauſis,poſtrema ferè ſola aliquid valet.Reliquæ duæ aut nihil, aut perparum efficiũt. Atq; imbecillitatẽ vaſorum, non multum momenti habere ex eo perſpicitur,quod nõ ideo humores purgantur in purgationibus nimijs, quia non retinentur à venis, ſed quia vis medicamenti hauſti,nõ deſinit irritare ac pungere.Quis credat oſculis venarum ad inteſtina pertinentiũ debilitatis, venas poſt hepar ſitas debiles etiã eſſe?Quocirca ſi imbecillitas illarũ venarum aliquid confert, hoc tantũ confert, vt facilius ea vacuentur,quę citra hepar in illis cõtinentur.Poſſunt enim quæ poſt hepar ſunt, egregiè interim eſſe validę & robuſtę:niſi credamus,venarũ portæ oſculis debilitatis,oẽs totius corporis venas ſic ſimul debilitari,vt cõtinere humores amplius nequeant.At hoc nimis cogitetur abſurdè. Quod de venarũ recluſis oſculis dicitur, minus etiã habet roboris, ac probabilitatis. Etenim in homine viuente hæ ipſę venæ,ſemper ita patent,vt ſingulis propè momentis humores prorſum retrorſumq; ferri poſſint. Vix enim vlla eſt hora,quin aliqui ſucci,& quidẽ craſſi quoq;,vel ab hepate ad inteſtina,vel ab his ad iecur,per dictas venas meſenterij ac portæ deferantur.Proinde non video quid magnopere iuuet ad nimiã purgationem oſculorũ iſta in his venis laxitas. Neq; ſequitur,omnes etiã poſt hepar ſitas venas laxari,quia quæ citra ipſum poſitæ ſunt,oſcula habẽt laxata & recluſa.Nõ nego quidẽ ad ὑπερκάθαρσιν,aliquid etiã hęc duo facere:ſcilicet venarũ ad ventriculũ & inteſtina exporrectarũ imbecillitatẽ,&oſculorũ earundẽ recluſionem,ſed præcipuas eſſe nimiæ purgationis cauſas,pernego. Quod cùm facio,à Galeni mente nõ recedo. Sic enim is ſcribit cap. 28. ſupra citati libri. Ἤρκει μὲν γὰρ ἴσως καὶ ἡ δῆξις μόνουσα, πρὸς τὴν ἔκκρισιν ἐπεγείρειν τὰ ὄργανα. πολὺ δὲ δὴ μᾶλλον ὅτ᾽ ἂν ἀναστομῶσί τε ἅμα καὶ ἀῤῥωστία

Imbecillitas venarũ meſenterij nõ eſt cauſa nimiæ purgationis.

Recluſio oſculorũ ſimiliter non eſt cauſa.

Cauſa nimiæ purgat. præcipua, eſt perſeuerans mordicatio.

τ̃ ἀγγείων συνδράμῃ. His ſanè verbis Galenus τ̃ ὑπερκαθάρσεων (ſuperpurgationes vocare nunc ſolemus) præcipuam cauſam docet eſſe δῆξιν μένουσαν, hoc eſt, perſeuerantem & continuatam mordicationem. Cæteras duas cauſas aliquid etiam facere non negat, ſed eaſdem tamen ab iſta moleſta medicamenti punctione naſci credidit. Sic enim mox de vaſorum apertione primum, deinde verò etiã de imbecillitate ſcribit. Γίνεται δ' ἡ μὲν ἀνασόμωσις, ὡς εἴρηται, διὰ τὴν ἰσχὺν τοῦ φαρμάκου, δι' ἥνπερ, καὶ ἡ δῆξις. ἡ τε τ̃ ἀγγείων ἀῤῥωσία, διὰ τὸν σφόδρον κάματον, ὃν ἐν τῷ δακνεσθαί τε καὶ οἷον βδάλλεσθαι πρὸς τοῦ καθαίροντος φαρμάκου γίνεσθαι συμβαίνει. Ad hanc cauſam addit intemperiem, quam eas recipere à nimia vacuatione probabile videtur. Ergo ſi vaſorum recluſio ab eadem fit cauſa, à qua fit mordicatio, imbecillitas autem propter laborem, quem ex mordicatione ac veluti emulſione percipiunt, naſcitur, manifeſtò patet, eum præcipuam cauſam τ̃ ὑπερκαθάρσεως in mordicatione medicamenti collocare. Nam quod de emulſione additur, de eo maximè dubitatur. Proinde cùm probata ab eo nuſquam fuerit, parum ea nos mouere debet. His hoc modo expoſitis, haud fuerit difficile iudicare, purgantia medicamenta abſq; vi illa tractrice idonea eſſe, vt corpus purgẽt: uidelicet rodẽdo, mordendo, ſtimulando, ac pungẽdo: ſiue hoc acrimonia & exterſione, ſiue alia qualitate inimica præſtent. Etenim ſi hoc modo agendo cogere poſſunt naturam, vt vtilia expellat, quomodo non ab initio efficiant eadem ratione, vt noxia & aliquo pacto moleſta ſibi deponat? Argumentum videtur certè minimè leue aut contemnendum. Quippe noxia ſæpe numero per ſe ipſam eijcit natura: innoxia non niſi coacta & vehementer perturbata excernit. At illud medicamenta nota præſtare poſſunt qualitate. Quomodo ergo non magis hoc præſtent

Purgantia nõ purgant emulgẽdo.

Pharmaca mordendo nimiam efficiunt purgat. Ergo eadẽ ratione ſimp. purgationem efficiunt.

ſtent? Si quàm maximè trahendi potentiam certi humoris haberent, tamen illo humore vacuato fruſtra traherent: dum non adeſt quod tractioni obediat. Certè magnes ferrum iuxta plumbum & aurum poſitum attrahit: & dum illud ad ſe pertrahit, his moleſtus non eſt. Sic abſynthium iuxta lactucam ſatum, humorem ſibi conuenientem ad ſe allicit, ſuccum eum, qui lactucæ congruit, non commouet. Quare ſi ita trahunt purgantia, poſt vacuatum ſuum humorem, ſine cuiuſquam humoris aut partis incommodo deinceps trahent. Quicquid igitur poſtea fit, huius cauſa in roſionem, & vim mordacem medicamenti à Galeno quoque refertur. Quare ſi ſola mordicatio in nimia purgatione poteſt efficere, vt humor quilibet vacuetur, quomodo non eadem purgationes efficiat ſola mox à principio, cùm corpus inutilibus humoribus refertum eſt? Equidem valde multa medicamenta ab authoribus inter verè purgantia connumerata, haud aliter, vel ipſo Galeno teſte, purgant, quàm quia naturæ vim ac dolorem inferunt. Quod cur non poſſit atq; etiam debeat locum habere in cæteris omnibus, ipſe certè nondum videre potui: præſertim cùm nullum in natura ſimilis tractionis exſtet exemplum aliud, ſicut ſupra monſtrauimus. Fidem etiam præclarè facit, quod omnes naturæ excretiones, haud aliter, vel ab alia cauſa, fiunt. Quod ſi natura poteſt à cibo aliquo ingrato & moleſto, ſine virtute illa tractrice impelli, vt impetu quodam noxia ex corpore extrudat, quomodo non idem poſſe credenda tunc eſt, cùm à medicamento irritatur? Certè Galenus id eam poſſe, atq; etiam facere, non credibile modò putauit, ſed planè tum credidit, quando librum de optima ſecta conſcripſit. Eum locum quia ad præſentem diſputationem præclarè facit, totum adſcribam. Cum in cap. 40. oſten

Si trahendo purgant pharmaca, nulla fiet nimia purgatio: qua alienus humor vacuetur.

Excretiões naturales omnes abſque tractione fiunt.

Locus Galeni ex lib. de opt. ſecta explicatur.

diſſet, tempora non indicare, quoniam remediorum vſum aliquando prohibeant: & exemplo imbecillarũ virium vacuationẽ prohibentium propoſitum confirmaſſet illuſtraſſetq́; ac Aphor. Hipp. 29. Sect. 2. Inchoantibus morbis, &c. obijci poſſe cerneret, ita præoccupãs reſpondet: Hippocratem non ratione temporis præcepiſſe inter initia vacuare, & in ſtatu quieſcere: ſed propter vires, quæ ſub principiũ morbi conſtent, vacuationemq́; tolerent: in ſtatu aũt non tolerent: vt quæ à vi morbi iam debilitatę fuerint. Talia namq; medicamenta ſine perturbatione & noxa nunquã vſurpari. Primũ quidem, quia præter naturã ſint, & facultatẽ neceſſariò vexent adhibita: deinde quia morbificis cauſis familiare aliquid ſemper ſit permiſtũ, quod ſimul cum ablatione cauſarũ uacuari ſit neceſſe. Poſt hæc cap. 41. hæc addit. „πρῶτον δὲ δεῖ τὴν φύσιν τῶν βοηθημάτων, καὶ τὴν χρείαν, ἣ παρέχεται, μὴ ἀγνοεῖν. τὰ γὰρ βοηθήματα καθ' αὑτὰ, οὐχ οἷα ἐστὶ ποιεῖσθαι τὴν τῶν αἰτιῶν ἀναίρεσιν: δεῖται δὲ συνεργαζούσης τῆς φύσεως: καὶ σχεδὸν μόνην τὴν ἀφορμὴν, καὶ τὴν ἀρχὴν τῇ φύσει ἐνδίδωσι: τὰ δὲ λοιπὰ ἡ φύσις δι' ἑαυτῆς ἐκτελεῖ. ἰσχυρὰ μὲν οὖν ὑπάρχουσα, καὶ τὸ τῶν βοηθημάτων κακείας ἀνέχεται: καὶ τὴν τῶν οἰκείων περιαίρεσιν εὐφόρως φέρει: καὶ τὰ λυποῦντα αὐτὴν ἐξωθεῖν δύναται: θλιβομένη δὲ, ὅπερ συμβαίνει κατὰ τὰς ἀκμὰς μάλιστα, ὑπὸ τῶν προσαγομένων βοηθημάτων μᾶλλον κακοῦται: καὶ ἀπὸ τῆς τῶν ἐκείνων περιαιρέσεως ἀσθενεστέρα γίνεται, καὶ ὑποπίπτει μᾶλλον τοῖς αἰτίοις: καὶ ἐξωθεῖν τὰ νοσάζοντα κατ' οὐδένα δύναται τρόπον. ὅταν δὲ ἡ φύσις ἐνταθεῖσα, τὰ λυποῦντα ἐξῶσαι μὴ δυνηθῇ, μεγάλως ὑπ' αὐτῆς τῆς ἐκτάσεως ἐκλύεται. Ex his Galeni verbis manifeſtè patet, purgationem non à tractione medicamenti, ſed à ſola natura expellente (cum à medicamento irritata ſolum eſt,) fieri. Et propè ſolam occaſionem ſeu initium, inquit, naturæ inferunt: irritando nimirum. Reliqua per ſe ipſam natura ἐκτελεῖ hoc

Cur purgãtibus circa principium morborum non vtendũ ſit.

hoc eſt,perficit,peragit,abſoluit. Summa eſt, actionem hic exturbandi noxia, & cum his etiam aliquid conuenientium, quæ illis ſunt permiſta, ſoli naturæ attribuit: incitamentum duntaxat pharmaco adſcribit. Quapropter ter in ſequentibus repetit, naturam expellere aut non expellere, prout valet aut non valet. Nec poſſe hæc de alijs medicamentis accipi, quàm purgantibus, liquidè apparet. Primum ex adducto exemplo de proſtratis viribus vacuationem non admittentibus. Deinde ex toto ſermone: in quo aliquoties, innoxiorum & noxiorum eductionis apertè meminit. Hoc ipſum etiam, obiectio Aphor. declarat. Itemq; quod pharmaca hæc omnia præter naturam, ſeu naturæ inimica eſſe dicit: quod de nullis alijs intelligi auxilijs vel remedijs poteſt. Sed clarius ac verius hoc eſt, quàm vt pluribus à me oſtendi debeat. Notandum hic maximè eſt, quod ait, pharmaca per ſe non poſſe cauſas tollere morborũ: ſed egere naturæ auxilio. Indigent autem auxilio naturæ non ad hoc ſolum, vt de potentia reducantur ad actũ, (Hoc enim puſillus calor poteſt efficere: cùm vmbilico impoſita hoc à cutis calore beneficiũ accipiant. Taceo quod facilius medicamenta ingeſta in actum deducuntur, quàm cibi concoquantur.) ſed vt noxia expellat. Hac de cauſa turgentes humores ante coctionẽ vacuare licet: quia natura eos pellere nititur. Non vrgentes mouere prohibemur: ne virtutẽ expultricẽm fruſtra irritemus. Nam excitata magno conatu eijcere noxia cùm fruſtra tentauit, defatigata exſoluitur: quod poſtremis verbis Galenus perſpicuè nobis indicauit. Ex quibus illud etiam perſpicimus, cur ſymptomaticę purgationes adeò ſint plerunq; pernicioſæ. Nã inter cauſas alias hæc minimè poſtrema eſt, quod naturæ vires in hoc labore vehementer exſoluuntur. Magnes ferrũ quod trahere poteſt, nullo pellente trahit. Si conſimili poteſtate purgã-

Gal. de purgantibus loquitur.

Purgantia per ſe non educũt inutilia.

Turgentes cur ante coctionem liceat vacuare.

Cur ſymptomaticæ purgationes malæ ſint.

tia humores trahunt,naturę expellentis opera opus nõ habent.At hac non propellente nullo vnquam tempore vacuant:etiamſi actum à calore acceperint. Argumẽto eſt euidentiſſimo,quod in ſtupore fruſtra & foris imponuntur, & intra corpus deglutienda proponuntur: etiamſi calor adſit tantus,qui etiã cibos cõcoquere poſſit. Medicamenta igitur, vt Galenus affirmat μόνην τὴν ἀφορμὴν, καὶ τὴν ἀρχὴν ἐνδίδωσι τῇ φύσει: hoc eſt, virtutẽ expultricem duntaxat ſuſcitant. Galeni mentem pręclarè perſpexiſſe videtur author de renũ affectibus dignoſcendis & curandis (quiſquis ille fuerit) cùm cap.4. (ſecundum partitionem interpretis) ſic ſcriptum reliquit.

Pharmaca in ſtupore nõ purgãt: etiamſi à calore in actũ deducãtur.

Author libri de renũ affectibus idè docuit.

„ ἰδοῦ περὶ τοῦ ἰατροῦ τὸ καθάρσιον: τῆς δὲ φύσεως τὸ πᾶν, αὕτη γὰρ
„ κινηθεῖσα παρὰ τοῦ καθαρσίου, χρῆται τῇ διακριτικῇ δυνά-
„ μει καὶ διακρίνει ἀπὸ τῶν ἀχρήστων τὰ χρηστά. καὶ τὰ μὲν χρη-
„ στὰ κατέχει ἡ καθεκτικὴ δύναμις: τὰ δ' ἄχρηστα ἀποτρίβεται
„ ἡ ἀποκριτική. Apertius certè loqui nullus poteſt, quàm hic author locutus eſt. Medicus offert, inquit, purgans pharmacum:præterea nihil agit.Pharmacum naturam exſtimulat: reliqua pendent à natura. Quippe irritata ſeparat inutilia ab vilibus: & hæc quidem retinet,illa verò expellit. Idem Hippocrates etiã credidiſſe videri poteſt,de purgantibus pharmacis loquens:vt ſupra quoq; monui. Medicamentum, inquit, aliquando purgat,aliquando non purgat.Eſt cùm alia purgat,quam purgare ſolet: interdum nimium purgat. Putandum eſt cibos etiam medicamenta eſſe: ſed minus quàm illa. Etenim
" qui modum in cibis excedunt, purgantur velut à ſince-
" ris medicamẽtis: verum minus & tardius ob id purgãt,
" quod familiares nobis ſunt & quotidie ſumuntur. Cla-
" rum igitur eſt,quod & hi medicamenta exſiſtunt.Duorum alterum fateri oportet, vel non purgare pharmaca tractione decantata ex ſententia Hippocratis iam recitata,vel alimenta non purgare ſimili ratione cum purgantibus

Hippocrates purgationes non arbitratur tractione perfici.

gantibus aliĵs. At hoc affirmat Hippocrates. Quare non credidit per dictam toties tractionem purgare. Quod verò alimenta nonnunquã aluum turbent, notius eſt, quã ut inficiari aliquis auſit. Quod virtute trahendi illa ſuccos ex corpore careant, extra controuerſiam concedetur à cunctis, puto. Etenim trahuntur alimenta, non trahunt. Quod diſcrimen inter purgationẽ, quæ à cibis fit ingeſtis, & quam alia purgantia efficiunt, nullam ponat Hippocrates in hoc loco aliam, quàm maioris & minoris, ex verbis eius manifeſtè patet. Si non ſemper alimenta purgare obĳcies: nec alia purgantia ſemper purgare reſpondebit. Si nõ eoſdem à cibis humores vacuari contendas: idem hoc in purgantibus reliquis vſuuenire dicet. Si rariſſimè purgare cibos excipias: ob id accidere affirmabit, quod quàm medicamenta alia familiariores nobis ſint: ſucci vtilis plus contineant: quodq; eis magis aſſueuerimus. Quocirca non debemus putare, Hippocratẽ de Galeni tractione cogitaſſe, cùm aliquando dixit purgantia trahere, ἕλκειν. Quippe ſic fermè iudicauit excrementa trahere, quomodo diuretica dicimus vrinam ciere: & quomodo acria & calida medicamina trahere ad ſe aliquid dicimus. Si ſic de purgatrice facultate loquamur, perfacile cauſam aſſignabimus, quod Agaricus, niſi in trochiſcos redactus ſit, non ſemper tutè ſumitur. Adhærent enim nonnunquam inteſtinis particulæ quædam, quæ mordendo moleſtiam pariunt: & ad purgationes excitant. Illuſtre illius rei exemplum habetur apud Gal. 14. Meth. cap. 7. in eo, qui ſcammonio purgatus fuerat: & dolore colico ſe poſtea laborare opinabatur. Quis credat tantam particulam pharmaci, quantula relicta in inteſtinis fuerat, trahere aliquid potuiſſe? Irritare ac dolorem efficere potuit, virtute tractrice in tantula quantitate nihil potuit. Quoniam vincere ea corpus oportet, antequam ex venis ad

Alimenta vi trahendi inſtar purgantiũ carent.

Quomodo Hippocrates purgantia dixerit trahere.

Cur agaricus parũ tutè ſumatur, niſi in trochiſcos redactus ſit.

ſepertrahant aliquid: vt pleriq; omnes non ſine ratione aſſeruerunt. Quod autē non ſimiliter purgāt quæcunq; dolorem generāt,tum alia,tum locus facit. Nam quæ alio in loco, quàm in venarum oſculis irritant ac pungunt corporis partes,nō ita facilè purgationes moliuntur: niſi corpus plenum ſit malis humoribus. Cùm autem aut purum eſt, aut humores nequit propter eorum lentorem, craſſitiem, ſimilesq; cauſas commouere, non turbatur talibus venter tam facilè, quàm à medicamentis valide purgantibus ſoluitur. Ex quo intelligi cauſa poteſt,cur in criſi maiore cum labore exſoluatur, quàm cùm per os ſumptum eſt pharmacum. Hinc quoq; fit, vt interdum ipſas quoque venas ſtimulantia pharmaca (niſi prorſus naturæ inimicam habeāt qualitatem abſq; vllius ſucci familiaris permiſtione) vel nihil omninò,vel certè leuiter purgēt. Et quæ vtilem ſuccum continent, ea corpore puro exſiſtente, alterantur: & in venas diſtributa vrinas potius cient, quàm aluum cōturbent. Hac de cauſa Galenus prudēter admonuit, vt eiuſmodi medicamenta non exquiſitè terantur, ſed craſſiuſcula proponantur, vt videlicet diutius ventris venas vellicent, & propter craſſitudinem partium non promptè diſtribuantur: ſicq; vrinas commoueant. Luculentè hanc rem expoſuit lib. de Tuenda ſanit. 4. cap. 7. Dioſpolitici pulueris exemplo. In Rhabarbaro contigit hoc etiam mihi aliquando. Nec ob aliam cauſam, puto,vetuit Meſues, pharmaca rara & laxa exactè terere,inq; tenuiſſimum puluerem redigere,quoties purgari corpus volumus. Fortaſſe Catapotia in tā parua quātitate ac pondere ſic etiam ſtrenuius purgant,quia conglobata exhibētur,atq; validius ſtimulant. Sanè lapidoſa medicamenta, quæ virtute purgandi prædita ſunt,vt quæ nec benignum ſuccum habeant, nec ſuperari alterariq; à calore noſtro poſſint,validiſſimè plerunq; illos purgant,

Cur nō omnia purgēt, quæ moleſtiā creant.

Cur in criſi laborioſior ſit purgatio, quàm cum hauſtū eſt pharmacum.

Cur purgātia exactè teri non debeant.

purgant, qui ea deuorarũt. Sic in illis quoq; res habet, quæ ab occulta illa materiæ proprietate purgant. Hæc enim etiamſi ſubtiliter & ſuper cotem exactiſſimè leni gata ſint, ſemper tamen naturæ ſunt moleſta: & proinde reijciuntur, ac ſi vehementiſſimè morderent. Satis iam eſt oſtenſum, puto, ex purgatorijs medicamẽtis aliqua iſta potiſſimum ratione purgare, quod naturam, (acrimonia & mordacitate ſua partes mordentia & pur gantia) ad expulſionem noxiorum excitant. Ex qùo nõ ſine cauſa ſtatuendũ videtur, etiam alia illa, quæ ab occulta vi purgare dicuntur, abſq; tractione purgare. Non enim intelligo, cur in excogitanda tractione, quæ nulla poſſit ratione demonſtrari, nulloque exemplo declarari, occupemur diu: cùm abſque hac natura poſſit noxia depellere: atque id etiam frequentiſſimè, cum per ſe ipſam, tum à pharmacis irritata, faciat. In plantis neceſſariam fuiſſe libenter confitebor: in medicamentis cur eſſe oportuerit, nondum perſpicio. Etenim plantas trahere oportebat ſuccos naturæ ſuæ congruentes, qui nec ipſi per ſe moueri ſolerent: nec à terra, in qua ineſſent, ad ſingulas plantas amandari poſſent. Humorum corporis noſtri longiſſimè alia ratio eſt. Etſi enim ipſi ſua ſponte non mouentur, à natura tamen, cùm valet, ac impedita nõ eſt, facilè ad loca conuenientia ſuo tem pore depelluntur. Quod ſi officium negligat aliquãdo, ſunt quæ eam muneris ſui admoneant: & ad agendum prouocent. Quod ſi pharmaca purgantia, quæ plantarum inſtar trahere poſſent, exſiſterent, plus ex eo incom modi, quàm commodi ad nos ſemper rediret. Sæpius enim traheretur ex ſanguinis maſſa, quod relinqui præſtitiſſet. Nunc cùm irritatur ſolum natura, quouis tempore expellit, quæ expellere poteſt: ac vtilia ſibi ad extre mum vſque conſeruat. Quippe non ſemper cùm expul trix agit, retentrix munus ſuum deſerit: cùm natura va-

Occulta vi purgantia ſine tractione purgãt.

Trahẽdi vis in viuentibus cur neceſſaria ſit.

Expultrice agente Retentrix non ſemper feriatur.

let. Imò quò maiore nixu expultrix excitata depellere aliquid contendit, eò validius retentrix, cùm debilitata non eſt, vtilia retinet: vt ſola inutilia eijciantur, ſeruatis vtilibus. Quod ſi quæratur, quomodo natura à pharmacis excitata noxia eijciat, etiamſi non ſit facilis reſponſio, facilior tamen eſt, quàm ſi tractionis modũ explicare iubeamur. Nam ſimilitudo ſubſtantiarum, quam pro cauſa Galenus attulit, nec olim probata doctis fuit: nec hodie locũ apud eruditiores inuenit. Plura nanq; abſurda ad eam ſequuntur, quàm credere vllus poſſit: qui nõ accurate ac ſæpe de his cogitauit. Ergo vt exactè nõ valeamus exponere modum, quomodo expultrix facultas, cum à re reliqua, præſertim verò à pharmaco irritata eſt, noxios ex corpore humores eijciat, exemplis tamen (& quod ita faciat: & quomodo faciat) aliqua ſaltem ex parte declarare poſſumus. Ante omnia memininerimus ſternutationis. Cũ quid intra nares mordicans & pungens continetur, quod expultricem vim cerebri poſſit ſuſcitare, exſurgit illa, impetuq; maximo elidere conatur, quæ nares vellicant. Quid igitur mirabimur, ſi partes circa hepar, meſenterium, inteſtina, ab humore acrimonia ſua venarum oſcula exſtimulante exagitata ſimili quodam conatu velint moleſtiam inferentia repellere? Diſcrimen in eo ſolo ferè eſt, quod cerebrum non continenter ita mouetur, ſed humore irritante excuſſo plerunq; quieſcit: reliqui autẽ corporis expultrix facultas ſemel excitata ſæpe longiore tẽpore agit. Poſt ſternutationẽ, ſingultum, & ſimiles caſus, vomitũ conſideremus. Per hunc ſiue ſponte acciderit, ſiue à vomitorio pharmaco excitatus fuerit, totum aliquando corpus purgatũ conſtat. Sanè antiqui haud infrequentius per vomitum corpus vacuaſſe videntur, quàm per inferioris vẽtris ſolutionem: quod Gal. in com. in libellum de ſalubri diæta in expoſitione 15. ſententiæ palàm affirmauit.

Quo expultrix virtus modo noxia expellat.

Sternutationis exemplum.

Singultus exemplum.

Exemplum vomitus.

Veteres crebro vomebant.

mauit. Et qui elleborum album ægris propinauit, teſtifi cari poterunt, euacuari nonnunquam humores longè plures, quàm vt in vẽtriculo collecti hærere potuerint. Atq; vacuat nõ alia ratione, quàm quia inſigni ſua acrimonia naturæ inimicus eſt: vtiliſq; ſucci vel nihil omninò, vel prorſus minimũ, in ſe continet. Vnde cùm pri mũ in ventre calefactus eſt, atq; is medicamentũ adeò malignum percepit, exſurgit ad ipſius expulſionem: & cum eo ſimul, quæcunq; ibidẽ hærent, eijcit. In hoc mo tu vẽtriculi, quis miretur, ſi & vicinæ partes cõmouean tur, ſimiliq; modo redũdãtes ſuos humores à ſe ad inte ſtina & ventriculum protrudant? Quod cùm fit, minus mirum eſt, ſi ventriculus iã ante excitatus recens appul ſum ſuccũ inutilem eadem vi expellat. Ciet autẽ vomitum album veratrum potius quàm nigrũ, quia vapores ex ſe tenues & acres, os ventriculi erodentes, fundit ma gis quàm nigrũ. Intelligi hoc ex eo poteſt, quod narib. admotũ (ſi leniter ſit tritũ) ſternutationes longè poten tius mouet nigro. Idem nos docuit vſus Antimonij: cuius violentia ſeu inimica qualitate adeò incitatur ventriculus, vt non abſq; periculo conetur, quicquid in eo eſt, aut ad ipſum affluit exturbare. Et ne fortè putes à vir tute tractrice quadã, iſta ſic, vt diximus, prouenire, ſcien dum eſt, vomitum ſimiliter ab alijs moueri, in quibus vim talem ineſſe nullus crediderit. Sæpenumero oleũ & aquam miſta exhibemus: item decoctum raphani & anethi cũm aceto, & huius generis omninò plurima. Ab omnib. iſtis interdũ totum corpus purgatur. Addere his potes antimoniũ (quo vix eſt aliud violentius poſt præcipitatum) quod tractrice illa vi donatũ à nemine docto adhuc affirmatũ obſeruaui. Quis eſt qui neſciat certos homines, cùm vel curru vehũtur vel naui, interdũ ab agitatione illa ad vomendũ vehementiſſimè inci tari, vt totum corpus inde aliquando purgetur? Qui in

Cur album potius quàm nigrum veratrum vomitum cieat.

Vomitum ſtrenuè mouent virtute omni trahendi carẽtia.

mari aliquando fuerũt, non ignorant verum eſſe,quod dico. Sed & Hippoc.præclarè ſciuit, cùm in Aphoriſ.eos moueri vult, qui elleboro ſumpto non ſatis citò & bene purgantur. Et vt motum adiuuare purgationem mõſtret,nauigationis exemplum adducit. Vide 4. Aphoriſ. 14. & 15. Nunc cætera ſinam, quæ dici à me poſſent hoc loco: atq; vnum adhuc addam, quod verum eſſe certò ſcio. Fuerunt qui febribus diuturnis laborarunt, atq; certos cibos vehementer appetiuerunt. His cùm ſe ſaturaſſent, imò cum ventriculum impleuiſſent adeò, vt molem ferre nequiret, excitata virtus expultrix nõ modò cibos grauantes, verum etiam purulentum & putridum humorem per vomitum extruſit. Vnde illi ſani facti ſunt ſubitò: & præter omnem ſpem atq; etiam exſpectationem ſuam. Hoc ab alijs cibis video non eſſe factum: quia non in copia tanta eos ſumpſerunt. Illis tantum ſic excitantur, quos auidiſſimè appetunt: & largiſſimè peredũt: vt qui copia moleſti eſſe poſſint. Proſunt autem hoc ſumpti modo tunc ſolum, cùm morbus eſt concoctus. Nam qui ab initio id auſi facere fuerunt, grauiſſimè ſunt læſi. Noui qui hoc modo ſuffocatus repentè exſtingueretur. Amicus quidã meus ſtudioſus, poſtquam multis menſibus quartana laboraſſet, ac vehemẽtiſſimè limpidiſſimi fontis pellucidã & frigidam aquã deſideraſſet, tandemq; nemine obſeruante eadem ventriculum nõ impleuiſſet modò, ſed ferè inferſiſſet, poſt copioſum vomitum ſanus eſt factus. Neq; verò eſt, cur hic aliquis quærat tractricem aut purgatricem facultatem in talibus. Etenim de illis loquor cibis & potibus, quibus per ſanitatẽ iucundè fuerant vſi: quibus in morbo quoq; vti voluiſſent, ſi nõ prohibiti fuiſſent. Quàm multos ſcimus hoc modo vino, quod clàm cuſtodibus ſuis liberalius epotarunt, ſubitò cõualuiſſe? Omnes vomitu reiecerunt, non modò quæ paulò antè vel ederãt vel

Quomodo quidã à diuturnis febribus liberati fuerint.

Hiſtoria Quartanarij.

vel biberant, verumetiam cum his putridos humores omninò plurimos. Profectò ſi quis hoc tempore tales medicamento purgauiſſet validius irritante, non minus feliciter liberaſſet: etiamſi ex eorũ genere nõ fuiſſent, quę trahendo purgare videntur. Quiſquis methodo curauit ægrotantes, non potuit non ſimilia exempla vidiſſe. Sed quid eſt his opus exemplis? Nõ apud Galenum legimus (& in Italia quotidiè æſtatis tempore vidəmus?) plurimos ardentibus febribus laborantes, ex liberaliſſimo aquæ frigidiſſimæ potu, à febri hoc modo liberari? Non modo vidi, ſed etiam author nonnullis fui, vt ita facerent. Ex omnibus, quibus iuſſi, ne vnus quidem non eſt per vomitum largæ bilis flauæ & putridæ: vel per copioſum ſudorem: vel per vtramq; vacuationem liberatus. Oportet autem tunc iubere, cùm apparet in vrinis coctio: & natura viciſſe aliquo modo morbi cauſam cernitur. Non ſuccedet tamen res, niſi multam omninò bibant: tantam ſcilicet quæ oneri & moleſtiæ eſſe queat. Vt hic ventriculum ſubuertentia totum corpus purgant, ſic medicamenta in inteſtinis hærentia: & oſcula venarum, quæ huc pertinent, quomodocunq; irritantia & vellicantia, facilè perficiunt, vt natura, quicquid expelli idoneum eſt, expellat. Idem hoc pleriſq; accidit, tum ſanis tum ægris, cùm ad cibũ aliquem ſiue potum coguntur: quem vel natura vel alia de cauſa faſtidiunt. Aliqui nauſeam percipiunt, cùm vel nominari tale quippiam audiunt. Et quidam ex his ventrem ſibi turbari ſentiunt. Quę quia ſunt vulgò nota, & quotidiè obſeruari à quouis poſſunt, non videntur verboſiore vel declaratione vel oſtenſione egere. Quotidiè experimur naturales quaſdãm poteſtates à leui cauſa excitatas, poſtea validius agere. Sic non eſt mirum excretricem facultatem, ab aliqua re leuiter concitatam, poſtea maiore vi agere: atq; non modo irritan-

Ardentem febrem quo pacto frigida copioſius hauſta extinguat.

Virtus naturalis à leui cauſa excitata, ſæpè validiſſimè agit.

tem rem, ſed alia præterea plurima ex corpore eĳcere. Nō refert autem hoc loco, ſiue natura cibum aliquem oderint, ſiue propter morbū faſtidire cœperint. Etenim ſemper hoc nihilominus erit verum, abſq; tractione aliqua tali, qualis in purgantibus ineſſe creditur, purgationes ab ipſis tūc fieri propter moleſtiam, quā naturę inferunt. Nulla nanq; tractrix poteſtas, in talibus fingi poteſt. Multò minus poteſt ſimilitudo aliqua trahēs cum humore trahendo cogitari in illis cibis ineſſe, à quibus aliquorum naturæ priuatim abhorrent. Quippe non minus oporteret eam à bile, exempli gratia, abhorrere: quam tamen facile fert, quantiſper nō reddita eſt effrænis & moleſta. Ergo quemadmodum tales cibi propter naturę peculiarem proprietatem, vndecunq; ea exorta & nata fuerit, moleſtiam adferunt, (atq; hoc pacto ad excretionē prouocant) ſic etiam medicamenta purgantia cogites licet ad expulſionē inutiliū eandem laceſſere & irritare. Ex quo pulchrè intelligi poteſt, ne hic quidem eſſe tantam obſcuritatem, quanta eſt in contraria opinione: & hic multò magis cōgruere inter ſe omnia, quàm ibi. Sunt enim permultæ prorſus inexplicabiles difficultates in iſta tractione & ſimilitudine trahentiū & tractorū. Concordat præterea cum ſententia noſtra potius, quàm cū altera, tum Ariſtotelis opinio, tum experientia: quæ de hac re haberi potuit. Equidem Ariſtotelis ætate non videtur nota fuiſſe hęc facūltas tractrix humorū in medicamentis purgantibus. Poteris legere

Similitudo inter vomitorium & humorē reiectum nulla eſt.

Ariſtoteles ignorauit tractricem purgantiū facultatem.

Cauſæ purgationis ab Ariſtotele recitatæ.

1 quæ hac de re ſcripſit in 1. Sect. probl. vbi purgationis
2 cauſas refert in medicamentorū contumaciam, qua ca
3 lori naturali reſiſtunt adeò, vt vinci nequeant: in odo-
4 rem viroſum & grauem: in caliditatem conturbantem: ac flatus naturę moleſtos ab ipſis generatos. (Quę de diſtributione horum in venas ibidem narrat, rationi ſimul atque experientiæ, vt Medicorum authoritatem

tem

tem prætercam,contradicũt.) Nullus dubitat,quin accuratè ac diligenter hic vir perlegerit Hipp.monumenta:vt cuius uerba nõ vno in locò reciret. Quod ſi de tractione iſta quidpiam apud Hipp.legit, haud probauit. Probabilius dicemus tale eum apud hũc nihil reperiſſe in legitimis ipſius operibus: aut aliter, quàm nos ſolemus accepiſſe. De Aſclepiadis,Eraſiſtrati,atq; aliorũ ſententia qui Galenũ anteceſſerunt,parũ nobis conſtat. Si id ſenſerunt, quod eos Galenus ſenſiſſe ſcripſit,errarũt certè. Sin alia fuit eorũ mens, minus fortaſſe à Galeno rectè reprehẽſi ſunt. Ego de ignotis mihi iudicare nolo. Hoc ſatis eſt,quod conſtat eos talẽ tractionẽ non admiſiſſe. Quod ſi hoc cenſuerunt,quod Ariſtoteli placuiſſe videt̃,hauſta huiuſmodi medicamenta ingenita quadã cõtumacia naturã exſtimulare ad expulſionẽ noxij humoris,qui tẽpore quouis in corpore redundat,nõ prorſus vident̃ à ſcopo aberraſſe. Neq; difficile eis fuerit ad argumenta Gal. reſpondere. Si alia eorũ fuit opinio à veritate aliena, defendi eos à nemine debere iudico. Scio non deeſſe qui eorũ ſententiam cõmodius interpretantur. Ego,vt iam dicebam,de rebus mihi non ſatis cognitis,non audeo certi aliquid pronunciare. Plus firmamenti ac roboris illud habere videtur, quod cum noſtra ſententia pulcherrimè congruũt,quæcunq; hac de re legimus. Etenim ratio hinc patet,cur nonnulli ad mentionem & cogitationem ſolam, (aliquando verò ad conſpectum) horum pharmacorum nauſeent, vomant,purgentur. Qui tractionem ponunt,in tractione nihil reperiunt præſidij. Nobiſcum fateri coguntur,cogitationem à ſpecie ingrata commotam, virtutem expultricem incitare,vt noxia ex corpore exturbet. Quod ſi igitur imaginatio id poteſt, quomodo nõ ipſa magis efficiãt idẽ medicamenta irritãtia? Huc referenda ſunt plurima ex illis, quæ ſupra de ægris atque ſanis expo-

Sententia Aſclepiadis, & Eraſiſtrati de tractione purgantiũ.

Congruunt cum ſententia noſtra quæcunque contingere ſolent.

ſita nobis fuerunt. Præterea quæ de naturalibus vacua tionibus commemorauimus. Conuenit ſanè, vt Medicus, qui naturæ miniſter eſt, naturam imitetur. Non enim facere hic aliquid iubetur, quod non præſtare ſæpe ipſa ſolita ſit. Quocirca ſi ita purgationes procuret, ſicut naturam eas perficere per ſe ipſam interdum cernimus, præclarè ſuo muneri ſatisfecit. At illa non trahendo, ſed expellendo purgat: à re præter naturam ſtimulata. Quare medicamento excitauiſſe eam ſatis fuerit.

Natura nõ trahẽdo ſed pellẽdo purgat.

Scriptum eſt à nonnullis, reperiri certos homines qui odore tetro purgantium non inſtrenuè ſæpenumerò purgentur. Hac de cauſa celebres quidam Medici pilas ſeu poma purgatoria deſcripſerunt. Fuiſſe quoq; feruntur, qui à medicamentis, quæ in manibus geſtauiſſent, purgati fuerint. Equidem hoc dicere poſſum, nouiſſe me honeſtiſſimã matronam, quæ ex odore talium pharmacorum præclarè purgetur. Ea ſi in pharmacopolio aliquantiſper moretur, mox aluum ſibi turbari ſentit. Eadem ſi marito purgatoriam potionem calefaciat offeratq;, nõ minus aliquando purgatur ipſo marito, qui potum hauſit. Ex ſyrupo Roſarum ſolutiuo ſi cochlear vnum aut paulò amplius deglutiat, ſupra quàm credi poteſt perturbatur ei aluus: vt nonnunquam etiam per ſuperiora plurimum pituitæ biliſq; reijciat. Neſcio an hic aliquis in odore virtutem tractricem cõminiſci velit audeatq;. Ad cerebrum, in quod recipiuntur, aut ad manus pertrahi ex corpore tunc humores oporteret.

Odore purgantium ſolo quidam purgantur. Poma purgatoria. Hiſtoria vera.

Longè veriſimilius nos dicimus, tetrum ac viroſum odorem perceptum rationi indicare, totum hoc ingrati odoris ſubſtitutum naturæ inimicum exſiſtere. Quo facto mirum nõ eſt, ſi expultrix virtus rationis indicium ſecuta excitetur: & ad expulſionem noxij ſe accingat: atq; ſic quæcunq; eductioni idonea reperit, mox eijcere tentet: etiamſi attractione nulla adiuuetur. Hinc

Quomodo odore quædam ſolo aluum turbent.

etiam

etiam patet, cur quidam à certis cibis, quibus pleriq; alij iucundiſſimè vtuntur, validiſſimè purgentur. Neq;, puto, facultatē habent iſtam tractricē in ſe abſconditā: quæ tunc prodeat ſuasq; vires exerat, cùm tales eos ſumunt: tunc autem altè dormitet, cùm alij eoſdem vſurpant. Cauſa talis eſt. Si tales cibi hanc tractricem facultatem, comparatione quorundam haberent, non poſſent principio trahere, mox verò nihil trahere: ſed alere. At, qui tales prius non erant, cùm primum eos faſtidire aliquis cœpit, tales fiunt: & qui tales erant, cùm eos faſtidire deſinunt, quibus abominabiles paulò antè viſi ſunt, tales non ſunt amplius. Cur ergo, dices tam ſtrenuè commouent exagitantq; corpus? Quoniam eiuſcemodi cibi cùm vel natura, vel propter accidens aliquibus redditi ſunt odioſi, quotiēs ſumuntur à ſcientibus, atq; intellectus noxios adeoq; pellendos eſſe iudicat, paret appetitus, eoſq; totis à ſe viribus depellit. Quippe certo certius eſt, ſumi aliquando tales cibos ab ignorantibus, eoſdemq; ſic nō lædi: quos, ſi quidem ſcientes ediſſent, retinere non potuiſſent. Per iocum vidi carnes felium, & vulpium, atq; etiam luporum aliquibus proponi: & quoſdam illorum, vbi reſciuiſſent, grauiter ab eiſdem fuiſſe purgatos. Qui natura magis quàm opinione certos cibos odio habent, illi ſiue ſcientes ſiue neſcientes comederint, ab eis ſemper ita ferè afficiuntur, quemadmodum affici tum ipſi tum alij ſolent, cùm fœdi odoris medicamenta deuorarunt. Iam quia cogitare aliquis poterat virtutem tractricem in illis cibis eſſe, ſi quidem talibus compararentur, qui illos ferre nequeunt, illos conſiderandos propoſui, qui talibus aliquando citra noxam vſi ſunt: poſtea autem non amplius vſurpare edereq; potuerūt. In præſentia enim illam ſententiam non ſtatui operoſius confutare: vtpote quam ſciam nulli docto probari. Non enim quic-

Cibi ijdem non mutata natura aliquos nūc purgant, mox non purgāt amplius.

Ludus aulicorum.

Non quicquid alienũ eſt, trahere certum humorem poteſt.

quid alienum eſt, ſtatim vim certi alicuius humoris attrahendi nactum fuit. Scio ego exempla (pauci puto reperientur, qui non ſimilia poſſint recitare) certorum hominum, qui faſtidire aliquos cibos ideo cœperunt, quod ſæpè eos coacti ſunt contra ſuam voluntatem edere. Hi cùm principio non inuiti eos ederent, poſtea edere non facile vnquam potuerunt ſcientes, quin vel reuomere cogerentur vel aluo citata vacuarentur. E diuerſo vidi, qui ex ouillarum carnium eſu per vomitum & per aluum periculoſè purgarentur: idque non ſemel tantum ſed ſæpius accidiſſe diuerſis memini & ſcio. At iidem vbi in militia præ inopia edere cogerentur, ſine incommodo poſtea ederunt: quemadmodum alios citra noxam à principio ediſſe conſtat. Nullus, puto, ſic cenſebit concludetq;: ex ingratis redditi ſunt grati, & contra, ex gratis redditi ſunt ingrati: Ergo virtutem tractricem certi humoris vel adepti ſunt: vel, cùm poſſediſſent, amiſerunt. Poſſunt enim ingrata nobis grata fieri propter conſuetudinem & ſocietatem ſiue crebrum vſum: quod nonnullis accidiſſe ſcio. At naturam illam ſuam mutare, nouamq; induere non poſſunt. Imò tunc, quia corpori & humoribus ſunt ſimillimi, purgare nullo modo debent. Etenim cum longo tempore certo aliquo cibo veſcuntur homines, ideoq; faſtidire eum incipiunt, certũ eſt tum humores maxima ſui parte inde genitos, tum partes inde nutritas fuiſſe. Quamobrem fruſtra hic ſtudeat quis occultam fingere poteſtatē tractricem: dum conſtat non ob hanc cauſam talia purgare, ſed ob antedictam: nempè quod natura ab iis abhorret. Quomodo autem huiuſmodi abſq; calore mordaci & pungente expultricem virtutem laceſſant & prouocent, minus fortaſſe explicatè dici poterit. Attamen hic etiam modum, ſi non particulatim & planè, ſaltem generatim

Quæ propter longũ vſum ingrata ſunt facta, purgare minus debent alijs.

Quomodo pungente calore deſtituta purgent.

&

& obſcurè intelligimus. In eo poſitus eſt, quod natu-
ra aliena ſibi reijcit: amica amplexatur. Apparet hoc in
pharmacis, ex quorum conſpectu & odore, cùm præ-
ſertim haurienda nobis ſcimus, toti concutimur, pri-
uſquam ea deguſtauerimus. Et cùm ventriculus ea re-
cepit, mox reijcere à ſe eadem totis viribus plerun-
que tentat: aliquando nobis etiam fruſtra repugnan-
tibus excutit. Non hic eſt opus mordaci qualitate.
Quod in alijs præſtat qualitas pungens & exſtimulans,
hoc efficit in his inimica naturæ qualitas: quæ hor-
rorem nobis parit, antequam periculum eius in gu-
ſtu factum fuerit. Neq; impedit quicquam, puto, vt
inimica qualitas conſuetudine quadam amica red-
datur: ſi præſertim vtilem ſuccum habeat copioſum
vnà ſecum permiſtum: quandoquidem venenis aſſue-
factos quoſdam legimus. Ratio eadem eſt in alijs quæ
rarò accidunt. Ad extremum addere & hoc volumus,
vix ullum poſſe problema ex iſta tractione pharma-
corum pendens, proponi, quod non commodius ex
noſtra ſententia quàm illorum, qui cæcam iſtam
tractionem defendunt, explicetur. Quippe partim
ex dictis, partim ex dicendis reſponſio ad omnia pa-
tet: de quibus contendere authores animaduerti. Ta-

Ex noſtra quàm Gal. ſententia facilius ſoluũtur proble- omnia de purgantibus.

lia ſunt hæc, vt, cùm quæritur, cur pharmaca pur- 1
gantia nonnunquam antè purgationem vertiginem,
animi deliquium, tormina, &c. efficiant? cur pur-
gatione procedente deſinant eadem hæc acciden-
tia? cur quædam etiam viſa ſolum tantopere pur 2
gent? cur non omnia totum corpus purgent? cur quæ- 3
dam in alimentum vertantur? cur per aluum & vo- 4
mitum ſemper ferè purgent, cum natura ſæpè per 5
ſudores, & ſanguinis ex naribus effluxum, ſeipſam 6
exoneret? cur in mortuo corpore, quamuis calefiant 7
plurimum nihil expurgent? cur exiguum & debi- 8

Problemata de purgantibus.

le pharmacum aliquando maximam humorũ copiam educat? cur quæ odoramur ſolùm, aut vmbilico imponuntur, per aluum vacuent? cur pharmaci quantitas aucta quemlibet humorẽ ſubducat? & quæ hiſce ſunt

Auerroes refellitur. ſimilia. Quàm ſit futilis Auerrois reſponſio, quam ad poſtremam interrogationem in 5. coll. cap. 21. adfert, poterit vnuſquiſq; videre ac intelligere, qui cum iudicio hæc legerit. Equidem ne Galenus quidem, vt ſupra de nimia purgatione declaratum fuit, cauſas horum in tractione illa nobis ignota quærat. Quocirca probabilior & veritati magis conſentanea modis omnibus noſtra eſt ſententia, quàm latentem illam potentiam

Cur venena non purgent. tractricem defendentium opinio. Interrogare hic aliquis poſſet, qui fiat, quod nec venena, nec alia incoctilia pharmaca purgent, ſi quidem naturæ aduerſantia ponantur purgare? Reſpondeo primùm ex venenis multa purgare, præſertim mitiora: & quæ non ſtatim in venas penetrant. Quædam enim vel propter partium tenuitatem: vel quia benigni aliquid habent coniunctum: vel ob aliam cauſam, celeriter per venas vltra hepar ad cor aut cerebrum vſque adſcendunt. Reliqua vel aluum mouent: aut vomitum cient: vel vrinas prouocant: vel ſudores proliciunt. Quædam ea ſunt malignitate prædita, vt partium, quas contingunt, calorem ſtatim exſtinguant: ac veluti ſtrangulent. Hæc nemo mirabitur non purgare. Ratio conſimilis eſt ferè illorũ, quæ celeriter permeant: niſi quod hæc talia videntur à tota ſubſtantia non tam ventriculo aduerſari, quàm cordi aut cerebro inimica eſſe. Etſi ergo partibus omnibus nocere poſſint, minor tamen eſt noxa, quam ventriculo creant, quàm vt inde multum perturbetur. In cauſa eſt diuerſa partium

Cur vna pars quàm aliæ magis à veneno patiatur? temperies: propter quam vnaquælibet aptior eſt pati ab hac re quapiam, quàm ab alia quauis. Sicut enim diffe-

differunt ſubſtantia & temperie, ita læduntur ſingulæ à reb. quibuſlibet facilius aut difficilius. Ita rabioſi canis ſaliua minus carnes offendit, quàm cerebrũ. Ita plurima venena cordi magis, quàm ventriculo pernicioſa exſiſtunt. Sic Antimonij vitrum ori ventriculi inimiciſſimum exſiſtens, in venas raptum & per corpus diſtributũ imbecillius ac leuius partes reliquas laceſſit ac vellicat. Sic veratrum album nigro magis vomitum citat: quia ori ventriculi inimicitius eſt nigro. Conſentit his, quæ diximus, rerum magiſtra experientia. Etenim venena plurima odore & ſapore nos minus offendunt pleriſq; purgantibus: quorum odor ſolus facit, vt totum aliquando corpus concutiatur & horreſcat. In opio teter & viroſus odor cum amaritudine & acrimonia purgatricis potentiæ ſignum exſiſtunt. Quod non purgat, duo mihi videntur in cauſſa eſſe. Vnum eſt vis ſtupefaciendi: quæ vt ne ſentiatur mordicatio efficit: alterum modica eius, quæ exhibetur, quãtitas. Hic accedit, quod plerunque alijs multis vim eius hebetantibus miſcetur. Rurſus hic videmus, quàm prudenter Ariſtoteles cauſas purgationis in ἀπεψίαν & δυσωδίαν retulerit. Ergo vt tandem quæſtioni huic finem imponamus, cùm Galenus ſuæ ſententiæ de tractione argumentum nullum firmum proferre, neq; exemplum in tota natura ſimile oſtendere potuerit: Naturales & ſpontaneæ naturæ excretiones, ad quarum ſimilitudinem artificiales fiunt, omnes aliter excitentur. Superpurgationes quoque à ſola medicamenti acrimonia mordente & ſtimulante, aut certè ab hac præcipuè naſcantur: cibi & potus ſiue natura ſiue ex accidente nauſeabundi abſque omni tractione valide purgent quoſdam: Galenus etiã non aliter eas fieri à medicamentis aliquando docuerit: Res ipſa demonſtret, multa abſque tractione medicamẽta ſic purgare: vt hic Galenus docuit. Et exemplo

Antimoniũ ori ventriculi inimiciſſimum.

Opium cur nõ purgat?

Epilogus.

vomitus & purgationum aliarum moueamur, Naturã abſq; tractiõe corpus à noxijs repurgare poſſe: Veteres trahendi iſtam cæcam poteſtatem ignorauerint: Denique cùm noſtra ſententia cum experientia magis conſonet, quàm aduerſa: non vereor dicere, videri mihi hanc, quam defendo, opinionem, veriorem Galeni ſententia de vi tractrice. Quod ſi rationes cognouero aliquando euidentes & firmas, quibus ea certius comprobetur, libenter ſententiam mutabo. Te etiam atq; etiã hortor, vt re diligenter examinata prius, id demũ ſequaris, quod ratio ſequendum tibi perſuaſerit.

QVAESTIO TERTIA.

NVnc iam tempus eſt, vt ad tertiam quæſtionẽ accedamus. Ea talis erat: An ex pharmacis purgantibus, alia ſolam bilem flauam, vel atram, alia ſolam pituitam ex corpore educerent? Quid Gal. hic ſenſerit, imò poſt eum Medici propè omnes, notiſſimum eſt. Profectò non parum me à propoſito exponendi cogitationes meas iſte cõſenſus abſterruit antehac ſemper: & nunc etiam abſterret. Veruntamen quia te ſpero id eſſe facturum, quod ego me feciſſe adhuc de principio dixi, facilius mihi perſuaderi patior, vt, quid putem, declarem. Sic enim faciens errare in agendo non poteris, vt maximè in ſentiendo errare te demõſtretur. Quippe ſi rectè ſentio, non ago quicquam contra id, quod ſentio: ſin perperam res iſtas intelligo, in agendo tamen nequaquam à communi via declino. Ergo vt ad rem ipſam deſcendam, ſi vera ſunt, quæ hucuſq; diſputauimus in duabus præcedentibus quæſtionibus, haud erit huius propoſitæ rei explicatio difficilis. In prima quæſtione hoc demonſtratum fuit,

Quid in prima quæſtione probatum.

medica-

medicamentorum purgantium aliqua per notam purgare qualitatem: nempe per mordacem & ſtimulantē caliditatem virtutem expultricem excitantē. Alia quædam reperiri diximus, quæ non caliditate hoc efficere, ſed ingrata naturæ qualitate (nomine certo carente) idem præſtare videantur. Hanc ſi quis occultam vellet vocare, non repugnaturos nos eſſe oſtendimus. Quanquam non ſit nobis omni ex parte ignota ea qualitas, quam ſenſus noſtri, generatim licet atq; obſcurè, adeſſe docent. Proinde cũ guſtus & odoratus ſępe nos doceãt, quæ aduerſa vel amica nobis ſint: nec tamen exactè nobis declarẽt, quatenus nobis aduerſa ſint: medium eam qualitatẽ locum inter omninò ignota & planè cognita obtinere putamus. Hoc certè euidentiſſimis argumẽtis & exemplis planum fecimus, purgatricem iſtam qualitatem non in formæ ſubſtantialis eſſentia, ſed in proximæ materiæ ac temperamenti proprietate cõſiſtere. Et hanc ſolam cùm Galenus agnouerit in medica materia, per ſubſtantiã totã nihil aliud intelligere ipſum potuiſſe dictũ fuit. Apertè quoq; faſſus eſt, nõnulla ex his probabili cõiectura vel ſuſpicione cognoſci poſſe. Iam in altera deinceps quæſtione, nõ trahendo, ſed turbãdo, purgationes effici oſtendimus rationibus atq; exemplis multis. Atq; tractionis illius Galenicæ, neq; argumentũ firmũ, neq; exemplum congruens proponi in medium poſſe, argumento illud fuerit, quod neq; Galenus, neq; alÿ poſt eũ, licet ſæpe & multũ tentatũ hoc ſit, inuenire adhuc vllum potuerũt. Quocirca ſi prius dicta cõſiſtũt, efficitur neceſſariò medicamenta nõ trahere certũ aliquẽ humorem ex corpore, ſed promiſcuè quemuis: modò ad expulſionẽ ſit idoneus. Etenim nõ pharmacũ, ſed natura ab eo excitata expellit. Expellere autẽ hęc, incitata cũ eſt, noxia ſolet, nõ vtilia: niſi cũ immoderatè agit: vel cũ vtilia cum inutilib. & excrementis permiſta ſunt.

Quid in ſecunda oſtẽſum.

Pharmaca non trahũt certum humorem.

Natura in ſpontaneis vacuationibus ſemper expellit humores peccantes, quicunque illi ſint.

Perfacile ex hac quęſtiõe ſe expediet, quiſquis nõ ignorat naturam, id eſt, facultatem, quæ corpus noſtrum gubernat in diarrhœis, in criſibus, & vacuationibus alijs ſponte factis, non vnum & eundem ſemper humorem profundere: ſed modò bilem flauam, modò atram, alio tempore pituitam, nonnunquam ſeroſos humores euacuare. Omni enim tempore, cùm valet, ac impedita nõ eſt, id extra corpus eijcit, quod corpori moleſtiam parit: vtilia autem retinet. Cùm hæc etiam extrudit, incitata fuit vehementius: à quacunque tandem cauſa irritata putetur. Quod ſi à nullo pharmaco impulſa hoc ſponte ſua facit, quis dubitare poteſt, quin à pharmaco prouocata & ſtimulata idem faciat? Ergo tempore quouis, cùm vel ab interna vel externa cauſa, vel à pharmaco laceſſitur & ſuſcitatur, hoc depellere nititur, à quo læditur. Quo tempore humores, quicunq; moueri poſſunt, & à retentrice virtute non retinentur, magno conatu, pro irritantis cauſæ modo & viribus, deturbare, extraq; corpus eijcere conatur. Hinc pendet ratio ferè omniũ, quæ hic rectè quæri poſſunt. Addendum tamen prædictis eſt, quædam magis prodeſſe vno tempore quàm alio: magiſq; conuenire in vnius humoris redundantia quàm alterius. Etenim cùm aqua educenda eſt, aut craſſa pituita, non ſufficit illa exhibuiſſe, quibus bilis fortè educatur. At hoc non inde accidit, quia certum humorem ſingula purgent: eumq; trahant ad ſe propter eſſentiarum ſimilitudinem: ſed quia magis minuſq; ſtimulare naturam, & ad excretionem quaſi cogere poſſunt. Quoniam nonnulla excrementa facilè pellit: aliqua non niſi magno conatu exturbat. Velim te legere, quæ de hac ipſa re ſcripſit D. Guilielmus Puteanus Medicus Gratianopolitanus libro, de medicamentorũ purgant. facult. 2. cap. penultimo: vbi multa rectè monet huc ſpectantia. Quod ſi iam interroges, quî fiat, quod hydropico

Purgãtium alia conueniũt magis, dũ bilis peccat, alia dũ pituita redũdat, etc.

D. Guilielmus Puteanus, Medicus Gratianopolitanus.

hydropico medicamentum cholagogũ exhibitum, bilem ſatis multã educat, aquãm verò modicam: at ſi eidẽ aquam purgans medicamentũ exhibeatur, aqua copioſa dejiciatur, bilis modica omninò? ex prædictis facilè reſpondebimus. Ideo medicamentum bilem purgans, aquam nõ multam purgat, bilem nihilominus educit ſatis multã: quia quæ bilem purgant ſolam, minimè ſunt fortia. Si vel leuiter irritent potentiam expultricem, expellit ea bilem, quæ in inteſtinis & circa hepar collecta eſt: quoniam & leuis, tenuis, atq; mobilis eſt: ſuaq; ſponte quotidie deſcẽdere per inteſtina ſolet. Vt aquam expellat, maiorib. ei viribus eſt opus: ideoq; ſtimulari eam validius oportet: quoniã nec in meatibus illis continetur vniuerſa: nec aſſueuit natura per ea loca aquã depellere. Rectè ergo Galenus lib. 14. Meth. cap. 17. Bilem flauã facilè vacuari, lentam verò craſſamq; pituitã & atram bilẽ difficilius expurgari aſſeruit. Verba eius hæc ſunt: Ἐπὶ μὲν οὖν τῆς ὠχρᾶς χολῆς αἱ κενώσεις ἑτοιμόταται. τὸ δὲ φλέγμα, καὶ μάλιστα ὅσον αὐτοῦ παχυτερόν τε καὶ γλίσχρον ἐστὶν, (ὡσαύτως δὲ καὶ ἡ μέλαινα χολὴ) δυσκόλως ἐκκενοῦται. Quæ ergo aquam multam purgant, bilem quoq; ſimul aquæ permiſtam purgant. Quæ ſi paucior videtur eſſe, ex eo contingit, quod non ſeorſim excernitur, ſed per copioſam aquam diſperſa fuit. At quæ bilem vacuant, aquam etiam vacuant quidem, ſed illam ſolam, quæ in locis & meatibus idoneis continetur. Hanc autẽ vacuant, quia expurgatu facilis eſt: & vnà cum bile excidit: Sic etiam non purgant mox craſſam lentamq; pituitã, quæ bilem purgant, niſi prius diligẽter ea ſit inciſa & abſterſa. Vnde ratio patet, cur, quæ tum aquam tum pituitam craſſam detrahunt, aut vehemẽter ſint corpori inimica: aut certè valde ſimul calida & mordacia. Ego ingenuè fateor, me nullum vnquam medicamentum ſtrenuè purgans vidiſſe cuiquam exhibitum, quod non liquidiſſi-

Cur bilem purgãs nõ educat aquam.

Aquam vacuantia bilem quoq; expurgãt.

Cur aquã educentia valde acria eſſe oporteat.

maſ faceret deiectiones. Leuia & parum vel ingratitudinis vel caloris obtinētia, plerunq; ſolidiora detrahunt: illa ſcilicet quæ in inteſtinis aut eis vicinis maximè partib. aſſeruātur: niſi corpus omninò vitioſis humorib. ad purgationē idoneis plenum ſit. Tūc enim imbecilla etiam, multa & aquoſa detrahunt. Quæ nam eſt huius accidentis cauſa? Nulla ſanè alia, quàm quod validiora medicamenta naturæ ſunt adeò moleſta, vt eam non viſitata ſolum excrementa cum bile flaua, ſed & aqueas partes exigere cogant. Equidem nullum vnquā vidi purgatum (vno ſolo excepto: qui epoto medicamento bilem ac pituitam purgante, nigerrima deiecit. Sed facilè eſt videre, cur nulla hic bilis apparuerit: quantumuis non pauca adeſſet.) cui cum cæteris humoribus bilis plurima non ſimul excreta exactaq; fuerit. Etenim vt purgantia omnia ſtercus educunt, quia in inteſtinis hæret, ſic & bilem quoq; vacuant: tum quia vacuari commodè poteſt, tum quia in inteſtina plerunq; confluxit: aut à natura excitata facilè eodē depellitur. Fidem huic rei faciunt quæcunq; in ægris apparent. Datam ſæpe ab aliïs, (& à me quoq;) Mannam ſolam in iure cicerum diſſolutam, aliquando aquā copioſiſſimam bile tinctā, interdū nigerrima detraxiſſe recordor. Memini ſæpiſſimè nigrū elleborū in tumore ſplenis nihil aliud, quàm lentam pituitam flauam eduxiſſe, atq; ægros inde belle habere cæpiſſe. Vt ſemel dicam, quiſquis obſeruare iſta volet, ſicut ego per multos annos ſummo ſtudio obſeruaui, (modò caueat, ne à tinctura ſiue colore, quem aliquando excrementa propter exhibiti pharmaci permiſtionem nanciſcūtur, decipiatur) rem ita habere. vt diximus, comperiet. Non nego interim partem pharmaci per venas meſenterij penetrare aliquouſq;, & humores qui ibi ſunt incidere, ſeparare, extergere, colliquare, deniq; à natura repelli ad inteſtina, vnà cum humoribus

Pharmaca lenia curſe per multam aquam vacuent.

Omnia purgātia bilem exigunt.

Purgantia quædam venas ſubeūt.

colliquatis.

colliquatis & exterſis: quos loco ſuo mouere aliâs natura fortè nō potuiſſet. Quod ſi in hac re diſcrimen pharmacorum, & præterea cauſam, cur nō omnia quemuis ſemper humorem purgent, quærendam aliquis putet, cum eo non valde contenderim. Quāquam video tam breui ea tempore poſtquam ſumpta ſunt, aluum turbare, vt nihil hic operæ precij facere potuiſſe videātur. Negare interim non volo probabilitatem habere opinionem modo dictam. Equidē purgantia calefaciendi poteſtatem cuncta obtinere cōtendit Galenus. Quo fit, vt credibile ſit hæc ipſa efficere poſſe, quod efficere ab his dicuntur. Nec mirū videri debet, quædā pharmaca humores vnos ab alijs diuidere ac ſeparare vi facultatis ſecretricis ſeu animæ: cùm aqua aurificum, quam ab efficacitate ſua Fortem appellant, argētum ab auro nullius ope animæ ſecernat: cuius euentus cauſam in epiſtola ſeu tractatu de abditis pharmacorum viribus expoſui. At verò obſtare videtur huic ſentētiæ, quod pars maxima purgantis pharmaci in ventriculo atq; inteſtinis remanet: atq; cum humoribus ex venis in ea influētibus eluitur. Galeni ſententiam hanc fuiſſe neſcire nullus poteſt. Quid cæteri ſenſerint, non eſt obſcurum. Certè in hac re magnus eſt, ac ſemper fuit, doctorum conſenſus. In tractatu nuper nominato copioſè admodum hoc ipſum demonſtraui ex ipſa rerum experientia. Sanè pharmacorum quicquid per venas ad hepar penetrat, per vrinæ vias potius vacuatur, quàm retrò ad inteſtina repellatur. Huc & illa accedunt, quorum aliquoties facta fuit mentio à nobis, quod nonnunquam viſa ſolum purgant: quod nominata tantum ventrem turbant: quod odore duntaxat eorū percepto vacuant. Poſtremò etiam, quod cibi ac potus nonnulli, qui vim colliquandi nullam habent, non minus ſtrenuè purgant. Haud ſcio etiam, quomodo poteſtas alicuius

Aurificum aqua aurū ab argento ſeparat.

Pharmaca nō purgāt colliquefaciendo humores.

medicamenti in catapotia cõformati, dum in manibus ſolum geſtatur,in venas totumq; corpus ſubire,& colliquare humores ibi contentos valeat. Quocirca tutior ac verior hæc mihi viſa adhuc ſententia eſt, quæ virtuti excretrici totam hanc actionẽ præcipuè adſcribit: pharmacis autẽ irritandi ferè ſolum facultatẽ, qualiſcunq; ea tandem cogitetur eſſe, tribuit. Attamen negari non poſſe puto, quin aliquando purgationes plurimum ſic adiuuentur. Porrò non deponere naturam excrementa alia ad ventrẽ atq; inteſtina, cùm exagitatur à pharmaco, quàm quæ redundant, (quicquid tandem trahere pharmacum fingatur) partim ex ſupra declaratis, partim ex ſanorũ purgationibus apparet. Etenim rectè ab Hippoc. 2. Aphoriſ. 36. & 37. affirmatum eſt, ſanos corporaq; pura habentes, difficulter purgari. Cauſa, meo quidem iudicio, non ea eſt, quam vulgò adferri video: quia videlicet medicamentum, non reperiens humorem familiarem trahendum, carnes liquet ac tabefaciat: & ſic trahendum humorem eliciat. Videtur hæc mihi ſententia omninò abſurda. Primum quia falſum eſt, in ſanis & puris corporibus non inueniri ſatis multum bilis, (exempli gratia) quæ à pharmaco non ſemel tãtum, ſed ſæpius exhibito, vacuetur. Multò rectius Hippoc. lib. de nat. humana, bilem vtramq;, pituitam, & ſanguinem, in homine omni tempore, loco, ætate inueniri aſſeuerauit. Quod ſi eſt verum, vt certè eſt veriſſimũ, falſum eſſe oportet, quod dicitur, pharmacum bilem purgans aliquo tempore non inuenire quod vacuet: atq; ob id carnes liquefacere conari: vt proprium humorem, ſicut Gal. loquitur, inueniat. Quis enim eſt adeò imperitus rerũ omniũ Philoſophię candidatus, qui neſciat, rẽ nullã perfectè miſtã in idẽ illud reſolui poſſe, ex quo cõcreuit. De vera generatione loquor: in qua materiæ ſubſtantialis fit tranſmutatio: vt cùm ex ouo pullus fit, aut

Cur ſanorũ purgationes difficiles.

Purgantia nõ liquefaciunt carnes, vt ex eis bilẽ trabant.

Generationes perfectorum miſtorum, nõ retrorſum, ſed prorſum eunt.

ex ſanguine caro. Quàm non poteſt ex corrupto pullo ouum, ex quo genitus fuit, exſpectari, tam non debet ex liquefacta carne bilis aut ſanguis, (ex quibus tranſmutatis generata fuit,) ſperari. Quo fit, vt falſa pariter & inutilis ſit hæc ratio. His adde, quod bilis plurimum generatur, etiam in optimè cõſtituto corpore: & quidem excrementitiæ. Quod ſi tanta non gignitur, quanta excitando ſufficiat morbo, ſed tanta ſolum, quanta commodè à natura benè valente expelli poſſit, ex eo non ſequitur, pharmacum bilem, quam expurget, nullam inuenire. Equidem certo & frequente experimento edoctus affirmo, pharmaca chologoga ſanis exhibita, qui naturaliter multum bilis colligerent, & excrementa ſic ſatis tincta eo humore haberent, plus aliquando pituitæ, quàm bilis, non ſine labore tamen, eduxiſſe. Deinde ſi propter familiaritatẽ bilẽ ad ſe pertrahit pharmacũ aliquod, cur in carne eam quærit, vbi nulla reperitur? Tam non eſt enim in carne bilis actu, ſicut iam iam expoſui, quàm non eſt in ſanguine, panis, pomum, caro, vinum, &c. actu. Non enim ex humoribus caro gignitur, priuſquam toti ſint permutati, & priore ſua forma deperdita nouam (carnis ſcilicet: non bilis) induerint: quemadmodum panis non antè fit ſanguis, quàm panis formam naturamq; amiſerit. Siquidem in ſanguine eam quærere aliquis dicatur, tolerabile ſit futurũ: vt cui permiſceri bilis ſoleat: & ex quo calefacto gigni poſſit. Atqui tunc non multum exagitabitur corpus, etiamſi ex ſanguine generare eam putetur. Sæpè calor hoc facit ſine vlla corporis perturbatione. Quæſo te, quid differt iſta ſententia ab antiquorum opinione, quam eis Galenus adſcribit de pharmacorum purgatione? Illi ex ſanguine humores generari à pharmaco aiunt, hic ex carne liquata elici aſſerit. An non hic eam generari cum in carne actu non ſit, imò cum ne mate-

Bilem educentia ſæpè plus pituitæ euacuãt.

In carne nõ eſt bilis actu.

Pleriq; neſcientes idẽ ſentiunt de purgantib. cum veteribus quibuſdam.

ria quidem apta ſit, ex qua vel bilis vel pituita generetur, oportet? Coctio non retrorſum, ſeu prorſum contendit. Vnde ex ſanguine bilis: at non contra, ex bile ſanguis generatur. Neq; ex carne bilem naſci oportet, cùm corrumpitur: Profectò ſiquidem caro etiã bilis idonea eſſet materia, ex ea tamen concocta potius quàm colliquata & corrupta naſceret. Taceo quod generari eam nõ ſit neceſſe: cũ ex ſanguine eam educi dicimus. Fortè hoc ipſum voluerunt antiquiores illi, eos quaſi generari, dum à pharmaco irritata natura ex ſanguinis maſſa eos ſegregat expellitq;. Haud video etiã quomodo defendi hoc poſſit, propter inſitam totius ſubſtantiæ familiaritatem pharmaca quædam bilem trahere tantum: & cùm hanc non reperiant, carnem tabefacere: vt ex ea bilem eliciant, quemadmodũ retro iam demonſtrauimus. Nam plus differt, arbitror, caro à bile, quàm pituita & atra bilis ab eàdem differant. Notum eſt, quid Galen. cum in lib. de pot. natural. tum alibi frequenter de humorum diſputauerit generatione. Cur ergo carnem iſta pharmaca potius colliquent, quàm alios illos humores attrahant? Sanè exemplum huius rei nullum in natura exſtat. Magnes ferrum ad ſe attrahit: cætera metalla non mouet. Sic & pharmaca cùm non adeſt bilis, non debent carnem tabefacere: vt in ea quærant bilem, quam ibi non reperient vnquam: niſi fortè ex ea generent. Poſtremò ſatis eſt apertum, tractionem iſtam familiarium, non colliquare poſſe carnes: cum ne ventriculus quidem aut membrum aliud quodlibet trahendo colliquare partem ullam corporis poſſit. Opus eſt alteratrice virtute ad eam rem & calore. Quod ſi ergo & pharmaca exiſtimentur calore carnes colliquare, magis apparet abſurditas. Quippe ex ſententia Gal. ac præſtantium omnium Medicorum, pharmaca in ventre & inteſtinis hærentia purgant. Probauimus

Pharmaca non colliquant carnes, vt eo bilem eliciant.

Nihil trahendo poteſt colliquare.

mus

nius nos quoq; alibi rem ita habere. Ergo ventriculum & inteſtina potius tabefacient. At hæc bilis minimum retinent. Proinde alia erit cauſa quærenda, cur in ſanis purgationes tam ſint difficiles. Ea verò inuentu eſt facilis noſtram ſententiam tenentibus. Ideo enim accidit, quia pharmaca naturam excitant, vellicant, ſtimulant, & ad excretionem prouocant: ipſa autem excitata, cùm nihil habet quod expellat, vel quod expellere poſſit, peſſimè afficitur: nec eluere aut excutere mordens medicamentum ita facile poteſt. Quod ſi notatu dignam humoris vitioſi ſeu redundantis copiam in inteſtina effundere poſſet, facilius medicamentum irritans, hoc pacto elueret: atq; cum excrementis ex corpore ſubduceret. Sic enim cùm eſt excitata, viamq; ad inteſtina ſibi aperuit, reliqua excrementa eodem facilè protrudit: tunc etiam cùm pungens pharmacum depulſum eſt. Haud facile namq; in alium locum excrementa deponit, quàm in eum, in quem deponere iam incepit: ſicut in omnibus ipſius excretionibus, per quemcunque locum fiant, manifeſtè apparet. Plurimum ergo lædi naturam neceſſarium eſt, cùm à pharmaco laceſſita conatur expellere, quæ retentrix virtus tanquam vtilia & familiaria pertinaciter retinet. Non minus læditur, cùm adſunt quidem excrementa, quæ retentrix vis nequaquam retinere deſideret, ſed lentore & craſſitudine ſua excretrici facultati ita obſiſtunt, vt propelli nequeant. Hac de cauſa ſæpenumerò prorſus neceſſarium eſt, vt ante purgationem incidantur, & extergeantur. Ex quo vtilitas præcepti Hippocratici perſpicitur, quo iubemur purgãda corpora fluida facere. Quod ſi quis malit cauſam, cur alia medicamenta bilem flauam, alia nigram, alia pituitam, alia aquam vel ſerum educere videantur, ad occultam poteſtatem referre, haud me præbebo difficilem,

Vera cauſa ob quam ſani difficulter purgantur.

Cur poſt excretũ pharmacũ purgationes ſæpè pergãt.

Purgantia non vacuãt vnũ humorem magis alio abdita virtute trahentia.

modo non adſcribat potentię per electionem tractrici. Nam ſic perſuaſus ſum, purgantia abſq; hac facultate purgare, vt, niſi alias ac firmiores rationes audiā, quàm huc vſq; audire & videre mihi contigit, de ſententia dimoueri nō poſſim. Ergo ſi aliquis ſibi perſuaſerit, Mannam, exempli gratia, aquoſa & ſeroſa, Rhabarbarum bilem flauā, &c. præcipuè maximeq; ſubducere, non propter vim tractricem, ſed propter cauſam aliam quamlibet, cum eo ego non contendero. Non enim inficior pharmaca pro ſuæ temperaturæ diuerſitate diuerſè virtutem expultricem incitare ac vellicare. Interim conſtanter, quod certiſſima experientia me verum eſſe docuit aſſero, pharmacum quodlibet humores quoſuis interdum purgare. Sic Mannam aliquando bilem flauam duntaxat, nonnunquā ſeroſa, interdum etiam nigra detraxiſſe vidi. Rhabarbarū aquam hydropicorum ſubducere aſſeueranter affirmarūt Medici quidam doctiſſimi pariter & experientiſſimi. Ego ſanè exhibito huius puluere aliquoties vidi nigerrimi humoris, inſtar atramenti ſcriptorij, magnam copiam detractam fuiſſe. Idem Aloen in catapotia conformatam præſtare vidi. Sed & Elleborum vtrumq; aquoſa & mucoſa plurima, bilis flauæ minimum, eduxiſſe obſeruaui. Summa eſt, nullum vel ſimplex vel compoſitum pharmacum purgatorium exſtare noui, quod nō omnis generis humores interdum pro naturæ ſuæ viribus ſtrenuè eduxerit.

Quoduis pharmacū humores quoslibet interdū detrahit.

Quæ ſanè res fecit, vt minus tribuere auſus fuerim abditæ illi poteſtati: quam tamen ſi quis obtrudere nobis velit, recepturi potius ſimus, quàm vt cum quoquam ob eam rem litigemus. Gradus porrò (vt hoc etiam vice auctarij addam) pharmacorum abſtruſa & ignota vi corpus noſtrum purgantiū tres conſtituere poſſumus.

Purgantiū virtute latente tres ſunt ordines ſeu claſſes.

Ordo. 1. In primo ea numeramus, quæ benedicta vulgò nominantur: vt ſunt Rhabarbarum, Manna, Caſſia, Agaricus,

Sena,

Sena,turpetum,radix Mechioacam,roſarum ſuccus,flores prunorum ſylueſtrium, perſicorum, ceraſorum: & ſimilia. Benedicta appellantur, quia abſq; periculo & citra vehementem agitationē atq; noxam blandè purgant.In cauſa eſt, quod vel benigni ſucci aliquid in ſe cōtinent: vel aliàs naturæ non ſunt adeò inimica: vel per admiſtionem partium aliarum vis purgantium hebetatur ac retunditur. Blandius quoq; ob id mouent, quod calore fundente,pūgente,aperiente,carent. Quę namq; cum facultate propria purgante coniunctum habent acrem calorem validius agunt.Hāc ob cauſam Medici, quoties magis ſubducere volūt,acria,vt zingiber,eis permiſcent.Quædam ex his celerius exeunt propter lubricitatem,quam in ſe habent:atq; hac ratione leuius purgant. In ſecundo ordine colloco veterib.vſurpata pharmaca:quæ nōnunquā tormina,vertiginē,& animi deliquiū creant.Talia ſunt ſcammoneæ ſuccus, elleborus, tithymalli,colocynthis,elaterium, ſemē lathyridum: & conſimilia. Hæc propter contrarias cauſas validiſſimè turbant:& non ſine labore & periculo purgant. In tertia claſſe prorſus pernicioſa pono:qualia ferè ſunt chemica: vt pręcipitatum,ſublimatum,antimonÿ vitrum. Etenim in quantitate minima ſic fatigant hominē ac vires deÿciūt,vt in magno diſcrimine vitæ hęreant pleriq; omnes, qui eis vtūtur.Ego ſanè plurimos ab his necatos certiſſimè ſcio. Nec ipſi horū authores,in quibus eſt plus cādoris & humani affectus (Nam pars maxima vel propter impietatem non mouentur hominū mortibus: vel ob ſummā ruditatem cauſſas euentuum non intelligunt) id inficiantur. Falluntur hi nihilominus, dum vi ignium ſe malignitatem eximere putant. Inducunt ergo antimonio vocato (exempli gratia) tantam tenuitatem, vt in ventrem receptum nullo ferè tempore hæreat: ſed mox in corporis habitū diſtribuatur: ac

Benedicta cur uocantur quædā ex purgātibus.

Ordo 2.

Ordo 3.

Pharmaca chemica ui ignis non fiunt tutiora, ſed perničioſiora.

INDEX COPIOSVS RERVM IN VTRAQVE DISPVtatione memorabilium.

A

Abſtemiorum ratio redditur 27
abſtractæ ſubſtantiæ 32
accidentia quædam materiæ 16
acria ciere vrinas 136
actionem fieri per contactum 102
actionum principia quæ ſint 25
adamas quomodo frangatur 79
adſtrictio in roborantibus 2
adſtringentia medicamenta 51. non roborare 98
adſtringentium vſus 98
æruginis vis quomodo retundatur 16
agaricū obuiam quamuis pituitam detrahere 145
agaricū parum tutè ſumi niſi in trociſcos redactum 167
alaudæ vires 80
Alberti Magni ineptiæ 94
alexipharmaca 52
alexipharmacorum vſus 54
alexiteria 52.53
alexiteria medio ſe modo habere 53
alimentorum duo genera 84
alimentorum natura 58
alimenta & medicamenta quomodo purgent 162
alimēta medicamētoſa qualia ſint 46
Aloe quid detrahat 192
Aloe quando perdat purgatricem facultatem 9
aloe lotum non purgat 11
aloes vis purgatrix in tota ſubſtātia 48
amica vni parti non eſſe inimica alijs 75
anatis natura 24
anatis viuæ virtus 43
anima mundi 32
animorum eſſe omnia plena 40
animalia cur non tam dura vt metalla 128
animalium occultæ vires 24
anſer recrementis nucum iuglandiū paſtus 152
antimonij violentia 171
antimonij vires 121. eiuſdemq́; præparatio ibid.
antimonij vitrum eſſe venenatū 129
antimoniū participat hydrargyrum 122
antimonium cui parti maxime noceat 181
antimonij fructus in peſte 124
antipathiæ rerum 55
Antonius Schneberger Medicus 123
araneis purgari auiculas 127
arbores præparare vt purgent 39
de Appenſis medicamentis 80
appetitum parere intellectui in imaginatione 172
aqua fortis aurificum 187
aqua frigida remedium febrium 173
aquam purgantia qualia ſint 185

B 2

aqua vitæ 28
arbores facere purgatorias 152
Archigenis dogma de antipathia rerum 55
argentum ab auro ſeparare 187
argenti viui vſus 120
Ariſtoteles mundum ponit æternum 38
Ariſtotelis ſententia de diureticis 155
de Formarum ortu 32
de Occultis rerum proprietatibus. 4.87
de Purgantibus 174
Ariſtotelis ſententia refellitur de purgantibus 100
Ariſtotelis dicti explicatio in libro generatione 19
de Ariſtotelicorum ſententia de formarum ortu 32
artifex & empiricus diſtinguuntur 85
arthritis mobilis 117
arthritidis remedium 91
arthritica qualia ſint 120
aſtra num conferant ad conſeruationem formarum 35
aſtrorum munus quod ſit 35
aſtrologorum opinio de formis 7
aſtrologi impugnantur 32
atram bilem non facile purgari 185
audita ſæpe credi priuſquam explorentur 94
Auerroes nõ perſuadetur ab Ariſtotele 38
Auerroes refellitur 180.
Auerroes de materiæ accidentibus 16
Auguſtini dictum de creatione 34
Auicennæ ſententia de formarum ortu 31
Auicennæ ſententia de temperie lactis 135
auiculas quaſdam araneis purgari 127
aurigæ cuiuſdam medicina 118
aurũ cur ab igne corrumpi nequeat 136
aurum purgari ſtibio 125
authoritates rationibus deprimi 139
axioma philoſophicum de actione & paßione 69

B.

Benedicta pharmaca quæ appellentur 192
bilis quid ſit Galeno 147
bilẽ in homine ſemper reperiri 188
bilis vſus 158
à bile ſtimulante fieri excretionem 109
bilem educentia ſæpe plus pituitæ euacuare 189
bilem purgans cur non educat aquã 155
braßicam eſſe inimicam vitibus 93
bruta cibos odore & guſtu dijudicare 89

C

Cadaueris forma 134
cæca vis medicamentorum 8
calculos rumpentia medicamẽta 78. 91
calida quomodo trahant 167
calida deleteria 85
caliditas ſumma proprium ignis 20
caliditas mordax an purget 141

calor inſtrumentum fabricæ corporum 32
calorem ſeminis qualem eſſe Ariſtoteles exiſtimarit 40
calorem attrahere 149
calore pungente deſtituta etiam purgare 178
canis rabioſi ſaliua cui parti maxime noceat 181
canis ſtercus 20
canini ſtercoris vires 81
cantharidum proprietas 51
cantharides hauſtæ cur veſicam petant 74
cantharides ſua ſponte properare ad veſicam 73
cantharides nocere omnibus partibus corporis 66
cantharidum eroſio 72. 66
capitis doloris remedium 55
capræ lac purgatorium facere 19. 44
carnes animalium referre ſapores alimentorum 151
caſeum cur aliqui fugiant 30. 63
catapotia paruo pondere quomodo purgent 168
cauſſa & modus generationis morborum diſtinguitur 64
cauſſarum connexus 52
cauſſas rerum omnium eſſe ſcrutantandas 1
cauſſæ æquiuocæ & vniuocæ 36
de cauſſa continente diſputationem eſſe logicam 130
cerebra cerebris mederi 91
cerui cornu vſtum 93
ceruinus ſanguis ad quid vtilis 38
characteres num agant aliquid 81
Cholagoga ſæpe pituitæ plus euacuare 189
Cholagogum cur nõ educat aquam 185
Cholcodea Auicennæ 31
ſine cibo quoſdam vixiſſe 15
cibos methodo inueniri 69
cibos ſapore & odore deprehendi 133
cibos aliquos aluum mouere 138
cibos certos faſtidientium exempla 178
cibos nimios purgare 155
cibos ſæpe ægrotis non denegandos 172
cibi cur rarò purgent 167
cibos aliquando purgare 109
cibos largißimè & auidißime ſumptos ægrotis ſæpe remediũ fuiſſe morborum 172
ciborum diuerſitas 75
ciconiæ ſtercus 59
cicuta cibus 30
cnicus pituitæ cibus 83
coctionem non retrorſum ſed prorſum contendere 190
coctionem expectari debere in morbis 173
cœli quod officium ſit 36
cœleſtis ſpiritus 82
colicorum remedium 80
colorum varietas 30
comitialis morbi qualitas occulta 58

comitialiũ nonnulla remedia occulta 60
complexionis menſura 6
conſeruatio quid 35
conſuetudinis efficacia 16
cõſuetudine cibos ingratos reddi gratos 178
cor confirmantia qualia ſint 96
cor petere uenena 75
cordi cur maximè noceant uenena 151
corruptio nõ quæuis procedit ad primam materiam 18
coturnices purgare 20
cranij humani puluis 60
cranij humani uires 91
cranium humanum non nutrire cerebrum 92
creatio & conſeruatio quomodo diſtinguantur 33
in Criſi laborioſam eſſe purgationẽ 168
criſes in ſtatu plerunq; fieri 160
criticorum dierum cauſſæ inueſtigationem eſſe logicam 130
criticarum uacuationũ quæ ſit cauſſa 158
cucurbitæ nocent uitibus 95
cucurbitularum uſus 42
cutis uitia quomodo curanda 115

D

Deducentia medicamenta 98 99.
quando medicamentis adhibenda 116
definitionis proprietas 30
deleteria 52
deleteriorum duo genera 85
deus formarum dator 33
dei iuſſu uires occultas exiſtere 31
denunculi Platonici 36
diarrhœa laborantes quomodo purgantur 111
digeſtionum uſus quis ſit 194
dioſpoliticum Galeni 101
dioſpolitici puluerem purgare 109
diſputationis Eraſti ſumma capita 2
diſtillatarum aquarum efficacia 28
diuretica qua ratione urinas uacuent 155
dolentis partis naturam à ſe expellere noxia 116
dolor cur non ſemper purgationes efficiat 168
dolorem attrahere 149
dolorem adferentia purgare 141
dyſenteriæ cauſſa 160
in dyſenteria cur nimiæ fiunt egeſtiones 110

E

Echeneis piſcis 24
effectuum diuerſitatem quærendam eſſe in patiente 70
elementares qualitates 86
elementorum quatuor miſtiones 88
elephas terretur grunnitu ſuis 24
elleboro quoſdam aſſueuiſſe 17
elleborum purgare pituitam 192
empiricus ab artifice diſtinguitur 85
empiricorum ineptia 1
empiricorum audacia in curando 123
emulgendo nõ fieri purgationẽ 162

Hepatis

epalis functio 74
epaticum medicamentum 92
epaticorum medicamentorum eſſe duo genera 50
Epilepſiæ remedia occulta 60
epilepticorum remedia 91.92
ἐπισπαστικὰ medicamenta 52
Eraſti cauſſæ quibus ſit motus vt hūc librum ſcriberet 1
Eraſtus vtitur purgantibus cunctos humores 131
Eraſti ſententia de purgantibus 132.148
Eraſti opinio de diureticis 155
Eraſti rationes cur tractiones pharmacorum reijciat 181
eſſentia quid Galeno 7
eſſentiales potentiæ quid ſint 26
euphorbium purgare 109
excrementorum diuerſitas in animalibus 127
excretricem vim efficere purgationes, non pharmaca 188
excretiones qua ratione fiant 157
excretiones naturales abſq; tractione fieri 163
experientia & methodus diſtinguuntur 86
experientiam requiri ad perfectam notitiam ciborum 89
experientia ſola inueniri occultas proprietates 85
expultrix virtus quomodo noxia expellat 170
expultricis virtutis irritatione omnes purgationes fieri 111
expultricis & retentricis facultatis contrariæ actiones 170
expultricem virtutem excitari ſola imaginatione 142
exſolutiones in pharmacis qua ratione fiant 156

E

FAcultas corpus regens 76
facultates quaſdam habet compoſitum ratione materiæ 17
in fame fieri tractionem 159
familias quaſdam peculiares habere mores 63
à felibus cur aliqui abhorreant 61
febris ardentis remedium 173
febris putridæ putridum humorem eſſe cauſſam 130
febris diuturnæ facile remedium 138
febrium diuturnarum remediū 172
à felibus quoſdam abhorrere 30
Fernelius reprehenditur 221. vanitatis accuſatur 43
forma quid ſit 3
forma ſubſtantialis agendi principium 87
forma & temperamentum idem Galeno 46
formam eſſe temperaturam 133
formā requirere certam quantitatē 134
forma quando expellatur 27
forma viuentiū & mortuorum differt 11
formæ proprietas quæ ſit 9.10
formæ proprietatem non reperiri in alia ſpecie 20

formæ proprietatẽ non eſſe ſine forma 13

formam nõ eſſe proximam cauſſam actionum 12

formã nihil agere abſq; tẽperie 87

formam in puncto conſiſtere 17

formam in qualibet re eſſe unicã 12

forma abeunte manet proprietas 11

formam materiæ indere quid ſit 36

formarum ortus quis ſit 31

formarum dator quis ſit 33

formarum potentiam non indigere principio externo 27

formas non eſſe diuiduas 21

formas unius ſpeciei non eſſe cõtrarias 12

formas ſpeciebus non infundi à cœlo 8

formas eſſe in apta temperie 87

formatrix uirtus quid ſit 40

formatrix uirtus formarũ origo 32

frigida deleteria 85

frigidæ uſus in febribus 173

fructus purgatorij quomodo arte fiant 19

fumos medicamentorum non trahere 104

G

GAlenus quid Moſi obiecit 37

Galenus quibus nominibus appellet occultam proprietatem 3

Galeni dubitatio de anima 133

Galenus nullo argumẽto probat tractricem uim in purgantibus 154

Galeni ſententia de appenſis medicamẽtis 80. *de primo actu pharmacorum* 74. *de formarum ortu* 31. *de purgantibus* 132. *de tractione purgantium* 148.

Galeni locus de ſuperpurgationibus 162

Galeni locus 55. 58. 59. 65. 82. 88. 91. 164.

Galeni locus de roborantibus medicamentis 98

Galeni ſententia in dubium uocatur 65. *refellitur* 66

Galenum præter temperiem nullam formam agnoſcere 46

Galenum ſola aſſeueratione quædã probare 148

galeritæ uires 80

gallinarum podex 41

gallinarum carnes reddere purgatorias 152

gemmarum uires mirabiles 94

gentiles & chriſtiani diſtinguũtur 37

generari pleraq; à cauſsis uniuocis 36

generationis indicium in ſcriptura 38

generationes perfectorum miſtorũ non retrorſum ſed prorſum ire 188

generationes omniũ rerum unde cõſtent 88

Guilielmus Puteanus, Medicus 184

H

HAbitus actionem limitat 182

helleborus albus cui parti maximè noceat 181

hellebori purgatio 178

Herbas ante aſtra eſſe conditas 35
Hippocratis de purgantibus ſententia 155
hircini ſanguinis uirtus 78
hirundinis cor palpitans 42
hiſtoria anſeris recrementis nucū uglandium paſti 152
hiſtoria matronæ metuentis felē 62
hiſtoria de matrona quæ odore pharmacorum purgatur 176
Hiſtoriæ de purgatis ſolo odore purgantium 112 (123
hiſtoriæ quorūdā qui Stibio uſi ſunt
Hippocratis ſententia de purgantibus 166.167.
homo & Sol generant hominem 35
hominis robur ubi ſitum 98
hominum diuerſitas 12
humana oſſa deuorari prohibentur 92
humorem magis uiuere quàm pharmacum 149
humorem de uno mēbro in aliud decurrere 118
hydrargyri uſus 120
ὑπερκάθαρσις 108.160
ὑποχωρητικὰ quæ appellat Hippocrates 137
hyſſopum purgare 109.137

I

Ictericorum accidentia 157
Ictericos habere aluos duriores 103.133
ἰδιοσυγκρασίαι quid ſint 16.26
idiotarum medicorū audacia 123
ignis actio quomodo perficiatur 5
ignis cur aurum emundet & reliqua perdat 118
ignem in omnia obuia agere 69
imaginationis efficacia 62
incidentia qualia ſint 51
intelligentia, formarum origo 31
intelligentiæ aſſiſtentes cœlo 35
indicationem ſumi à tempore 164
indigentiam eſſe cauſſam motus 73
induidua quare inter ſe diſcrepēt 17
inimica naturæ guſtu ſæpe doceri 153
iuuantia medicamenta, eſſe ex ciborum genere 84

L

LAc mulieris uel animalis uariat pro uarietate ciborum aſſumptorum 20
lactis exemplum & compoſitio 43
lactis temperies 135
lapidem frangentia 78
lapillorum uires mirabiles 94
leo expaueſcit gallum 24
lepus marinus cur ſolos pulmones exulceret 68
leporum ſanguinis efficacia 78
lienē habere craſſiora excremēta 52
logicæ quæſtiones quales 130
lupinum hepar 58
lupini epatis temperatura 92
lupinum ſtercus 20
lupini ſtercoris uires 80
lupus ſalictarius quomodo fiat purgatorius 19
lycoperſij occulta uis 89

M

MAceratio ſeparat purgatricē facultatem 44

magnes quã habeat uim occultã 41
magnetis facultas 5
magnetis tractionem differre à tractione purgantium 150
magnetis triti puluerem nõ trahere ferrum 134
magnetis actionem poſſe inanẽ reddere 140
magnetis uſus poteſt impediri 26
magnetem non agere in paleas 71
malefica quæ uocauit Hippocrates 52
maleficorum uſus intra corpus 53
manna quos humores detrahat 192
Marcus Reeklauv *medicus* 123
materia prima contrariorum ſuſceptiua 10
materiæ accidentia 16
materiæ anteceßio in formarũ ortu 37
materiæ uires non quauis mutatione tolli 18
materiæ proprietate agere purgantia 157
materiam habere magnam latitudinem 17
materiali cauſſa morbi non ſublata, non tolli morbum 80
materialium partium & elementorum differentia 50
materiales & formales potentiæ diſtinguuntur 28
medici officium 1.95
medici boni officium 63
medicum eſſe miniſtrũ naturæ 166
medicarum quæſtionum duo eſſe genera 130
medicamẽta deprehẽdi methodo 89
medicamenta cur uni quàm alij parti magis noceant 68
medicamenta aliqua cæteras partes lædentia uentriculum non lædere 76. *quædã certis partibus prodeſſe* 65.67
medicamẽta quomodo agant in corpus 10. *occulta ui certis partibus prodeſſe* 12
medicamenta pectus purgantia 37
medicamenta cur purgant, rationes quatuor ab Ariſtotele *recitatæ* 174
medicamenta non diſſolui 103. *non conuerti in fumos.* ibid.
medicamentorum occulta proprietas quid ſit 3
medicamentorum occulta ui in certas partes agentium diuiſio 56
medicamentis ui occulta parum eſſe fidendum 85
de Medicamentis ſaporem nullum mouẽtibus quid ſentiendum 141
medicinam tutiorem ſemper eligendam 125
Meſues uetat pharmaca laxa terere 168
Meſues de miſtione deducẽtiũ 116
Meſuei ſentẽtia de purgãtibus 132
metalla omnia purgari ſtibio 115
metalla & homines diſtinguuntur 127
metallica uſta tenuiora fieri 122
methodus adhibẽda in curatione 59
miſtionis menſura apud Ariſtotelem 88

Mithri-

Mithridates rex 16
Mithridatis exemplum 30
Mithridatica antidotus 53
morbi initio non eſſe utendum purgantibus 164
morbi ex humore quomodo curentur 60
mordicando quæ purgent 137
mordicatio purgantium cauſſa purgationis 117
mordicationem pharmaci ſolam ualere in purgantibus 161
mores peculiares familiarum 63
mortua nil attrahere alimenti cauſſa 149
Moſi quid Galenus obiecerit 17
motus omnis quomodo fiat 73
motum requiri in purgando 122
de Mundi æternitate 38
mundum eſſe ingenerabilem. ibid.

N

Natura uniuersè dicta quid ſit 33
natura cuiuſq; rei quid ſit 23
natura quædam uniuerſalis 32
natura uniuerſalis quid apud Ariſtotelem 40
naturæ ſignificatio 3
naturæ definitio 6
naturæ motus familiaris 117
naturam eſſe dei poteſtatem 40
naturam ab uno extremo ad alterū non tranſire abſq; medio 147
naturam ingrata abominari 102
naturam pellendo purgare 176
naturam expellere noxia, non medicamentum 165
naturam trahere non dolorem 149
natura agentia quomodo agant 69
naturarum magna diuerſitas 125
nauigatio cur pariat uomitum 171
neruorum & cerebri ſimilitudo 91
Nicolai Heluetij hiſtoria 15
nouæ opiniones quomodo introducendæ 130
nouiſſe et exactè nouiſſe differūt 143
nymphεæ uis quæ ſit 89

O

Occulta proprietas quid ſit 3.6
occultæ proprietatis exempla 4
occultam poteſtatem non reperiri inter res diuerſas 79
occultæ poteſtates num agant per tēperamentum 86
occultæ poteſtates materiæ & formæ diſtinguuntur 26
occultæ facultates in quibus principijs quærendæ 25
occultæ proprietates definiuntur 30
occultæ proprietates ſecundi generis declarantur 50
occultarum poteſtatum duo eſſe genera 25.41.132
ad occultas facultates nō eſſe ſtatim recurrendum in curatione 59
occultas potētias omnes à forma oriri 29
occultas potentias ineſſe eaſdem diuerſis ſpecie 19
occultas proprietates non eſſe potentias formarum ſubſtantialium 13
occultas proprietates non diſci methodo 85

occultas proprietates non ſemper no biſcum naſci 15
occultas proprietates non eſſe formas rerum 9
occultas uires non prouenire à cœlo 8
occultas uires pharmacorum ferè prouenire à materia 44
occultas proprietates non ſequi temperamentum 23
occultas proprietates eſſe materiæ accidentia 23
occultas quaſdã facultates à forma naſci 25
de Occultis rerũ proprietatib. quid ſint, uariæ opiniones 6
occultum nõ eſſe ſtatim, quod ſic uocetur 61
odore purgantium quoſdam turbari 102 112 113. 176
odore quædam medicamenta deprehendi 89
odorum uarietas unde 30.
opium cur non purget 181
orthopnϾ remedium. 59
oſculorum laxitatem non eſſe cauſſam nimiæ purgationis 161
oſsium combuſtorum uires 91
ouis inimicitia cum lupo 24
ouillæ carnes purgant 15
ouillarum carnium uis purgatrix 178.

P.

PAEoniæ radix an ſanet comitiales 61
paleas lignis promptius comburi 82
palmites plantarum ſeparatæ habẽt animam 11
Paracelſici refutantur 125
partem unam magis quàm aliam à uenenis lædi & cur 180
partes non trahere noxia 73
parthenium purgare 137
pectus purgantia 37
Pelops præceptor Galeni 4
περίαπτα eſſe ſuperſtitioſa 54
perſea arboris exemplum 9
Peſti ferorum bubonum remediũ 42
pharmacum quoduis humores quoſlibet interdum detrahere 192
pharmacum uni parti familiare nõ eſſe certis inimicum 31
pharmaci unius diuerſæ partes 11
pharmaca non ſeipſa mouere 73. in uentre hærentia purgare 190. noxia non duci ad partes patibiles 76. ubi actũ ſuũ accipiãt 72
pharmaca pro tẽperaturæ diuerſitate diuersè expultricem uim excitare 192
pharmaca quomodo agant 28. nõ trahere certum humorem 183. nulla uirtute incognita partes certas purgare 114 (165
pharmaca indigere auxilio naturæ
pharmaca in uentriculo mutari 42
pharmaca in ſtupore non purgare 166.
pharmaca leuia cur aquam ſæpe uacuent 186
pharmaca non purgare collique faciendo humores 187
pharmaca non purgare trahendo. 148

pharmaca umbilico impoſita purgare 139. pectini impoſita purgare 140
ad pharmacorum mentionem cur aliqui nauſeent 125
pharmacorum abdita virtute agentium tria genera 52
phlegmagoga qualia ſint 185
philoſophiæ dignitas defenditur 37
phyſica medicamenta 54
pica mulierum 63
pilulas paruo pondere purgare 168
piper purgare 109
piperatos cibos purgare 110
pituitam ſemicoctum eſſe ſanguinẽ 147
pituitam educentia eſſe acria 185
plantarum vires variare 27
plantas translatas imbecilliores fieri 9
plantas nõ attrahere peregrinos humores 156
Platonis ideæ 31
Platonici deunculi 36
Platonicorum ſententia de formarũ ortu 31
podagrica remedia qualia ſint 120
poma purgatoria 176
principia actionum in rebus quæ & quot ſint 25
principia rerum ſubſtantialia quæ ſint 23
problemata de purgantibus 179
propria quarto modo qualia 26
proprietates formarum & accidentia diſtinguuntur 26
pruna purgatoria facere 152.
pruna quomodo arte præparẽtur vt purgent bilem 19
pulegium purgare 109
pulegium areſactum florere 94
pullorum carnem reddere purgantem 19
pungente calore deſtituta quomodo purgent 178
purganda corpora cur debeant fluida effici 191
purgantia 52
purgantia apud Hippocr. quæ ſint 137
purgantia per excellentiã quot ſint 131
purgantia propriè vocata qua virtute agant 46
purgantia dici malefica 53
purgantia omnia habere potentiam excitandi caloris 141
purgantia dicta propriè omnes partes æquè purgare 57.114
purgantia eſſe calida 187. quædam calore pungente deſtituta 178
purgantia à tota ſubſtantia purgare 132
purgantia quædam venas ſubire 186
purgantia quædam propter latentẽ virtutẽ 147
purgantia agere vi turbatrice 157
purgantia non ex certis membris ſolum educere noxia 119
purgantia non purgare virtute eſſentiali formæ 156
purgantia ſibi humorem familiarẽ

educere 91. non ſua ſponte affectos locos petere 104. non trahi ab humoribus ibid.
purgantia quædam cõtinere vtilem ſuccum 48. non omnia ſola acrimonia purgare 113. non colliquefacere carnem 115.188. non vacuare vnum humorem magis alio abdita virtute tractrice 191
purgantia in ventre manere 99. occulta vi ſine tractione purgare 169. non trahere humores probatur rationibus 163
purgantia trahere per qualitates elementares 151
purgantia detrahere humores 155. non purgare emulgendo 162
purgantia trahere humores quomodo Hippocrates dixerit 167
purgantia omnia bilem exigere & cur 186
purgantia cur faciant tormina 155
purgantia non eſſe ſimilia tractis humoribus 145
purgantia non exacte eſſe terenda 101.168. magis vacuare vnam quàm aliam partem 100
purgantium medicamentorum natura 2
purgantium odore quoſdam purgari 176
purgantium modi ſeu ſpecies diſtinguuntur 136
purgantium duo genera 183
purgantium occulta poteſtate diuiſio 57
purgantium occultorum tres eſſe ordines 192
purgantium vapores ex affecto loco non poſſe introcedere 105
purgantium alia conuenire magis in bile, alia in pituita 184
purgantibus cur odorata admiſceamus 116
purgantibus non eſſe vtendum morbi initio 164
purgantibus non bene miſceri deducentia 115
de purgantibus problemata 179
purgari alios ab alijs rebus 127
purgatio qua ratione fiat 108
purgationis nimiæ cauſſa declaratur 160
purgationum ſpontanearũ cauſſa 138
purgationes fieri à ſola natura expellente 164
purgationes ita fieri vt excretiones 157
purgationes ſymptomaticæ quales 159
purgari ſana corpora difficulter 188
purgatoria poma 176
purgatricem vim notam eſſe & occultam 143
purgatricem vim eandem ſub diuerſiſſimis formis conſeruari 135
purgatricem vim appellari poſſe inimicam qualitatem 144
ex putredine orta quomodo propagentur 36
pyrethrum purgare 109.137

Quæſtio-

Q

QVæſtionum medicarum duo eſſe genera 130
quæſtionum tituli, quæ in diſputatione de purgantibus medicamentis excutiuntur 131
qualitas noſtræ naturæ inimica qualis 144
qualitas naturæ inimica occulta 183
qualitate nota & ignota agentia diſtinguuntur 143
qualitate nota & ignota purgantia 136
qualitatem naturæ inimicã purgare 179
qualitates primæ principia actionũ 25
in qualitatibus quærendas cauſas actionum 87
qualitatibus primis quæ agere dicantur 45
quartanarij hiſtoria 172
quartanariorum remedium 109

R

RAtionem à medico adhibendam eſſe 63
remedijs tutis eſſe vtendum 129
retentio quid ſit 106
retentrice imbecilli, faciliorem fieri purgationem 158
reuellendi gratia ſæpe purgationẽ fieri 219
Rhabarbarum quid purget 192
Rhabarbarum totum non purgat 11
Rhabarbarũ quomodo purget à tota ſubſtantia 49
Rhabarbarum nõ omnes partes purgare 48
Rhabarbarici aqua aut oleum 13.14
Rhabarbari ſimilitudo cum cholera 83
riſum eſſe actum ſecundum 26
roborantia medicamenta qualia 96.97.98
roborantia vtrum adſtringendo agant 2
roborare quæ & quot modis dicantur 96
roborantibus ſæpe opus eſſe 58
roſæ partes diuerſæ 49
roſarum diuerſa facultas 12

S

SAlſa purgare 137
ſalſuginem purgare 137
ſanos difficulter purgari & cur 188.191
ſanguis humanus 90
ſanguis quorundam animalium 78
in ſanguine omnes humores contineri 155
ſanguinem humanum à quibuſdam bibi 93
ſanguinẽ ſæpe detrahi ex alio quàm affecto membro 115
ſapore deprehendi medicamenta 89
ſaporum varietas vnde 30.142
ſcabie laborantium remedia 115
ſcorpionum remedium 43
ſemini contraria 89
ſemina trita vires ſuas amittere 150
ſemine propagantur omnia 36
ſenſus brutorum acutiores 89
ſeptica qualia ſint 136

ſiccæ plantæ idem poſſunt quod recentes 11
D. Sigiſmundus Melanthon 113
ſimile non trahi à ſimili 146
ſimilia ſimilibus eſſe amica 90
ſingultus exemplum 170
ſolis exemplum 34
ſpecifica virtute agentia 68
Spirenſis puella 15
ſpiritus eſſe iniuriæ opportunos 75
ſpießglaß vnde dictum 121
ſplenica medicamenta quæ ſint 51
ſplenica ſub deleterijs eſſe collocanda 56
ſputum educentia medicamēta qualia 27.78
in ſtatu morbi maximè irritari naturam 160
ſternutationis exemplum 170
ſtibij vſus & præparatio 121
ſtibij oleum 129
ſtibio non omnes occidi 125
ſtibio metalla omnia purgari 125
de ſtibio quid ſentiendum 124
ſtimulando quæ purgent 109
ſtruthio conficit ferrum 24
ſtruthio quomodo ferrum conficiat 87
ſtruthionis vis in concoquendo ferro 5
in ſtupore pharmaca non purgare 166
per ſubſtantiam totam quid ſit intelligendum 47
ſubſtantia tota Galeno quid ſit 136. 141.183
à ſubſtantia tota iuuantia ſemper prodeſſe 84
ſubſtantiæ qualitas deſcribitur 58
ſubſtantiæ totius ſimilitudo quid ſit Galeno 133
ſubſtantiarum ſimilitudinem in purgantibus doctus iam olim ſuſpectam fuiſſe 145
ſubſtantiarum cognationem ruere 156
ſubſtantijs totis quæ agere dicantur 46
ſubſtantijs quæ ſint ſimilia 147
ſuccini tractio qualis 151
ſudores produnt vires comeſtorum 20
ſuillum ſanguinem humano ſimilem 91
ſuperpurgationes quomodo fiant 108
ſurculos vellentia 154
ſurculorum diuerſa genera 154
ſuſpicio probabilis 90
ſuſpicione probabili deprehendi medicamenta 183
ſymptomaticæ purgationes quales 159
ſymptomaticas purgationes eſſe malas 165
temperamentum pharmacorum 10
temperamenti latitudo 27
temperamenti proprietates 16
temperamenti varietas 31
temperamenta indiuiduorum vnius ſpeciei differre 17
temperaturam non exactè cognoſci poſſe 87
tempora non indicare 164

temperies & tota ſubſtantia quomodo differant 48
temperiem eſſe duplicem 135
teneſmi cauſſa 160
teſtudinis paluſtris ſanguis 55
theriaca remedia 52
theriacæ vſus 54
Theophraſti ſententia de appenſis medicamentis 81
thlaſpi purgare 137
Thomæ Aquinatis ſententia de formarum ortu 32
thymi capita purgare 109.137
tormina cur accidant in purgationibus 155.158
torpedo 23.42
à tota ſubſtantia quæ proſunt, omni tempore valent 80
tractio purgantium refutatur 149
tractionis Galenicæ exempla 154
tractionis putatæ pharmacorũ nullum exemplum extare 150
tractrix vis pharmacorum quibus rationibus reijciatur ab Eraſto 182
tractricem virtutẽ in nullius rei materia ineſſe 153
trahere, eſſe viuentium 99
trahere nihil propter ipſum trahere 105
trahendi vim in plantis eſſe neceſſarium 169
trahentia res certas formis trahere 157
tremulos reddit torpedo 24
triticum ad ſe humorem trahere 154
turgentis materiæ cauſſæ 159
turgentes humores ante coctionem poſſe vacuari 165

V

VAcuationis ſpontaneæ & pharmaco ſuſcitatæ diſcrimen 159
vapores purgantium nõ retrahi nec repelli poſſe 106
vectio in curru cur pariat vomitum 171
vegetabilium temperaturã eſſe formam 133
venarum imbecillitatẽ non eſſe cauſam nimiæ purgationis 161
venenum educentia pharmaca 154
venena agere occulta potentia 46
venena nõ formam ſed materiæ temperiem deſtruere 17
venena cur non purgent 180
venena quædam in ventre diſſolui 75
venenis aduerſantia quomodo roborent 96
venenis quoſdam nutritos eſſe 15
venenati morſus remedium 42
ventriculi officium 74
ventris dolorem concitantia nonnullos purgare 111
veratrum album cur potius quàm nigrum, vomitum cieat 171
vertiginis cauſſa in criſibus 158. 159
à veterum placitis non temere eſſe recedendum 131
veſparum ictus remedium 41
veteres coniectura indagaſſe rerum vires 90

uineis nocere braßicam 95
uinum facere purgatorium 152
uina cruda purgare 140
uini ignis recuſus 26
uino largius poto ægrotos ſæpius cõualuiſſe 172
uiolæ martiæ partes diuerſæ 49
uirium eſſentia ubi conſiſtat 97
uiſa interdum purgare 142
uitium inimicitia cum braßica 95
umbilico impoſita purgare 110. 139
uniri res naturales malle quàm diſiungi 105
uomitum purgare totum corpus 118
uomitiones quomodo fiant 138. 170
uomitoria quædam 121
uomitoriorum uſum olim fuiſſe frequentem 118. 119
inter uomitorium & humorem reiectum nullam eſſe ſimilitudinem 174
urinæ & alui commotiones differũt 66
urinæ ſtillicidium 139
urinam cientia 101. 102. 155
urinas prouocantia quæ uentri imponuntur 140
urinam cientibus admiſcenda deducentia 116
uſitata non demiramur 24
uuæ paſſæ uires 58
uulpini ſanguinis uirtus 78

FINIS.

BIBLIOTECA NAZ. VITTORIO EMANUELE ROMA